

Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16

Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2007

ISBN 978-952-485-324-8 (nid./htf)

ISBN 978-952-485-325-5 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:16

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
19.2.2007

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Huippuyliopistohanke Puheenjohtaja: valtiosihteeri Raimo Sailas Sihteeri: professori Turo Virtanen (pääsihteeri), DI Matti Hosia, johtaja Eija Nieminen, professori (ma.) Sami Torstila		Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä Toimeksiantaja Opetusministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 27.10.2006	Dnro 69/040/2006
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi (Ett nytt universitet via samgång mellan Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan)			
Julkaisun osat Muistio + liitteet			
Tiivistelmä <p>Suunnitteluryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyön syventämisestä sekä siihen liittyvä toteutussuunnitelma aikataulutettuine osaprojekteineen. Suunnitteluryhmä esittää yliopistojen yhdistämistä uudeksi teknisten tieteiden, kauppatieteiden ja taideteollisen alan yliopistoksi. Esitys on mittaluokaltaan kansallinen hanke. Uuden yliopiston oikeushenkilömuoto olisi yksityisoikeudellinen säätiö. Säätiön peruspääoma muodostettaisiin vaiheittain vuosina 2008–2012 valtion rahoituksella sekä elinkeinoelämän ja muiden yksityisten rahoittajien lahjoituksilla. Säätiötä johtaisi yliopiston ulkopuolisista jäsenistä muodostettu korkeatasoinen hallitus.</p> <p>Uusi yliopisto muodostuisi liikkeellelähtövaiheessa kolmesta korkeakoulusta (School): Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu. Yksikkörakenne ja oppiainetason ratkaisut tarkentuisivat sen mukaan, miten uusi yliopisto suuntautuisi eri aloille strategisten valintojen yhteydessä ja millaisia valtakunnallisia päätöksiä tehtäisiin korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä. Yliopistotason hallinto muodostuisi kevyestä rehtorin esikunnasta ja korkeakoulujen yhteisistä tukitoiminnoista. Uuden yliopiston nimi päätettäisiin jatkovalmistelun aikana. Uudistukseen liittyy myös uuden yliopiston kampusrakenteen tiivistäminen. Pitkän aikavälin tavoite on mahdollisimman yhtenäinen kampusalue. Sitä koskeva selvitysprojekti käynnistetäisiin mahdollisimman nopeasti. Siinä hyödynnettäisiin Espoon Otaniemen tarjoamat mahdollisuudet. Uuden yliopiston toiminta rahoitettaisiin valtionavustuksella, kilpaillulla tutkimusrahoituksella, koulutuspalveluilla, säätiön pääoman tuotoilla ja lahjoituksilla. Lahjoitusten kannustamiseksi tarvittaisiin lahjoitusten laaja verovähennysoikeus. Valtionavustuksella yliopiston perusrahoitus kaksinkertaistettaisiin vuoteen 2012 mennessä vuoden 2007 kolmen korkeakoulun yhteenlasketun rahoituksen tasosta.</p> <p>Opiskelijat voisivat hyödyntää sivuaineissaan ja vapaavalintaisissa opinnoissaan yliopiston koko opetustarjontaa. Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden sekä englanninkielisten tutkinto-ohjelmien määrää kasvatettaisiin hallitusti nykyistä huomattavasti korkeammalle tasolle. Kansainvälistymistavoitteeseen sisältyy myös mahdollisuus rekrytoida kansainvälisen tason huippututkijoita. Yksityisoikeudellisen säätiön myötä yliopiston henkilöstön virkasuhteista siirryttäisiin työsuhteisiin. Uuden yliopiston olisi saatava työnantajan neuvotteluoikeudet työsuhteiden ehdoista. Tämä tukisi yliopiston kansainvälistä kilpailukykyä.</p> <p>Ehdotuksista muodostuvan kokonaisuuden tavoitteet ja rahoituskehyykset otettaisiin keväällä 2007 muodostettavan hallituksen ohjelmaan, jotta yliopiston perustamisessa voitaisiin edetä ripeästi. Suunnitteluryhmä korostaa, että ehdotus muodostaa kokonaisuuden – sitä ei voi toteuttaa vain osittaisena. Yliopisto aloittaisi toimintansa 1.1.2009.</p>			
Avainsanat Yliopistohallinto, johtaminen, korkeakoulujen rakenteellinen kehittäminen, säätiö			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:16		ISSN 1458-8102	ISBN 978-952-485-324-8 (nid.) 978-952-485-325-5 (PDF)
Kokonaissivumäärä 132	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
19.2.2007

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Toppuniversitetsprojektet Ordförande: statssekreterare Raimo Sailas Sekreterare: professor Turo Virtanen (huvudsekreterare), DI Matti Hosa, direktör Eija Nieminen, professor (tidsbegränsad anställning) Sami Torstila	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet		
	Datum för tillsättande av 27.10.2006		
	Dnro 69/040/2006		
Publikation (även den finska titeln) Ett nytt universitet via samgång mellan Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi			
Publikationens delar promemoria samt bilagor			
Sammandrag <p>Planeringsgruppen hade i uppgift att utarbeta ett förslag till ett fördjupat samarbete mellan Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan samt en därtill hörande plan för genomförande och en tidtabell för delprojektet. Planeringsgruppen föreslår att universiteten slås samman till ett nytt teknologiskt, ekonomiskt och konstindustriellt universitet. Förslaget är till omfattningen ett nationellt projekt. Det nya universitetet får juridisk status som en privaträttslig stiftelse. Stiftelsens grundkapital bildas stegvis under åren 2008–2012 genom statlig finansiering samt donationer från näringslivet och andra privata finansiärer. Stiftelsen leds av en styrelse som består av framstående personer utanför universitetet.</p> <p>I inledningsfasen bildas det nya universitetet av tre högskolor (Schools): Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola, Konstindustriella högskolan. Enhetsstrukturen och lösningarna på läroämnesnivå specificeras allt efter hur det nya universitetet riktar sig till olika områden i samband med strategiska val och hurudana landsomfattande beslut som fattas om den strukturella utvecklingen av högskolorna. Förvaltningen på universitetsnivå består av en rektorsstab med en lätt struktur och gemensamma stödfunktioner för högskolorna. Namnet på universitetet slås fast under den fortsatta beredningen. Reformen omfattar också åtgärder för att göra det nya universitetets kampusstruktur tätare. Målet är att kampusområdet skall bli så enhetligt som möjligt på lång sikt. Ett utredningsprojekt kring frågan startas så snart som möjligt. De möjligheter som Otnäs i Esbo erbjuder utnyttjas. Universitetets verksamhet finansieras genom statsunderstöd, konkurrensbaserad forskningsfinansiering, utbildningstjänster, avkastningen på stiftelsens kapital samt genom donationer. För att uppmuntra till donationer behövs en omfattande skatteavdragsrätt. Genom statsunderstöd fördubblas universitetets basfinansiering fram till år 2012 jämfört med de tre högskolornas sammanlagda finansiering för 2007.</p> <p>De studerande kan i sina biämnena och valfria studier utnyttja universitetets hela undervisningsutbud. Antalet utländska examensstuderande och utbytesstuderande samt engelskspråkiga examensprogram ökas på ett kontrollerat sätt till en betydligt högre nivå än för närvarande. I internationaliseringsmålet ingår också en möjlighet att rekrytera internationella toppforskare. I och med att universitetet har status som privaträttslig stiftelse övergår man från tjänsteförhållanden till anställningsförhållanden. Det nya universitetet får arbetsgivarens förhandlingsrättigheter i fråga om anställningsvillkor. Detta stöder universitetets internationella konkurrenskraft.</p> <p>De mål och finansieringsramar som förslagen utgör tas upp i programmet för den regering som bildas våren 2007 så att man kan avancera raskt i grundandet av universitetet. Planeringsgruppen understryker att förslaget bildar en helhet – det kan inte genomföras bara till en del. Universitetet skall inleda verksamheten den 1 januari 2009.</p>			
Nyckelord Universitetsförvaltning, ledning, strukturell utveckling av högskolorna, stiftelse			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:16	ISSN 1458-8102	ISBN 978-952-485-324-8 (htf.) 978-952-485-325-5 (PDF)	
Sidoantal 132	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstryckeriet		Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher Ministry of Education		Date of publication 19.2.2007	
Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Chair: Permanent Secretary of State Raimo Sailas Secretaries: Professor Turo Virtanen, DI Matti Hosia, Director Eija Nieminen, Professor Sami Torstila		Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland	
		Contracted by Ministry of Education	
		Committee appointed on 27.10.2006	Dnro 69/040/2006
Name of publication New university in the field of technology, business studies and art and design (Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhdistyminen uudeksi yliopistoksi)			
Parts Memorandum + appendices			
Abstract <p>The expert planning group was appointed to put forward a proposal for deepening cooperation between the Helsinki University of Technology, the Helsinki School of Economics and Business Administration and the University of Art and Design and devise a plan for its implementation, including its constituent projects and their timetables. The expert planning group proposes that the three universities be merged into a new university of technology, economics and art and design. The proposed project is national in scope. As legal person, the new university would be a foundation under civil law. The fixed capital of the foundation would be amassed gradually between 2008 and 2012 from government funding and endowments from business and industry and other private financiers. The foundation would be led by a high-level board composed of members external to the university.</p> <p>At the initial stage, the new university would be composed of three Schools: Helsinki University of Technology, Helsinki School of Economics and Business Administration and University of Art and Design. The unit structure and solutions at the subject level would be determined according to the focus given to the university by strategic choices and the national decisions made concerning the structural development of the Schools. The administration at the School level would consist of a light executive group under the rector and the joint support services. The name of the university would be decided during the preparative phase. The long-term aim is the most integrated campus possible. The project to this end would be initiated as speedily as possible. The campus project would exploit the possibilities inherent in the Otaniemi area, Espoo, to the fullest. The new university would be financed with government grants, competed research funding, fee-charging educational services, the income from the foundation capital and donations. As an incentive for external funding, the donations should be tax deductible to a large extent. The core funding of the university would be doubled with state grants by 2012 from the 2007 aggregate funding of the three constituent universities.</p> <p>Students could avail themselves of the whole educational provision of the university in their minor subjects and elective studies. The number of foreign degree and exchange students and the provision of English-language degree programmes would be substantially increased in a controlled way from the present level. Internationalisation also includes the possibility to recruit world-class researchers from abroad. Posts and tenures in the universities would come under legislation on labour contracts instead of civil service regulations. The new university should be given the right to negotiate the terms of employment as an employer. This would improve the international competitiveness of the university.</p> <p>The aims and the funding framework of the proposed entity would be included in the programme of the next government appointed in spring 2007 to enable the establishment of the university to proceed without delay. The expert planning group stresses that its proposal constitutes a whole and cannot be realised in part. The university would start to operate on 1 January 2009.</p>			
Other information			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2007:16		ISSN 1458-8102	ISBN 978-952-485-324-8 (pbk.) 978-952-485-325-5 (PDF)
Number of pages 132	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 27.10.2006 suunnitteluryhmän (päätös 69/040/2006). Suunnitteluryhmän tehtäväksi tuli laatia ehdotus Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyön syventämisestä sekä siihen liittyvä toteutussuunnitelma aikataulutettuine osaprojekteineen. Opetusministeriön toimeksianto kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu ovat tehneet opetusministeriölle yhteisen rakenteellisen kehittämisen hanke-esityksen, jonka tavoitteena on mainitun kolmen yliopiston yhteistyön syventäminen (Innovaatioinstituutti). Hankkeen edelleen kehittämiseksi opetusministeriö on päättänyt käynnistää suunnittelutyön, jonka tavoitteena on:

- 1 Tehdä Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun nykyisten koulutusvastuiden puitteissa esitys yliopistojen mahdollisimman pitkälle menevästä yhteisestä toimintarakenteesta;
- 2 Laatia hankkeen toteuttamissuunnitelma aikatauluineen;
- 3 Määrittellä tarvittavat osaprojektit sekä niiden toiminnalliset tavoitteet ja taloudelliset vaikutukset.

Suunnittelutyössä tulee ottaa huomioon valtioneuvoston julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteiden kehittämistä koskeva periaatepäätös 7.4.2005, opetusministeriön keskustelumuistio 8.3.2006 koskien korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen linjauksia sekä tiede- ja teknologianeuvoston viimeaikaiset linjaukset korkeakoulujen kehittämisestä. Lisäksi tulee huomioida Eurooppa-neuvoston Lissabonin strategian linjaukset ja komission tiedonanto yliopistojen modernisaatiosta.

Opetusministeriö nimesi suunnitteluryhmän puheenjohtajaksi valtiosihteeri Raimo Sailaksen valtiovarainministeriöstä. Suunnitteluryhmän jäseniksi ministeriö kutsui rehtori Matti Pursulan Teknillisestä korkeakoulusta, rehtori Eero Kasasen Helsingin kauppakorkeakoulusta ja rehtori Yrjö Sotamaan Taideteollisesta korkeakoulusta. Opetusministeriö nimesi ryhmän jäseniksi lisäksi professori Yrjö Neuvon ja kansleri Matti Lehden kokoamaan elinkeinoelämän asiantuntijaryhmän suunnittelutyön tueksi. Opetusministeriö kutsui ryhmän pääsihteeriksi professori Turo Virtasen Helsingin yliopistosta. Yliopistot asettivat ryhmän

käyttöön kolmihenkisen sihteeristön. Helsingin kauppakorkeakoulu asetti sihteeriksi professori (ma.) Sami Torstilan, Taideteollinen korkeakoulu johtaja Eija Niemisen ja Teknillinen korkeakoulu diplomi-insinööri Matti Hosian. Opetusministeriön yhteyshenkilönä toimi opetusneuvos Ari Saarinen.

Suunnitteluryhmä asetti työnsä tavoitteen korkealle ja nimesi hankkeen huippuyliopistohankkeeksi. Tarkoituksena on ollut kehittää uusi yliopistokokonaisuus, jonka toiminnassa on ensi sijalla yliopiston tutkimus- ja opetustehtävä asettamisvaihetta edeltäneessä julkisessa keskustelussa korostuneen sovelluslähtöisen innovaationäkökulman sijasta. Tavoitteena on ollut muotoilla kolmen yliopiston yhteistä uudistamista koskeva kehittämistavoite, jonka toteutuminen merkitsisi vakaan perustan laskemista uuden, maailmanluokan tutkimusyliopiston syntymiselle. Yliopisto tulisi muodostamaan uudenlaisen kokonaisuuden, jonka tulisi yltää vahvimmillä aloillaan maailman kärkeen. Suunnitteluryhmä korostaa, että sen ehdotus vaatii pitkäjänteistä panostamista ja muodostaa kokonaisuuden, jota ei voida toteuttaa osittaisena.

Suunnitteluryhmä kuuli useita asiantuntijoita ja muodosti toimeksiantonsa mukaisesti elinkeinoelämän asiantuntijoista muodostuvan taustaryhmän suunnittelutyön tueksi. Suunnitteluryhmä kiittää kuulemiaan asiantuntijoita arvokkaista näkemyksistä, jotka auttoivat merkittävällä tavalla ryhmän työtä.

Saatuana työnsä valmiiksi suunnitteluryhmä luovuttaa täten raporttinsa opetusministeriölle.

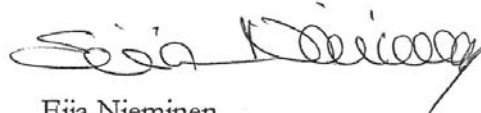
Helsingissä 16.2.2007

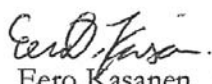
Raimo Sailas

Matti Hosia

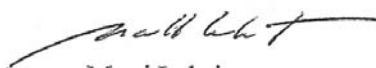
Eija Nieminen

Eero Kasanen

Matti Pursula

Matti Lehti

Sami Torstila

Yrjö Neuvo

Yrjö Sotamaa

Turo Virtanen

Sisältö

<u>Tiivistelmä</u>	9
1 <u>Johdanto</u>	13
2 <u>Yliopistojen kehittämistavoitteet Suomessa ja ulkomailla</u>	15
3 <u>Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu – yleiskuvaus ja yliopistojen omat strategiset tavoitteet</u>	24
4 <u>Huippuyliopiston ominaispiirteet</u>	32
5 <u>Suomalainen huippuyliopisto kolmesta yliopistosta – kehittämistavoite</u>	40
5.1 Oikeushenkilömuoto	41
5.2 Johtamisjärjestelmä	43
5.3 Organisaatorakenne	45
5.4 Yliopiston valtiollinen ohjaus	47
5.5 Omaisuus ja rahoitusjärjestelmä	50
5.6 Opiskelijan asema	52
5.7 Henkilöstön asema	54
5.8 Innovaatiotoiminta ja Innovaatioinstituutti	55
5.9 Tutkimuksen ja opetuksen uusi toimintakulttuuri	56
5.10 Yhteenveto: uuden yliopiston tunnusmerkit	57
6 <u>Toteutussuunnitelma ja aikataulu</u>	60
6.1 Tarvittavat säädösmuutokset	60
6.2 Projektisuunnitelma: osaprojektit ja aikataulu	67
<u>Lähdeaineistoa</u>	73
<u>Liitteet</u>	
Liite 1. Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu – yleiskuvaus koulutus- ja tutkimustoiminnasta (Matti Hosia 14.12.2006)	76
Liite 2. Vaihtoehtoja suomalaisen huippuyliopiston rakenteeksi (Sami Torstila – 14.12.2006)	108
Liite 3. Innovaatiotoiminnan kehittäminen ja Innovaatioinstituutti (Eija Nieminen 26.1.2007)	116
Liite 4. Elinkeinoelämän asiantuntijaryhmä: kokoonpano, kuulemismenettely – Johtaja Tarmo Lemolan tiivistelmä tuloksista (8.2.2007)	122
Liite 5. Ylioppilaskuntien kuuleminen (Turo Virtanen 15.1.2007)	130
Liite 6. Luettelo suunnitteluryhmän kuulemista asiantuntijoista	132

Tiivistelmä

Suomalaisen yliopistolaitoksen asema kansainvälisessä yliopistokentässä ei vastaa globalisaation asettamia vaatimuksia. Monissa selvityksissä sekä kotimaisissa ja Euroopan tason linjauksissa on todettu tarpeet uudistaa yliopistosektorin rakenteita sekä yliopistojen toimintaa ja johtamisjärjestelmää. Uudistuvien yliopistojen voimavarojen vahvistamisesta vallitsee laaja yksimielisyys. Suomen kilpailukyky edellyttää paitsi yleisesti korkeatasoista korkeakoulujärjestelmää myös yksittäisiä yliopistoja, joiden tutkimus ja opetus ovat avainaloilla kansainvälistä huipputasoa tai aivan sen lähituntumassa. Kun panostukset yliopistojen kehittämiseen ovat merkittävästi kasvaneet ja edelleen kasvamassa sekä Euroopassa että Aasian kasvavilla talousalueilla, on myös Suomessa tehtävä nopeasti konkreettisia ratkaisuja.

Suunnitteluryhmän arvio on, että Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu muodostavat kokonaisuuden, jossa edustettuna olevien tutkimusalojen merkitys Suomen kilpailukyvyn kehitykselle on aivan keskeinen. Suunnitteluryhmä esittääkin vahvoja toimenpiteitä, jotta tarjolla olevat mahdollisuudet voitaisiin hyödyntää tehokkaasti ja tiiviillä aikataululla. Nämä merkitsevät edellä mainittujen, omilla aloillaan Suomen arvostetuimpiin kuuluvien yliopistojen yhdistämistä uudeksi teknisten tieteiden, kauppatieteiden ja taideteollisten alojen yliopistoksi. Vahvan ja rakenteellisesti uudenlaisen yliopiston perustaminen on mittaluokaltaan *kansallinen hanke, jonka hyödyt lankeavat koko suomalaiselle yhteiskunnalle.*

Uudella yliopistolla olisi Suomen oloissa ainoalaatuinen visio ja missio:

Visio 2020

- maailmanluokan yliopisto tekniikan, kaupan ja taideteollisuuden alalla

Yliopisto on tutkimuksensa ja opetuksensa perusteella omilla erikoisaloillaan ja kokonaisuutena maailman kärkiyliopistojen joukossa. Sillä on kansainvälisesti vetovoimainen brändi. Edelläkävijyytensä ansiosta yliopisto on johtavien yliopistojen ja yritysten haluttu yhteistyökumppani ja arvostettu opiskelupaikka. Yliopistossa on oppimiseen ja uuden etsimiseen kannustava monikulttuurinen ilmapiiri, joka hyödyntää myös eri osaamisalojen rajapintoja. Yliopisto on tunnettu yhteiskunnallisesta vaikuttavuudestaan ja yhteistyökyvystään elinkeinoelämän kanssa.

Yliopiston säätiöpohjainen hallinto on joustava ja tehokas sekä kilpailukykyinen parhaiden kansainvälisten yliopistojen hallintomallien kanssa. Yliopiston säätiö on kasvanut merkittäväksi yliopiston rahoittajaksi.

Missio

Yliopiston tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä. Yliopistossa on tieteen, taiteen ja opetuksen vapaus. Yliopisto toimii tekniikan, kauppatieteiden ja taideteollisuuden aloilla. Tutkimuksesta ja opetuksesta vastaavat näiden alojen akateemisesti itsehallinnolliset korkeakoulut, joiden pohjana ovat perustajayliopistojen kokonaisuudet ja brändit.

Yliopiston kansallisena erityistehtävänä on korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen avulla tukea Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa. Yliopisto rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen tekniikkaa, taloutta, kulttuuria ja kansainvälistä kiinnostavuutta.

Vision ja mission toteuttaminen edellyttää suunnitteluryhmän käsityksen mukaan seuraavia ratkaisuja:

- 1 Uuden yliopiston oikeushenkilömuoto olisi yksityisoikeudellinen säätiö. Säätiön peruspääoma olisi vähintään 700 miljoonaa euroa (ilman kiinteistöjä). Se muodostettaisiin vaiheittain vuosina 2008–2012 valtion rahoituksella (500 miljoonaa euroa) sekä elinkeinoelämän ja muiden yksityisten rahoittajien lahjoituksilla (vähintään 200 miljoonaa euroa). Valtion kertaluonteiseksi tarkoitettu sijoitus pääomaan rahoitettaisiin ensisijaisesti valtionyhtiöiden osakkeiden myyntituloilla.
- 2 Säätiötä johtaisi yliopiston ulkopuolisista jäsenistä muodostettu korkeatasoinen hallitus, jossa olisi ainakin valtion, tiedeyhteisön, elinkeinoelämän ja alumnikunnan valitsemia edustajia.
- 3 Säätiön hallitus valitsisi rehtorin (President), jonka perustehtävänä olisi luoda yliopistoon kuuluville korkeakouluille parhaat mahdolliset edellytykset kansainvälisen huipputason tutkimuksen harjoittamiseen ja opetuksen antamiseen. Kutakin korkeakoulua johtaisi dekaani (Dean), jonka yliopiston hallitus nimittäisi rehtorin esityksestä. Dekaanin perustehtävänä olisi kehittää korkeakoulun tutkimusta ja opetusta sekä yhteiskunnallista vuorovaikutusta yliopiston strategian antamien suuntaviivojen mukaan. Dekaanin nimittäisi laitosjohtajat ja esittäisi professorinimitykset rehtorin vahvistettaviksi. Korkeakoulun hallintoon kuuluisi myös akateemisia asioita käsittelevä johtokunta, jossa olisi professorien, muun akateemisen henkilöstön ja opiskelijoiden edustus.
- 4 Uusi yliopisto muodostuisi liikkeellelähtövaiheessa kolmesta korkeakoulusta (School): Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu. Yksikkörakenne ja oppiainetason ratkaisut tarkentuisivat sen mukaan, miten uusi yliopisto fokuisoituisi eri aloille strategisten valintojen yhteydessä ja millaisia valtakunnallisia päätöksiä tehtäisiin korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä.
- 5 Uuden yliopiston hallitus päättäisi yliopiston strategiasta rehtorin valmistelun pohjalta. Strategia yhdistäisi tasapainoisella tavalla riittävän laaja-alaisen peruskoulutuksen ja kansainvälisen tason huippututkimuksen. Näin yliopisto kykenisi nousemaan huipulle ja tukemaan pitkäjänteisesti Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa. Strategiaan sisältyisi uusia koulutus- ja tutkimusohjelmia, joissa hyödynnettäisiin uuden yliopiston entistä vahvempaa monialaisuutta ja uudenlaista synergiaa.

- 6 Uusi yliopisto loisi uudenlaisia rakenteita edistämään yliopiston sisäistä yhteistyötä. Yksi esimerkki tällaisesta yhteistyöstä olisi Innovaatioinstituutti, joka perustettaisiin syventämään uuden yliopiston tutkimusalojen yhteistyötä tuotekehityksen, innovaatiotutkimuksen ja yrittäjyyden edistämiseksi.
- 7 Yliopistotason hallinto muodostuisi kevyestä rehtorin esikunnasta ja korkeakoulujen yhteisistä tukitoiminnoista. Korkeakoulutason hallinto muodostuisi tutkimuksen ja opetuksen tarvitsemista palveluista. Hallinnon tehostamisella vapautettaisiin voimavaroja tutkimukseen ja opetukseen.
- 8 Uudistuksen tavoitteena on uuden yliopiston kampusrakenteen tiivistäminen ja pitkällä aikavälillä mahdollisimman yhtenäinen kampusalue. Tätä koskeva selvitysprojekti käynnistettäisiin mahdollisimman nopeasti ja siinä hyödynnettäisiin Espoon Otaniemen tarjoamat mahdollisuudet. Yhtenäisellä kampuksella helpotettaisiin perinteisten tiede- ja koulutusalarajojen ylittämistä tutkimuksessa ja opiskelussa, edistettäisiin luovien kohtaamisten mahdollisuuksia ja tehostettaisiin tilankäyttöä.
- 9 Uuden yliopiston toiminta rahoitettaisiin valtionavustuksella, kilpaillulla tutkimusrahoituksella, koulutuspalveluilla, säätiön pääoman tuotoilla ja lahjoituksilla. Lahjoitusten kannustamiseksi tarvittaisiin lahjoitusten laaja verovähennysoikeus ja peruspääoman lisäksi erityyppisiä nimikkorahastoja korkeakouluille ja tutkimusteemoille.

Yliopiston kansainvälisen kilpailukyvyyn vahvistaminen edellyttää olennaista opettaja-opiskelijasuhteen ja tutkimusrahoituksen parantamista. Tämä olisi mahdollista, mikäli valtionavustus säätiön käyttörahastoon johtaisi vuoteen 2012 mennessä toimintaan käytettävissä olevien varojen näkökulmasta kaksinkertaiseen rahoitustasoon (342 miljoonaa euroa), kun lähtökohtana pidetään vuoden 2007 tasoa (171 miljoonaa euroa). Tavoitteen toteuttaminen merkitsisi aikavälillä 2009–2012 vuosittain vahvistuvaa, yhteensä 428 miljoonan euron suuruista lisärahoitusta.

- 10 Kukin korkeakoulu valitsisi itse opiskelijansa ja rakentaisi itse tutkinto-ohjelmansa lainsäädännön sekä yliopiston hallituksen vahvistamien periaatteiden mukaan. Opiskelijat voisivat hyödyntää sivuaineissaan ja vapaavalintaisissa opinnoissaan yliopiston koko opetustarjontaa. Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden sekä englanninkielisten tutkinto-ohjelmien määrää kasvatettaisiin hallitusti nykyistä huomattavasti korkeammalle tasolle.
- 11 Yksityisoikeudellisen säätiön myötä yliopiston henkilöstön virkasuhteista siirryttäisiin työsuhteisiin. Vanhan henkilöstön osalta turvattaisiin erikseen selvitettävällä tavalla eläkekertymien ja muiden palvelussuhde-etujen säilyminen vähintään entisen tasoisina. Uuden yliopiston olisi saatava työnantajan neuvotteluoikeudet työsuhteiden ehdoista. Opettajien ja tutkijoiden työsuhteen ehdot, urajärjestelmä ja mahdollisuudet perustaa omia tutkimusryhmiä noudattaisivat käytäntöjä, joiden avulla yliopisto pystyisi kilpailemaan ydinalojensa kansainvälisistä huippututkijoista.
- 12 Ehdotuksista muodostuvan kokonaisuuden tavoitteet ja rahoituskehykset otettaisiin keväällä 2007 muodostettavan hallituksen ohjelmaan, jotta yliopiston perustamisessa voitaisiin edetä ripeästi.

Asetetun tavoitteen – maailmanluokan yliopiston – saavuttaminen edellyttää ehdotuksista muodostuvan kokonaisuuden toteuttamista. Suunnitteluryhmä korostaa, että sitä ei voi toteuttaa vain osittaisena.

Toimenpiteiden toteuttamista varten luotaisiin opetusministeriön johdolla projektiorganisaatio heti päätöksenteon jälkeen. Projektille muodostettaisiin johtoryhmä, joka koostuisi valtiovallan ja elinkeinoelämän edustajista sekä kolmen perustajayliopiston rehtoreista ja muista tarvittavista asiantuntijoista. Projekti jakautuisi osaprojekteihin, joita olisivat ainakin: säätiön perustaminen, lainsäädännön muutokset, organisaatorakenne ja johtamisjärjestelmä, valtion perusrahoitus ja ohjaus, henkilöstöasiat, opintoasiat ja opiskelijapalvelut sekä kampus- ja kiinteistöasiat. Yliopisto aloittaisi toimintansa 1.1.2009.

1 Johdanto

Opetusministeriö asetti 27.10.2006 suunnitteluryhmän (päätös 69/040/2006). Suunnitteluryhmän tehtäväksi tuli laatia ehdotus Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun yhteistyön syventämisestä sekä siihen liittyvä toteutussuunnitelma aikataulutettuine osaprojekteineen. Opetusministeriön toimeksiannon mukaan hankkeen tavoitteena on (1) tehdä Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun nykyisten koulutusvastuiden puitteissa esitys yliopistojen mahdollisimman pitkälle menevästä yhteisestä toimintarakenteesta, (2) laatia hankkeen toteuttamissuunnitelma aikatauluineen, ja (3) määrittellä tarvittavat osaprojektit sekä niiden toiminnalliset tavoitteet ja taloudelliset vaikutukset. Toimeksiannon koko sisältö sekä suunnitteluryhmän jäsenet on esitetty mietinnön luovutuskirjeessä tämän loppuraportin alkulehdillä.

Suunnitteluryhmän tuli opetusministeriön mukaan hyödyntää mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälisiä kokemuksia yliopistojen yhteistyön vahvistamisesta ja OECD:n Suomen korkeakoulutuksen tema-arvioinnin suosituksia.

Suunnitteluryhmä asetti työnsä tavoitteen korkealle ja nimesi hankkeen *huippuyliopistohankkeeksi*. Tarkoituksena on ollut kehittää uusi yliopistokokonaisuus, jonka toiminnassa on ensi sijalla yliopiston tutkimus- ja opetustehtävä asettamisvaihetta edeltäneessä julkisessa keskustelussa korostuneen sovelluslähtöisen innovaationäkökulman sijasta. Tavoitteena on ollut muotoilla kolmen yliopiston yhteistä uudistamista koskeva kehittämistavoite, jonka toteuttaminen merkitsisi vakaan perustan laskemista uuden, maailmanluokan tutkimusyliopiston syntymiselle. Yliopisto tulisi muodostamaan uudenlaisen kokonaisuuden, jonka tulisi yltää vahvimmillä aloillaan maailman kärkeen. Suunnitteluryhmä korostaa, että sen *ehdotus vaatii pitkäjänteistä panostamista ja muodostaa kokonaisuuden*, jota ei voida toteuttaa osittaisena. Vahvan ja rakenteellisesti uudenlaisen yliopiston perustaminen on mittaluokaltaan kansallinen hanke, jonka hyödyt lankeavat koko suomalaiselle yhteiskunnalle. Suunnitteluryhmä pitää monia yliopistojen hallinnollista ja taloudellista asemaa selvittäneiden selvitysmiesten (Jääskinen & Rantanen 2007) ehdotuksia kannatettavina. Kaikin osin ehdotukset eivät kuitenkaan mene riittävän pitkälle, kun tavoitteena on luoda mahdollisimman hyvät edellytykset ryhmän tavoitteena olevan huippuyliopiston kehittymiselle.

Suunnitteluryhmä piti yhteensä 11 kokousta. Suunnitteluryhmä kuuli asiantuntijoina yliopistouudistusten tutkijoita, yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistamista selvittäneitä selvitysmiehiä, yliopistojen johtamisjärjestelmän, rahoituksen ja henki-

löstöpolitiikan asiantuntijoita, opiskelijoita sekä elinkeinoelämän asiantuntijoita. Asiantuntijoina kuullut henkilöt ilmenevät liitteestä 6. Henkilöstöjärjestöjen kuuleminen päätettiin esittää järjestettäväksi hankkeen toteutusvaiheessa, koska ryhmän aikataulu ei mahdollistanut henkilöstön aseman järjestämisen tarkempaa selvittämistä ja koska samat kysymykset tulevat esille myös Jääskisen ja Rantasen esityksen pohjalta syntyvässä valmistelutyössä. Kansleri Matti Lehti ja professori Yrjö Neuvo valmistelivat elinkeinoelämän asiantuntijaryhmän kutsumisen ja kuulemismenettelyn. Asiantuntijaryhmän kokoonpano, kuulemismenettely sekä johtaja Tarmo Lemolan (Avansis Oy) laatima yhteenveto elinkeinoelämän asiantuntijoiden käsityksistä esitetään liitteessä 4. – Liitteet ovat osa suunnitteluryhmän käytössä ollutta taustainformaatiota. Niissä esitettyihin käsityksiin ryhmä ei ole muodostanut kantaa. Liitteiden kirjoittajat vastaavat niiden sisällöstä.

Suunnitteluryhmän loppuraportissa kuvataan ensin yliopistojen kehittämistavoitteet Suomessa ja ulkomailla ottaen erityisesti huomioon Euroopan unionin tasolla tehdyt linjaukset. Tässä yhteydessä tulevat esille ne yleiset yliopistosektoria koskevat muutostarpeet, joihin nähden ryhmä on esityksensä muotoillut. Tämän jälkeen kuvataan lyhyesti selvityksen kohteena olevat kolme yliopistoa ja niiden omissa strategioissa esitetyt kehittämistavoitteet sekä suunnitelmat innovaatiotoiminnan kehittämiseksi (liitteinä 1 ja 3 laajemmat kuvaukset). Sitten luodaan katsaus kansainvälisten huippuyliopistojen ominaisuuksiin tutkimusten, asiantuntijoiden kuulemisen sekä esikuvayliopistoja koskevien tietojen perusteella. Tämän perusteella muotoillaan suomalaisen huippuyliopiston luomiseksi tarvittavat keskeiset uudistamistyön kohteet. Ne toimivat pohjana luvussa 5 muotoiltavalle päämäärälle, joka koskee tekniikan, liiketoiminnan ja taideteollisen toiminnan tutkimuksen ja koulutuksen pohjalle luotavan huippuyliopiston perusominaisuuksia. Lopuksi esitetään toteutussuunnitelma ja ehdotus osaprojekteista, joiden toteuttamisaikataulun mukainen loppuun saattaminen mahdollistaisi uuden yliopiston toiminnan aloittamisen vuoden 2009 alussa.

2 Yliopistojen kehittämistavoitteet Suomessa ja ulkomailla

Viimevuosina korkeakoulujärjestelmiin on kohdistunut monia arviointeja ja valtiollisia linjanvetoja niin Suomessa kuin Euroopan unionin tasolla. Myös OECD on arvioinut korkeakoulujärjestelmiä. Suomen osalta näissä linjavedoissa ja selvityksissä tärkeimpinä kehitystarpeina pidetään yleisesti huipputason tutkimuksen ja opetuksen aikaansaamista kansallisesti merkittävillä (valituilla) ydinalueilla, kansainvälisyyden voimakasta lisäämistä sekä yliopistojen taloudellisen ja toiminnallisen itsenäisyyden vahvistamista. Sekä elinkeinoelämän että EU:n piirissä tehdyt selvitykset korostavat tieteiden välisen yhteistyön ja poikkitieteellisyyden merkitystä, kun yritykset joutuvat yhä kiihtyvässä tahdissa vastaamaan globalisoituneen talouden haasteisiin uuden liiketoimintaosaamisen, palveluliiketoiminnan ja uusien innovaatiotoimintamallien kautta. EU:n selvityksissä edellytetään, että tieteenalojen sijasta keskitytään tutkimusaloihin, jotka liitetään kiinteästi niiden lähialoihin ja täydentäviin aloihin. Tarvitaan dynaamisia ja joustavia institutionaalisia järjestelyjä, jotka ovat avoimia muutokselle ja uusille toimijoille ja joiden avulla pystytään tieteenalojen rajat ylittävään, monitieteelliseen toimintaan sekä kehittämään synergiaetuja koulutuksen, tutkimuksen ja innovoinnin välille. – Näiden näkemysten tarkempaa sisältöä luonnehditaan seuraavassa ennen kuin kuvataan esimerkkejä kansallisen yliopistolaitoksen uudistamisesta eräissä Euroopan maissa.

Suomi

Valtioneuvoston kanslian ns. globalisaatioraportissa (Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi, valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004) todetaan, että Suomen korkeakoulujärjestelmä on kansainvälisesti verrattuna poikkeuksellisen laaja ja hajautunut. Hajautuneella rakenteella ei pystytä tuottamaan huipputason osaamista ja tutkimusta. Samalla todetaan myös, että pieni Suomi ei pysty pääsemään huipputasolle kuin keskittämällä voimavarat valituille tutkimusaloille. Julkaisussa edellytetään lisäystä korkeakoulujen rahoitukseen ja samalla työnjaon selkiyttämistä sekä erikoistumista. Yliopistojen kansainvälinen kilpailukyky on sidoksissa korkeatasoiseen perustutkimukseen sekä tieteelliseen ja taiteelliseen toimintaan. Kansainvälistä huippua edustava tutkimus ja osaaminen uhkaa myös hiipua, mikäli yliopistojen resursseja ei kyetä nostamaan. Perustavoitteeksi on asetettava muutaman

kansainvälisen huipputason osaamiskeskittymän rakentaminen Suomeen.

SITRA:n innovaatio-ohjelmaan liittyvässä raportissa (Kilpailukykyinen innovaatioympäristö -kehittämishojelman loppuraportti 2005) asetetaan tavoitteeksi yliopistoverkoston kehittäminen siten, että Suomeen syntyy 5–10 yliopistokokonaisuutta, jotka kykenevät monipuoliseen tutkimukseen ja opetustarjontaan ja joilla on riittävästi resursseja myös erikoistumiseen. Raportissa kiinnitetään huomiota johtamistaitoja omaavaan rehtoriin sekä toiminnallisen ja taloudellisen autonomian lisäämiseen. Hallitukseen tulee saada runsaasti ulkopuolisia jäseniä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämisestä (7.4.2005) yliopistolaitoksen kehittämisen tavoitteeksi asetetaan ”kaikilta osin korkeatasoinen, Suomen vahvuusalueilla kansainvälisesti huipulla oleva yliopistojärjestelmä, jonka sisäinen uudistumis- ja reagointikyky tuottavat jatkuvasti myös uusia tutkimusavauksia ja -aloitteita”. Korkeakoululaitosta ei päätöksen mukaan laajenneta, vaan kehittämistoimet suunnataan yksiköiden toiminnan vaikuttavuuden, laadun, sisällön ja tehokkuuden varmistamiseen ja edistämiseen suuntaamalla voimavaroja suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Yliopistojen tulisi myös parantaa kansainvälistä kilpailukykyään profiloitumalla sekä panostamalla tutkimuksen laatuun, monitieteisyyteen ja kansainvälisesti korkeatasoiseen tutkijakuntaan. ETA-alueen ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden opintojen maksullisuutta pidetään tarpeellisenä selvittää. Yliopistojen strategista johtamista tulisi vahvistaa ja tutkimustoimintaa koota suuremmiksi kokonaisuuksiksi ns. kriittisten massojen, synergiaetujen ja monitieteisten tutkimuskokonaisuuksien lisäämiseksi.

Talousneuvoston sihteeristön globalisaatioselvityksessä (Suomen vastaus globalisaation haasteeseen 2006) kiinnitetään niin ikään huomioita siihen, miten kyetään luomaan globaalissa kilpailussa välttämättömiä strategisen huippuosaamisen keskittymiä, mutta samanaikaisesti huolehtimaan laajasta osaamisperustasta ja koulutusjärjestelmän joustavuudesta reagoida nopeasti uusiutuviin osaamistarpeisiin. Vastauksena on korkeakoulujen erikoistuminen ja verkostoituminen sekä alueellinen fuusioituminen, mitä kautta saavutetaan välttämätön rakenteellinen tiivistyminen, kriittinen massa ja hallinnon tehostuminen. Yliopistojen autonomian tehokas hyödyntäminen ja reagointinopeus toimintaympäristön muutokseen edellyttävät selvityksen mukaan vahvemmin yliopiston ulkopuolista asiantuntemusta edustavaa hallitusta sekä toimitusjohtajamaisesti toimivaa rehtoria. Vaikka rahoituksen katsotaan jatkossakin perustuvan valtion osoittamaan perusrahoitukseen, tulisi hyödyntää aiempaa enemmän yksityisiä rahoituslähteitä. Tätä helpottaisi verovapaan lahjoituksen enimmäismäärän poistaminen yhteisöiltä. Selvityksessä pidetään minimitavoitteena yliopistojen oikeutta myydä tutkintoon johtavaa koulutusta ETA-alueen ulkopuolisille opiskelijoille, mutta selvitys pitää perusteltuna tukeutumista myös yhteiskunnan rahoitukseen nojaavaan voucher-järjestelmään, koska se lisäisi kilpailua koulutuksen tarjoajien kesken. Selvityksen mukaan koulutusrahoituksen tasoa tulisi kaikkiaan nostaa, sillä asetettuja tavoitteita ei saavuteta pelkästään tuottavuutta parantamalla.

Opetusministeriön keskustelumuistiossa korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteista (8.3.2006) todetaan, että kansainvälisten arvioiden mukaan Suomen korkeakoulu- ja tiedepolitiikka on ollut onnistunutta, mutta samalla on kiinnitetty huomiota järjestelmän rahoituksen kestävyteen ja järjestelmän hajanaisuuteen. Julkinen rahoitus ei ole kasvanut linjassa korkeakoulujen opiskelijamääriin, tehtäviin ja laatuvaatimuksiin. Muistiossa nojataan valtioneuvoston tekemiin linjauksiin julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämisestä. Muistion mukaan on selvää, että Suomen väestöpohja ja resurssit eivät riitä sekä nykyisen korkeakouluverkon ylläpitämiseen että toiminnan laadun nostamiseen kansainvälisesti merkittävälle tasolle. Muistion mukaan yhtenä kehittämisperiaatteena on kilpailukykyisten

osaamiskeskittymien luominen: ”erityisesti suuria korkeakoulukaupunkeja ja pääkaupunkiseutua kehitetään kansainvälisinä tieteellisinä ja teknologisinä keskuksina, jotka pystyvät kilpailemaan resurssiensa puolesta kansainvälisten keskusten kanssa”.

Tiede- ja teknologianeuvoston raportissa ’Tiede, teknologia, innovaatiot’ (2006) kehittämistarpeet nähdään pitkälti samalla tavalla kuin yllä esitetyissä linjauksissa ja selvityksissä. Resurssien suuntaamiseksi aiempaa fokusoidummin neuvosto on katsonut, että konkreettisiin toimiin on ryhdyttävä seuraavilla teema-alueilla: energia ja ympäristö, metallituotteet ja koneenrakennus, metsäklusteri, terveys ja hyvinvointi sekä tieto- ja viestintäteollisuus ja -palvelut. Näistä syntyvät julkisen ja yksityisen sektorin uusina yhteistyön kohteina toimivat huippuosaamisen keskittymät. Neuvosto korostaa innovaatiodynamiikan parantamisen tärkeyttä. Tämä vaatii innovaatiojärjestelmän kehittämistä kokonaisuutena, mutta erityishaasteena on korkeatasoisen ja monipuolisen osaamisen muuntaminen kannattavaksi liiketoiminnaksi ja uusiksi yritysiksi ja työpaikoiksi.

Tiede- ja teknologianeuvosto esittää valtion tutkimusrahoituksen lisäämistä yhteensä 400 miljoonalla eurolla vuoden 2007 tasosta vuoteen 2011 mennessä. Tästä 60 miljoonaa euroa on tarkoitettu yliopistojen perusrahoituksella lisättävään tutkimusrahoitukseen ja 60 miljoonaa euroa muita rahoitusväyliä pitkin yliopistojen tutkimustoiminnan rahoitukseen. Yliopistojen kokonaisrahoituksessa perusrahoituksena tuleva osuus merkitsee kumulatiivista 4 x 50 miljoonan euron lisäystä vuosina 2008–2011, kun tutkimukseen käytettävä osuus on laskennallisesti 30 %. Tekniikan alan tutkimukselle ja koulutukselle on tästä tarkoitettu 20 miljoonan euron lisäys.

Tekniikan alan koulutuksen ja tutkimuksen kehittämistä johtaja Yrjö Neuvon johdolla käsitellyt työryhmä (opetusministeriö 2005:19) esitti raportissaan useita suunnitteluryhmän toimeksiantoa sivuavia suosituksia. Työryhmä ehdotti muun ohella, että tekniikan alan koulutuksen ja tutkimuksen tulee olla korkeatasoista ja yliopistoissa valituilla painoaloilla kansainvälistä huipputasoa ja että yliopistojen resurssoinnista on huolehdittava tämän tavoitteen mukaisesti. Työryhmä esitti edelleen, että yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tarpeisiin vastaaminen sekä tutkimuksen ja opetuksen laadun parantaminen edellyttävät korkeakoulujen toiminnan fokusoimista, koulutusyksikköjen määrän vähentämistä sekä koulutuksen ja tutkimuksen keskittämistä suurempiin ja kilpailukykyisempiin yksiköihin. Tekniikan alan yliopisto-opetuksen ja tutkimuksen resurssoinnin parantamiseksi työryhmä esitti, että alan opiskelija-opettaja-suhde tulee nopeasti nostaa tasolle 14:1 ja että tekniikan alan kustannuskerroin opetusministeriön rahanjakokaavassa muutetaan arvoon 2,0 (minimikerroin on 1).

Yliopistojen tutkimustoiminnan kehittämistarpeet ilmenevät myös tutkimukseen kohdistuneista kansainvälisistä arvioinneista. *Liiketaloustieteen tutkimuksesta* on tehty hiljattain kansainvälinen vertaisarviointi (Suomen Akatemia 2005). Arviointipaneelin puheenjohtajana toimi professori Yves Doz INSEAD:sta (Ranska). Raportin mukaan suomalaisen liiketaloustieteellisen tutkimuksen kansainväliseen kärkeen nousemista vaikeuttavat muun ohella tutkijakoulutuksen pirstaleisuus, pienten yksiköiden vähäinen tutkimuskapasiteetti sekä järjestelmän erilaiset rakenteelliset heikkoudet. Arviointiraportti ehdottaa yhä voimakkaampaa erikoistumista tutkimukseen, opetukseen ja tiedon jakamiseen keskittyviin yksiköihin.

Muotoilun koulutuksen ja tutkimuksen kehittämistarpeet on nostettu selkeästi esille ETLA:n tutkimuksessa (B 220) ’Ei vain muodon vuoksi’. Muotoilu on kilpailuetu: ”Muotoilu on tekijä, joka yhdistää T&K:n, tuotannon ja markkinat ja vahvistaa innovaatioketjua”. Raportti toteaa, että muotoilu tulisi saada nykyistä voimakkaammin mukaan liikkeenjohdon ja teknisen alan koulutusohjelmiin. Samoin tutkimus korostaa muotoilun kytkemistä yritysten strategiseen johtamiseen. Raportti suosittaa myös muotoiluun kohdistuvien tutkimuspanostusten pitkäjänteistä kehittämistä. Useat luovaa taloutta koskevat selvitykset

korostavat Taideteollisen korkeakoulun osaamisalojen keskeistä merkitystä luovien alojen kehittämisessä.

Pääkaupunkiseudun rehtorit ovat esittäneet käsityksensä metropolialueen kilpailukyvyistä (23.8.2006). Se perustuu heidän mukaansa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyössä yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa tekemään tutkimus- ja kehitystyöhön. Rehtorien mukaan kilpailukyvyn turvaaminen edellyttää erityistä metropolipolitiikkaa. Kansallinen innovaatiopolitiikka tulisi räätälöidä metropolialueen erityisluonteen huomioivalla tavalla, johon sisältyy muun ohella perustutkimuksen ja korkeakoulutoiminnan rahoituksen merkittävä lisääminen metropolialueella. Globalisaatio muuttaa Suomen aluerakennetta vahvistamalla maakuntia ja luomalla Helsingin metropolialueelle mahdollisuuden nousta kansallisen kehityksen veturiksi. Näin metropolialueella on kansallinen ja kansainvälinen erityistehtävä. Tätä tehtävää korkeakoulut voivat hoitaa paremmin, mikäli niiden strateginen ja taloudellinen autonomia vahvistuu ja antaa mahdollisuuden muodostaa korkeakoulujen, välittäjäorganisaatioiden ja yritysten strategisia alliansseja. Pääkaupunkiseudun yliopistojen kansainvälisen houkuttelevuuden vahvistaminen edellyttää niiden tukemista laaja-alaisella Helsingin metropolialueen kehittämisellä.

Myös suomalainen *elinkeinoelämä* on esittänyt arvioitaan yliopistolaitoksen kehittämistarpeesta. Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) esittää yliopistoverkon rakenteiden uudistamista (EK:n koulutus- ja työvoimapolitiittiset linjaukset 2006–2010). Kunkin yliopiston tulisi löytää omat vahvuusalueensa ja keskittyä niihin. Yliopistojen tulisi lisätä keskinäistä yhteistyötään ja vahvistaa yhteistyötä myös elinkeinoelämän kanssa opiskelija- ja opettajavaihdossa, koulutuksessa ja tutkimuksessa. EK esittää myös yliopistojen autonomian lisäämistä yhdessä oikeudellisen aseman ja hallinnon uudistamisen kanssa. Yliopiston hallituksessa tulisi olla vähintään puolet yliopiston ulkopuolisten edustajia, ja hallituksen tulisi valita rehtori. Yliopistojen omistajarakennetta tulisi monipuolistaa mahdollistamalla myös säätiöpohjainen hallitus. EK:n tutkimuspoliittisissa linjauksissa (2006) nostetaan esiin yliopistojen yhteistyön ja yhdistymisen sekä proloifoitumisen lisäksi tavoite uudistaa yliopistojen rakenteita joustaviksi ja uudistumiskykyisiksi. Rakenteiden tulisi mahdollistaa monitieteiset ja temaattiset tutkimusyksiköt. Mikäli yliopistot uudistavat rakenteitaan, niiden perusrahoitusta tulee lisätä. Erityisesti tekniikan alalle esitetään lisäpanostuksia.

Suunnitteluryhmä on toimeksiantonsa mukaan myös itse kuullut *elinkeinoelämän asiantuntijoita*. Suunnitteluryhmä kuuli 12 elinkeinoelämän edustajaa, joiden vastaukset ryhmän esittämiin kysymyksiin huippuyliopiston rakentamisesta on koottu yhteenvedoksi liitteessä 4. Yhteenvedon mukaan tutkimuksen ja koulutuksen tason nostamisella elinkeinoelämän kannalta keskeisillä aloilla on kiire. Kun maailman kärkiyliopistot kehittävät aktiivisesti toimintaansa ja kilpailu huippututkijoista ja -opiskelijoista on Euroopassa kasvamassa, Suomen jälkeenjääneisyys suhteessa kansainväliseen kärkeen ei ainoastaan säily, vaan ”se kasvamistaan kasvaa”. Elinkeinoelämän asiantuntijoiden mukaan uuden yliopiston tulee kyetä kilpailemaan ydinosaamisalueillaan maailman parhaiden yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Elinkeinoelämän asiantuntijat korostavat, että Suomessa tarvitaan erittäin vahvaa osaamista teknillisillä ja kaupallisilla perustieteenaloilla. Samalla yliopiston tutkimuksen ja opetuksen tulee olla kasvavassa määrin ongelmalähtöistä ja tieteiden välistä. Yliopiston tulee heidän mukaansa kyetä tukemaan suomalaisen elinkeinoelämän olemassa olevien vahvuuksien jatkuvaa pitkäjänteistä uudistumista, ja sen tulee tarjota aineksia uusien vahvuuksien kehittymiselle ja kehittämiselle. Asiantuntijaryhmän käsityksen mukaan yliopiston tutkimuksessa ja opetuksessa tulee kiinnittää merkittävästi nykyistä enemmän huomiota tekniikan huippuosaamiseen, liiketoimintaosaamiseen, palveluinnovaatioihin ja palvelu-

liiketoimintaan, innovatiivisiin toimintamalleihin, strategiseen johtamiseen sekä yritysten jatkuvaan strategiseen uudistumiseen. Myös teollinen muotoilu on ryhmän mielestä kehitettävä vahvaksi osaamisalueeksi suomalaisille yrityksille.

Elinkeinoelämän asiantuntijoiden mukaan huippuyliopiston muodostamisessa tulisi olla lähtökohtana toiminnan jakaminen kolmeen osaan, jotka rakentuisivat yhdistettävistä yliopistoista, mutta joissa ennakkoluulottomasti haetaan jokaiselle toiminnolle parasta mahdollista sijoituspaikkaa sekä rakennetaan nykyistä suurempia kokonaisuuksia karsimalla samalla tarpeettomat päällekkäisyydet sekä yliopistokokonaisuuden kannalta epärelevantit opetus- ja tutkimusalat. Yliopiston hyvä strateginen johtaminen edellyttää asiantuntijoiden mukaan taloudellisen toimivallan voimakasta lisäämistä sekä hallintomallin uudistamista. Yliopiston tulisikin olla juridisesti ja taloudellisesti itsenäinen yksikkö (säätio), jonka hallitus nimettäisiin ulkopuolisista edustajista ja jonka puitteissa yhteistyössä rehtorin kanssa päättään strategisesta ohjauksesta ja tavoitteista. Huippuyliopisto voi toimia uskottavasti vain, jos sen voimavarat ovat kansainvälisellä tasolla – toteavat asiantuntijat. Perusrahoituksen lisäksi huippuyliopiston rahoituksen tulisi muodostua perustettavan rahaston peruspääoman tuotosta, lahjoitusvaroista sekä tutkimus- ja koulutuspalvelujen myynnistä. Elinkeinoelämä on edustajiensa mukaan valmis osoittamaan rahoitusta huippuyliopiston peruspääomaan, tekemään yliopistolle lahjoituksia, osallistumaan osarahoittajana yhteishankkeisiin sekä käyttämään yliopiston tutkimus- ja opetuspalveluja.

Euroopan unioni

Komission tiedonannossa Euroopan neuvostolle ja parlamentille (Kom 2006, 208 lopullinen) todetaan, että monet jäsenvaltiot pitävät korkeakoulujaan suuressa arvossa ja ovat pyrkineet ”säilömään” ne kansalliselle tasolle yksityiskohtaisilla säännöillä, valvonnalla, mikrojohtamisella ja yhdenmukaistamalla niitä liiaksi. Yliopistoala on pirstoutunut pieniin kansallisiin osajärjestelmiin, jotka tekevät yhteistyön jo kansallisella tasolla hankalaksi – Euroopan tai kansainvälisestä tasosta puhumattakaan. Tiedonanto korostaa tieteidenvälisyyttä ja poikki-tieteellisyys-tehostamista. Tieteenalojen sijasta olisi keskityttävä tutkimusaloihin (esim. uudet energiamuodot ja nanoteknologia), jotka on liitettävä kiinteästi niiden lähialoihin ja täydentäviin aloihin (humanistiset ja yhteiskuntatieteet sekä liiketaloustieteet). Tarvitaan dynaamisia ja joustavia institutionaalisia järjestelyjä, jotka ovat avoimia muutokselle ja uusille toimijoille ja joiden avulla pystytään tieteenalojen rajat ylittävään, monitieteelliseen toimintaan sekä kehittämään synergiaetuja koulutuksen, tutkimuksen ja innovoinnin välille. Komission mukaan korkeakoulujen todellinen autonomia ja vastuullisuus tulisi varmistaa. Korkeakoulujen säätelyn muutosten lisäksi tulisi uudistaa sisäisen hallinnon järjestelmiä. Johtamiskapasiteettia tulisi lisätä ja luoda painopisteitä, pirstaleinen yksikköjako tulisi uudistaa. Eurooppalaisten korkeakoulujen tulisi kyetä houkuttelemaan parhaita opettajia ja tutkijoita, rekrytoimaan heitä joustavin, avoimin ja selkein menettelyin, takaamaan tärkeimmille tutkijoille tai tutkimustiimin johtajille tutkimustyön täysi riippumattomuus ja tarjoamaan henkilöstölle houkuttelevat urakehitysmahdollisuudet.

Suomen puheenjohtajuuskauden aikana *opetusministeri Antti Kalliomäki* (2006) korosti Euroopan tarvitsevan maailmanluokan yliopistoja, jotta tietoja ja taitoja hyödynnettäisiin tehokkaammalla tavalla. Tämä puolestaan edellyttää läheisempää yhteistyötä yliopistojen ja elinkeinoelämän välillä. *Puheenjohtaja José-Manuel Barroso* (IP/06/1416) sanoi kommentoimissaan ehdotusta Euroopan teknologiainstituutin perustamisesta, että Eurooppa tarvitsee innovointia pärjätäkseen maailmanlaajuisessa kilpailussa. Instituutin rakenteeseen liittyvät osaamis- ja innovointiyhteisöt, joihin kuuluvat yliopistot, tutkimusorganisaatiot ja

liike-elämää edustavat organisaatiot sekä näiden yhteisyritykset. Nämä yhteisöt niveltävät innovoinnin, tutkimuksen ja koulutuksen kaikkeen toimintaansa. – Euroopan unionin tasolla nähdään korkeakoululaitos siten tärkeänä osana innovaatiojärjestelmää.

OECD

OECD on julkaissut arviointiraportin suomalaisen korkeakoulujärjestelmän tilasta ja kyvystä vastata tulevaisuuden haasteisiin (Davies et al. 2006). OECD:n asiantuntijat lisäisivät yliopistojen hallintoon strategista johtamista ja taloudellista sekä toiminnallista itsenäisyyttä. He suosittelevat yliopistojen muuttamista itsenäisiksi oikeushenkilöiksi, joko voittoa tavoittelemattomiksi yhteisöiksi tai säätiöiksi. Tutkimuksen vaikuttavuutta ja resurssipohjaa tulisi vahvistaa myös yliopistoja yhdistämällä. Raportissa kiinnitetään huomiota ulkomaisien opettajien, tutkijoiden ja opiskelijoiden vähäiseen määrään. Korkeakoulujen arviointineuvoston tulisi olla riippumaton suhteessa opetusministeriöön ja ministeriön korkeakoulupoliittisiin linjauksiin. Raportissa esitetään myös harkittavaksi mahdollisuutta työnantajien ostamaan tutkintokoulutukseen. Se olisi johdonmukaista elinikäisen oppimisen periaatteen kanssa.

Esimerkkejä yliopistojen uudistustyöstä muissa maissa

Monissa Euroopan maissa on lähdetty uudistamaan yliopistoja edellä esitettyjen, varsin samansuuntaisten linjausten pohjalta. Muutostarpeesta vallitseva laaja yhteisymmärrys tulee esiin myös tuoreessa yliopistojen rahastoja koskevassa hallituksen esityksessä (HE 256/2006 vp):

Yliopistoihin kohdistuvasta valtion keskitetystä talouden kontrolliohjauksesta on pyritty luopumaan. Uutena ohjausstrategiana uuden tiedon tuottamisessa sekä tieteen ja sivistyksen edistämiseksi on tavoiteltu enemmän yliopistojen itsesäätelystrategiaan pohjautuvaa ohjausmallia. Yliopistojen tulosvastuun ja tilivelvollisuuden rinnalla on korostettu yliopistojen taloudellista autonomiaa eli niiden toimivaltaa päättää omasta taloudestaan ja järjestää esimerkiksi sopimussuhteitaan muiden toimijoiden kanssa itsenäisesti. Tuoreita lainsäädännöllisiä muutoksia on tehty useassa Euroopan maassa. Yliopistojen toimintaa ja hallintoa säänteleviä lakeja on uudistettu muun muassa Englannissa, Itävallassa, Norjassa, Ruotsissa, Saksassa ja Tanskassa. Uusilla hallinto- ja rahoitusmalleilla on haluttu korostaa ammattimaista johtamista, toiminnan tehokkuutta, vaikuttavuutta ja myös markkinoita jäljittävien toimintatapojen käyttöön ottamista.

Esimerkiksi kaikissa Pohjoismaissa näkyy siirtyminen 1960–70 luvuilla luoduista keskitetyn suunnittelun järjestelmistä kohti yliopistojen taloudellista autonomiaa korostavia järjestelmiä (Yliopistojen tulosohjauksen kehittämistyöryhmä III 2005, Acatiimi 8/2006).

Ruotsi

Ruotsissa ei ole viime vuosina koettu merkittäviä yliopistouudistuksia. Viimeisen viiden vuoden aikana viisi uutta oppilaitosta on saanut korkeakoulustatuksen. Yliopistofuusioista on keskusteltu Örebro universitet- ja Mälardalens högskola-yliopistojen välillä sekä Tukholman yliopiston ja opettajainkoulutuslaitoksen välillä. Ruotsin uuden hallituksen odotetaan tekevän esityksiä mm. rehtorin asemasta ja hallituksen kokoonpanosta. Ruotsin 49 yliopis-

toista 36 on valtiollisia. Seuraavassa esitetään kaksi esimerkkiä muista ratkaisuisista.

Vuonna 1994 kaksi ruotsalaista yliopistoa, teknillinen korkeakoulu Chalmers Göteborgissa ja Jönköpingin yliopisto siirrettiin säätiömuotoon (stiftelsehögskola, Foundation university). Myös Kuninkaallisen teknillisen korkeakoulun KTH:n säätiöittämistä selvitetiin. Valtio nimittää enemmistön säätiön hallituksen jäsenistä, minkä lisäksi professoreilla ja opiskelijoilla on edustus hallituksessa. Tukholman kauppakorkeakoulu (Handelshögskolan i Stockholm, Stockholm School of Economics) on yksityinen yliopisto, jonka tuloista vain noin kymmenen prosenttia tulee Ruotsin valtiolta. Koulu on useilla tutkimusaloilla maailman huippua ja linkki elinkeinoelämään on tiivis. Koulun hallituksen puheenjohtaja on valtion nimittämä. Enemmistön hallituksen jäsenistä nimittää Tukholman kauppakorkeakouluyhdistys, minkä lisäksi Tukholman kaupungilla, professoreilla ja opiskelijoilla on edustus hallituksessa. Myös rehtori kuuluu hallitukseen.

Ruotsin opetusministeri on huhtikuussa 2006 kutsunut Riksbankens jubileumsfondin toimitusjohtaja Dan Brändströmin selvittämään yliopistojen ja korkeakoulujen resurssien jakoa ja ohjausta. Toimeksiantoon kuuluu muun ohella tehdä ehdotuksia tutkimuksen ja tutkijakoulutuksen laadun edistämiseksi, pitkäjänteisen omaehtoisen toiminnan kehittämiseksi sekä profiloinnin ja yhteistyön vahvistamiseksi. Selvityksen määräaika on 1.10.2007.

Tanska

Tanskassa astui voimaan 1.1.2007 uusi yliopisto- ja sektoritutkimusjärjestelmä (Terhi Nokkala 2006). Uudessa rakenteessa syntyi kolme suurta yliopistoa: Kööpenhaminan yliopisto, Aarhusin yliopisto ja Tanskan teknillinen yliopisto. Kokonaisuudet koostuvat seuraavista osista (englanninkielisinä niminä):

Kööpenhaminan yliopisto:

University of Copenhagen
Danish University of Pharmaceutical Sciences
Royal Veterinary and Agricultural University

Aarhusin yliopisto:

University of Aarhus
Aarhus School of Business
Danish Institute of Agricultural Sciences
National Environmental Research Institute

Tanskan teknillinen korkeakoulu:

Technical University of Denmark
Riso National Laboratory
Danish Institute for Food and Veterinary Research
Danish National Space Centre
Danish Institute for Fisheries Research
Danish Transport Research Institute

Lisäksi jäi jäljelle neljä keskisuurta yliopistoa, jotka ovat Etelä-Tanskan yliopisto (johon yhdistettiin National Institute of Public Health), Aalborgin yliopisto (johon yhdistettiin Danish Building Research Institute), Roskilden yliopisto ja Kööpenhaminan kauppakorkeakoulu

Copenhagen Business School. Tanskan yliopistolain mukaan enemmistön hallituspaikoista pitää olla ulkopuolisilla jäsenillä. Rehtoria ei valita vaalilla, vaan rehtorin rekrytoi hallitus. Hallituksen lisäksi yliopistossa on akateeminen neuvosto, joka valitaan vaaleilla.

Norja

Norjan korkeakoulusektorin rakenteissa on tapahtunut vain vähäisiä muutoksia vuodesta 1994, jolloin 98 alueellista korkeakoulua yhdistettiin 26 valtiolliseksi korkeakouluksi. Vuonna 2003 perustettiin valtiosta riippumaton kansallinen laadunvarmistuselin NOKUT, joka mainitaan myös vuoden 2005 uudessa Norjan yliopistolaissa. Yliopistoja on sekä valtiollisia että yksityisiä. Valtiollisten yliopistojen hallituksissa on tyypillisesti yksitoista jäsentä, joista kolme paikkaa opettajilla, yksi paikka hallinnolla, kaksi paikkaa opiskelijoilla ja neljä paikkaa ulkopuolisilla, minkä lisäksi vaaleilla valittu rehtori toimii puheenjohtajana. Määräenemmistöllä hallitus voi päättää, että rehtoria ei valita vaaleilla, että hän ei toimi hallituksessa tai että enemmistö hallituksen jäsenistä on ulkopuolisia. Yksityisten yliopistojen hallitus on vähemmän säädelty, mutta henkilöstön ja opiskelijoiden täytyy olla siinä edustettuina.

Itävalta

Itävalta uudisti yliopistojärjestelmäänsä vuoden 2002 yliopistolalla. Laki teki kaikista yliopistoista itsenäisiä julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä (mainittakoon, että Saksassa viidessä osavaltiossa yliopistot voivat itse valita julkisoikeudellisen ja yksityisoikeudellisen statuksen välillä). Hallintojohtajat siirrettiin raportoimaan rehtorille opetusministeriön sijasta. Yliopistojen budjetit eivät ole enää osa valtion budjettia. Yliopistosta tuli oman henkilökuntansa työnantaja yleisen työsopimuslain puitteissa. Yliopiston hallitus muodostuu 5-9 jäsenestä, joista akateemisia asioita ja pysyvän henkilöstön ottamista käsittelevä yliopiston senaatti valitsee ja liittovaltion hallitus nimittää yhtä suuren osan, minkä lisäksi kumpikin taho nimittää yhden jäsenen yhteisesti. Jäsenet eivät saa olla poliitikkoja. Hallitus valitsee rehtorin senaatin esittämästä kolmesta ehdokkaasta. Senaattiin valitaan sisäisillä vaaleilla 12-24 jäsentä, jotka ovat professoreita, muita opettajia ja opiskelijoita.

Saksa

Saksassa on vastikään tehty päätös tieteiden huippuohjelmasta (*Exzellenzinitiative*). Ohjelman tarkoitus on tehostaa Saksan tieteellistä tutkimusta, myös kansainvälisesti. Ohjelman puitteissa korkeakoulut saavat käytettäväkseen vuoden 2011 loppuun mennessä 1,9 miljardia euroa, tästä 75 % tulee liittovaltiolta. Raha kilpailutetaan ja valinnat tekevät yhteisesti Saksan tutkijayhdistys (Deutsche Forschungsgemeinschaft) ja tiedeneuvosto (Wissenschaftsrat). Ensimmäinen jako on tehty syksyllä 2006 ja alkuvuodesta 2007 on käynnissä toinen haku. Konkreettisesti ohjelma koostuu kolmesta osaprojektista:

- Tutkijakoulut (Graduiertenschulen): noin 40 tutkijakoululle myönnetään vuosittain keskimäärin miljoona euroa vuodessa; yhteensä 40 miljoonaa euroa.
- Osaamiskeskittymät (Exzellenzclustern): perustetaan näyttäviä ja kilpailukykyisiä tutkimus- ja koulutuslaitoksia, jotka ovat yhteistyössä yliopistojen ulkopuolisten tutkimuslaitosten, ammattikorkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa. Laitoksia perustetaan 30, ja jokainen saa vuosittain rahoitusta noin 6,5 miljoona euroa; yhteensä 195 miljoonaa euroa.

- Tulevaisuusohjelma (Zukunftskonzepten) yliopistojen huippututkimukselle: kymmenessä valitussa yliopistossa vahvistetaan tutkimusprofiilia. Valitussa yliopistossa tulee olla vähintään yksi osaamiskeskittymä, yksi tutkijakoulu ja strategia siitä, miten tulla "tieteen majakaksi" (Leuchtturm der Wissenschaft). Tähän varataan vuosittain 210 miljoonaa euroa eli noin 21 miljoonaa euroa yliopistoa kohden.

Aasia

Monien Aasian maiden yliopistojärjestelmät ovat jo muodostuneet vakavasti otettaviksi kilpailijoiksi. Singapore, Hong Kong ja Etelä-Korea ovat pitkällä yliopistojärjestelmiensä kehittämisessä. Myös Kiinan ja Intian parhaimpien yliopistojen laatu on kohonnut korkeaksi. Vaikka vain osa Kiinassa ja Intiassa vuosittain valmistuvista miljoonista opiskelijoista kykenee kilpailemaan esimerkiksi kansainvälisten yritysten tuotekehitystöistä, osuus tulee kasvamaan tulevaisuudessa.

Kiinan yliopistolaitosta on uudistettu voimakkaasti 1980-luvulta alkaen. Vuonna 1995 aloitettu ”projekti 211” nosti kansalliseksi prioriteetiksi 100 erikseen nimetyn yliopiston kehittämisen. Listalta on sittemmin priorisoitu edelleen 25 yliopistoa. Projektin tavoitteiden mukaan kiinalaisten yliopistojen kuuluminen kansainväliseen kärkeen on strategisesti keskeinen tavoite koko maalle. Projektin fokus on pitkälti taloudellinen: kouluttaa ammattitaitoista työvoimaa ja kehittää tutkimusta Kiinan kasvavan ja kansainvälistyvän elinkeinoelämän tarpeisiin. Rahoitus pohjaa on viime vuosina laajennettu yritysten ja yksityishenkilöiden suuntaan ja lukukausimaksut otettiin käyttöön vuonna 1997. (Li, 2005)

Intiassa on panostettu erityisesti seitsemän Indian Institutes of Technology (IIT) -yliopiston kehittämiseen. IIT-yliopistoihin on yhteinen pääsykoe, jossa hyväksytään noin yksi 55:stä hakijasta. IIT-yliopistoja priorisoidaan rahallisesti: yhden IIT:n valtion rahoitus on noin 900–1 300 miljoonaa rupiaa vuodessa verrattuna 100–200 miljoonaan, joka on muiden Intian teknillisten yliopistojen rahoitustaso. IIT-yliopistojen opettaja-opiskelijasuhde on 1:6–1:8. THESin listauksessa vuodelta 2006 IIT:t sijoittuivat maailman kolmanneksi parhaiksi teknologiassa MIT:n ja University of Californian jälkeen. (Wikipedia, 8.2.2006)

Yliopistojen kehittämistavoitteet ja tehdyt päätökset ovat useissa Euroopan maissa samansuuntaisia. Suomessa asetetut kehittämistavoitteet ovat johtaneet toistaiseksi rakenteellista kehittämistä koskeviin päätöksiin lähinnä ammattikorkeakoulusektorilla. Suomalaiselle yliopistosektorille edellä esitettyjen linjanvetojen ja kansainvälisten reformitrendien mukaan asettuvat haasteet edellyttävät konkreettisia päätöksiä. Suunnitteluryhmän käsitys on, että ryhmän esitys uuden suomalaisen, huipputasolle tähtäävän ja elinkeinoelämän kanssa läheisessä yhteistyössä toimivan yliopiston perustamisesta kolmen, resurssihinsa nähden hyvin menestyneen suomalaisen yliopiston muodostamalle pohjalle on erittäin hyvin linjassa edellä esitettyjen tavoitteiden kanssa. Esitys on kansallisella tasolla merkittävä uudistus ja vahvistaa Suomen kilpailukykyä kansainvälisessä yliopistokentässä.

3 Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu – yleiskuvaus ja yliopistojen omat strategiset tavoitteet

Teknillinen korkeakoulu (TKK), Helsingin kauppakorkeakoulu (HSE) ja Taideteollinen korkeakoulu (TaiK) ovat Suomessa johtavia, omilla aloilleen profiloituneita yliopistoja, joille on muodostunut myös omat brändinsä. Seuraavassa kuvaillaan lyhyesti nämä suunnitteluryhmän toimeksiantoon kuuluvat yliopistot. Tarkempia tietoja on esitetty liitteessä 1.

Strategioiden visiot

Yliopistojen lähivuosille vahvistettujen strategioiden visiot ovat yleisesti hyvin kunnianhimoisia. Teknillisen korkeakoulun strategia vuoteen 2015 toteaa:

Teknillinen korkeakoulu on kansainvälisesti arvostettu ja vetovoimainen tekniikan yliopisto, joka tunnetaan tutkimuksen ja opetuksen huipputuloksista, uudistumiskyvystä ja yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Teknillinen korkeakoulu toimii alansa edelläkävijänä yhteistyössä huippuyliopistojen ja innovatiivisten yritysten kanssa. Opiskelijat, tutkijat ja opettajat valitaan eri maiden parhaimmistosta.

Kauppakorkeakoulun visio on yliopiston strategisissa linjauksissa (2006–2009) lyhyt ja ytimekäs:

HSE – maailmanluokan kauppakorkeakoulu

Taideteollinen korkeakoulu on vuosille 2007–20015 vahvistetun strategian vision mukaan

... vuonna 2015 yksi kansainvälisesti arvostetuimmista ja tavoitelluimmista alansa yliopistoista. Korkeakoulun toiminnalla on keskeinen rooli taideteollisuuden kansainvälisessä kentässä, joka heijastuu myönteisellä tavalla kansalliseen kulttuuriin, yhteiskuntaan ja talouteen.

Missiot, toiminta-ajatukset

Kaikkien yliopistojen tehtävät määritellään yliopistolain (645/1997) neljännessä pykälässä: ”Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. (30.7.2004/715)”. Lisäksi lain mukaan TKK ja TaiK vastaavat omalta osaltaan siitä, että ruotsin kieltä taitavia henkilöitä voidaan kouluttaa riittävä määrä maan tarpeisiin. Yliopistot tämentävät tehtäviään omissa strategioissaan.

Teknillisen korkeakoulun perustehtävä on harjoittaa tieteellistä tutkimusta, antaa tutkimukseen yhdistyvää ylintä opetusta ja edistää tieteellistä ja taiteellista sivistystä. Teknillisessä korkeakoulussa vallitsee tieteen, taiteen ja opetuksen vapaus. Teknillinen korkeakoulu toimii aloilla, joilla tutkimuksella on sekä tieteellistä että teknistä merkitystä ja toiminta tukee Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa. Teknillinen korkeakoulu keskittyy strategiansa toimeenpanossa menestystekijöidensä säilyttämiseen tai vahvistamiseen. Tavoitteet määritellään strategian läpäisevien kehittämisen pääteemojen avulla, jotka ovat: 1. Kansainvälisyys 2. Laatu ja uudistumiskyky, 3. Yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja 4. Digitalisoituminen.

Helsingin kauppakorkeakoulu (HSE) tuottaa laadukasta kansainvälistä tutkimusta ja siihen perustuvaa opetusta sekä palvelee yrityksiä ja yhteiskuntaa. HSE tuottaa kilpailukykyä parantavaa, innovatiivista liiketoimintaosaamista tuleville ja nykyisille johto- ja asiantuntijatehtävissä toimiville sekä yrityksille ja yhteiskunnalle. HSE on elinkeinoelämän johto- ja asiantuntijatehtävissä sekä tutkimustehtävissä toimivien kumppani koko uran ajan. Suomalaiselle yhteiskunnalle HSE tarjoaa Suomen parhaan ja monipuolisimman kansainvälisen tason kauppatieteellisen opiskelu- ja tutkimusympäristön. Edistämme liiketoimintaosaamista laajasti elinikäisen oppimisen avulla.

Taideteollinen korkeakoulu on osaamisalansa dynaaminen kansainvälinen yliopisto, joka edistää luovien toimialojen kehitystä, kansallisen kulttuurin uudistumista, taiteellista sivistystä ja innovaatioihin perustuvaa kestävästä kehitystä tukevaa yritystoimintaa. Taideteollinen korkeakoulu on osa alueellista yliopisto- ja korkeakoulukeskittymää, joka tulee tarjoamaan kansainvälisen tason edellytykset korkeatasoiselle tutkimukselle, opetukselle, taiteelliselle toiminnalle ja tehokkaalle innovaatiotoiminnalle. Taideteollinen korkeakoulu tekee aktiivista yhteistyötä elinkeinoelämän, kulttuurialan ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa sekä verkottuu parhaiden kansainvälisten yliopistojen ja osaamiskeskittymien kanssa tavoitteidensa toteuttamiseksi.

Yliopistojen yhteistyötavoitteet

Kaikki kolme yliopistoa pyrkivät strategioidensa mukaan yhteistyöhön kansainvälisten huippuyliopistojen kanssa.

Kotimaisesta yhteistyöstä TKK toteaa kohdassa strateginen kehittäminen/toimintalinjat:

Teknillinen korkeakoulu tiivistää kotimaista tutkimus- ja opetusyhteistyötä mm. Helsingin yliopiston, Tampereen teknillisen yliopiston sekä Taideteollisen korkeakoulun ja Kauppakorkeakoulun kanssa. Lähtökohtana on, että yhteistyön tulee tukea Teknillisen korkeakoulun visiota.

HSE:n strategiassa todetaan kohdassa yleiset toimintaperiaatteet:

Keskitämme toimintaamme ja voimavarojamme valituille painoalueille. Tiivistämme yhteistyötä kansainvälisten verkostojemme kanssa ja kotimaassa erityisesti Teknillisen korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun kanssa. Edistämme yrittäjyyttä yhteistyökumppaniemme kanssa.

TaiK:n strategiassa ei yhteistyökumppaneita erikseen nimetä.

Tutkimuksen suuntaaminen

TKK:n strategian päälinjausten mukaan korkeakoulu vahvistaa tutkimustaan kaudella 2007–2015 erityisesti tiede- ja teknologianeuvoston määrittelemien kansallisten strategisen huippuosaamisen keskittymien teema-alueilla (energia- ja ympäristö, metallituotteet ja koneenrakennus, metsäklusteri, tieto- ja viestintäteollisuus sekä terveys- ja hyvinvointi; ensimmäisenä uutena avauksena tuetaan erityisesti mikro- ja nanotekniikan tutkimusta). Kauppakorkeakoulu keskittyy dynaamisesti kysynnän ja menestyksen mukaan suuntautuviin ohjelmajohjaisiin painoalueisiin, jotka pohjautuvat laajoihin ainerajat ylittäviin tutkimusteemoihin.

Kauppakorkeakoulu tukee laadukasta tutkimusta myös painoalueiden ulkopuolella. Painoalueet vuosina 2006–2009 ovat: globalisaatio ja kilpailukyky, rahoitusmarkkinat ja –palvelut, tietotalous sekä verkostoitunut liiketoiminta.

Taideteollinen korkeakoulu ei nimeä strategiassaan erityisiä painoaloja, vaan siinä viitataan korkeakoulun tutkimuspoliittisiin linjauksiin. Näiden linjausten mukaan tutkimusta profiloidaan luomalla tutkimusaloja yhdistäviä horisontaalisia teema-alueita: strateginen muotoilu, käyttäjäkokemuksen muotoilu ja luominen, käyttäjälähtöiset ja materiaali- ja teknologiapohjaiset innovaatioprosessit, luovien prosessien johtaminen, taiteelliset oppimisprosessit, toimintaympäristön digitalisoituminen ja sen vaikutukset tuotantoprosesseihin ja kerrontaan. Tutkimusta pyritään soveltuvien osin suuntaamaan siten, että se palvelee erityisesti tiede- ja teknologianeuvoston määrittelemiä kansallisia strategisen huippuosaamisen keskittymiä ja kestävästä kehityksestä.

Hallinnosta ja rakenteesta

Yliopistojen hallinnosta säädetään yliopistolaissa. Tämän mukaan yliopiston korkein päättävä elin on hallitus. Laissa määrätään myös hallituksen tehtävät ja kokoonpano. Hallitusten merkittävimmät tehtävät ovat toiminta- ja taloussuunnitelmien ja rahanjaon periaatteiden hyväksyminen sekä koulutusohjelmista ja uusien opiskelijoiden määristä päättäminen. TKK:lla ja HSE:llä on elinkeinoelämä- ja muita sidosryhmäsuhteita hoitavat neuvottelukunnat. Niiden rooli on ollut lähinnä keskusteleva ja neuvoa-antava. TKK:n, HSE:n ja TaiK:n hallituksissa on ns. kolmikannan (professorit, muu henkilökunta ja opiskelijat) lisäksi myös ulkopuolisia jäseniä. Hallituksia johtavat rehtorit.

Osastot, laitokset ja koulutusohjelmat

Yliopistolain mukaan hallitus päättää yliopiston jakaantumisesta tiedekuntiin tai muihin yksiköihin sekä näiden alaisiin laitoksiin tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten. Perinteisesti monitieteiset yliopistot jakaantuvat tiedekuntiin ja muut osastoihin tai laitoksiin. TKK on hallinnollisesti jaettu osastoihin. Kandidaatti- ja maisterikoulutus toteutetaan

tutkinto-ohjelmissa (koulutusohjelmissa), jotka kuuluvat jonkun osaston vastuulle. Osastoja on tällä hetkellä 12 ja koulutusohjelmia 19. Korkeakoulussa on myös toistakymmentä tutkimuksen tarpeisiin suunniteltua instituuttia. Erillisiä palvelu- ja tutkimuslaitoksia laitoksia on kymmenkunta. Helsingin yliopiston kanssa on kaksi yhteistä tutkimuslaitosta. TKK:lla on äskettäin uudelleen organisoitu toimintakeskus Lahdessa.

Helsingin kauppakorkeakoulussa on viisi opetuksen ja tutkimuksen laitosta. Ne ovat useamman oppiaineen ja tutkimusalan muodostamia hallinnollisia toimintayksiköitä. Koulutusta annetaan myös Mikkelissä. Erillisiä tutkimuslaitoksia on kolme. Pienyritysyksikkö toimii Helsingissä, Mikkelissä, Tallinnassa ja Pietarissa. Korkeakoululla on toimipiste Singaporessa.

Taideteollinen korkeakoulu on hallinnollisesti jaettu kuuteen opetuksen ja tutkimuksen osastoon. Koulutus toteutetaan koulutusohjelmissa, jotka kuuluvat osastojen vastuulle. Tällä hetkellä korkeakoulussa on 25 kandidaatti- ja maisteritutkintoon johtavaa koulutusohjelmaa. Koulussa on useita erillisiä palvelu- ja tutkimuslaitoksia. Korkeakoulun yhteydessä toimii Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutti IADE. Porissa maisteri- ja tohtorikoulutusta tarjoaa Vaasan yliopiston kanssa yhteinen Länsi-Suomen muotoilukeskus Muova.

Opiskelijat ja tutkinnot

Tässä ja seuraavissa kohdissa esitetyt numeeriset tilastotiedot perustuvat KOTA-tietokantaan, ellei toisin mainita. Prosentit on laskettu yliopistojen suuntaan, jotta yliopistojen muodostaman kokonaisuuden rakenne tulisi havainnollisemmin esiin.

Kiinnostus tekniikan alan opintoihin on viime vuosina vähentynyt, mihin yhtenä syynä on matematiikkaa ja fysiikkaa osaavien ylioppilaiden määrän vähentyminen. Kauppatieteissä ja taideteollisella alalla on kiinnostus ollut vakaampaa. Suhteessa aloittaneisiin pyrkijöiden määrä on suurin TaiK:ssa ja pienin TKK:ssa. Vuonna 2004 TKK:hon hyväksyttiin 75 % valintakokeisiin osallistujista, HSE:ssä 36 % ja TaiK:ssa 11 %.

TKK on strategiansa mukaisesti viime vuosina vähentänyt uusien opiskelijoiden määrää. Vuosituhannen alussa uusia opiskelijoita oli yli 1700, viime vuosina alle 1400. HSE:ssä uusien opiskelijoiden määriä lisätty vuosituhannen alun 450:sta noin 550:een. Taideteollisen korkeakoulun uusien opiskelijoiden määrän tilastoinnissa on ollut tutkinnonuudistuksesta johtuen epäselvyyksiä, vuonna 2005 se oli 265 (alemmat+ylemmät).

Taulukko 3.1. Opiskelijamäärät v. 2005

	Ylempää ja alempaa tutk. opiskelevat				Kaikki opiskelijat		Tohtoriopiskelijat	
	Uudet opiskelijat		Opiskelijat yht.				(FTE)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
TKK	1 367	62,4	12 049	68,6	14 585	70,6	774	76,1
HSE	559	25,5	3 882	22,1	4 252	20,6	163	16,0
TaiK	265	12,1	1 644	9,4	1 816	8,8	81	7,9
Yhteensä	2 191	100	17 575	100	20 653	100	1 017	100

Uusien opiskelijoiden määrien muutokset näkyvät hitaasti kokonaisopiskelijamäärissä. TKK:n ja HSE:n opiskelijoista noin 25 % on opiskellut seitsemän vuotta tai kauemmin. Tutkinnon suorittamisen bruttomediaaniajat olivat v. 2005 HSE:ssä ja TaiK:ssa kuusi vuot-

ta ja TKK:ssa seitsemän. Ulkomaalaisia tutkinto-opiskelijoita oli v. 2004 TKK:ssa 678, näistä jatko-opiskelijoita 239. HSE:ssa luvut olivat 106 ja 14 TaiK:ssa 121 ja 27. Muita ulkomaaisia opiskelijoita (lähinnä vaihto-opiskeijoita) oli v. 2004 TKK:ssa 274, HSE:ssä 255 ja TaiK:ssa 53.

Suoritettujen tutkintojen määrät vaihtelevat jonkin verran vuosittain. Tämän vuoksi opetusministeriö käyttää rahanjakomallissaan tutkinnoista kolmen vuoden keskiarvoja.

Taulukko 3.2. Tutkinnot ja OPM:n tavoitteet v. 2005

	Alemmat		Ylemmät			Lisensiaatit		Tohtorit		
	n	%	n	%	OPM	n	%	n	%	OPM
TKK	1	0,4	1 017	65,4	1 150	86	97,7	150	83,8	131
HSE	180	69,8	379	24,4	380	2	2,3	19	10,6	19
TaiK	77	29,8	158	10,2	165	0	0	10	5,6	8
Yhteensä	258	100	1 554	100	1 695	88	100	179	100	158

Työllistyminen ja sijoittuminen

Kaikista kolmesta korkeakoulusta valmistuneiden työllistyminen on kahden vuoden kulluttua valmistumisesta sataprosenttista Tilastokeskuksen sijoittumispalvelusta saatavien tietojen mukaan. Vuonna 2004 Kauppakorkeakoulusta valmistuneista jopa 93 %, TKK:sta 87 % ja TaiK:sta 53 % työllistyi Helsinkiin. Yrityksiin työllistyy TKK:sta valmistuneista noin 75 %, HSE:sta 88 % ja TaiK:sta 45 %. Yrittäjänä toimii vain pieni osa näistä korkeakouluista valmistuneista. Vuosina 2001–2003 TKK:sta ja HSE:sta valmistuneista hieman alle prosentti toimi yrittäjinä, TaiK:sta noin 10 %.

Henkilöstövoimavarat

TKK:ssa on opettajamäärä ollut viime vuosina pienessä laskussa johtuen lähinnä assistenttujen korvautumisella tutkijakoulutuspaikoilla. Muissa yliopistoissa ei merkittäviä muutoksia ole tapahtunut. Tutkimushenkilöstöä näissä kolmessa yliopistossa oli 2005 yhteensä 1 252 htv, josta yli 90 % TKK:ssa. Muun henkilöstön kokonaismäärä oli 1 926, josta 75 % TKK:ssa.

Taulukko 3.3. Opettajat v. 2005

	TKK		HSE		TaiK		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Professorit	186	67,9	51	18,6	37	13,5	274	100
Yliass+ass+lehtorit	150	54,0	79	28,4	49	17,6	278	100
Tuntiopetus yht.	105	52,2	29	14,4	67	33,3	201	100
Ulkop.varoin	36	66,7	3	5,6	15	27,8	54	100
Yhteensä	477	59,1	162	20,1	168	20,8	807	100

Taulukko 3.4. Muu henkilöstö v. 2005

Tutkimushenkilöstö								
	Budjettivaroin		Suomen Akatemia		Muu rahoitus		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
TKK	198	83,9	221	89,1	715	93,1	1 134	90,6
HSE	28	11,9	13	5,2	32	4,2	73	5,8
TaiK	10	4,2	14	5,6	21	2,7	45	3,6
Yhteensä	236	100	248	100	768	100	1 252	100
Muu muu henkilöstö								
	Budjettivaroin		Suomen Akatemia		Muu rahoitus		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
TKK	808	68,5	51	100	566	81,4	1 425	74,0
HSE	161	13,6	0	0	87	12,5	248	12,9
TaiK	211	17,9	0	0	42	6,0	253	13,1
Yhteensä	1 180	100	51	100	695	100	1 926	100

Rahoitus

Yliopistosektorin kokonaisrahoitus valtion talousarviossa on viimevuosina pysynyt euro-määräisesti varsin vakaana. Henkilöstön määrän kasvu ja tilakustannusten voimakas nousu on kuitenkin aiheuttanut tilanteen, jossa ”vapaasti” käytettävää rahaa yliopistoilla ei juuri-kaan ole. Ulkopuolisen rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta oli vuonna 2005 TKK:ssa 45 %, HSE:ssa 36 % ja TaiKissa 18 %.

Taulukko 3.5. Budjettirahoitus v. 2005

	Palkkaukset		Tilakustannukset		Muut toimintamenot		Yhteensä	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
TKK	69 254	68,1	27 807	71,7	18 959	69,2	116 020	69,1
HSE	16 466	16,2	4 759	12,3	3 610	13,2	24 835	14,8
TaiK	15 988	15,7	6 223	16,0	4 842	17,7	27 053	16,1
Yhteensä	101 708	100	38 789	100	27 411	100	167 908	100

Taulukko 3.6. Ulkopuolinen rahoitus v. 2005

	Suomen Akatemia		Tekes		Kotim. yritykset		Muu kotimainen	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
TKK	14 629	88,9	24 998	92,5	23 180	88,0	19 956	73,3
HSE	1 120	6,8	701	2,6	1 467	5,6	5 632	20,7
TaiK	754	4,6	1 324	4,9	1 684	6,4	1 654	6,1
Yhteensä	16 503	100	27 023	100	26 331	100	27 242	100
	EU-rahoitus		Ulkom. yritykset		Muu ulkom.		Ulkop. rah.yht.	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
TKK	7 076	74,5	57	39,3	1 238	66,2	91 134	83,9
HSE	1 572	16,6	15	10,3	631	33,8	11 138	10,3
TaiK	850	8,9	73	50,3	0	0,0	6 339	5,8
Yhteensä	9 498	100	145	100	1 869	100	108 611	100

Kansainvälisyydestä

Opetusministeriön ja yliopistojen välisissä tulossopimuksissa asetetaan opiskelijoiden kansainväliselle liikkuvuudelle tavoitteet sekä lähteville että saapuville opiskelijoille (lkm). Tavoitteet on parhaiten saavutettu HSE:ssä. (Taulukossa lukuvuosi = 9 kk.)

Taulukko 3.7. Opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus v. 2005

	Lähteneet			Saapuneet		
	Lkm	Lukuv.	Tavoite	Lkm	Lukuv.	Tavoite
TKK	313	245	500	402	299	620
HSE	280	135	250	201	107	130
TaiK	56	31	65	98	55	90

Opettajien ja tutkijoiden tilastoitu kansainvälinen liikkuvuus ei TKK:a ehkä lukuun ottamatta ole kovin vilkasta verrattuna kokonaishenkilöstömääriin.

Taulukko 3.8. Opettaja- ja tutkijavierailut v. 2005

	Vierailut ulkomaille		Vierailut ulkomailta	
	Lkm	Lukuv.	Lkm	Lukuv.
TKK	149	55,4	232	109,8
HSE	29	8,0	53	5,3
TaiK	7	0,6	4	2,1

Julkaisutoiminnasta

Tieteellinen julkaisutoiminta on vahvasti keskittynyt TKK:uun. TKK:n osuus kotimaisista referee-artikkeleista oli vuonna 2005 kaikkiaan 86 % ja ulkomailla julkaistuista 91 %.

Taulukko 3.9. Opettajien ja tutkijoiden julkaisutoiminta v. 2005

	Julkaisut Suomessa, lkm		Julkaisut ulkomailla, lkm	
	Referoidut artikkelit	Muut julkaisut	Referoidut artikkelit	Muut julkaisut
TKK	103	401	815	1 317
HSE	12	57	74	122
TaiK	4	20	4	37

Suhteelliset resurssit

Yliopistojen resurssivertailussa käytetyin indikaattori maailmalla lienee opiskelija-opettajasuhde, vaikkakin vertailukelpoisten lukujen laskeminen on hankalaa. Suomessa yliopistojen perusrahoitus lasketaan kaikille samalla kaavalla. Tämän johdosta rahoituksen tasossa eri yliopistoissa samalla alalla ei ole kovinkaan suuria eroja joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Rahoitusta vertailtaessa käytetään usein indikaattorina määrärahoja professoria ja opiskelijaa kohti. Tarkasteltavista yliopistoista resurssiltaan selvästi paras on TaiK ja huonoin HSE. Opiskelija-opettajasuhde on TKK:ssa kaikkein huonoin.

Taulukko 3.10. Resurssitunnuslukuja v. 2005

	TKK	HSE	TaiK
Opiskelija/opettaja	25,3	24,0	9,8
Budj.rahoitus 1 000 € /professorit	624	487	731
Kok.rahoitus 1 000 € /professorit	1 114	705	902
Budj.rahoitus/opiskelijat	9,6	6,4	16,5
Kok.rahoitus 1 000 € /opiskelijat	17,2	9,3	20,1

Tuloksellisuudesta

Tuloksella tarkoitetaan nykyään yliopistomaailmassakin usein tuotoksen (tutkinnot) ja panostuksen (eurot, henkilöresurssit) suhdetta. Tämä menettelytapa ei yliopistotuloksen arviointiin oikein sovi, koska se mm. unohtaa kokonaan laatuindikaattorit. Taloudellinen tuloksellisuus ja akateeminen laatu ovat tässä tavallaan toistensa vastakohtia. Näitä indikaattoreita kuitenkin käytetään runsaasti molemmissa em. tarkastelunäkökulmissa. Perinteisiä toimintaindikaattoreita ovat myös tutkimuksen tilaa kuvaava julkaisu/tutkija ja opettajien ja tutkijoiden kansainvälistä aktiveettia kuvaava indikaattori. Seuraavaan taulukkoon on laskettu muutama tällainen tulosindikaattori (kaikki tutkinnot = alemmat tutkinnot + ylemmät tutkinnot +lisensiaatin tutkinnot +tohtorin tutkinnot).

Taulukko 3.11. Tulostunnuslukuja v. 2005

	TKK	HSE	TaiK
Al. ja yl. tutkinnot/opettajat	2,13	3,45	1,40
Tohtorit/professorit	0,81	0,37	0,27
Ref.julkaisut/opettajat+tutkijat	0,57	0,37	0,04
Tutkijavierailut kk/opett.+tutkijat	0,92	0,51	0,11
Budjettirahoitus 1 000 € / kaikki tutkinnot	95,5	42,8	110

4 Huippuyliopiston ominaispiirteet

Kansainvälisen huippuyliopiston kehittyminen on monimutkainen ja ajallisesti pitkä prosessi. Pelkästään organisaatorakenteiden ja johtamisjärjestelmän uudistuksilla ei tuoteta huippuyliopistoa. Jos näin olisi, huippuyliopiston luominen olisi helppoa vain olemassa olevia kansainvälisiä malleja kopioimalla. Maailman huippuyliopistot ovat kuitenkin keskenään varsin erilaisia ja erikokoisia. Toisaalta Suomen nykyjärjestelmässä on myös piirteitä, jotka haittaavat huipun tavoittelua. Seikkoja, jotka ovat maailman erilaisille huippuyliopistoille tyypillisiä ja joiden pitäisi olla myös suomalaiselle huippuyliopistolle mahdollisia, ovat työryhmän käsityksen mukaan ainakin seuraavat:

- vahva käsitys omasta identiteetistä, 'paikan henki' (genus loci)
- riittävän vahva rahoitus, merkittävästi suurempi kuin suomalaisessa nykyjärjestelmässä
- ulkopuolisten rooli hallinnossa suuri
- rehtorilla paljon toimivaltaa ja vastuuta, oikeus nimittää yksikköjen johtajat
- akateemisilla perusyksiköillä suuri itsenäisyys
- vahvasti kansainvälinen henkilöstö, opiskelijakunta ja toimintakulttuuri
- tutkijat ja opettajat voivat keskittyä perustyöhön hallintotehtävien ja rahanhankinnan sijasta
- tieteellistä johtajuutta tukeva johtamisjärjestelmä: toimintatilaa ja resursseja huippuosajaryhmille, jotka houkuttelevat parhaita tutkijoita ja lahjakkaimpia opiskelijoita kaikkialta maailmasta
- oppilas/opettaja-suhdeluku on pieni.

Ehkä konkreettisimmaksi muodostunut tapa osoittaa huippuyliopistoja on muodostaa erilaisia paremmuusjärjestyksiä yliopistojen välille. Tunnetuimpia ovat ns. Shanghain yliopiston lista sekä The Times Higher Education Supplementin lista. Näissä listauksissa ovat esillä yliopistojen resurssit, maine, tutkimusaktiivisuus ja kansainvälisyys. Muita huippuyliopistojen tunnusmerkkejä voidaan etsiä niiden organisaatiomuodosta ja johtamisjärjestelmästä, rahoitusjärjestelmästä ja suhteesta valtiovaltaan.

Vaikka yliopistoja järjestykseen asettavia listauksia on paljon kritisoidu niiden aineistojen heikkouksista, indikaattorien mittaustavoista ja painotuksista sekä etenkin luonnontieteellisesti painottuneiden yliopistojen suosimisesta, listoja käytetään paljon yliopistoja arvioivassa viestinnässä. Tästä syystä on listojen muodostamistapa hyvä tuntee keskusteltaessa suomalaisen huippuyliopiston mahdollisuudesta.

Näiden listojen laatimisessa käytetään useita eri kriteereitä, joiden painotukset vaihtelevat. Esimerkiksi yleisesti tunnetussa *Shanghai yliopiston* vertailussa mukana ovat seuraavat tekijät sekä niitä mittaavat indikaattorit ja painoarvot prosentteissa (ks. tarkemmin <http://ed.sjtu.edu.cn/rank/2006/ARWU2006Methodology.htm>).

Kriteeri	Indikaattori	Painoarvo
Koulutuksen laatu	Yliopistosta valmistuneiden voittamien Nobel-palkinnot ja Fieldsin matematiikkapalkinnot	10 %
Tutkijoiden laatu	Henkilökunnan voittamat Nobel-palkinnot ja Fieldsin matematiikkapalkinnot	20 %
	Korkea viittausmäärä tutkijoiden julkaisuihin 21 laajalla tutkimusalueella	20 %
Tutkimuksen laatu	Nature ja Science –lehdissä julkaistut artikkelit*	20 %
	Viitetietokantoihin kuuluvat artikkelit (Science Citation Index-expanded, Social Science Index)	20 %
Yliopiston koko	Akateeminen suorituskyky suhteessa yliopiston kokoon	10 %
Yhteensä		100 %

* Humanistisissa ja yhteiskuntatieteellisissä yliopistoissa (esim. LSE) tätä ei oteta huomioon, vaan vastaava painotus kohdistetaan muille indikaattoreille.

Vuoden 2006 listan kymmenen kärkeen (listalla 500 parasta koko maailmassa) sijoittuvat Harvard University (USA), University of Cambridge (Iso-Britannia), Stanford University (USA), University of California – Berkeley (USA), Massachusetts Institute of Technology – MIT (USA), California Institute of Technology (USA), Columbia University (USA), Princeton University (USA), University of Chicago (USA) ja University of Oxford (Iso-Britannia). Suomalaisista yliopistoista parhaimmin sijoittuu Helsingin yliopisto (74.), seuraavina Turun yliopisto (201.–300.), Teknillinen korkeakoulu (401.–500.) ja Jyväskylän yliopisto (401.–500.) ja Oulun yliopisto (401.–500.). Eurooppalaisten yliopistojen ryhmässä Helsingin yliopiston sijaluku on 23, Turun yliopiston 79–122, Teknillisen korkeakoulun, Jyväskylän yliopiston ja Oulun yliopiston sijaluku 172–207. Muut suomalaiset yliopistot eivät sijoitu lainkaan listalle.

The Times Higher Education Supplementin (THES) laatima lista (2006) yliopistoista perustuu toisenlaisille pohjatiedoille, jotka nojaavat sekä laadulliseen aineistoon (painoarvo 50 %) että määrälliseen aineistoon (50 %). Tärkein elementti on johtavien tiedemiesten (3 703 vastaajaa) antama vertaisarvio 30 parhaasta yliopistosta heidän omalla alallaan (painoarvo 40 %). Toisena laadullisena mittarina on useita eri aloja kansallisilla ja kansainvälisillä tasoilla edustavien rekrytoijien (736) käsitykset henkilöstön valinnan kannalta parhaista yliopistoista (painoarvo 10 %). Opetuksen ja tutkimuksen laadulle annetaan 40 prosentin painoarvo. Se muodostuu ensinnäkin opettaja-opiskelijasuhteesta (painoarvo 20 %). Tutkimuksen laatua mitataan tutkimusartikkeleihin vuosina 2001–2006 tehtyjen viittausten

lukumääränä suhteessa tutkimusaktiivisen henkilökunnan määrään (painoarvo 20 %). Kansainvälisyyttä mitataan ulkomaisten henkilökunnan (painoarvo 5 %) ja ulkomaisten opiskelijoiden (painoarvo 5 %) prosenttiosuudella. THESin lista koskee vain yliopistoja, joilla on myös kandidaattitason opetusta.

THESin 500 yliopiston listan kärjessä (2006) kymmenen parasta ovat Harvard University (USA), Cambridge University (Iso-Britannia), Oxford University (Iso-Britannia), MIT (USA), Yale University (USA), Stanford University (USA), California Institute of Technology (USA), University of California – Berkeley (USA), Imperial College London (Iso-Britannia), Princeton University (USA). Helsingin yliopisto sijoittuu jaetulle sijalle 116. 500 parhaan joukossa muut suomalaiset yliopistot ovat Teknillinen korkeakoulu (291.), Turun yliopisto (317.), Kuopion yliopisto (353.), Tampereen yliopisto (383.), Jyväskylän yliopisto (404.) ja Oulun yliopisto (454.). Eurooppalaisten yliopistojen listassa Helsingin yliopisto on sijalla 49 ja Teknillinen korkeakoulu sijalla 129.

Teknillinen korkeakoulu sijoittuu THESin listauksessa sijalle 53, kun mukana ovat vain maailman kaikki teknilliset yliopistot (tässä kriteeristö ei ole täysin sama kuin yleisessä listauksessa). Vastaavalla eurooppalaisella listalla TKK:n sijoitus on 13. Tällä listalla kolme ensimmäiseksi rankattua teknillistä yliopistoa ovat englantilaisia (Imperial College, Cambridge, Oxford), neljäs on ETH Zürich.

Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu eivät sijoitu edellä esitellyissä listoissa, koska ne *suosivat monialaisia yliopistoja, joissa luonnontieteillä ja lääketieteellä on vahva osuus*. Omissa sarjoissaan nämä kaksi yliopistoa ovat menestyneet paremmin, ja ne ovat omilla aloillaan Suomen johtavia yliopistoja. Huippuyliopiston kriteereitä onkin haettava avarammasta näkökulmasta, kun mukana ovat professionaaliin käytäntöihin koulutavien erityiskorkeakoulujen tieteenalat, kuten liiketaloustieteet ja taideteolliset oppiaineet.

Kauppakorkeakoulujen kansainväliset rankingit painottuvat koulutusohjelmiin. Financial Times (European Business Schools 2006) luokittelee HSE:n kauppätieteiden maisteriohjelman Euroopan 24:ksi. Financial Times luokittelee HSE:n johtamiskoulutuksen (HSE Executive education) maailman 40 parhaan joukkoon kuuluvaksi vuosina 2002–2005. Kun Financial Times (European Business Schools, 2006) käyttää vertailukriteereinä koulutusohjelmiin kohdistuvia erillisrankkauksia MBA-, EMBA-, maisteri-, ja Executive-ohjelmista, parhaimmat kauppakorkeakoulut ovat seuraavat: 1. HEC Paris (Ranska) 2. London Business School (UK) 3. IMD (Sveitsi) 4. Instituto de Empresa (Espanja) 5. Iese Business School (Espanja). INSEAD (Ranska) on 2. MBA ja executive-puolella, mutta se ei tarjoa muita ohjelmia. HSE on tällä listalla 24. (Executive 18., maisteri 24., EMBA 26., ja MBA 30+).

Financial Timesin mittaristo perustuu opiskelijoiden uralla etenemiseen, jota mitataan palkalla, työllistymisellä ja subjektiivisilla kysymyksillä; diversiteettiin, jota mitataan ulkomaalaisten ja naisten osuudella opettajista, oppilaista ja ohjelmajohdosta; kansainvälisyyteen, jota mitataan kansainvälisellä liikkuvuudella ja valmistuvien subjektiivisilla kysymyksillä; sekä tohtorien osuuteen opettajakunnasta.

Business Week on vertaillut Yhdysvaltojen ulkopuolisia kauppakorkeakouluja (non-US Business Schools, 2006). Paremmuusjärjestys on silloin seuraava: parhaat 1–3 ovat Kanadasta, 4. on IMD, 5. London Business School ja 6. INSEAD. Business Weekin kriteeristö perustuu kyselyyn valmistuneille opiskelijoille, kyselyyn valmistuvia palkkaaville työnantajille sekä henkilökunnan julkaisuihin 20 akateemisessa ja kolmessa käytäntöön suuntautuvassa lehdessä.

Saksalainen Handelsblatt (Stricker 2005) luokitteli HSE:n MBA-ohjelman Euroopan 17:ksi vuonna 2005. Handelsblattin kriteereinä ovat opettajien ja opiskelijoiden kansainvälisyys, koulun imago, hinta/laatu-suhde sekä opiskelijoiden laatu GMAT-testillä ja työ-

kokemuksella mitattuna. Kriteeristöt siis painottuvat opetusohjelman houkuttelevuuteen ja jättävät tutkimustoiminnan kokonaan tai pääosin huomiotta.

Helsingin kauppakorkeakoulu on kuullut vuodesta 1998 *Community of European Management Schools* (CEMS) -yhteisöön, jonka jäsenenä on 17 eurooppalaista ja neljä amerikkalaista huippukorkeakoulua sekä noin 50 maailman johtavaa monikansallista yritystä. Suomalaisia yritysjäseniä ovat Elcoteq, Kone, Nokia ja Stora Enso. CEMS MIM -tutkinto (CEMS Master's in International Management) on suunnattu parhaille, kansainvälisesti suuntautuneille opiskelijoille. Tutkinto suoritetaan rinnakkain kotimaisen kauppatieteiden maisterin tutkinnon kanssa. Näin opiskelijalla on opintojen päättyessä sekä KTM-todistus että CEMS MIM -diplomi. CEMS-ohjelma sijoittui toiseksi Financial Timesin syksyllä 2006 tekemässä eurooppalaisten maisteriohjelmien rankingissa.

Muotoilu- ja taidealan yliopistojen vertailut keskittyvät koulutusohjelmien vertailuun. Monissa tämän alan yliopistoissa oppiainerakenteet vaihtelevat paljon, minkä johdosta paremmuutta osoittavat listaukset kuvaavat pakostakin vain osaa yliopistojen toiminnasta. Kattavien listausten sijasta eri asiantuntijatahot ja media ovat esittäneet erilaisia paremmuusjärjestyksiä koulutusohjelmista. Design Intelligence -lehti vertailee vuosittain amerikkalaisia arkkitehtuurin ja teollisen muotoilun oppilaitoksia. Vertailussa nojataan vahvasti oppilaitoksista valmistuvia rekrytoivien tahojen kokemuksiin. Business Weekin toteuttamissa arvioinneissa (D-Schools, The Global List 2006) arvioidaan muotoilun koulutusohjelmia. Kriteereinä käytetään seuraavia tekijöitä: tieteenalarajojen ylittäminen, muotoiluajattelun yhdistäminen strategiaan, muotoilun liittäminen liiketoiminnan kehittämiseen ja innovaatioihin. TaiKin, HSE:n ja TKK:n yhteinen International Design Business Management -ohjelma sijoittui vuonna 2006 maailman 60 parhaan ohjelman ryhmään em. asiantuntija-arviossa, 24 parhaan joukkoon Aasian ja Euroopan koulujen ryhmässä.

Ruotsalainen, arkkitehtuurin, sisustussuunnittelun ja muotoilun arvostettu Forum AID -lehti (3/2002) on kartoittanut maailman edistyneimpiä muotoilun korkeakouluja. Taide-teollinen korkeakoulu on valittu tuossa vertailussa yhdeksi neljästä. Muina korkeatasoisina muotoilukorkeakouluina pidettiin seuraavia: Design Academy Eindhoven; IID, Hochschule für Künste, Bremen; ja ID, Institute of Technology, Chicago. Vertailukriteereitä ei esitellä kokonaisuudessaan, mutta kaikilla neljällä on yhteisiä piirteitä: (1) globalisaatiokehityksen myötä tarpeelliseksi nähty laaja-alainen käsitys muotoilusta, (2) korkeakoululla vahva johto, visioita ja selväpiirteiset tavoitteet, (3) nykyaikainen koulutusohjelmarakenne, (4) tieteeseen nojaava tutkimustoiminta.

Arvostus tulee esiin myös yhteistyösuhteissa. Japan Industrial Design Promotion Association JIDPO on valinnut Tokyo Midtown International Liaison Centerin kansainväliseksi yhteistyökumppaneiksi TaiKin ja viisi muuta amerikkalaista ja eurooppalaista yliopistoa, jotka TaiKin lailla kaikki esiintyvät Business Weekin julkaisemalla parhaiden muotoilualan ohjelmien listalla.

Vertailulistoissa kärkeen sijoittuvia yliopistoja luonnehtivat tietyt avaintekijät, jotka listausten erilaisista rakenteista ja suuristakin painotuseroista huolimatta liittyvät resurssihin, tuotoksiin, maineeseen ja kansainvälisyyteen. Resurssija kuvaavat epäsuorasti opettajien ja opiskelijoiden suhdelukuja kuvaavat luvut. Tuotosten puolella on varsinaisten tiedeyliopistojen osalta keskeinen tekijä julkaisuviittausten määrä suhteessa tutkimusaktiiviseen henkilökuntaan sekä Nobel-palkinnot ja Fieldsin matematiikkapalkinnot. Mainetta kuvaavat esimerkiksi THESin listauksen vertaisarviot sekä tutkimuksen laadun että rekrytoinnin osalta. Kansainvälisyyttä ilmaisevat ulkomaisen henkilökunnan ja ulkomaisten opiskelijoiden osuudet. Koulutusohjelmiin kohdistuvien arviointien vertailukriteeristöissä osa edellä mainituista korvautuu työllistymistä ja työuraa koskevilla tiedoilla, hyväksytyjen opiskeli-

joiden osaamistasolla, monitieteisyydellä ja opettajien pätevyydellä (kuten tohtorien osuudella opettajakunnasta) sekä vetovoimaa kuvaavilla imagotekijöillä.

Resurssit

Eri maiden yliopistojen resurssien ja tuotosten keskinäissuhteiden laskeminen ja vertaaminen on vaikeata. Suomessa on käytettävissä varsin luotettava KOTA-tietokanta, mutta muissa maissa tällaista ei ole. Opettaja- ja opiskelijäkäsitteet ovat eri maissa erilaisia, samoin yliopistobudjetin rakenne. Ennen kaikkea tietojen huono saatavuus vaikeuttaa luotettavien vertailujen tekemistä. Tämän johdosta seuraavassa esitettävät vertailuluvut ovat hyvin summittaisia, paitsi tietenkin suomalaisten yliopistojen osalta. Suhdeluvut ovat kuitenkin suuntaa-antavia.

Opiskelija-opettajasuhde on TKK:ssa ja HSE:ssä noin 25 ja TaiK:ssa 10. Kun näitä lukuja verrataan muutamaankin ulkomaiseen alaltaan samantapaiseen yliopistoon, huomataan merkittäviä eroja. MIT:ssa opiskelija-opettaja suhde on noin 6, Imperial Collegessa noin 5, KTH:ssa noin 12 ja ETHZ:ssä peräti noin 2. Ranskalaisessa kauppakorkeakoulussa, HEC Paris, suhde on noin 5.

Rahoituksen vertailussa käytetään usein indikaattorina määrärahoja professoria ja opiskelijaa kohti. Hyvin resurssoiduissa huippuyliopistoissa on myös suhteellisesti paljon professoreita, joten professoreita kohden lasketuissa rahoissa ei ole niin dramaattisia eroja kuin edellä esitetyissä opiskelija-opettaja suhteissa.

Vuonna 2005 Teknillisessä korkeakoulussa budjettirahoitus professoria kohden oli noin 625 000 euroa ja kokonaisrahoitus 1100 000 euroa. HSE:ssä vastaavat luvut olivat 490 000 euroa ja 700 000 euroa sekä TaiK:ssa 730 000 ja 900 000 euroa. Sekä ETHZ:ssä että MIT:ssä kokonaisrahoitus professoria kohden on noin 1,6 miljoonaa euroa. – Opiskelijaa kohden kokonaisrahoitus oli TKK:ssa noin 14 000 euroa, HSE:ssä 8 000 ja TaiK:ssa 18 000 euroa. Ulkomaisista verrokeista MIT:n rahoitus on noin 150 000 euroa opiskelijaa kohti, ETHZ:ssa noin 50 000, Tukholman kauppakorkeakoulussa noin 18 000 ja London Business Schoolissa noin 85 000 euroa opiskelijaa kohti.

Suomalainen yliopistorahoitus on edellä esitettyjen esimerkkien valossa merkittävästi alemmalla tasolla kuin ulkomaisten huippuyliopistojen rahoitus. Vaikka huomioon otettaisiin kansantalouksien rakenteista johtuvat erilaiset kustannustasot, rahoitustasoerot ovat niin suuret, ettei eroa voi kuroa kiinni vain tehostamalla toimintoja. Suomalaiset yliopistot ovat tehokkuudessaan jo nyt kärkiluokkaa. Tämä tulee esiin opetuksessa opiskelija-opettajasuhteissa (ks. edellä) ja hyvin tunnetuissa tutkintojen kasvuluvuissa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana ylempien korkeakoulututkintojen määrä on kasvanut noin kolmanneksella ja tohtoreiden vuosittainen määrä on lähes kaksinkertaistunut (+86 %), mutta opettajien määrä on lisääntynyt vain pari prosenttia ja tekniikan alalla jopa vähentynyt (tiedot perustuvat KOTA-tietokantaan).

Tutkimuksen osalta Suomen yliopistojen tuottavuus tulee esiin korkeissa luvuissa suhteessa väestöpohjaan. Suomen Akatemian tekemän selvityksen (Finnish Science in International Comparison 2006) mukaan Suomen tieteellisten julkaisujen määrä vuonna 2005 oli 1600 julkaisua miljoonaa asukasta kohti (mukana yliopistojen lisäksi myös tutkimuslaitokset, yritykset ym. – yliopistojen osuus 69 %). Tämä merkitsee sijoittumista 30 OECD-maan vertailussa neljänneksi Sveitsin, Ruotsin ja Tanskan jälkeen (vuonna 1995 Suomen sijoitus oli viides). Huippulaadun tuottaminen edellyttää, että tuottavuuden rinnalle tuodaan muitakin kriteerejä sekä rahoitusta, joka mahdollistaa suuremman riskinoton tieteellisten keksintöjen tavoittelussa. Tieteellisiin julkaisuihin kohdistuvien viittausten määrä kertoo osal-

taan laadusta. Mainitun tutkimukseen mukaan suomalaiset teknisten tieteiden julkaisujen viittaukset sijoittuvat kymmenennelle sijalle, ja sitaattien määrä on prosenttiyksikön korkeampi kuin OECD-maissa keskimäärin (Suomea edelle sijoittuvat listan ensimmäisenä oleva Sveitsi, sitten Tanska, Hollanti, Yhdysvallat, Itävalta, Saksa, Belgia, Ruotsi ja Ranska).

Huippuyliopistojen kehittämisessä on tietenkin otettava huomioon laajemmat tekijät kuin yliopistoja vertailevat listaukset. Yliopistot eivät ole olemassa listauksia varten, vaan toteuttaakseen yliopistojen tarkoitusta tiedonmuodostuksessa, koulutuksessa sekä sivistyksen ja hyvinvoinnin vahvistamisessa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Silti erilaisia listauksia ei voi kokonaan sivuuttaa, koska ne vaikuttavat sekä yliopistojen että niiden kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä muodostuvaan julkiseen kuvaan ja siten houkuttelevuuden nojalla määräytyviin valintoihin. Korkeatasoisuuden maine syntyy moniulotteisessa viestinnässä, joka ei ole riippumaton yliopistoja vertailevista listauksista. Osaksi tämän viestinnän tuloksena muotoutuu esimerkiksi tieteellisen henkilöstön ja opiskelijoiden liikkuvuus ja yliopistojen yhteistyösuhteiden luominen. Tutkimusyhteistyön operatiivisella tasolla olennaisempia ovat kuitenkin konkreettiset asiat, kuten yksittäisten tutkijoiden maine ja kansainvälistä tutkimus- ja opetustoimintaa tukevien järjestelmien palvelukyky ja tehokkuus.

Organisaatiomuodot

Huippuyliopistojen organisaatiomuodot ovat monenlaisia. Shanghaiin listan kymmenestä ensimmäisestä yliopistosta kahdeksan on amerikkalaisia ja kaksi (Oxford ja Cambridge) englantilaisia. Oxford ja Cambridge syntyivät yhteisöinä tapaoikeudellisesti ja niiden oikeushenkilöllisyys vahvistettiin kuninkaallisella asetuksella 1571. Oxfordin ja Cambridgen colleget sen sijaan ovat usein syntyneet yksityishenkilöiden perustamina säätiöinä. Amerikkalaisista kärkiyliopistoista taas Harvard, Stanford, Caltech, MIT, Columbia, Princeton ja University of Chicago ovat yksityisiä. Niiden emoyhteisö on tyypillisesti säätiömäisiä piirteitä omaava voittoa tavoittelematon yhteisö (non-profit corporation), jolla ei ole omistajia ja jonka ulkopuolisista koostuva hallitus (corporation, board of trustees) täydentää itseään tai valitaan sidosryhmien toimesta. University of California at Berkeley taas on julkisoikeudellinen osa Kalifornian osavaltionyliopistoa, jonka hallituksen jäsenistä Kalifornian kuvernööri nimittää enemmistön.

Tekniikan alalla Euroopan johtava teknillinen korkeakoulu on ETH Zürich (Euroopan 5. Shanghaiin listalla), joka on julkisoikeudellinen yhteisö. Ruotsissa Kuninkaallinen teknillinen korkeakoulu KTH (Euroopan 79.–122. Shanghaiin listalla) on julkisoikeudellinen tilivirasto, kun taas Chalmersin teknillinen korkeakoulu Göteborgissa (Euroopan 79.–122. Shanghaiin listalla) on säätiö, joka ylläpitää osakeyhtiötä.

Kauppakorkeakouluista Euroopan parhaina pidetään yleisesti London Business Schoolia, INSEAD:ia Fontainebleaussa ja IMD:tä Lausannessa. Kaikkien niiden hallitukset koostuvat pääasiassa liike-elämän edustajista. London Business Schoolin oikeushenkilöllisyys perustuu kuninkaalliseen asetukseen ja sen hallitus koostuu pääosin ulkopuolisista. INSEAD on Ranskan vuoden 1901 yhdistyslain mukainen yhdistys, jonka yhteydessä toimii yleishyödyllinen INSEAD-säätiö. Myös Ranskan HEC Paris on em. lain mukainen yhdistys. IMD puolestaan on sveitsiläinen säätiö. Ruotsin johtava kauppakorkeakoulu Handelshögskolan i Stockholm (Euroopan 123.–171. Shanghaiin listalla) on yksityisen yhdistyksen ylläpitämä, ja yhdistys nimittää hallituksen jäsenten enemmistön.

Huippuyliopiston rakentaminen Suomeen

Kullakin erilaisissa listauksissa hyvin menestyneellä yliopistolla on takanaan ainutkertainen kehityspolkinsa – samankin valtion sisällä. Suomessa on lähdettävä nykytilanteesta, jonka takana on toisenlaisia kehityspolkuja. TKK, HSE ja TaiK ovat kansallisesti arvostettuja ja korkeatasoisia yliopistoja, jotka ovat saavuttaneet erällä aloilla myös kansainvälisen huipputason. Koulutus- ja tutkimustoiminnan saavutukset ovat resursseihin nähden ansiokkaat, kun vertailukohtana ovat kansainvälisten huippuyliopistojen resurssit ja tuotokset. Kun yliopistojen kansainvälinen kilpailu on kiristymässä ja monet Euroopan ja Aasian maat panostavat voimakkaasti yliopistosektorin uudistamiseen, edellyttää jo nykyisen aseman turvaaminen rakenteellisia ja toiminnallisia muutoksia. Tämä ei kuitenkaan riitä, mikäli halutaan edetä huipputason suorituksiin ja aikaansaada laajempia ja syvempiä kilpailukykyä lisääviä vaikutuksia koko yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tasolla.

Vaikka erilaisissa listauksissa hyvin menestyneiden yliopistojen organisaatiomuodot ja johtamisjärjestelmät vaihtelevat, löytyy yksittäisiä tekijöitä, jotka näyttävät olevan avainasemassa ja osin myös riippumattomia yliopiston julkisoikeudellisesta tai yksityisoikeudellisesta statuksesta. Seuraavien tekijöiden osalta tarvitaan muutoksia, jotta suomalainen yliopisto ei olisi huonommassa asemassa kuin kansainväliset kilpailijansa:

- yliopiston tulisi saada vahvempi taloudellinen itsenäisyys (taloudellinen autonomia)
- yliopiston tulisi saada olennaisesti vahvemmat taloudelliset resurssit suhteessa opiskelijamääräänsä (vahvat taloudelliset voimavarat)
- tieteellistä johtajuutta tulee voida tukea autonomisilla henkilöstöpoliittisilla ratkaisuilla, joilla luodaan vahvempi kilpailukyky kansainvälisillä akateemisilla työmarkkinoilla (henkilöstöpoliittinen autonomia)
- ydintehtäviin tulisi voida käyttää työaika olennaisesti enemmän: erityisesti varsinaisen tutkimustyön osuuden pitäisi olla suurempi ja rahoituksen hakemiseen ja muihin hallintotehtäviin tulisi käyttää aikaa selvästi vähemmän (akateeminen työrauha)
- yliopiston pitäisi olla vahvemmin kansainvälinen: houkutteleva ympäristö myös ulkomaisille huipputason tutkijoille, opettajille ja opiskelijoille (kansainvälisyys).

Suomalaisen yliopistosektorin näkökulmasta tulisi voida kokeilla sellaisia organisaatio- ja johtamismalleja, jotka antaisivat mahdollisuuden selväpiirteiseen muutokseen näiden viiden tekijän osalta. Muutoksen pitäisi olla niin suuri, että uudet rakenteet antavat mahdollisimman hyvät edellytykset kehitykselle, joka onnistuessaan merkitsisi maailmanluokan huippuyliopiston syntymistä pitkäaikaisen kehitystyön tuloksena. Jääskisen ja Rantasen (2007) esitys yliopistojen julkisoikeudellisesta yhteisömuodosta on askel eteenpäin, mutta suunnitteluryhmän mielestä se ei merkitse riittävän suurta muutosta, jotta yliopistojen rahoitusperustaa voitaisiin merkittävästi kohentaa.

Suunnitteluryhmän mielestä rahoituksen vahvistamisessa on voitava nojata selvästi nykyistä enemmän yksityisten tahojen lahjoituksiin. Suomalaisten ja samalla monin osin kansainvälisesti toimivia huippuyrityksiä edustavien elinkeinoelämän asiantuntijoiden mielestä tämän rahoitustavan olennainen vahvistuminen on realistinen vaihtoehto etenkin suunnitteluryhmän kohteena olevan kolmen yliopiston muodostaman kokonaisuuden kohdalla (ks. liite 4). On todennäköistä, että valtionapulaitoksen identiteettiä kantava yliopisto ei tarjoa parasta mahdollista pohjaa lahjoituskampanjoille, joiden kohteena ovat kotimaiset ja kansainväliset toimijat. Myös yliopiston johtamisjärjestelmän muotoilussa tulisi edetä

pitemmälle kuin selvitysmiehet ehdottavat.

Suunnitteluryhmän näkemys on, että Suomen oloissa olisi kokeiltava säätiömallin toimivuutta yliopistojen uudistustyössä, vaikka Jääskisen ja Rantasen ehdotukset suurelta osin toteutuisivatkin. Koska selvitysmiesten ehdotukset koskevat koko yliopistosektoria ja koska niiden tavoitteena on pysyvien uudistuksen tekeminen, vie uudistusten valmistelu ja toteutuminen todennäköisesti useita vuosia. Suunnitteluryhmän mielestä uudistuksissa tulisi voida edetä nopeammin ainakin tarkastelun kohteena olevan kolmen yliopiston osalta. Uudistusten riipeys ja kattavuus on todennäköisempää silloin, kun uudistukset kohdistuvat vain rajattuun määrään yliopistoja ja kun uudistus on luonteeltaan kokeilu. Kokeilun tulokset voidaan arvioida ja kokeilun myötä syntyneet uudistukset ottaa käyttöön myöhemmin erikseen päätettävässä laajuudessa. Saattaa myös olla, että koko yliopistojärjestelmään tarkoitettut uudistukset eivät palvele yhtä hyvin yksittäisten yliopistojen kehittymismahdollisuuksia, koska yliopistojen profileissa on eroja etenkin suhteessa elinkeinoelämään.

Säätiömallin kokeileminen edellyttää poikkeamia moniin yliopistojen toimintaa koskeviin säädöksiin. Seuraavassa luvussa kuvataan uudistuksen päämääränä olevan yliopiston ominaisuuksia. Samalla tuodaan esiin *tarpeet lainsäädännöllisiin muutoksiin*, jotka täsmennetään myöhemmin (ks. luku 6.1).

5 Suomalainen huippuyliopisto kolmesta yliopistosta – kehittämistavoite

Suunnitteluryhmä asettaa tavoitteeksi, että Suomeen muodostuisi nykyisen Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun tieteenalojen pohjalle lähivuosikymmeninä maailmanluokan huippuyliopisto. Koska yliopiston toimintaperiaatteena olisi vahva kansainvälisyys, tulisi sen voida toimia samojen periaatteiden mukaan kuin kansainvälisten huippuyliopistojen. Suunnitelman ensimmäisen askel olisi yhdistää nämä kolme yliopistoa yhdeksi yliopistoksi kohdentamalla yliopiston toiminta myöhemmin tarkemmin suunniteltavalla tavalla uuden kokonaisuuden strategisten vahvuuksien pohjalta määräytyviin tieteenaloihin ja tutkimusalueisiin. Yhdistäminen antaa mahdollisuuden uudenlaisen vision ja mission muotoiluun:

Visio 2020 – maailmanluokan yliopisto tekniikan, kaupan ja taideteollisuuden alalla

Yliopisto on tutkimuksensa ja opetuksensa perusteella omilla erikoisaloillaan ja kokonaisuutena maailman kärkiyliopistojen joukossa. Sillä on kansainvälisesti vetovoimainen brändi. Edelläkävijyytensä ansiosta yliopisto on johtavien yliopistojen ja yritysten haluttu yhteistyökumppani ja arvostettu opiskelupaikka. Yliopistossa on oppimiseen ja uuden etsimiseen kannustava monikulttuurinen ilmapiiri, joka hyödyntää myös eri osaamisalojen rajapintoja. Yliopisto on tunnettu yhteiskunnallisesta vaikuttavuudestaan ja yhteistyökyvystään elinkeinoelämän kanssa.

Yliopiston säätiöpohjainen hallinto on joustava ja tehokas sekä kilpailukykyinen parhaiden kansainvälisten yliopistojen hallintomallien kanssa. Yliopiston säätiö on kasvanut merkittäväksi yliopiston rahoittajaksi.

Missio

Yliopiston tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä. Yliopistossa on tieteen, taiteen ja opetuksen vapaus. Yliopisto toimii tekniikan, kauppatieteiden ja taideoikeuden aloilla. Tutkimuksesta ja opetuksesta vastaavat näiden alojen akateemisesti itsehallinnolliset korkeakoulut, joiden pohjana ovat perustajayliopistojen kokonaisuudet ja brändit.

Yliopiston kansallisena erityistehtävänä on korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen avulla tukea Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa. Yliopisto rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen tekniikkaa, taloutta, kulttuuria ja kansainvälistä kiinnostavuutta.

Seuraavassa esitetään yleisellä tasolla ne uuden yliopistokokonaisuuden osatekijät, jotka luovat keskeiset edellytykset uuden vision ja mission toteutumiselle ja jotka merkitsevät samalla olennaista muutosta nykytilaan. Tarkoituksena ei ole esittää koko suomalaista yliopistosektoria koskevia uudistusehdotuksia, vaan kuvata pääpiirteissään uudistukset, jotka edistävät edellä mainittujen kolmen yliopiston kehitystä tärkeimmillä toiminta-alueillaan yhdeksi kansainväliseksi huippuyliopistoksi. *Tämä edellyttää erilliskäytäntöä, jota tuetaan tarvittavilla lainsäädännöllisillä muutoksilla.* Näiden muutosten luonne ja kesto kytkeytyvät niihin uudistuksiin, joita tehdään koko yliopistosektoria säätelevässä lainsäädännössä osana korkeakoululaitoksen rakenteellista kehittämistä, esimerkiksi yliopistojen taloudellista ja hallinnollista asemaa pohtineiden selvitysmiesten esitysten pohjalta (Jääskinen & Rantanen 2007). Tarvittavat säädösmuutokset on koottu jäljempänä yhteen (ks. kohta 6.1).

5.1 Oikeushenkilömuoto

Uusi yliopisto ehdotetaan perustettavaksi yksityisoikeudelliseksi säätiöksi säätiölaissa (1930/109) tarkemmin täsmennetyllä tavalla. Säätiön perustaminen edellyttää patentti- ja rekisterihallitukselle toimitetun hakemuksen, jonka liitteenä ovat säädöskirja sekä säätiön säännöt. Säädöskirjalla lahjoitetaan omaisuutta perustettavan säätiön tarkoituksen toteuttamiseksi. Säätiölain 4 §:n (13.7.1964/400) mukaan säätiön säännöissä on mainittava:

- 1 säätiön nimi, johon tulee sisältyä sana "säätiö" ja jonka tulee selvästi erota säätiörekisteriin ennen merkittyjen säätiöiden nimistä;
- 2 se kunta, jota on pidettävä säätiön kotipaikkana;
- 3 säätiön tarkoitus ja miten se on toteutettava;
- 4 säätiölle tuleva omaisuus ja sen hoitamistapa;
- 5 säätiön hallituksen jäsenten ja tilintarkastajien lukumäärä, asettamistapa ja toimikausi;
- 6 säätiön nimen kirjoittamisesta;
- 7 milloin tilinpäätös on tehtävä sekä tilejä ja hallintoa tarkastettava; sekä
- 8 miten päätös säätiön sääntöjen muuttamisesta ja säätiön lakkauttamisesta on tehtävä.

Säätiömalli on työryhmän ja elinkeinoelämän taustaryhmän käsityksen mukaan paras vaihtoehto, jotta lahjoitusvaroja voidaan kerätä. Julkisoikeudellinen oikeushenkilö tai osake-

yhtiö ei sovellu uskottavaan ulkopuoliseen varainhankintaan. Säätiölaki ja siihen liittyvä oikeuskäytäntö muodostavat vakiintuneen juridisen kehikon, joka takaa säätiölle laajan autonomian.

Säätiömuotoa on käytetty Suomessa esimerkiksi ammattikorkeakoulujen yhtenä oikeushenkilömuotona (Arcada, aiemmin myös Helia). Huippuyliopiston aikaansaamiseksi on perusteltua luoda ainakin samanlaiset rakenteelliset vapaudet kuin kotimaisille ammattikorkeakouluille, saati sitten kansainvälisille huippuyliopistoille. Hallituksen esitys ammattikorkeakoululaiksi (HE 206/2002 vp) toteaaakin, että:

...yksityisillä säätiöillä korkeakoulujen ylläpitäjinä on vanhat perinteet. Yksityiset säätiöt ovat aikaisemmin ylläpitäneet muun muassa Turun yliopistoa, Tampereen yliopistoa ja Åbo Akademi-nimistä yliopistoa.

Monet kansainväliset yliopistot on organisoitu säätiön yhteyteen tai säätiömuotoon. Yhdysvaltalaisia esimerkkejä ovat Harvard ja MIT (Harvard Corporation ja MIT Corporation ovat Massachusettsin osavaltion lakien alaisia säätiömäisiä 'corporation organized for charitable purposes'), Euroopan mantereella INSEAD ja IMD ja pohjoismaissa Chalmersin teknillinen yliopisto Göteborgissa sekä Jönköpingsin yliopisto (ks. tarkemmin edellinen luku). Tavoitteena olisi, että säätiö toimisi suoraan yliopistona eikä vain toimisi ylläpitoorganisaationa, joka perustaisi erillisen yliopisto-organisaation. Jälkimmäinen vaihtoehto edellyttäisi kahden erillisen hallinnon muodostamista.

Säätiön tarkoituksena olisi toimia yliopistolain mukaisena yliopistona. Uuden yliopiston nimi täsmennetään jatkovalmistelussa. Säätiön peruspääoma muodostettaisiin sekä valtion talousarvion varoin että yksityisin lahjoituksin, etenkin elinkeinoelämältä. Yliopistoa ylläpidettäisiin sekä säätiön peruspääoman tuotoilla että käyttörahastolla. Säätiöllä voisi olla myös erikoisrahastoja eri tarkoituksia varten. Yliopistosäätiön toiminnan rahoitusta kuvataan tarkemmin jäljempänä.

Säätiön asioita hoitaisi, sitä edustaisi ja sen päätösvaltaa käyttäisi riippumattomista ulkopuolisista jäsenistä koostuva hallitus, jonka kokoonpano ja päätösvalta määriteltäisiin säätiön säännöissä. Hallituksen jäsenten nimittäjinä voivat tulla kyseeseen esimerkiksi valtio, elinkeinoelämän järjestöt, rahoittavat säätiöt, tieteelliset yhdistykset ja alumniyhdistykset. Hallituksen kokoonpano ja valintatapa kuvataan jäljempänä johtamisjärjestelmän yhteydessä. Säätiön hallitus luovuttaa operatiivisen toiminnan johtamisen säätiölain 10a §:n mukaiselle toimihenkilölle, jonka nimikkeeksi tulee esimerkiksi rehtori.

Säätiömallin käyttö edellyttää juridista selvitystä sen soveltuvuudesta yliopistotoiminnan kokonaisuuteen. Alustavan selvityksen perusteella vaikuttaa selvältä, että säätiömuotoisen yliopistomallin käyttöönotolle ei ole esteitä, mikäli säädetään eräitä poikkeamia nykyisestä lainsäädännöstä. Suunnitteluryhmä on selvittänyt alustavasti säätiömallin vaatimia muutoksia lainsäädäntöön. Ne tulevat esiin omissa asiayhteyksissään alempana. Lainsäädännölliset muutostarpeet on koottu yhteen jaksossa 6.1, jossa tarkastellaan myös oikeushenkilömuotoon liittyviä kysymyksiä tarkemmin. Lainmuutoksilla tähdätään uuden yliopiston mahdollisuuksiin toimia entistä vapaammin kilpaillessaan kansainvälisesti hyvin menestyneiden yliopistojen kanssa. Tästä syystä suunnitteluryhmän mukaan juridisessa jatkovalmistelussa tulisi pitää yleisperiaatteena sitä, että voimassaolevasta lainsäädännöstä tehtävien poikkeamien tilalle ei luoda uusia normeja, mikäli se ei erityisistä syistä ole välttämätöntä.

5.2 Johtamisjärjestelmä

Säätiön *hallituksessa* olisivat edustettuina säätiön säännöissä täsmennetyt tahot. Säännöt määrittelevät hallituksen jäsenten määrän, asettamistavan, toimikauden ja tehtävät. Säätiölain mukaan säätiön säännöt vahvistaa patentti- ja rekisterihallitus. Tämä virasto voi siten myös vahvistaa sääntömuutokset, jotka koskevat säätiön hallitusta. Tässä mielessä säätiön hallinto muotoutuu itsenäisesti. Hallitus voi sääntömuutosesityksillään vaikuttaa ratkaisevasti siihen, mitkä tahot hallituksessa ovat missäkin suhteessa edustettuina, vaikka ko. tahot itse nimeävätkin edustajansa.

Koska uuden yliopiston johtamisjärjestelmä on tarkoitus muodostaa palvelemaan juuri tämän yliopiston tarkoitusta, on mahdollista, että Jääskisen ja Rantasen selvityksen suuntaviivojen perusteella myöhemmin mahdollisesti muutettavan yliopistolain täsmennykset yliopiston hallituksesta ja johtamisesta eivät tue riittäväällä tavalla huippuyliopiston kehitystyötä. Tästä syystä säätiön ja yliopiston hallituksen yhdistetty muoto edellyttänee sellaisia poikkeuksia nykylainsäädäntöön, jotka mahdollistavat kokemusten hankkimisen yliopistojen yleisestä hallintojärjestelmästä poikkeavan järjestelmän toimivuudesta.

Kansainvälisten esikuvien mukaan hallituksen jäsenet voisivat olla sekä yliopiston ulkopuolisia että sisäpuolisia. Ulkopuoliset edustajat voisivat edustaa myös kotimaista ja kansainvälistä tiedeyhteisöä – ei kuitenkaan välittömästi kilpailusuhteessa yliopistoon olevia tahoja. Luontevia jäseniä ovat yliopiston rahoittajat: valtiovallan, kaupunkien ja elinkeinoelämän edustajat. Opetusministeriön virkamiehet eivät kuitenkaan voisi jääviyssyistä toimia jäseninä, koska opetusministeriön kanssa solmittaisiin tulevaisuudessakin yliopiston toimintaa koskeva toiminta- ja rahoitussopimus, jota vastaan yliopisto saisi valtionavustusta (ks. yliopiston suhteesta valtiovaltaan jäljempänä). Säätiön säännöissä olisi nimettävä yksiselitteisesti organisaatiot, joilla on oikeus valita edustajansa yliopiston hallitukseen.

Seuraavassa hahmotetaan alustavasti hallituksen kokoonpanoa ja tehtäviä, jotta sen keskeiseksi tarkoitettu merkitys yliopiston johtamisjärjestelmässä tulisi esiin. Hallitus ja sen valitsema rehtori olisivat yliopiston keskeiset strategiset toimijat.

Suunnitteluryhmän käsitys on, että yliopiston hallituksen jäsenistö tulisi muodostaa kokonaisuudessaan yliopiston ulkopuolisista tahoista, jotka edustaisivat valtiota, elinkeinoelämää, tiedeyhteisöä ja muita yliopiston kannalta tärkeitä sidosryhmiä. Ulkopuolisista jäsenistä muodostuva hallitus vahvistaa yliopiston suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan ja edistää yliopistotoiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tätä kautta yliopiston strateginen uudistumiskyky on myös vahvempi, kun hallituksessa ei ole suoria edunsaajia yliopiston sisältä. Ulkopuoliset tahot täsmennetään jatkosuunnittelun kuluessa. Hallitus voisi kuulla asiantuntijoina myös yliopistoyhteisön jäseniä sen mukaan, mitä asioita hallitus käsittelee. Tätä kautta hallitustyöskentelyyn välittyisi tieteellistä tutkimusta sekä opetusta ja opiskelua koskeva asiantuntemus. Yliopiston hallitus muodostaisi yliopiston strategisen johdon. Tästä syystä hallituksen kokonaisjäsenmäärä ei voisi olla kovin suuri. Jäsenten lukumäärän tulisi olla alle kymmenen. Hallitus voi sääntömuutosesityksillään muuttaa kokoonpanonsa perusteita toiminnasta saatavien kokemusten mukaan.

Hallituksen tehtävänä olisi (alustava luettelo)

- hyväksyä yliopiston toimintaa ja taloutta koskevat sekä muut laajakantoiset suunnitelmat
- hyväksyä yliopiston vuotuinen talousarvio
- vahvistaa yliopiston toimintakertomus ja tilinpäätös
- päättää yliopistoon otettavien opiskelijoiden määrästä

- tehdä esitys yliopiston koulutusvastuita koskevista muutoksista
- perustaa ja lakkauttaa yliopiston opetus- ja tutkimusyksiköt
- valita rehtori ja määritellä hänen tehtävänsä
- valita korkeakoulujen dekaanit rehtorin esityksestä
- antaa lausunnot yliopistoa koskevista periaatteellisesti tärkeissä asioissa
- ratkaista ne rehtorille kuuluvat asiat, jotka rehtori niiden laajakantoisuuden tai periaatteellisen merkityksen vuoksi alistaa hallituksen ratkaistavaksi.

Hallitus valitsisi keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Kumpikaan ei olisi yliopiston *rehtori* (President), jonka hallitus valitsisi niin ikään. Tämä vahvistaa rehtorin tilivelvollisuutta yliopiston toiminnasta hallitukselle. Rehtori voitaisiin valita sekä yliopiston sisältä että ulkopuolelta. Rehtori ei olisi hallituksen jäsen, mutta hänellä olisi puhe- ja läsnäolo-oikeus, ja hän toimisi esittelijänä ainakin tärkeimmässä hallituksen käsiteltäviksi määrättävissä asioissa. Rehtorin tehtävää täytettäessä kandidaatteja etsittäisiin laajasti myös yliopiston ulkopuolelta. Hakua johtaisi hallituksen asettama valintalautakunta. Sen puheenjohtajana toimisi hallituksen jäsen, joka esittelisi hallitukselle päätösehdotuksen rehtorin valinnasta. Valintalautakunta ottaisi myös oma-aloitteisesti yhteyttä mahdollisiin ehdokkaisiin. Jotta parhaita mahdollisia kandidaatteja voitaisiin houkutella, ehdokkaiden nimet eivät olisi julkisia.

Rehtori johtaisi yliopiston toimintaa sekä käsittelisi ja ratkaisisi yliopiston yleistä hallintoa koskevat asiat, jollei yliopistosäätiön säännöissä tai yliopistojen koskevassa lainsäädännössä olisi toisin määrätty. Rehtorin tehtävänä olisi siten ainakin

- nimittää yliopiston pysyvät professorit ja dosentit korkeakoulujen esityksestä
- nimittää yliopiston keskushallinnon ja erillislaitosten keskeiset päälliköt hallintojohtosäännön tarkentamalla tavalla
- tehdä esitys korkeakoulujen dekaaneiksi hallitukselle
- määritellä yliopiston talousarvion sisältyvien määrärahojen jakoperusteet ja jakaa määrärahat siltä osin kuin niitä ei hallituksen talousarviopäätöksellä kohdenneta yliopiston yksiköille tai toimintoille
- hyväksyä johtosäännöt ja muut vastaavat määräykset
- hyväksyä opetusministeriölle tehtävät, hallituksen vahvistaman yliopiston strategian mukaiset esitykset yliopiston tehtäviä ja resursseja koskeviksi sopimuksiksi.

Hallitus nimittäisi rehtorin esityksestä yliopiston pääyksikköinä toimivien *korkeakoulujen* (School) johtajat, joita nimitettäisiin *dekaaneiksi* (Dean). Rehtorin mahdollisuus vaikuttaa välittömänä alaisinaan toimiviin johtajiin tukee yliopiston strategian toteutumista. Rehtori nimittäisi myös hallintojohtajan ja keskeisten erillislaitosten johtajat (esim. yliopiston kirjasto). Dekaanit valitsisivat puolestaan alaistensa yksikköjen johtajat: *laitosjohtajat*. Näin yliopistossa luovuttaisiin nykyisestä luottamushenkilöasemaan nojaavasta johtamisesta, joka nojaa viime kädessä sisäisissä vaaleissa muodostuvaan kannatukseen. Nykyinen johtamisjärjestelmä on tehnyt yliopistojen uudistamisen ja profiloitumisen käytännössä erittäin hitaaksi ja osittaiseksi. Samalla hitaankaan sisäisen uudistumisen tulokset eivät ole välttämättä keskenään yhteensopivia.

Korkeakoulun tehtävänä olisi tehdä tieteellistä tutkimusta, antaa opetusta ja toimia vuorovaikutuksessa suhteissaan ympäröivään yhteiskuntaan ja elinkeinoelämään. Hallinnollisesta näkökulmasta tämä tarkoittaisi seuraavia tehtäviä (alustava luettelo):

- hyväksyä korkeakoulun toiminta- ja taloussuunnitelma ja päättää sisäisestä rahanjaosta
- tehdä rehtorille esitys pysyvän professorin ottamisesta ja ottaa muu tutkimus-, opetus- ja hallintohenkilökunta
- hyväksyä tutkintovaatimukset ja opintoja koskevat pysyväismääräykset.
- hyväksyä opiskelijoiden valintaperusteet
- tehdä esitykset korkeakouluun otettavien opiskelijoiden määrästä
- hyväksyä opinnäytteet ja myöntää tutkinnot.

Korkeakouluihin on perusteltua muodostaa monijäsenisiä hallintoelimiä, joissa on dekaanin, laitosten johtajien sekä henkilökunnan ja opiskelijoiden edustus. Kullakin korkeakoululla voisi olla *johtokunta*, jonka tehtävät keskittyisivät ns. akateemisiin asioihin yllä esitetystä tehtäväluettelosta. Johtokunnan puheenjohtajana olisi dekaani. Henkilöstö- ja talousasioiden osalta päävastuun tulisi olla dekaanilla, mutta dekaani voisi alistaa johtokunnan käsiteltäväksi tai päätettäväksi esimerkiksi sisäisen rahanjaon pääperiaatteet ("rahanjakomallin") sekä henkilöstöstrategian. Korkeakoulu ottaisi oman henkilökuntansa, mutta pysyvien professorien osalta lopullinen päätösvalta olisi rehtorilla. Pysyvien professorien osalta dekaani tekisi esitykset rehtorille. Henkilöstön valinnan osalta tarkempi toimivaltajako laitosten, korkeakoulun johtokunnan ja dekaanin välillä tulisi suunnitella tarkoin. Sisäisen hallinnon tarkempi suunnittelu kuuluu jatkovalmisteluvaiheeseen.

Monijäsenisten hallintoelinten kokoonpano ja tehtävät jäävät riippumaan yliopiston johtamisjärjestelmän tarkemmasta sisällöstä. Suunnitteluryhmä esittää kuitenkin yleisinä kantoinaan, että koko yliopistoyhteisön osallistumista suureen osaan henkilöstö- ja talousasioita koskevaan päätöksentekoon tulee harkita uudelleen. Opiskelijoiden osallistuminen on tärkeää opetukseen ja opiskeluun liittyvissä asioissa. Pilotiksi tarkoitettun uuden yliopiston johtamisjärjestelmän suunnittelu- ja toteutustyössä on näistä syistä perusteltua luopua nykyisen yliopistolain vaatimuksista, jotka koskevat monijäsenisten hallintoelinten kokoonpanoja. Tämä, kuten moni muukin pilottiyliopiston ominaispiirre, edellyttää poikkeuksia nykyläinsäädäntöön. Kokeilun lopulla on mahdollista arvioida uudesta johtamisjärjestelmästä saatuja kokemuksia myös henkilöstön ja opiskelijoiden osallistumisen näkökulmasta.

5.3 Organisaatorakenne

Pääyksikköinä toimisivat edellä esitetyllä tavalla dekaanien johtamat korkeakoulut (School), joiden alaisuudessa toimisi laitoksia (Department). Tämän lisäksi yliopistossa olisi horisontaalisesti muodostettuja monitieteisiä tutkimusinstituutteja ja monitieteisiä koulutusohjelmia, jotka toimisivat ensisijaisesti jonkin korkeakoulun vastuulla. Sisäisen organisaation muodostaminen edellyttää huolellista jatkovalmistelua, ja siinä on otettava huomioon johtamisjärjestelmän uudistamisen luomat uudet mahdollisuudet.

Tärkeä uuden sisäisen organisaation ominaisuus olisi korkeakouluyksikköjen (School) huomattava *itsenäisyys* ja niiden itsenäisyyttä tukeva sisäinen johtamisjärjestelmä. Tähän kytkeytyy myös uuden yliopiston sisäinen rahanjako sekä budjetointijärjestelmä. Lähtökohtana

voidaan pitää mallia, jossa rehtori jakaisi rahat korkeakouluille vuosittain kolmivuotisen suunnitelman pohjalta ”könttäsümmana” ja korkeakoulun dekaani jakaisi rahat laitoksille edelleen ”könttäsümminä”. Korkeakoulu ei olisi erillinen oikeushenkilö, mutta sillä olisi oma sisäinen ”tilinpäätöksensä” ja se voisi joustavasti ”säästää” voimavaroja. Yliopistolla voisi olla myös korkeakoulukohtaisia erillisrahastoja, joita yliopisto perustaisi juuri korkeakoululle tai sen tieteenaloille tai koulutusohjelmille osoitettujen lahjoitusten turvin. Nämä kysymykset, kuten korkeakouluyksikköjen itsenäisyys yleensäkin, kytkeytyvät uuden yliopiston sisäiseen hallintoon, joka nojaisi rehtorin vahvistamaan talousjohtosääntöön ja hallintojohtosääntöön.

Yliopisto aloittaisi toimintansa korkeakouluista muodostuvien pääyksikköjen varassa. Koulutuksen ja tutkimuksen monitieteisyyttä tukeva organisoituminen syntyisi tutkimusstrategian muodostamisen ja toteuttamisen myötä. Pääyksikköjen lähtökohtina voivat olla kolmen yliopiston nykyiset osastot ja laitokset, joita on mahdollista yhdistellä myös nykyisestä poikkeavalla tavalla. Elinkeinoelämän asiantuntijoiden käsitykset uudesta yliopistosta kuvaavat yhtä ajatusmallia uuden yliopiston muotoutumista eri tutkimusalojen kokonaisuutena. Johtaja Tarmo Lemolan laatimassa yhteenvedossa (liite 4) todetaan:

Huippuyliopiston muodostamisessa tulee hakea tarkoituksenmukaisia kokonaisuuksia, joilla tavoitellaan tasoa, vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Lähtökohtana tulisi olla toiminnan jakaminen kolmeen osaan, jotka rakentuisivat yhdistettävistä yliopistoista, mutta joissa ennakkoluulottomasti haetaan jokaiselle toiminnolle parasta mahdollista sijoituspaikkaa sekä rakennetaan nykyistä suurempia kokonaisuuksia karsimalla samalla tarpeettomat päällekkäisyydet sekä yliopistokokonaisuuden kannalta epärelevantit opetus- ja tutkimusalat.

Yhtenä vaihtoehtona uusiksi kouluiksi on ollut esillä seuraava: School of Engineering, School of Economics ja School of Design and Architecture. Tämän perusrakenteen lisäksi on tarpeen perustaa poikkitieteellisiä tutkimus- ja opetusyksiköjä (institutes), joilla luodaan uutta yhteistyötä niin yliopiston sisällä kuin sen ulkopuolella. Rakenteiden ja oppiainejaon pitää pystyä vastaamaan nykytieteen haasteisiin ja yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin. Rakenteita ja toimintatapoja pitää voida kehittää siten, että jatkuva uudistuminen on mahdollista.

- - -

Yliopiston ydinosaamisalueiden tulee vastata Suomen elinkeinoelämän keskeisiä osaamisalueita. Yliopiston tulee kyetä tukemaan suomalaisen elinkeinoelämän olemassa olevien vahvuuksien jatkuvaa pitkäjänteistä uudistumista, ja sen tulee tarjota aineksia uusien vahvuuksien kehittymiselle ja kehittämiselle. Yliopiston tutkimuksessa ja opetuksessa tulee kiinnittää merkittävästi nykyistä enemmän huomiota tekniikan huippuosaamiseen, liiketoimintaosaamiseen, palveluinnovaatioihin ja palveluliiketoimintaan, innovatiivisiin toimintamalleihin, strategiseen johtamiseen sekä yritysten jatkuvaan strategiseen uudistumiseen. Myös teollinen muotoilu on kehitettävä vahvaksi osaamisalueeksi suomalaisille yrityksille.

Suunnitteluryhmän käsityksen mukaan *tässä valmisteluvaiheessa ei ole mahdollista täsmentää uuden yliopiston tarkempaa yksikkörakennetta ja oppiainetasoisia ratkaisuja*. Nämä tarkentuvat sen mukaan, millä tavalla uusi yliopisto toimintansa alkuvaiheessa fokuoittuu eri aloille ensimmäisten strategisen valintojen yhteydessä ja millaisia valtakunnallisia päätöksiä tehdään korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä.

Uudistuksen tavoitteena on uuden yliopiston kampusrakenteen tiivistäminen ja *pitkällä aikavälillä yhtenäinen kampusalue*. Tätä koskeva selvitysprojekti käynnistettäisiin mahdolli-

simman nopeasti ja siinä hyödynnettäisiin Espoon Otaniemen tarjoamat mahdollisuudet. Yhtenäisellä kampuksella helpotettaisiin perinteisten tiede- ja koulutusalarajojen ylittämistä tutkimuksessa ja opiskelussa, edistettäisiin luovien kohtaamisten mahdollisuuksia ja tehostettaisiin tilankäyttöä.

Uuden yliopiston tulisi pyrkiä tehokkaisiin ja ennakkoluulottomiin kiinteistöratkaisuihin, jotka tukevat koko yliopiston toiminnallisia tavoitteita. On myös tarkasteltava avoimesti mahdollisuuksia luoda ulkomaisia toimipisteitä. Kampusrakenteen tiivistäminen kytkeytyy kiinteistöratkaisuihin, joita koskevien muutosten toteutumisaikataulut ovat usein hyvinkin pitkäkestoisia. Suunnitteluryhmän kanta on, että kiinteistöratkaisuihin liittyvien, vuosina 2007–2010 päättyvien vuokrasopimusten jatkamisessa otetaan huomioon kiinteistö- ja kampusasioita koskevan projektin käynnistäminen.

Uuden yliopiston *yliopistotason hallinto* muodostuisi kevyestä rehtorin esikunnasta ja korkeakoulujen yhteisistä tukitoiminnoista. Korkeakoulutason hallinto muodostuisi tutkimuksen ja opetuksen tarvitsemista palveluista. Kolmen yliopiston keskushallintojen tehtäviä yhdistämällä olisi mahdollista hoitaa joitakin toimintoja aikaisempaa tehokkaammin. Näin vapautuisi resursseja tutkimukseen ja opetukseen. Hallintopalvelut sijoittuisivat yliopiston toimipisteisiin palvelutarpeiden mukaisessa suhteessa.

TKK:lla ja HSE:llä on nykyisin oma tieteellinen kirjasto. TaiKin kirjasto on yhdistetty Aralis-kirjastokeskukseen, joka on muodostettu vuonna 2004 yhdistämällä TaiKin, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian kulttuurialan, Pop & Jazz Konservatorion ja Helsingin kaupungin (entisen) Toukolan kirjaston kokoelmat. *Kirjastojen* yhdistämistä koskeva kysymys on selvitettävä erikseen. Kirjaston uudelleen organisoinnissa on erotettava hallinnollinen yhdistäminen, palvelujen yhdistäminen ja sijainti sekä kokoelmien yhdistäminen ja sijainti. Pitkällä aikavälillä sijaintikysymykset liittyvät tuleviin kampusratkaisuihin. Hankinnassa, luetteloinnissa ja tietopalvelussa voitaneen löytää keskittämisen etuja, kuten yleensä paikkaan sitomattomassa sähköisessä asiakaspalvelussa. Samalla on kuitenkin turvattava kaikkien yliopiston toimintaan liittyvien alojen riittävä asiantuntemus ja kokoelmat kirjaston toiminnassa.

Yliopisto voisi perustaa erilaisia neuvottelukuntia ja neuvostoja tukemaan opetuksen ja tutkimuksen kehittämistä sekä yliopiston ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Yliopistossa olisi myös opintojen suorittamiseen liittyviä oikaisuja varten oikeusturvalautakunta sekä yhteistoimintamenettelyä ja työsuojelusopimuksia vastaavat organisatoriset käytännöt. Yliopistojen muiden toimintojen ja yksiköiden osalta mahdolliset uudet ratkaisut kehitetään jatkovalmistelun yhteydessä.

5.4 Yliopiston valtiollinen ohjaus

Yliopiston suhde valtiovaltaan määräytyy ennen muuta lainsäädännön kautta. Alla on lueteltu joukko yliopistoja koskevia lakeja ja asetuksia, joiden sisältö kuvaa valtiovallan yliopistolaitokseen kohdistuvaa ohjausta:

- Laki korkeakoululaitoksen kehittämisestä (1052/1986)
- Yliopistolaki (645/1997 + muutokset)
- Laki yliopistolain voimaantulosta (646/1997)
- Yliopistoasetus (115/1998)

- Asetus korkeakoulututkintojen järjestelmästä (464/1998 + muutokset)
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista (794/2004 + muutokset)
- Opetusministeriön asetus yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista (568/2005)
- Opetusministeriön asetus yliopistojen maisteriohjelmista (1359/2006)
- Opetusministeriön asetus yliopistojen suoritteista perittävistä maksuista (1200/2006)
- Laki ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (531/1986).
- Asetus ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (519/1997)
- Ylioppilaskunta-asetus (116/1998)
- Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä (1058/1998 + muutokset)
- Laki korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (856/1991)
- Asetus korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (1581/1991)
- Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä (309/1993)

Näiden lisäksi tulee lainsäädäntö, joka koskee yleisellä tasolla koko valtion eikä vain yliopistojen toimintaa: virkamiehiä, palvelussuhteen ehtoja, hallintomenettelyä, valtion talousarviota, julkisia hankintoja ja kiinteistöjä ym. koskeva lainsäädäntö. Huippuyliopistotavoitteen saavuttaminen edellyttää suunnitteluryhmän mielestä sellaisia hallinnollisia rakenteita, resursseja ja toimintaperiaatteita, jotka eivät kaikin osin ole mahdollisia nykyisen lainsäädännön mukaan.

Edellä on jo käsitelty yliopiston oikeushenkilöiden ja johtamisjärjestelmän vaatimuksia, jotka eivät kaikin osin ole sopuosinnassa nykyisen lainsäädännön kanssa. Tämän lisäksi tulevat yliopiston taloutta, kiinteistöomaisuutta ja henkilöstöä koskevat kysymykset sekä yleinen yliopiston koulutus- ja tutkimustoimintaan kohdistuva opetusministeriön tulossopimus. Tähän kuuluu myös valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymä suunnitelma opetusministeriön hallinnonalan koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämistä suunnitelman hyväksymisvuotta ja seuraavia viittä kalenterivuotta varten. Yliopistojen kannalta merkittävimmät kohdat siinä ovat ”korkeakoululaitoksen yleiset kehittämistavoitteet, merkittävät tutkimuksen ja opetuksen kehittämishankkeet” sekä ”opintonsa aloittavien määriä koskevat tavoitteet sekä perusteet sille, miten henkilöstöä ja määrärahoja kohdennetaan suunnitelmakaudella”.

Opetusministeriö solmii nykykäytännön mukaan tulossopimuksen jokaisen yliopiston kanssa erikseen. Liitteessä 1 on esitetty tiivistelmät kolmen yliopiston tulossopimuksista vuosille 2004–2006 ja voimavarat vuodelta 2006. Yliopistojen valtionohjauksen ja tulossopimuksen nykytila on kuvattu laajemmin selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen raportissa (2007, luku neljä).

Kun valtio olisi uudenkin yliopiston keskeinen rahoittaja, olisi yliopisto tilivelvollinen valtiolle saamastaan valtionavustuksesta. Nykyisten tulossopimusten yhteydessä voidaan puhua tulosvastuusta. Opetusministeriö antaa tilinpäätöskannanotossaan nykyisen käytännön mukaan palautetta yliopiston tuloksellisuudesta. Kun säätiömuotoisen yliopiston talous ei kuuluisi valtion talousarvioletalouden piiriin, vaikka valtionavustukset tulevat valtion talousarviosta siirtomenoina, toiminnan tuloksia koskevan vastuun toteutuminen yhdistyy valti-

onavustuksia koskevaan lainsäädäntöön ja sen mahdollistaman valvonnan tehokkuuteen. Opetusministeriön valvontaoikeus nojaa tällöin valtionavustuslakiin (688/2001) ja sen valtionavustuksen käyttöä ja sen valvontaa koskeviin säännöksiin, jotka mahdollistavat myös valtionapuviranomaisen tekemät tarkastukset ja valtionavun takaisinperinnän. Säätiön valvonnasta on lisäksi säännöksiä säätiölaissa (sen kolmas luku).

Kun uusi yliopisto ei kuuluisi valtion talousarviotalouden piiriin, sen valtionavustusten myöntämisen suunnitteluun ja mitoittamiseen ei voitaisi käyttää valtion tilivirastoja varten säädettyä tulosohjausta tulossopimuksineen. Tulossopimusten sijasta olisi puhuttava esimerkiksi *yliopiston toiminta- ja rahoitussopimuksesta*. Tätä koskevien sisältöjen ja menettelytapojen sekä valtionavustusten valvonnan keskinäissuhteen selvittäminen edellyttää jatkovalmistelua. Suunnitteluryhmä yhtyy selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen esitykseen, jonka mukaan valtionavustuksena tulevasta yliopistojen rahoituksesta ja yliopistojen tulossopimuksista säädettäisiin pääpiirteet yliopistolaissa. Tämä vahvistaisi yliopistojen autonomiaa turvaamalla rahoituskäytännön yhtenäisyyden ja valtiollisen rahoituslähteen. Suunnitteluryhmä esittää kuitenkin, että pilottina toimivan yliopiston osalta tulosohjauksen nimellä toteutuvaa *opetusministeriön ohjausta uudistettaisiin*. Tavoitteena tulisi olla ohjauksen keskittyminen strategisen tason kysymyksiin. Ohjaukseen ei tulisi sisältyä hankerahoitusta, vaan valtionavustuksina tulevan perusrahoituksen rakenteen tulisi muodostua koulutusvastuiden, tutkimusrahoituksen sekä valtakunnallisten tehtävien toteuttamisen vaatimista suurista kokonaisuuksista. Pilottiyliopiston rahoitusmalli voi poiketa muiden yliopistojen rahoitusmallista. Sitä kautta on mahdollista saada kokemuksia muunkin yliopistosektorin rahoituksen kehittämiseen.

Säätiömuotoisen yliopiston rahoitus perustuu ainakin alkuvaiheessa enemmän valtionavustuksiin kuin säätiön peruspääoman tuottoon (ks. myöhemmin rahoituksesta enemmän). Kun valtionavustusten suhteellinen painoarvo vähenee säätiön pääoman ja sen tuottojen kasvaessa, valtion rahoituksen kautta toteutuva ohjaus heikkenee. Yksi mahdollinen ohjaustapa on *edustus säätiön hallituksessa*. Opetusministeriön yliopistoasioita käsittelevät virkamiehet eivät voi toimia valtiovallan edustajina säätiön hallituksissa, koska he toimivat valtionavustusten valmistelijoina. Jotta yliopiston säätiön etujen puolustaminen hallituksen jäsenen ominaisuudessa ja valtiollisen ohjauksen toteutumisesta vastaaminen valtion edustajana eivät aiheuttaisi jääviysoongelmia, edellyttää valtiovallan edustuksen määrittely säätiön hallituksessa asian jatkovalmistelua.

Valtiovalta voi ohjata yliopistoa myös tutkimusta ja koulutusta koskevalla lainsäädännöllä. Tällaisen ohjauksen tiukentaminen merkitsisi kuitenkin tulosohjauksen myötä dereguloidun yliopistotoiminnan reregulointia ja mahdollisesti myös yliopistojen autonomian kaventumista. Suunnitteluryhmä ei kannata säädösohjauksen monipuolistamista tai tiukentamista, vaan katsoo yliopistojen menestyksen avainten löytyvän yliopistojen oman aloitteellisuuden pohjalta. Valtiovallan ja yliopistojen suhteen tulee perustua molemminpuoliseen kunnioitukseen ja luottamukseen sekä yliopistojen toiminnallisiin näyttöihin, ei yksityiskohtaiseen ohjaukseen ja valvontaan. Tällaisen suhteen muotoutumiseen vaikuttavat molempien osapuolten toimet.

5.5 Omaisuus ja rahoitusjärjestelmä

Uudella yliopistolla olisi neljä keskeistä rahoituskanavaa:

- 1 opetusministeriön kanssa tehtävien toiminta- ja rahoitussopimusten kautta eduskunnan päätöksellä myönnettävät valtionavustukset, jotka olisivat luonteeltaan ennakkomaksuja koulutustilauksista (tutkinnoista, avoimen yliopiston koulutuksesta) ja tieteellisen tutkimuksen tekemisestä
- 2 kilpailtu ulkopuolinen tutkimusrahoitus (Suomen Akatemia, Tekes, EU:n puiteohjelmat, kotimaiset ja ulkomaiset säätiöt, kotimaiset ja kansainväliset yritykset ym.)
- 3 säätiön peruspääoman tuotto (alkupääoman kasvatus jatkuvasti kerättävin lahjoituksin), sekä
- 4 muu rahoitus (koulutuspalvelut, osingot omia innovaatiota ja patenteja hyödyntävistä yrityksistä, mahdollisesti yleisesti käyttöön otettavat lukukausimaksut ja tutkintotilaukset ETA-alueen ulkopuolisista maista, yritysten ja muiden organisaatioiden tilauksesta tehtävä tutkimus, rahastot).

Säätiömuotoisen yliopiston peruspääoma muodostuisi alkuvaiheessa valtion rahoituksesta ja etupäässä elinkeinoelämältä saatavista lahjoituksista. Olisi luontevaa ajatella, että valtio käyttäisi valtionyhtiöiden osakkeiden myynnistä kertyviä kertaluontoisia myyntituloja säätiön peruspääomaan. Uuden yliopiston perustamisvaiheessa järjestettäisiin elinkeinoelämän piirissä lahjoituskampanja. Myös kaupunkeja sekä alumneja ja muita yksityishenkilöitä on tarkoitus tavoitella mukaan lahjoituskampanjaan.

Lahjoitusvarojen keräyskampanja edellyttää lahjoitusten verovapautta koskevien rajoitusten poistamista. Nykytilanteessa TVL 57 § (26.10.2001/896) mukaan vain yhteisöt saavat vähentää verotuksessa tiedettä tai taidetta edistävään tarkoitukseen ja vain 25 000 euroon asti. Ylärajaa ei kuitenkaan nykyisellään ole, jos kyseessä on suomalaisen kulttuuriperinnön säilyttäminen.

Vaikka peruspääoman suuruus olisi satoja miljoonia euroja, sen tuotto ei riittäisi yliopiston toiminnan rahoittamiseen. Tästä syystä yliopiston ylläpito edellyttäisi säätiöltä suurta käyttörahastoa. Se karttuisi käytännössä valtionavustuksista, jotka myönnettäisiin osana yliopistojen tulohjausta. Kun säätiön pääoma kasvaisi vuosikymmenten kuluessa, myös valtionavustusten suhteellinen osuus budjetista pienenesi. Vaurastuminen mahdollistaa kuitenkin laadun kehittymisen kohti huippua – olematta yksinään sen taie.

Kilpaillun ulkopuolisen rahoituksen alueella ei yhdellä yliopistolla voi olla rahoituksen myöntämisen osalta eri sääntöjä kuin muilla kilpailijoilla. Esimerkiksi Suomen Akatemian ja Tekesin rahoituksessa uudelle yliopistolle ei nähdä tarvetta erityisratkaisuihin. Jatkovalmistelussa on kuitenkin varmistettava, ettei uusi yliopisto joudu yksityisoikeudellisena toimijana muita suomalaisia yliopistoja huonompaan asemaan kilpailussa julkisesta tutkimusrahoituksesta. Tavoitteena on, että yliopistoa uudistamalla tutkimustyön edellytykset vahvistuvat ja kilpaillun tutkimusrahoituksen hakemusten hyväksymisprosentti kasvaa.

Suunnitteluryhmä yhtyy yliopistojen taloushallinnon toivomuksiin, että täydentävän rahoituksen käytön seuranta ja raportointi yksinkertaistuisi. Tämä olisi mahdollista silloin, kun yliopiston talous ei kuuluisi valtion talousarvionalouteen. Täydentävä rahoitus tulisi nähdä yliopiston tulona. Täydentävää rahoitusta ei tulisi nykyisellä hyvin työläällä tavalla raportoida jokaisen projektin jokaisen rahoittajan yksittäisestä myönnöstä kunkin käytän-

töjen mukaan erikseen. Raportointi olisi tehtävä laajemmista tutkimuskokonaisuuksista ja projekteista.

Säätiöllä olisi oikeus kartuttaa omaisuuttaan säätiölain tarkoittamalla tavalla, mukaan lukien myös oikeus omistaa kiinteistöjä. Yksityisoikeudellisena oikeushenkilönä säätiön talous ja omaisuus ei olisi osa valtiontaloutta, vaikka valtio rahoittaisikin yliopiston toimintaa (vrt. yksityisten ammattikorkeakoulujen rahoitus valtionavustusten muodossa). Säätiölain 10 §:n mukaisesti säätiön varat sijoitetaan varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla.

Uuden yliopiston voimakas kansainvälisyys merkitsee myös mahdollisuutta aktiivisesti markkinoida koulutusta kansainvälisillä koulutusmarkkinoilla. Tähän kytkeytyy mahdollisuus tulonmuodostukseen. Selvitysmiehet Jääskinen ja Rantanen (2006) ovat väliraportissaan esittäneet *ETA-alueen ulkopuolisille* yhteisöille mahdollisuutta tilata tutkintoja suomalaisilta yliopistoilta. Opetusministeriön työryhmä (2005:22) on aiemmin valmistellut esityksen, jossa tutkintotilausten lisäksi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen olisi mahdollista periä lukukausimaksuja ETA-alueen ulkopuolisilta yksityisiltä henkilöiltä. Tähän esitykseen liittyy erillisen, CIMOn hallitseman stipendijärjestelmän perustaminen sekä kehitysyhteistyömäärärahojen varaan ajateltu yhteistyöohjelma kehityksistä tulevien opiskelijoiden opintomahdollisuuksien parantamiseksi.

Koska edellä mainitut esitykset on suunnitteluryhmän käsityksen mukaan perusteltua valmistella koskemaan koko yliopisto- ja ammattikorkeakoulusektoria varten, ei vain suunnitteluryhmän esittämää pilottiyliopistoa varten, suunnitteluryhmä ei ota tarkemmin kantaa tehtyjen esitysten yksityiskohtiin. Suunnitteluryhmä suosittelee kuitenkin näiden esitysten jatkovalmistelun käynnistämistä osana koko yliopistosektorin uudistustyötä. Huipputason koulutuksen järjestäminen vaatii resursseja, joiden kartuttamisessa voidaan turvautua kansainvälisiltä markkinoilta tulevaan maksukykyiseen kysyntään, kun samalla perustetaan koulutuksen tasa-arvoisuuden tukemiseksi toimiva stipendijärjestelmä. Säätiöyliopiston peruspääoman tuottoa on mahdollista käyttää myös yliopiston oman stipendijärjestelmän luomiseen. – Säätiöyliopisto on kuitenkin toimintakykyinen, vaikka näiden kysymysten valmistelussa ei lähivuosina edettäisi päätöksentekovaiheeseen.

Yliopiston toiminnan erityisluonne edellyttäisi enemmän vapausasteita hankinnoissa kuin julkisten hankintojen nykyinen säätely mahdollistaa. Koulutusorganisaatioina yliopistot saavat usein suurempiakin alennuksia kuin valtio yhteishankintojen kautta. Yksityisoikeudellinen säätiö saattaisi mahdollistaa myös itsenäisemmän hankintapolitiikan kuin yliopiston oikeushenkilöksi esitetty julkisoikeudellisen yhteisön organisaatiomuoto – tosin riippuen siitä, miltä osin yliopistona toimivan julkisoikeudellisen yhteisön toiminnan säädetään noudattavan julkisoikeudellisia normeja.

Suunnitteluryhmä yhtyy selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen esitykseen, jonka mukaan Senaatti-kiinteistöistä muodostettaisiin osakeyhtiö, jonka osakkeita kukin yliopisto omistaisi omien, nykyisin Senaatti-kiinteistöjen omistamien kiinteistöjen arvon verran. Tätä omaisuutta yliopisto voisi käyttää velkojen vakuutena. Yksityisoikeudellisena säätiönä uusi yliopisto voisi silti hankkia omistukseensa myös muita kiinteistöjä ja ainakin periaatteessa myös myydä Senaatti-kiinteistöosakkeensa ja samalla toimitilansa.

Suunnitteluryhmä esittää, että uuden yliopiston käyttöön tulevia voimavaroja lisätään olennaisesti, jotta yliopisto voisi lähteä tavoittelemaan kansainvälistä huippua opetuksessa ja tutkimuksessa. Edellä luvussa 4 käsiteltyjen opettaja-opiskelijasuhteita sekä budjettitietoja koskevien suuntaa-antavienkin tietojen perusteella rahoitusvaje on merkittävä. Tavoitteeksi tulisi asettaa *valtion suoraan rahoitukseen perustuvien, käytettävissä olevien taloudellisten voimavarojen kaksinkertaistaminen muutamassa vuodessa*. Tämän lisäksi tulisivat yksityisten lahjoittajien sekä ulkopuolisen rahoituksen kautta muodostuvat resurssit. Ulkopuoliseen

rahoitukseen luettaisiin myös valtion talousarvion kautta tuleva kilpailtu tutkimusrahoitus, kuten Suomen Akatemian ja Tekesin rahoitus. Sikäli kuin uuden yliopiston kiinteistöku-
tannuksissa sekä hallinto- ja tukitoiminnoissa muodostuu pitemmällä aikavälillä säästöä,
myös näin vapautuvat voimavarat ovat käytettävissä yliopiston perustoimintoihin.

Uuden yliopiston toiminta alkaisi 1.1.2009, jolle vuodelle myös valtion talousarvioon
olisi varattu erillinen määräraha uuden yliopiston käynnistämiseen. Määrärahan tarve otet-
taisiin huomioon keväällä 2007 hyväksyttävässä hallitusohjelmassa ja laadittavissa budjetti-
kehyksissä. Kaiken kaikkiaan uusi rahoitusperusta luotaisiin aikavälillä 2009–2012. Tavoit-
teena on, että uuden yliopiston valtion rahoitusosuudesta määräytyvät, käytettävissä olevat
voimavarat olisivat kaksinkertaistuneet vuoden 2007 tasosta vuoden 2012 loppuun men-
nessä. Kun kaksivuotisen toimintamenomäärärahan arvioitu käyttö vuonna 2007 on valtion
talousarvion mukaan kolmen yliopiston osalta yhteensä 171 miljoonaa euroa, käytettävissä
olevien määrärahojen taso olisi noin 342 miljoonaa euroa vuonna 2012.

Suunnitteluryhmä esittää, että valtio sijoittaisi valtionyhtiöiden osakkeista saatuja myyn-
tituloja säätiön peruspääomaan noin 125 miljoonaa euroa vuosittain aikavälillä 2009–2012,
ts. yhteensä 500 miljoonaa euroa. Säätiön peruspääomaan kerättäisiin lahjoituksia yksityi-
siltä tahoilta, ennen muuta elinkeinoelämltä, tavoitteena vähintään 200 miljoonaa euroa
vuoden 2012 loppuun mennessä. Siten säätiön peruspääoma olisi vuonna 2012 vähintään
700 miljoonaa euroa. Mikäli säätiön perustamisen valmisteluissa voidaan edetä riittävän
nopeasti ja perustaa säätiö jo vuoden 2008 aikana, valtio voisi sijoittaa ensimmäisen erän
peruspääomaan jo vuoden 2008 talousarviossa. Tämä edellyttää, että elinkeinoelämän lah-
joituskampanja voidaan toteuttaa tehokkaasti ja tuloksellisesti syksyn 2007 ja kevään 2008
aikana. Valtion panostukseen ei ole sisällytetty kiinteistöjen arvoa.

Valtion talousarvion kautta määräytyvät, käytettävissä olevat voimavarat muodostuisivat
suurimmilta osin sekä yliopistosäätiön peruspääoman tuotosta että käyttörahastoon ohja-
tuista valtionavustuksista. Valtionavustusten määrä muuttuu pitkällä aikavälillä sen perus-
teella, mikä on yliopiston toiminnan laajuus. Valtion rahoittaman peruspääoman tuotto ei
kuitenkaan vaikuttaisi valtionavustusten määrään. Suunnitteluryhmä esittää, että vuoden
2009 talousarvioon otettaisiin 214 miljoonaa euroa, 2010 talousarvioon 257 miljoonaa eu-
roa, 2011 talousarvioon 299 miljoonaa euroa ja vuoden 2012 talousarvioon 342 miljoonaa
euroa. Valtionavustusten määrään vaikuttavat yliopiston koulutustehtävän laajuutta mah-
dollisesti muuttavat päätökset. Nämä erät ohjattaisiin yliopiston käyttörahastoon.

Valtion rahoituksen määräytyminen vuoden 2012 jälkeen riippuisi uuden yliopistomallin
toimivuudesta saatavista kokemuksista sekä opetusministeriön ja säätiöyliopiston rahoitus-
ja ohjaussuhteen toteutusmallista. Kokemusten hyödyntäminen edellyttää säätiöyliopiston
toiminnan jatkuvaa seurantaa ja erillistä arviointihanketta rahoituskauden lopulla. Suunnit-
teluryhmä lähtee siitä, että vuoden 2012 jälkeen rahoitus säilyy asetetulla tavoitetasolla.

5.6 Opiskelijan asema

Uuden yliopiston opiskelijakunta muodostuisi kolmen yliopiston nykyisten opiskelijoista
– ottaen kuitenkin huomioon mahdolliset, ennen perustamisvaihetta tehdyt oppiainetason
täsmennykset osana yliopistolaitoksen rakenteellista kehittämistä. Uuden yliopiston opiske-
lijoiden opinto-oikeudet säilyisivät ennallaan tai kasvaisivat. Tämä riippuu osin oppiaine- ja
koulutusohjelmakohtaisesta säätelystä, joka kytkeytyy oppimistavoitteiden saavuttamisen
kannalta mielekkäisiin ryhmäkokoihin sekä käytettävissä oleviin opettajaresursseihin. Suun-
nitteluryhmän käsitys on, että opiskelijoille tulisi luoda entistä vapaammat mahdollisuudet

sisällyttää tutkintoonsa uuden yliopiston muodostavien korkeakoulujen opintoja. Vapaa ”sivuaineoikeus” olisi pääsääntö, jota kuitenkin rajaavat sekä opetusresurssit että mielekkäät tutkintorakenteet, joissa on paljon alakohtaista vaihtelua. Uuden yliopiston entistä monialaisempi rakenne antaisi mahdollisuuden myös lukiisiin uusiin monitieteisiin koulutusohjelmiin, joista osa voitaisiin toteuttaa yhteistyössä ulkomaisten yliopistojen kanssa. – Tutkintonimikkeet säilyisivät entisellään. Opetusministeriön asetukseen yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista (568/2005) tulisi tehdä uuden tilanteen mukaiset korjaukset.

Kun uuden yliopiston toimintaperiaatteisiin sisältyy vahva kansainvälisyys, johtaisi tämä tarpeeseen lisätä etenkin englanninkielistä opetusta sekä hankkia korkeatasoisia ulkomaisia opettajia ja opiskelijoita. Kansainvälisyyteen kuuluu myös entistä paremmat mahdollisuudet suorittaa osa opinnoista korkeatasoisissa ulkomaisissa partneriyliopistoissa, mukaan lukien yhteiset kurssit (joint courses) ja yhteiset tutkinnot (joint degrees). Opetuksen laatu vahvistuisi, mikäli yliopiston houkuttelevuuden paraneminen johtaisi korkeatasoisen ulkomaisen opettaja- ja tutkintakunnan rekrytointiin (ks. jäljempänä henkilöstön asema). Työharjoittelussa aukenisivat myös paremmat mahdollisuudet kansainvälisen työkokemuksen hankkimiseen.

Yliopiston tavoitteena olisi kilpailla parhaista opiskelijoista kansainvälisellä tasolla. Samalla on kuitenkin otettava huomioon kotimaisilla kielillä annetun opetuksen tarve. Sillä on merkitystä paitsi suomalaisen kulttuurin myös oppimisen tehokkuuden ja laadun kannalta. Suunnitteluryhmän käsityksen mukaan kotimaisilla kielillä annetun opetuksen painopiste olisi kandidaattitason koulutuksessa. Korkeatasoinen kansainvälinen koulutus ei olisi kuitenkaan mahdollista ilman englanninkielistä opetusta. Englanninkielisen opetuksen painopiste olisikin tästä syystä luontevasti maisteri- ja tohtoriopinnoissa. Uuden yliopiston kansainvälisyyden vahvistuminen voi johtaa tarpeeseen arvioida kotimaisilla kielillä annetun opetuksen uutta työjakoa samoilla aloilla koulutusta antavien kotimaisten yliopistojen kesken. Esille nousevat myös tarpeet kehittää yliopistohallinnon vieraskielisiä palveluja. Suomalaisien opiskelijoiden ns. kotikansainvälistyminen uuden yliopiston monikulttuurisessa ilmapiirissä on tärkeää tekijä valmistumisen jälkeisen työhönsijoittumisen ja elinkeinoelämän jatkuvasti vahvistuvan kansainvälistymisen näkökulmasta. Tätä tukisi yliopiston mahdollisuus periä lukukausimaksuja ETA-alueen ulkopuolisilta opiskelijoilta tai heidän koulutuksensa rahoittavilta tilaajilta, mutta tämä kysymys tulee ratkaista koko yliopistosektoria koskevana asiana (ks. tarkemmin edellinen jakso).

Yliopiston koulutustoiminnan strategisen uudistumisen johdosta yliopisto saattaa luopua huippuyliopiston kehittämisen myötä joistakin oppiaineista. Koska opetusministeriön kautta myönnettävä valtionavustus kytkeytyy myös koulutusvastuisiin ja koulutusmääriin, tutkinto-ohjelman päättymiseen johtava oppiaineiden lakkauttaminen edellyttää neuvotteluja opetusministeriön ja yliopiston välillä. Mikäli tutkinto-ohjelmia lakkautetaan, on samalla turvattava opiskelijan mahdollisuus suorittaa opintonsa loppuun riittävän siirtymäajan aikana. Tämä saattaa edellyttää myös yhteistyötä muiden yliopistojen kanssa, mikäli muiden yliopistojen tarjontaan sisältyy ko. oppiaineen opetusta (kenties myös henkilöstön siirtymistä, ks. myöhemmin). Tällöin on selvitettävä mahdollisuudet siirtää opiskelijan opinto-oikeus toiseen yliopistoon. Uuden yliopiston rakenteellisessa kehittämisessä tulisi turvata opiskelijoiden opinto-oikeuden tosiasiallinen säilyminen opinto-oikeutta koskevan lainsäädännön tarkoittamalla tavalla.

5.7 Henkilöstön asema

Yliopiston henkilöstön virkamiesaseman myötä tulevat jäykkyydet on nähty yliopistoissa yleisesti ongelmana. Ongelmallisuus tulee vieläkin korostetummin esiin silloin, kun pyrkimyksenä on kehittää kansainvälinen yliopisto, joka kilpailee parhaista tutkijoista ja opettajista ulkomaisten huippuyliopistojen kanssa. Akateemiset työmarkkinat ovat joka tapauksessa kansainvälistymässä hyvää vauhtia. Menestyminen kilpailussa edellyttää mahdollisuutta käyttää samoja palkitsemistapoja, yleisesti ottaen selvästi korkeampaa palkkausta ja parempia resursseja muodostaa omia tutkimusryhmiä. Suomalainen rekrytointikäytäntö on virkasuhteiden käytön johdosta kuitenkin legalistinen ja usein kestävämmän hidas, eikä yliopistoilla ole riittäviä resursseja palkata huippututkijoita ja luoda heidän työtään tukevaa tutkimusympäristöä. Myös akateemisen nimikkeistön tulisi vastata riittävällä tavalla kansainvälistä käytäntöä, jotta toimenkuvat ja vastuut olisivat kansainvälisillä työmarkkinoilla yleisesti ymmärrettäviä: suomalaisen nimikkeistön tulisi vastata eräitä keskeisiä englanninkielisiä nimikkeitä, kuten assistant professor, associate professor ja full professor.

Erityisesti professorien virantäytön säätelyn ei ole nähty vastaavan profiloitumaan pyrkivien yliopistojen tarpeita. Osin ongelmat aiheutuvat virantäytön kehittymättömyydestä sekä kyvyttömyydestä tai haluttomuudesta käyttää nykyisenkään säätelyn vapausasteita. Osin kyse on yliopiston johtamisjärjestelmästä, jossa kolmikantaperiaatteella toimivien hallintoelinten jäsenet osallistuvat kilpailutilanteissa omien työyhteisöjensä virkojen määrittelyyn. Tällöin on usein yksinkertaisinta jättää virat ja yksikön tutkimustoiminta profiloimatta, jotta ketään ei suosita. Rekrytoinnissa on kuitenkin yhä keskeisempää yliopiston tutkimustoiminnan ja opetuksen koordinoitu kehittäminen. Tämä korostaa yliopiston oikeutta työnantajana valita suunniteltuun tehtävään ja toimintaympäristöön pätevin hakija. Myös professorien virantäyttölain osin vastakkaisesta suunnasta määräytyvä soveltamisperinne vaikeuttaa yliopistojen profiloitumisen edellyttämää osaamisen johtamista: yliopistoon kuulumattomien yksittäisten hakijoiden mahdollisuudet tulla nimitetyksi yleisen tieteellisen pätevyuden perusteella nähdään usein tärkeämpänä kuin hakijan kokonaispätevyys ja soveltuminen yliopiston tutkimuksen ja opetuksen strategiaan kehittämistarpeisiin.

Täydentävän rahoituksen määräaikaisuus edellyttää pääsääntöisesti määräaikaista palvelussuhteita, mutta rahoituksen määräaikaisuus ei ole juridisesti riittävä peruste palvelussuhteen määräaikaisuudelle. Ongelmana on myös nähty palvelussuhteiden ehtoja koskeva neuvottelukäytäntö, jossa yliopistoilla ei ole omaa neuvotteluoikeutta, vaikka ne vastaavat virkaehtosopimusten toteutumisesta käytännössä. Esimerkiksi palkkausjärjestelmän kehittämisessä yliopiston tulisi voida käyttää vapaammin omaa harkintaa, koska tieteellinen tutkimus ja opetus sekä niiden johtaminen poikkeavat tiliviraston tavanomaisen virkatyön tekemisestä ja johtamisesta. Monissa yhteyksissä on myös todettu yliopiston asiantuntijahenkilöstön palkkatason jälkeenjääneisyys, jota ei kuitenkaan saada korjattua, kun palvelussuhteen ehdot määräytyvät osana laajoja kokonaisratkaisuja yhtäläisin tasokorotuksin.

Selvitysmiehet Jääskinen ja Rantanen (2007) ovat esittäneet siirtymistä työsuhteen käyttöön ehdottamansa julkisoikeudellisen yhteisön oikeushenkilömallissa. Heidän ehdotuksiinsa sisältyy myös neuvotteluoikeuden antaminen yliopistotyönantajille. Suunnitteluryhmä tukee näitä esityksiä. Riippumatta esitysten toteutumistavasta ja -aikataulusta, ryhmä pitää tärkeänä mahdollisuutta uudistaa kolmesta yliopistosta muodostuvan uuden yliopiston henkilöstöpolitiikka yksityisoikeudellisen työsuhteen pohjalta. Koska yksityisoikeudellinen säätiö ei voi nimittää virkamiehiä, olisi uuden yliopiston (ainakin uusi) henkilöstö työsuhteista. Vanhan henkilöstön virkasuhteisia palvelussuhteita ei kuitenkaan ole mahdollista eikä myöskään tarvetta purkaa, mikäli tilanne otetaan huomioon kokeilun edellyttämässä

lainsäädännössä. Ratkaisumalli joudutaan kehittämään myös koko yliopistosektorin osalta, mikäli selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen ehdotus tulee hyväksytyksi jatkovalmistelun pohjaksi.

Säätiöperusteisen yliopiston yksityisoikeudellisuus johtaisi muusta kehityksestä riippumatta kolmesta yliopistosta muodostettavan yliopiston uuden henkilöstön aseman muutokseen. Uudet työntekijät olisivat työsuhteisia. Suunnitteluryhmä pitää tärkeänä, että uusi yliopisto voi myös kehittää kansainvälisiä käytäntöjä vastaavan akateemisten tehtävien nimikkeistön ja niitä vastaavien toimien täyttömenettelyn. Myös ns. tenure track -urajärjestelmän käyttöönottoa olisi harkittava. Esimerkiksi Helsingin yliopiston tutkimusarvioinnissa kansainväliset arvioitsijat ovat esittäneet sen käyttöönottoa useampaankin kertaan. Tämä mahdollistaisi myös nykyistä selkeämmän tutkijanurajärjestelmän, jossa erityisesti post-doc -vaihe on ollut Suomessa ongelmallinen. Näistä uudistuksista saatavat kokemukset hyödyttäisivät koko yliopistosektoria.

Uudella yliopistolla tulisi olla myös mahdollisuus poiketa yliopistosektorille muutoin neuvotelluista palvelussuhteen ehdoista. Suunnitteluryhmän käsityksen mukaan on selvitettävä mahdollisuudet erillisten neuvottelujen ja sopimuskäytäntöjen luomiseen henkilöstöjärjestöjen ja yliopiston välillä. Vaikka työnantajatehtävät lankeaisivat vain yhden yliopiston harteille, neuvotteluissa voitaisiin tukeutua soveltuvin osin muun yliopistokentän sopimuksiin, mikä helpottaisi neuvottelujä. Tämän lisäksi on perusteltua käydä epävirallisia keskusteluja, joilla pyritään edistämään henkilöstön asemaa luomalla työnantaja-työntekijäsuhteiden uusia yhteistyömalleja uudistuvassa pilottiyliopistossa.

Uuden yliopiston kehitystyöhön saattaa yhdistyä myös luopuminen joiden tieteenalojen tutkimuksesta ja opetuksesta, kun yliopisto fokusoituu tärkeinä pitämilleen aloille. Tähän kytkeytyy paitsi opinto-oikeuksien turvaaminen myös lakkautettavien oppiaineiden ja yksikköjen henkilöstön asema. Tämä tilanne tulee esiin muissakin yliopistoissa yliopistosektorin rakenteellisen kehityksen myötä, mutta riippumatta sen aikatauluista, kolmesta yliopistosta muodostettavan yliopiston tulisi kyetä uudistumaan myös tieteenalarakenteensa puolesta riittävän nopealla aikataululla. Tästä syystä on jatkovalmistelussa kehittävä malli, jossa lakkautettavan oppiaineen ja yksikön henkilöstön asema turvataan, esimerkiksi mahdollistamalla siirtyminen ns. vanhoina työntekijöinä sen yliopiston palvelukseen, jossa ko. oppiaineen opetusta jo on tai johon sitä halutaan keskittää kenties useammastakin yliopistosta.

5.8 Innovaatiotoiminta ja Innovaatioinstituutti

Yliopistojen innovaatiotoiminnalla tarkoitetaan tässä yhteydessä yliopistoissa tehdyn tutkimuksen ja osaamisen siirtoa yhteiskuntaan, erityisesti elinkeinoelämään.

Innovaatiotoimintaa toteutetaan yliopistoissa kansainvälisen vertailun mukaan hyvin samankaltaisin tukipalveluin, jotka liittyvät inventioiden arviointiin, suojaamiseen ja markkinointiin. Teknisessä ja Taideteollisessa korkeakoulussa palvelut on keskitetty innovaatiokeskuksiin, joiden toiminta on hyvin samankaltaista kuin esimerkiksi yhdysvaltalaisissa ja eurooppalaisissa tekniikan ja taiteen parhaissa yliopistoissa. TKK:n innovaatiokeskus on orientoitunut tieteenalan mukaisesti keksintöjen suojaukseen ja kansainväliseen markkinointiin ja Taideteollisen korkeakoulun innovaatiokeskus (Designium) liiketoiminta- ja palveluinventioiden arviointiin ja markkinointiin. Innovaatiokeskukset tekevät tiivistä yhteistyötä mm. yhteisen IPR-neuvontapalveluun ja Tekesin TULLI-ohjelmaan liittyen.

Kansainvälisessä vertailussa on noussut esille uusia, usein monitieteisiä ja monialaisia yhteistyömuotoja, jotka liittyvät elinkeinoelämän ja yliopiston tutkimustoiminnan väliseen

vuorovaikutukseen. Niille ovat ominaisia tutkimusyksikön toiminnan tueksi muodostetut usean yrityksen konsortiot ja avoin innovaatioympäristö. Tällaista uutta toimintakulttuuria pyritään luomaan TKK:n, TaiK:n ja HSE:n yhteisessä Innovaatioinstituutti-hankkeessa (aloite 31.8.2006).

Yhteisen *Innovaatioinstituutin* perustamisen tavoitteena on luoda pääkaupunkiseudulle maailmanluokan tutkimus- ja opetuskeskittymä tuotekehityksen, muotoilun sekä innovaatiotoiminnan ja yrittäjyyden alueille.

Hanketta on valmisteltu kolmen korkeakoulun vararehtoreiden toimesta. Tavoitteena on muun ohella luoda uudenlaiset edellytykset erinomaisuuden ja luovuuden kulttuurille rakentuvaan, monialaiseen huippututkimukseen, laadukkaaseen opetukseen, yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen ja kansainvälistymiseen. Keskeistä on luoda uusia toimintatapoja yritysten ja elinkeinoelämän väliseen yhteistyöhön esimerkiksi ”open innovation platform”-periaatteella. Monitieteisiä ydinalueita ovat mm. ICT-palvelut, muotoilu- ja liiketoimintajohtaminen, ohjelmistoliiketoiminta ja innovaatiotutkimus. Liitteessä 3 on esitetty kuvaus kolmen yliopiston innovaatiotoiminnasta sekä vararehtorien työryhmän esitys Innovaatioinstituutin toteutussuunnitelmasta.

5.9 Tutkimuksen ja opetuksen uusi toimintakulttuuri

Tärkeä peruste uuden yliopiston rakentamiselle kolmen yliopiston pohjalta on näin syntyvä mahdollisuus uudistaa luovalla tavalla koulutusta ja tieteellistä tutkimusta. Uuden yliopiston tulisi tukea uudenlaisia kohtaamisen mahdollisuuksia sekä johtamiskäytäntöjensä että toiminta- ja kampusrakenteidensa puolesta. TKK, HSE ja TaiK ovat luoneet jo yhteistyössä kansainvälisiä opetusohjelmia, joissa rikotaan ennakkoluulottomasti tekniikan, liiketalouden ja muotoilun rajoja: International Design Business Management ja Helsinki School of Creative Entrepreneurship. Korkeatasoinen monipuoliseen osaamiseen johtava koulutus vaatii kehittyäkseen kuitenkin myös korkeatasoista tutkimusta, jossa yhdistetään eri alojen huippuosaamista. Uuden yliopiston tulisikin hyödyntää kansainvälisten huippuyliopistojen kokemusta monialaisen rakenteensa hyödyntämisessä.

Uusi yliopisto voi saavuttaa tutkimuksessa kansainvälisen huipputason vain osassa tutkimusalueitaan. Strategisen johtamisen tärkeimpiä kysymyksiä on näiden *vahvuusalueiden* löytäminen, vahvistaminen ja oikea resurssointi. Elinkeinoelämän piirissä on asetettu tavoitteeksi, että yliopiston tulisi kiinnittää merkittävästi nykyistä enemmän huomiota tekniikan huippuosaamiseen, liiketoimintaosaamiseen, palveluinnovaatioihin ja palveluliiketoimintaan, innovatiivisiin toimintamalleihin, strategiseen johtamiseen sekä yritysten jatkuvaan strategiseen uudistumiseen. Suunnitteluryhmän käsityksen mukaan yliopiston uuden johdon ensimmäisiä tehtäviä on luoda tutkimusta ja koulutusta koskeva sisällöllinen strategia tukeutuen sekä yliopiston sisäiseen että ulkopuoliseen asiantuntemukseen. Kun tarkastellaan kolmen yliopiston nykyisiä strategioita sekä huippuyliopistohankkeelle asetettuja tavoitteita ja resurssikehyksiä, uusi yliopisto mahdollistaa strategisen lisäarvon luomisen. Yliopiston suunniteltu ja toteutuva toimintastrategia voi näin uudistua ja saada entistä uskottavampaa painoarvoa ainakin seuraavissa suhteissa:

Mission uudistuminen

- kansainvälinen huippulaatu tieteellisessä tutkimuksessa ja opetuksessa
- oppimis- ja opiskelijakeskeinen kulttuuri opetuksessa ja tutkijankoulutuksessa
- yhteistyö elinkeinoelämän kanssa ja innovaatiohakuisuus

Toimintaperiaatteiden uudistuminen

- luova tieteenalarajojen ylittäminen tieteellisessä tutkimuksessa ja opetuksessa
- kansainvälisen vetovoiman ja vuorovaikutuksen vahvistaminen tieteellisessä tutkimuksessa ja opetuksessa
- kokonaisuuden kilpailukykyä lisäävän yhteistoiminnan kehittäminen

Keinojen uudistuminen

- rahoitusperustan vahvistaminen tukeutumalla aiempaa enemmän yrityksiin, kaupunkeihin, liittoihin ja säätiöihin
- ulkomaisen henkilökunnan ja opiskelijakunnan hankkiminen sekä kotimaisen henkilökunnan ja opiskelijakunnan kansainvälistäminen
- innovaatiotoiminnan yhteinen organisointi
- kaikkien osaamisalueiden yhdistäminen kaikissa soveltuvissa hankkeissa tutkimuksen, opetuksen, kolmannen tehtävän sekä yliopiston johtamisen ja hallinnon alueella.

5.10 Yhteenveto: uuden yliopiston tunnusmerkit

Suomalaisen yliopistolaitoksen asema kansainvälisessä yliopistokentässä ei vastaa globalisaation asettamia vaatimuksia. Suomen kilpailukyky edellyttää paitsi yleisesti korkeatasoista korkeakoulujärjestelmää myös yksittäisiä yliopistoja, joiden tutkimus ja opetus ovat avainaloilla kansainvälistä huipputasoa tai aivan sen lähituntumassa.

Suunnitteluryhmän käsityksen mukaan huipun saavuttaminen edellyttää ratkaisuja, jotka mahdollistavat huippua tavoittelevien yliopistojen olennaisesti paremmat resurssit sekä joustavasti muotoutuvan rakenteen ja kansainvälisesti houkuttelevan ilmapiiriin. Suunnitteluryhmän arvio on, että Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppakorkeakoulu ja Taideteollinen korkeakoulu muodostavat kokonaisuuden, jossa edustettuna olevien tutkimusalojen merkitys Suomen kilpailukykyyn kehitykselle on aivan keskeinen. Suunnitteluryhmä esittääkin vahvoja toimenpiteitä, jotta tarjolla olevat mahdollisuudet voitaisiin hyödyntää tehokkaasti ja tiiviillä aikataululla. Nämä merkitsevät edellä mainittujen, omilla aloillaan Suomen arvostetuimpiin kuuluvien yliopistojen yhdistämistä uudeksi teknisten tieteiden, kauppatieteiden ja taideteollisten alojen yliopistoksi. Vahvan ja rakenteellisesti uudenlaisen yliopiston perustaminen on mittaluokaltaan kansallinen hanke, jonka hyödyt lankeavat koko suomalaiselle yhteiskunnalle.

Uudella yliopistolla olisi Suomen oloissa ainoalaatuinen visio ja missio:

Visio 2020 – maailmanluokan yliopisto tekniikan, kaupan ja taideteollisuuden alalla

Yliopisto on tutkimuksensa ja opetuksensa perusteella omilla erikoisaloillaan ja kokonaisuutena maailman kärkiyliopistojen joukossa. Sillä on kansainvälisesti vetovoimainen brändi. Edelläkävijyytensä ansiosta yliopisto on johtavien yliopistojen ja yritysten haluttu yhteistyökumppani ja arvostettu opiskelupaikka. Yliopistossa on oppimiseen ja uuden etsimiseen kannustava monikulttuurinen ilmapiiri, joka hyödyntää myös eri osaamisalojen rajapintoja. Yliopisto on tunnettu yhteiskunnallisesta vaikuttavuudestaan ja yhteistyökyvystään elinkeinoelämän kanssa.

Yliopiston säätiöpohjainen hallinto on joustava ja tehokas sekä kilpailukykyinen parhaiden kansainvälisten yliopistojen hallintomallien kanssa. Yliopiston säätiö on kasvanut merkittäväksi yliopiston rahoittajaksi.

Missio

Yliopiston tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä. Yliopistossa on tieteen, taiteen ja opetuksen vapaus. Yliopisto toimii tekniikan, kauppatieteiden ja taidealoilla. Tutkimuksesta ja opetuksesta vastaavat näiden alojen akateemisesti itsehallinnolliset korkeakoulut, joiden pohjana ovat perustajayliopistojen kokonaisuudet ja brändit.

Yliopiston kansallisena erityistehtävänä on korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen avulla tukea Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa. Yliopisto rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen tekniikkaa, taloutta, kulttuuria ja kansainvälistä kiinnostavuutta.

Vision ja mission toteuttaminen edellyttää suunnitteluryhmän käsityksen mukaan seuraavia ratkaisuja:

- 1 Uuden yliopiston oikeushenkilömuoto olisi yksityisoikeudellinen säätiö. Säätiön peruspääoma olisi vähintään 700 miljoonaa euroa (ilman kiinteistöjä). Se muodostettaisiin vaiheittain vuosina 2008-2012 valtion rahoituksella (500 miljoonaa euroa) sekä elinkeinoelämän ja muiden yksityisten rahoittajien lahjoituksilla (vähintään 200 miljoonaa euroa). Valtion kertaluonteiseksi tarkoitettu sijoitus pääomaan rahoitettaisiin ensisijaisesti valtionyhtiöiden osakkeiden myyntituloilla.
- 2 Säätiötä johtaisi yliopiston ulkopuolisista jäsenistä muodostettu korkeatasoinen hallitus, jossa olisi ainakin valtion, tiedeyhteisön, elinkeinoelämän ja alumnikunnan valitsemia edustajia.
- 3 Säätiön hallitus valitsisi rehtorin (President), jonka perustehtävänä olisi luoda yliopistoon kuuluville korkeakouluille parhaat mahdolliset edellytykset kansainvälisen huipputason tutkimuksen harjoittamiseen ja opetuksen antamiseen. Kutakin korkeakoulua johtaisi dekaani (Dean), jonka yliopiston hallitus nimittäisi rehtorin esityksestä. Dekaanin perustehtävänä olisi kehittää korkeakoulun tutkimusta ja opetusta sekä yhteiskunnallista vuorovaikutusta yliopiston strategian antamien suuntaviivojen mukaan. Dekaanin nimittäisi laitosjohtajat ja esittäisi professorinimitykset rehtorin vahvistettaviksi. Korkeakoulun hallintoon kuuluisi myös akateemisia asioita käsittelevä johtokunta, jossa olisi professorien, muun akateemisen henkilöstön ja opiskelijoiden edustus.
- 4 Uusi yliopisto muodostuisi liikkeellelähtövaiheessa kolmesta korkeakoulusta (School): Teknillinen korkeakoulu, Helsingin kauppar korkeakoulu, Taideellinen korkeakoulu. Yksikkörakenne ja oppiainetason ratkaisut tarkentuisivat sen mukaan, miten uusi yliopisto fokuoituisi eri aloille strategisten valintojen yhteydessä ja millaisia valtakunnallisia päätöksiä tehtäisiin korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä.
- 5 Uuden yliopiston hallitus päättäisi yliopiston strategiasta rehtorin valmistelun pohjalta. Strategia yhdistäisi tasapainoisella tavalla riittävän laaja-alaisen peruskoulutuksen ja kansainvälisen tason huippututkimuksen. Näin yliopisto kykenisi nousemaan huipulle ja tukemaan pitkäjänteisesti Suomen menestymistä kansainvälisessä taloudessa. Strategiaan sisältyisi uusia koulutus- ja tutkimusohjelmia, joissa hyödynnettäisiin uuden yliopiston entistä vahvempaa monialaisuutta ja uudenlaista synergiaa.

- 6 Uusi yliopisto loisi uudenlaisia rakenteita edistämään yliopiston sisäistä yhteistyötä. Yksi esimerkki tällaisesta yhteistyöstä olisi Innovaatioinstituutti, joka perustettaisiin syventämään uuden yliopiston tutkimusalojen yhteistyötä tuotekehityksen, innovaatiotutkimuksen ja yrittäjyyden edistämiseksi.
- 7 Yliopistotason hallinto muodostuisi kevyestä rehtorin esikunnasta ja korkeakoulujen yhteisistä tukitoiminnoista. Korkeakoulutason hallinto muodostuisi tutkimuksen ja opetuksen tarvitsemista palveluista. Hallinnon tehostamisella vapautettaisiin voimavaroja tutkimukseen ja opetukseen.
- 8 Uudistuksen tavoitteena on uuden yliopiston kampusrakenteen tiivistäminen ja pitkällä aikavälillä mahdollisimman yhtenäinen kampusalue. Tätä koskeva selvitysprojekti käynnistettäisiin mahdollisimman nopeasti ja siinä hyödynnettäisiin Espoon Otaniemen tarjoamat mahdollisuudet. Yhtenäisellä kampuksella helpotettaisiin perinteisten tiede- ja koulutusalarajojen ylittämistä tutkimuksessa ja opiskelussa, edistettäisiin luovien kohtaamisten mahdollisuuksia ja tehostettaisiin tilankäyttöä.
- 9 Uuden yliopiston toiminta rahoitettaisiin valtionavustuksella, kilpaillulla tutkimusrahoituksella, koulutuspalveluilla, säätiön pääoman tuotoilla ja lahjoituksilla. Lahjoitusten kannustamiseksi tarvittaisiin lahjoitusten laaja verovähennysoikeus ja peruspääoman lisäksi erityyppisiä nimikkorahastoja korkeakouluille ja tutkimusteemoille.

Yliopiston kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistaminen edellyttää olennaista opettaja-opiskelijasuhteen ja tutkimusrahoituksen parantamista. Tämä olisi mahdollista, mikäli valtionavustus säätiön käyttörahastoon johtaisi vuoteen 2012 mennessä toimintaan käytettävissä olevien varojen näkökulmasta kaksinkertaiseen rahoitustasoon (342 miljoonaa euroa), kun lähtökohdaksi pidetään vuoden 2007 tasoa (171 miljoonaa euroa). Tavoitteen toteuttaminen merkitsisi aikavälillä 2009–2012 vuosittain vahvistuvaa, yhteensä 428 miljoonan euron suuruista lisärahoitusta.

- 10 Kukin korkeakoulu valitsisi itse opiskelijansa ja rakentaisi itse tutkinto-ohjelmansa lainsäädännön sekä yliopiston hallituksen vahvistamien periaatteiden mukaan. Opiskelijat voisivat hyödyntää sivuaineissaan ja vapaavalintaisissa opinnoissaan yliopiston koko opetustarjontaa. Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden ja vaihto-opiskelijoiden sekä englanninkielisten tutkinto-ohjelmien määrää kasvatettaisiin hallitusti nykyistä huomattavasti korkeammalle tasolle.
- 11 Yksityisoikeudellisen säätiön myötä yliopiston henkilöstön virkasuhteista siirryttäisiin työsuhteisiin. Vanhan henkilöstön osalta turvattaisiin erikseen selvitettävällä tavalla eläkekertymien ja muiden palvelussuhde-etujen säilyminen vähintään entisen tasoisina. Uuden yliopiston olisi saatava työnantajan neuvotteluoikeudet työsuhteiden ehdoista. Opettajien ja tutkijoiden työsuhteen ehdot, urajärjestelmä ja mahdollisuudet perustaa omia tutkimusryhmiä noudattaisivat käytäntöjä, joiden avulla yliopisto pystyisi kilpailemaan ydinalojensa kansainvälisistä huippututkijoista.
- 12 Ehdotuksista muodostuvan kokonaisuuden tavoitteet ja rahoituskehikset otettaisiin keväällä 2007 muodostettavan hallituksen ohjelmaan, jotta yliopiston perustamisessa voitaisiin edetä ripeästi.

Asetetun tavoitteen – maailmanluokan yliopiston – saavuttaminen edellyttää ehdotuksista muodostuvan kokonaisuuden toteuttamista. Suunnitteluryhmä korostaa, että sitä ei voi toteuttaa vain osittaisena.

6 Toteutussuunnitelma ja aikataulu

6.1 Tarvittavat säädösmuutokset

Perustelut

Työryhmän ehdottamat toimenpiteet edellyttävät joukon muutoksia nykylainsäädäntöön. Olennainen tavoite huippuyliopiston luomisessa on vapauttaa se käyttämään resursseja kansainvälisen tutkimusyhteisön ja kansainvälisten akateemisten työmarkkinoiden parhaiden käytäntöjen mukaisesti.

Työryhmä esittää keskeisenä muutoksena uuden yliopistomuodon, säätiöyliopiston perustamista. Säätiöyliopiston yhteensopivuudesta pohjoismaisiin käytäntöihin voidaan mainita, että Ruotsi mahdollisti vastaavan stiftelsehögskola/universitet-mallin jo vuonna 1994. Sen pohjalla toimivat tällä hetkellä Chalmersin teknillinen korkeakoulu Göteborgissa sekä Jönköpingin yliopisto.

Säätiöyliopistomalli luotaisiin luettelemalla yliopistolain 1§:ssä erikseen yliopistot ja säätiöyliopistot. Ensimmäinen säätiöyliopisto olisi tällä lailla perustettava, suunnitteluryhmän hahmottelema uusi yliopisto (X-yliopisto). Samalla Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu poistettaisiin yliopistojen listalta. Jos kokeilu osoittautuu onnistuneeksi, muilla yliopistoilla voisi halutessaan olla tulevaisuudessa sama mahdollisuus. Säätiöyliopistoa koskevat tärkeimmät säännökset olisi koottu yliopistolain uuteen lukuun 7 a. Nämä säännökset tekevät samalla tarpeettomaksi yliopistolain yliopistorahastoja koskevan 39 §:n.

Yliopiston perustehtävät (tutkimus ja opetus sekä yhteiskunnallinen vuorovaikutus) eivät ole työryhmän käsityksen mukaan luonteeltaan julkisia hallintotehtäviä. Yliopiston tiettyihin tehtäviin, kuten opiskelijoiden ottamiseen, opintosuorituksen arvostelemiseen ja tutkinnon myöntämiseen voidaan kuitenkin nähdä liittyvän julkisen vallan käyttöä. Jotta oikeusturvanäkökohdat ja perustuslain 124 § tulevat huomioiduksi, työryhmä esittää että säätiöyliopistoonkin sovellettaisiin sen suorittaessa julkisia hallintotehtäviä hallintolakia, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ja sen henkilöstöön rikoslain virkariikoksia käsittelevää 40 lukua.

Yliopistolain 4 § 3 momentti ja 9 § 2 momentti mainitsevat Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun kaksikielisyyden. Nämä maininnat muutettaisiin koskemaan X-yliopistoa.

Säätiöyliopistoon sovellettaisiin säätiölakia, kirjanpitolakia ja tilintarkastuslakia. Säätiö-

yliopiston verotuksessa säätiötä kohdeltaisiin tuloverolain 22 §:n tarkoittamana yleishyödyllisenä yhteisönä. Yleishyödyllinen yhteisökin on verovelvollinen elinkeinotoiminnan tulolähteen alaisesta tulostaan, ellei sille ole myönnetty määräaikaista, kokonaista tai osittaista huojennusta eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista säädetyn lain (680/1976) mukaisesti. Tällainen huojennus voidaan myöntää yleishyödyllisille yhteisöille, joiden toiminta on yhteiskunnallisesti merkittävää. Työryhmän käsityksen mukaan säätiöyliopistolle tulisi tällainen veronhuojennus myöntää.

Valtion rahoitus säätiöyliopistolle noudattaisi pääosin valtionavustuslain periaatteita. Valtionavustuslaki turvaa myös valtion intressit säätämällä riittävät tiedonsaanti-, tarkastus- ja takaisinperintäoikeudet. Säätiöyliopistolle voitaisiin myöntää avustuksia myös valtion talousarvion ulkopuolelle jäävistä rahastoista sekä veikkausvaroista, perinnöistä ja valtionyhtiöiden myyntituloista siinäkin tapauksessa että ne olisivat valtion talousarvion ulkopuolella.

Uuden yliopiston integroituminen tieteen ja opetuksen huippuyhteisöihin ja sen tosiasiallinen mahdollisuus kilpailla kansainvälisesti edellyttävät merkittävää toimintavapautta. Tämä tulee esille erityisesti kahdessa seikassa: henkilöstöpolitiikassa ja sisäisessä organisaatiossa. Voidakseen kilpailla maailman parhaista tutkijoista ja opettajista yliopisto tarvitsee kansainvälisesti vertailukelpoisen palkkauksen ja työehdot. Tällöin ei voida lähteä suomalaisesta nykyjärjestelmästä, vaan kansainvälisistä esikuvista. Yliopiston tulee voida palkata henkilöstönsä tenure track-mallien mukaisesti ja käyttää haluamiansa kansainvälisesti vertailukelpoisia tehtävänimikkeitä. Yliopiston pitää myös pystyä suuntaamaan uudelleen henkilöstöresurssiaan.

Sisäisen organisaation kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että säätiöyliopiston järjestelyt määritellään lain tasolla. Organisaation reagointikyky ja tarpeet muuttaa toiminnan painopisteitä edellyttävät, että päätökset rakenteesta tehdään yliopiston sisäisesti.

Näistä syistä työryhmä esittää, että säätiöyliopisto palkkaisi uudet työntekijät työsopimuslain mukaiseen työsuhteeseen. Tarkoituksenmukaista olisi, että säätiöyliopisto neuvottelisi työntekijöitä edustavien liittojen kanssa oman työehtosopimuksen, joka poikkeaisi muiden yliopistojen virkaehtosopimuksesta, vaikka voisikin osittain pohjautua siihen.

Virkasuhteiden muuttuessa työsuhteiksi ei heikennettäisi niitä oikeuksia, joita valtion virkamieslain mukaisella virkamiehellä olisi virkasuhteen kuluessa. Myöskään valtion eläkelakiin perustuvien eläkeoikeuksien siirto työeläkepohjaisiksi ei saisi heikentää virkasuhteessa olevien asemaa. Sekä virkamieslakiin että valtion eläkelakiin liittyvät siirtymäsäännökset tulee ratkaista yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa luvussa 6.2 kuvatuissa osaprojekteissa. Tarvittavat säädökset siirtymästä voidaan työryhmän käsityksen mukaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Organisaation kannalta säätiön hallinnon keskeinen toimija olisi säätiön hallitus. Säätiön hallitus toimisi samalla säätiöyliopiston hallituksena, joten kyseinen yliopisto samastuisi juridisesti säätiöön. Hallituksen jäseniksi nimitetään ansioituneita yhteiskunnan, elinkeinoelämän, kulttuurin ja tieteen edustajia, jotka eivät ole yliopiston suoraa edunsaajia. Tämä merkitsee suurta muutosta suomalaisen nykykäytäntöön, jossa hallituksen jäsenet ovat pääosin organisaation sisäpuolisia. Työryhmän käsityksen mukaan hallituksen jäsenten ulkopuolisuus olisi kuitenkin ehdottoman tärkeää, jotta yliopisto pystyy uudistumaan.

Valtiolle, elinkeinoelämälle, entisille opiskelijoille ja kansainväliselle tiedeyhteisölle varataan oikeus nimittää hallitukseen jäseniä siten, että millään ryhmällä ei olisi ehdotonta enemmistöä. Hallituksen valinnan yksityiskohdista ja säätiöyliopiston organisaatiosta määrätään tarkemmin säätiön säännöissä.

Jotta yliopisto saisi itse päättää hakumenettelystä, virkanimikkeistä ja organisaatiostaan, joukko nykyisiä säännöksiä ei voi koskea säätiöyliopistoa. Näitä olisivat ainakin yliopistolain

10 §–16 §, 37 § ja 39 §, yliopistoasetuksen 1–10 §, laki korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä, asetus korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä ja asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä (lukuun ottamatta sen kolmatta lukua, joka koskee kielitaidon osoittamista).

Olisi tarkoituksenmukaista, että säätiöyliopistoon ei sovellettaisi myöskään lakia julkisista hankinnoista, koska yliopisto voi usein saada akateemisena instituutiona edullisempia hankintaehdot kuin valtion hankintaorganisaatio. Jatkovalmistelussa on selvitettävä, olisiko tämä sovitettavissa yhteen julkisia hankintoja koskevan yhteisöoikeuden kanssa.

Työryhmän käsityksen mukaan uskottavan uuden rahoitus pohjan luominen säätiöyliopistolle edellyttää välttämättä lahjoitusten verovähennykelpoisuuden laajentamista nykyisestä. Lahjoitusten kertymiseen tarvitaan myös lahjoituskulttuurin muutos, mutta työryhmän käsityksen mukaan verovähennysoikeus on edellytys muutosprosessin alkamiselle. Työryhmä esittää, että tuloverolain 57 §:n mukainen lahjoitusten verovähennysoikeus tieteeseen ja taiteeseen laajennettaisiin koskemaan kaikkia verovelvollisia, ei vain yhteisöjä. Lisäksi työryhmä esittää että lahjoitusvähennyksen yläraja tulisi poistaa – nykyisellään yläraja on poistettu vain suomalaista kulttuuriperinnettä tukevilta lahjoituksilta.

Lainsäätämisyjärjestys

Säätiömuotoisen yliopiston perustamiseen liittyen on tuotu esiin esimerkiksi selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen (2007) raportissa joitakin seikkoja, joiden johdosta tulee tehdä arvio muutosten lainsäätämisyjärjestyksestä. He pohtivat myös kysymystä ylläpitäjäorganisaation eriyttämisestä itse yliopisto-organisaatiosta.

On mahdollista eriyttää yksityisoikeudellisesti säädelty ylläpitäjäorganisaatio, kuten säätiö tai osakeyhtiö, sekä siitä erillinen yliopisto-organisaatio, joka noudattaisi osakeyhtiölakia tai yliopistotoimintaa koskevaa julkisoikeudellista lainsäädäntöä. Erillisenä organisaationa jälkimmäinen tarvitsisi oman hallintonsa. Työryhmä pitää kuitenkin parempana vaihtoehtoa, jossa päällekkäisiä organisaatorakenteita ei ole liian monia, varsinkin kun säätiön alaisuuteen on tarkoitus luoda korkeakoulu- (School) rakenne.

Suunnitteluryhmän arvion mukaan kotimaiset ja kansainväliset esimerkit puoltavat mahdollisuutta ylläpitää yliopistoa sekä suoraan että eriyttämällä ylläpitäjäorganisaatio ja yliopistotoimintaa harjoittava organisaatio. Säätiömuotoisesta ylläpidosta esimerkkejä ovat yksityiset sairaalat, kansanopistot, ammatilliset oppilaitokset ja ammattikorkeakoulut. Yleisemmin on kyse julkisten hallintotehtävien hoitamisesta yksityisten yhteisöjen toimesta. Yliopiston tutkimus- ja opetustoiminta ei ole pääpainotteisesti julkisen hallintotehtävän hoitamista, mutta osa tehtävistä voidaan nähdä sellaisina (esim. opinto-oikeuden ja tutkintojen myöntämisellä on vaikutuksia asiakkaan oikeuteen, etuun tai velvollisuuteen). Kuitenkin näiden tehtävien hoitaminen on perustuslain 124§:n mukaan mahdollista yksityisen yhteisön toimesta, mikäli siitä lailla säädetään.

Yliopistona toimivan yksityisoikeudellisen yhteisön toiminnan tulee olla yhteensopivaa perustuslain 16 § 3 momentin, 123 §:n ja 124 §:n kanssa. 16 § 3 momentti turvaa tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden. Yliopistollisen opetuksen ja tutkimuksen vapauden turvaamiseksi tarvittaneen siksi säännös turvaamaan yksityisoikeudellisessa työsuhteessa toimivan opetus- ja tutkimushenkilöstön asema työsuhteen epäasianmukaista päättämistä vastaan. Työryhmän käsityksen mukaan tämä turvataan ottamalla yliopistolakiin 32 c §:ään maininta, jonka mukaan työsuhteen päättäminen ei saa tapahtua perusteella, joka rikkoisi perustuslain 16 § 3 momenttia.

123 § myöntää yliopistoille autonomisen statuksen. Autonomia-käsitteestä on käyty

laajaa keskustelua, jossa sana on määritelty monin eri tavoin. Hallituksen esitys perustuslaiksi 1/1998 vp tarkentaa pykälää seuraavasti: ”Itsehallinnolla tarkoitetaan tässä yhteydessä ennen muuta sitä, että yliopiston sisäisestä hallinnosta päättävät laissa säädetyin rajoituksin asianomaisen yliopiston omat eivätkä valtion yleiset hallintoviranomaiset, kuten perustuslakivaliokunta on nykyisen hallitusmuodon 77 §:n 1 momenttia koskevassa tulkintakäytännössä vakiintuneesti katsonut (PeVL 13/1985 vp ja 1/1990 vp).” Työryhmän käsityksen mukaan 123 §:n mukainen autonomia turvaa siten ennen kaikkea sen, että yliopisto ei saa olla riippuvainen valtion yleisistä hallintoviranomaisista tai muista yksittäisistä sidosryhmistä. Tästä syystä työryhmä esittää, että säätiöyliopiston hallituksessa olisivat edustettuina valtio, elinkeinoelämä, kansainvälinen tiedeyhteisö ja alumnit niin, että millään ryhmällä ei olisi ehdotonta enemmistöä. Tämä hallitus olisi säätiöyliopiston oma ja siten sopusoinnussa perustuslain 123 §:n kanssa.

124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä ”voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia”. Edelleen ”(m)erkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle”. Yksityisoikeudellisen ylläpitäjäjyhteisön tulisi siten noudattaa myös sellaista julkisoikeudellista lainsäädäntöä, joka koskee julkisten hallintotehtävien hoitamista: hallintolaki, julkisuuslaki, ja virkarikosnormit. Työryhmä on ottanut nämä seikat huomioon ehdottaessaan niiden sisällyttämistä yliopistolain 32 a §:ään.

Hallintolain säätämisen yhteydessä hallituksen esityksessä (HE 72/2002 vp) tarkasteltiin laajasti yksityisten hoitamia julkisia hallintotehtäviä (esim. teknisiä tarkastuksia hoitavat tarkastuslaitokset, lakisääteisten työeläke-, tapaturma- ja potilasvahinkovakuutusasioiden hoitaminen, postipalvelulain mukainen postilähetysten hoitaminen). Perustuslain mukaan olennaista on, että tehtävien siirto ei vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Kun monia juridisesti vaativampiakin hallintotehtäviä hoidetaan yksityisten yhteisöjen toimesta, on hyvät perusteet arvioida, että monipuoliseen tieteellisen asiantuntemukseen nojaava yksityinen yliopisto-organisaatio selviytyy näistä koko toiminta-alueeseen nähden melko kapea-alaisista tehtävistä.

Selvitysmiehet Jääskinen ja Rantanen (2007, 91–93) eivät löydä nykyisen yliopistolain mukaisten tehtävien harjoittamiselle erityisiä kilpailuoikeudellisia tai kauppapoliittisia ongelmia sen paremmin EU:n kuin maailmankaupan tasolla – riippumatta siitä, millaisessa oikeudellisessa muodossa valtio nämä toiminnot järjestää.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi ammattikorkeakoululain säätämisen yhteydessä (PeVL 74/2002 vp), että ammattikorkeakouluissa on noudatettava hallintomenettelylakia sekä tiedoksiannosta hallintoasioissa ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettuja lakeja silloinkin kun toimilupa myönnetään yksityiselle yhteisölle tai säätiölle. Mikäli sallitaan yksityisoikeudelliset ylläpitäjäjyhteisöt, tulee arvioida myös yliopistotoiminnan suhdetta perustuslain 18 §:n elinkeinovapautta koskevaan säätelyyn. Lausunnossaan PeVL 74/2002 vp perustuslakivaliokunta ei nähnyt ongelmia elinkeinovapautteen liittyvien kysymysten osalta. Perustuslakivaliokunta katsoi mahdolliseksi lakiehdotusten käsittelemisen tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, kunhan valiokunnan näkemykset julkisuudesta ja oppilaskunnan jäsenyydestä otettiin huomioon.

Alustavan selvityksen perusteella vaikuttaa selvältä, että julkisten hallintotehtävien hoitamisen näkökulmasta säätiömuotoisen yliopistomallin käyttöönotolle ei ole esteitä, mikäli säätiömuotoiseen yliopistotoimintaan kuuluvien julkisten tehtävien hoitamisesta säädetään lailla ja perusoikeuksiin liittyvät kysymykset otetaan huomioon. Säätiömuotoa ja muitakin toimintapuitteita koskevat juridiset kysymykset on kuitenkin syytä selvittää erikseen uuden

yliopiston perustamiseen liittyvässä valmistelutyössä.

Yhteenvetona työryhmä arvioi, että tarvittavat lainmuutokset voidaan toteuttaa tavallisessa lainsäätämisyksityksessä. Asiasta tarvittaneen kuitenkin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ehdotukset laeiksi yliopistolain muuttamisesta ja tuloverolain muuttamisesta

Lainsäädäntötyö vaatii vielä lukuisten yksityiskohtien ratkaisemista ja tarkentamista. Tämä työ tapahtuu alaluvun 6.2 mukaisten osaprojektien suorittamassa jatkovalmistelussa. Jatkovalmistelun konkretisoimiseksi ja tehostamiseksi työryhmä esittää seuraavassa alustavan luonnoksen tarvittavista muutoksista yliopistolakiin ja tuloverolakiin.

Mallista saatavien kokemusten arvioimiseksi voidaan tarvittaessa nimittää seurantaryhmä, joka arvioi mallin toimivuutta. Seurannan myötä kokeilussa hyväksi osoittautuneet ratkaisut voidaan ottaa vakiintuneeseen ja laajempaankin käyttöön.

Laki yliopistolain muuttamisesta

x.x.2007/xxx

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 § *Soveltamisala*

Tässä laissa tarkoitettuja yliopistoja ovat:

- 1) Helsingin yliopisto;
- 2) Joensuun yliopisto;
- 3) Jyväskylän yliopisto;
- 4) Kuopion yliopisto;
- 5) Lapin yliopisto;
- 6) Oulun yliopisto;
- 7) Tampereen yliopisto;
- 8) Turun yliopisto;
- 9) Vaasan yliopisto;
- 10) Åbo Akademi;
- 11) Lappeenrannan teknillinen yliopisto;
- 12) Tampereen teknillinen yliopisto;
- 13) Svenska handelshögskolan;
- 14) Turun kauppakorkeakoulu;
- 15) Kuvataideakatemia;
- 16) Sibelius-Akatemia; ja
- 17) Teatterikorkeakoulu.

Helsingin yliopistoon kuuluu erillisenä ruotsinkielisenä yksikkönä Svenska social- och kommunalhögskolan.

Tässä laissa tarkoitettuja säätiöyliopistoja ovat:
X-yliopisto

Säätiöyliopistoihin sovelletaan tätä lakia lukuun ottamatta sen 10 §–16 §, 37 § ja 39 §:ää.

4 § 3 momentti

Åbo Akademi, Svenska handelshögskolan, Helsingin yliopisto, Sibelius-Akatemia, Teatterikorkeakoulu ja X-yliopisto vastaavat siitä, että ruotsin kieltä taitavia henkilöitä voidaan kouluttaa riittävä määrä maan tarpeisiin.

9 § 2 momentti

Helsingin yliopiston, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemian, Teatterikorkeakoulun ja X-yliopiston opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja ruotsi. Åbo Akademin ja Svenska Handelshögskolanin sekä Helsingin yliopiston Svenska Social- och kommunalhögskolanin opetus- ja tutkintokieli on ruotsi.

7a luku

Erityissäännökset säätiöyliopistoista

32 a §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Säätiöyliopistoon sovelletaan säätiölakia (109/1930). Säätiöyliopiston harjoittaessa perustuslain (731/1999) 124 §:n mukaisia julkisia hallintotehtäviä siihen sovelletaan hallintolakia (434/2003) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) ja sen henkilöstöön rikoslain (39/1889) 40 lukua.

Säätiöyliopistoon ei sovelleta yliopistoasetuksen (115/1998) 1–10 §:ää, lakia julkisista hankinnoista (1505/1992), lakia korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (856/1991), asetusta korkeakoulun professorin ja apulaisprofessorin viran täyttämisestä (1581/1991) tai asetusta korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä (309/1993, muutettu asetuksella 463/1998), lukuun ottamatta sen 3 lukua.

32 b §

Säätiöyliopiston organisaatio

Säätiön hallitus toimii samalla säätiöyliopiston hallituksena. Hallituksen jäseniksi nimetään ansioituneita yhteiskunnan, elinkeinoelämän, kulttuurin ja tieteen edustajia, jotka eivät ole yliopiston suoria edunsaajia. Valtiolle, elinkeinoelämälle, entisille opiskelijoille ja kansainväliselle tiedeyhteisölle varataan oikeus nimittää hallitukseen jäseniä. Millään yksittäisellä edustettuna olevalla taholla ei saa olla ehdotonta enemmistöä hallituksessa.

Säätiöyliopiston organisaatiosta määrätään tarkemmin säätiön säännöissä.

32 c §

Säätiöyliopiston henkilöstö

Säätiöyliopiston henkilöstö on työsopimuslain (55/2001) mukaisessa työsuhteessa säätiöön. Sen lisäksi, mitä työsopimuslain (55/2001) 7 ja 8 luvussa säädetään, yliopiston tutkimus- ja opetushenkilöstöön kuuluvan työsuhdetta ei voida purkaa tai irtisanoa perusteella,

johon vetoaminen loukkaisi perustuslain 16 §:n 3 momentissa turvattua tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapautta.

Virkasuhteiden muuttuessa työsuhteiksi 1 momentti ei rajoita niitä oikeuksia, joita valtion virkamieslain (750/1994) mukaisella virkamiehellä olisi virkasuhteen kuluessa. Valtion virkamieslakiin (750/1994) ja valtion eläkelakiin (1295/2006) liittyvistä siirtymäsäännöksistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

32 d §

Säätiöyliopiston kirjanpito ja tilintarkastus

Säätiöyliopiston kirjanpitoon sovelletaan kirjanpitolakia (1336/1997). Säätiöyliopiston tilintarkastukseen sovelletaan tilintarkastuslakia (936/1994).

32 e §

Säätiöyliopiston valtionavustukset

Säätiöyliopiston toiminnan rahoittamiseksi sille myönnetään valtionavustuslain (688/2001) mukaista yleistä valtionavustusta. Lisäksi säätiöyliopistolle voidaan myöntää valtionavustuslain (688/2001) mukaista erityistä valtionavustusta.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei rajoita mahdollisuuksia antaa säätiöyliopistolle muulla perusteella hankerahoitusta tai avustusta valtion talousarviosta tai talousarvion ulkopuolella olevista valtion rahastoista ja muista varoista.

Mitä valtionavustuslain (688/2001) 2 ja 3 luvussa säädetään, ei sovelleta 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun säätiöyliopiston valtionavustukseen.

Valtionavustuksen käytön valvontaan ja valtionapuviranomaisen tarkastusoikeuteen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

32 f §

Säätiöyliopiston verovapaus

Säätiöyliopiston verovapautteen sovelletaan, mitä tuloverolaki (1535/1992) 22§ säättää yleishyödyllisistä yhteisöistä sekä lakia eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojenuksista (680/1976).

Laki

tuloverolain muuttamisesta

x.x.2007/xxx

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

57 §

Lahjoitusvähennys

Verovelvollinen saa valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävällä tavalla vähentää tulostaan vähintään 850 euron suuruisen rahalahjoituksen, joka on tehty tiedettä tai taidetta edistävään tarkoitukseen Suomen valtiolle, suomalaiselle yliopistolle, säätiöyliopistolle tai

korkeakoululle taikka sellaiselle verohallituksen nimeämälle suomalaiselle yhdistykselle, laitokselle tai säätiölle, jonka varsinaisena tarkoituksena on tieteen tai taiteen tukeminen.

6.2 Projektisuunnitelma: osaprojektit ja aikataulu

Uuden yliopiston perustaminen merkitsee kolmen yliopiston toiminnan yhdistämistä uuteen kokonaisuuteen. Muutos voidaan hahmottaa yhtenä projektina, joka jakautuu useampaan osaprojektiin. Kun kyse on samalla oikeushenkilömuodon muutoksesta, uudistuksen valmistelu edellyttää monien juridisten seikkojen selvittämistä. Nämä kattavat eri suhteissa kaikki alempana täsmennettävät osaprojektit. Suhde lainsäädäntöön on kuitenkin perusteltua nähdä toteutussuunnitelman kannalta yhtenä osaprojektina, joka leikkaa muita osaprojekteja. Tämä edellyttää osaprojektien yhteistyötä, jota koordinoi koko perustamishankkeen projektipäällikkö. Jotta valmistelutyössä voidaan edetä riittävän ripeästi, valmistelu tulee organisoida rinnakkain toimiviksi projektiryhmiksi, jotka toimivat yhteistyössä.

Osaprojekteissa voidaan erottaa uuden yliopiston perustamiseen liittyvät projektit sekä siirtymäkauden kysymyksiin keskittyvät projektit. Edellisiin kuuluvat ainakin säätiön perustaminen, lainsäädäntömuutokset, organisaatorakenne ja johtamisjärjestelmä sekä valtion perusrahoitus ja ohjaus. Siirtymäkauden kysymyksiin liittyvät henkilöstöasiat, opintoasiat sekä kampus- ja kiinteistöasiat. Uuden yliopiston toiminnan aloittamisessa ydinasia on uuden yliopiston toimintastrategia, jonka alueina ovat tutkimus, koulutus ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Tämän valmistelun ajoittaminen kytkeytyy uuden johtamisjärjestelmän käyttöönoton aikatauluun. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, että vasta kun säätiöllä on hallitus ja sen valitsema rehtori, voidaan aloittaa uuden yliopiston strategiatyö.

Projektiorganisaatio

Opetusministeriö valmistelisi ja asettaisi uuden yliopiston perustamisen projektiorganisaation yhteistyössä kolmen yliopiston kanssa. Toimeksiantonsa mukaisesti suunnitteluryhmä esittää seuraavassa alustavan suunnitelman projektin toteuttamisesta aikatauluineen.

Projektiorganisaatio muodostuisi projektin johtoryhmästä, projektipäälliköstä ja myöhemmin kuvattavista osaprojekteista vastuussa olevista projektiryhmistä. Projektin *johtoryhmä* muodostuisi opetusministeriön nimeämästä edustajasta, projektipäälliköstä sekä kolmen yliopiston rehtoreista, elinkeinoelämän edustajasta ja tarpeen mukaan muista asiantuntijoista. Johtoryhmä voisi kokoontua myös laajemmassa kokoonpanossa, johon kuuluisivat osaprojektien vetäjät sekä projektisuunnitelman jatkovalmistelun myötä täsmentyvien sidosryhmien edustajat. Laajempi kokoonpano muodostaisi projektin *seurantaryhmän*.

Alustavan suunnitelman mukaan projektipäällikkö vetäisi pääryhmää, jonka jäseniä olisivat osaprojektien vetäjät. Osaprojektien vetäjät johtaisivat omia ryhmiään. Niistä jokaiseen kuuluisi edustus jokaisesta kolmesta yliopistosta sekä projektin tehtävän edellyttämät ulkopuoliset asiantuntijajäsenet (lainsäädäntömuutoksia selvittävän virkamiestyöryhmän kokoonpano voi erota tästä periaatteesta). Yliopistot päättäisivät omasta edustuksestaan.

Projektin varsinaiseen toimintasuunnitelmaan on tärkeä liittää *viestintäsuunnitelma*, joka kattaa sekä ulkoisen että sisäisen viestinnän. Tämä edistää projektin onnistumista tavoitteissaan, sillä uuden yliopiston perustaminen ehdotetussa muodossaan koskettaa hyvin monia sidosryhmiä.

Seurantaryhmä jatkaisi toimintaa uuden yliopiston perustamisen jälkeenkin (tarvitta-

vin kokoonpanomuutoksin) ja organisoi uuden yliopiston toiminnan käynnistymisen ensimmäisen *ulkopuolisen arvioinnin*, jonka tulokset olisivat käytettävissä helmikuun lopussa vuonna 2011. Arviointi voisi kohdistua vain käynnistysvaiheen kokemuksiin, koska vaikutukset tutkimukseen ja opetukseen näkyvät vasta pitemmällä aikavälillä. Tämä mahdollistaisi yliopiston rahoitustilanteen arvioinnin uuden hallituksen hallitusohjelman laadinnassa keväällä 2011 sekä arvioidun tarpeen mukaiset erilliset jatkorahoituspäätökset.

Osaprojektit

(1) Säätiön perustaminen

Säätiön perustaminen edellyttää ennen muuta rahoituksen ja säätiön sääntöjen valmistelua. Rahoituksen valmistelussa tarvitaan säätiön peruspääoman lahjoittajien yhteistyötä. Veto vastuussa olisi opetusministeriö, joka valmistelisi valtion rahoituksen yhteistyössä valtiovarainministeriön kanssa sekä yksityisistä lähteistä tulevan rahoituksen yhdessä tätä tehtävää varten perustettavan kampanjaryhmän kanssa. Kampanjaryhmä muodostuisi elinkeinoelämän edustajista, jotka organisoisivat kampanjan itsenäisesti. Säätiön sääntöjen valmistelu kytkeytyy tiiviisti uuden yliopiston johtamisjärjestelmän peruspuitteiden valmisteluun. Tähän valmistelutyöhön osallistuisivat keskeisten rahoittajien ja kunkin yliopiston edustajat. Säätiön perustamisen valmisteleva projektiryhmä toimisi tältä osin kiinteässä yhteistyössä yliopiston organisaatorakennetta ja johtamisjärjestelmää valmistelevan ryhmän kanssa. Opetusministeriö vastaisi säätiön perustamisen edellyttämien asiakirjojen laatimisesta sekä patentti- ja rekisterihallitukselle tehtävän hakemuksen laadinnasta.

Säätiön perustamisen taloudelliset vaikutukset valtiontalouteen kytkeytyvät valtion osuuteen perustettavan säätiön peruspääomassa. Suunnitteluryhmä on edellä esitetyllä tavalla asettanut tavoitteeksi, että valtio sijoittaisi peruspääomaan 125 miljoonaa euroa vuosittain aikavälillä 2009–2012, ts. yhteensä 500 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi valtio rahoittaisi yliopiston toimintaa valtionavustuksilla osana yliopiston käyttörahastoa varten myönnettyä perusrahoitusta (ks. myöhemmin). Mikäli säätiön perustaminen on valmistelutyön puolesta mahdollista ajoittaa viimeistään vuoden 2008 lopulle, peruspääoman vaiheittaista muodostamista valtion rahoituksella voitaisiin *varhentaan vuodella*. Tällöin vuoden 2008 talousarvioon voitaisiin varata ensimmäinen erä säätiön peruspääomaan. Tämä edellyttäisi elinkeinoelämän organisoiman lahjoituskampanjan tehokasta ja tuloksellista toteuttamista syksyn 2007 ja kevään 2008 aikana.

Säätiön perustamisen aikataulu voidaan erottaa uuden yliopiston toiminnan aloittamisen aikataulusta, mutta valtion panostuksen edellytyksenä ovat eduskunnan päätökset yliopiston perustamisesta ja talousarvioon otettavasta määrärahasta. Suunnitteluryhmä pitää tärkeänä, että säätiö perustettaisiin mahdollisimman pian, jotta uuden yliopiston perustamisen valmistelun päävastuu voitaisiin siirtää säätiön hallitukselle.

(2) Lainsäädännön muutokset

Edellä on kohdassa 6.1 tuotu esiin uuden yliopiston toimintaan liittyviä keskeisiä lainsäädännöllisiä muutostarpeita. Valmistelutyön edetessä kuva muutostarpeista täsmentyy osaprojektien etenemisen myötä. Alkuvaiheessa on selvitettävä säätiömuotoon läheisesti liittyvät juridiset kysymykset. Opetusministeriö vastaisi lainmuutosten valmistelutyöstä virkamiestyönä. Tehtävään nimettävät virkamiehet osallistuisivat osaprojektien työhön sen mukaan kuin niiden työssä tarvitaan juridista asiantuntemusta.

(3) Yliopiston organisaatorakenne ja johtamisjärjestelmä

Uuden yliopiston johtamisjärjestelmä on suunniteltava pääpiirteissään jo säätiön sääntöjen valmistelun yhteydessä. Johtamisjärjestelmän tarkempi sisältö sekä organisaatorakenteeseen liittyvät kysymykset ovat käytännössä uuden yliopiston hallintojohtosäännön valmistelua. Jotta uusi yliopisto voisi aloittaa toiminnan mahdollisimman pian, tarvittaneen *väliaikainen hallintojohtosääntö*. Väliaikaiseen johtosääntöön kirjattaisiin muun ohella yliopiston tutkimus- ja opetustoiminnan yksiköt, hallintoyksiköt ja erillislaitokset ja instituutit, hallintoelimet ja johtajat sekä näiden valintatapa ja tehtävät. Väliaikaisen hallintojohtosäännön ja johtamisjärjestelmään ja organisaatorakenteeseen mahdollisesti muulla tavoin liittyvien kysymysten valmistelusta vastaisivat yliopistojen edustajat toimien yhteistyössä opetusministeriön ja mahdollisesti tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Suunnitteluryhmän esittämän toimivaltajaon perusteella rehtori vahvistaa yliopiston hallintojohtosäännön. Kolmen yliopiston toiminnan lakatessa uuden yliopiston perustamisen myötä niiden toimivaltaiset hallintoelimet ja hallintojohtosäännöt kumoutuisivat saman tien, ellei yliopistolain muutokseen sisällytetä siirtymäkautta koskevia säännöksiä. Väliaikaisen hallintojohtosäännön tarkoituksena on luoda puitteet yliopiston sisäiselle hallinnolle siirtymäkauden aikana siten kuin siirtymäkaudesta tarkemmin erikseen määrätään. Yliopiston ensimmäinen rehtori voisi täsmentää väliaikaista hallintojohtosääntöä toiminnan alettua tilanteen vaatimusten mukaan. Uuden johtosäännön valmistelu olisi suunnitteluryhmän käsityksen mukaan perusteltua vasta yliopiston toimintastrategian vahvistamisen jälkeen, sillä toimintastrategialla saattaa olla organisatorisia vaikutuksia. Tällöin yliopiston organisaatorakenne ja sisäinen hallinto voitaisiin muotoilla strategian vaatimusten mukaisesti. Kun uuden yliopiston rahoitusperusta vahvistuu merkittävästi aikavälillä 2009–2012 ja kun yliopiston toiminta ja yksikkö rakenne muotoutuu myös rahoituksen muutoksen mukaan, hallintojohtosääntö saanee vakiintuneemman sisällön vasta mainitun aikavälin loppupuolella.

Uuden organisaatorakenteen ja johtamisjärjestelmän taloudellisia vaikutuksia on vaikea lähemmin arvioida, koska muutos toteutuu asteittain ja tavoitteena on etenkin tutkimustoiminnan laajeneminen. Suunnitteluryhmä asettaa tavoitteeksi kolmen yliopiston hallintojen uudelleenjärjestelyt jo alkuvaiheessa vuonna 2009. Tästä syntyvät tehokkuushyödyt mahdollistavat aiempaa palvelukykyisemmän tutkimushallinnon kehittämisen tukemaan tutkimusryhmien työtä.

(4) Valtion perusrahoitus ja ohjaus

Valtio rahoittaisi uuden yliopiston toimintaa paitsi säätiön peruspääoman kautta myös ohjaamalla valtionavustuksia säätiön käyttörahastoon. Tätä voidaan kutsua yliopiston perusrahoitukseksi. Koska rahoitettava organisaatio olisi yksityisoikeudellinen ja siten valtion talousarvion ulkopuolella, valtion rahoitus ei olisi osa tulosohjaukseen perustuvaa budjettirahoitusta. Valtionavustusten tavoitteille ja mitoitukselle, niistä käytävien neuvottelujen menettelytavoille ja avustusten valvonnalle tulisi näistä syistä kehittää uusi toimintamalli. Suunnitteluryhmä esittää, että valtionavustusten muodossa tuleva rahoitus ei perustuisi yhtä yksityiskohtaiseen ohjaukseen kuin yliopistojen nykyinen tulosohjaus tai ammattikorkeakoulujen tavoiteohjaus. Ohjauksen tulisi keskittyä strategisen tason kysymyksiin, koulutusvastuisiin, tutkimusrahoitukseen sekä ns. valtakunnallisiin tehtäviin. Valtionavustuksen määrä ja käyttötarkoitus vahvistettaisiin yliopiston toiminta- ja rahoitussopimuksella. Sopimus valmisteltaisiin ja vahvistettaisiin saman aikataulun mukaan kuin muiden yliopistojen tulosopimukset. Valtiovallan ohjaus toteutuisi yliopiston aloitettua toimintansa myös yliopiston säätiön hallituksen kautta, sillä keskeisenä säätiön peruspääoman rahoittajana valtio

nimittäisi edustajansa säätiön hallitukseen.

Perusrahoituksen ja ohjauksen uudistamisen valmistelua johtaisi opetusministeriö, jonka nimittämässä hankeryhmässä olisi kolmen yliopiston edustus. Koska rahoitusmalli olisi uusi, sitä tulisi voida uudistaa joustavasti kokemusten mukaan. Myöhemmässä vaiheessa uuden yliopiston säätiön hallitus ja rehtori olisivat keskeisessä asemassa rahoitusmallin kehittämässä yhdessä opetusministeriön kanssa. Mikäli selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen esitykset valtionavustuksen muodossa toteutettavasta yliopistojen perusrahoituksesta johtavat valmistelutyöhön, säätiöyliopiston valtionavustusten rahoitusmallia voitaisiin valmistella samassa yhteydessä.

Uuden yliopiston toiminnan aloittamisvaiheen taloudelliset vaikutukset valtiontalouteen ovat edellä esitetyllä tavalla riippuvaisia säätiön peruspääoman suuruudesta ja sen tuotosta. Suunnitteluryhmä on asettanut tavoitteeksi uuden yliopiston käytettävissä olevien, valtion suoraan rahoitukseen perustuvien varojen kaksinkertaistumisesta suhteessa kolmen yliopiston toimintamäärärahojen yhteenlaskettuun tasoon vuoden 2007 talousarviossa (171 miljoonaa euroa). Suunnitteluryhmä esittää, että vuoden 2009 talousarvioon otettaisiin 214 miljoonaa euroa, 2010 talousarvioon 257 miljoonaa euroa, 2011 talousarvioon 299 miljoonaa euroa ja vuoden 2012 talousarvioon 342 miljoonaa euroa. Valtionavustusten määrään vaikuttavat yliopiston koulutustehtävän laajuutta mahdollisesti muuttavat päätökset, jotka kytkeytyvät korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä tehtäviin linjauksiin.

(5) Henkilöstöasiat

Uuden yliopiston perustaminen merkitsisi kolmen yliopiston nykyisen henkilöstön siirtymistä uuden työnantajan työntekijöiksi ns. vanhoina työntekijöinä. Henkilöstöasioiden osaprojektissa tulee selvittää sekä nykyisen virkasuhteisen henkilöstön tuleva asema että uuden henkilöstön asema. Yksityisoikeudellisen työsuhteen käyttöönotto uuden henkilöstön ainoana palvelussuhdemuotona muuttaa olennaisella tavalla henkilöstöhallinnollisia käytäntöjä. Vapautuminen akateemisten opetus- ja tutkimusvirkojen nimikkeistöä, perustamisesta, täyttöä ja tehtäviä sekä palkkausta koskevasta säätelystä (ks. edellä 6.1.) mahdollistaa uuden, kansainvälisesti kilpailukykyisemmän henkilöstöpoliittisen järjestelmän luomisen. Tämä järjestelmä muotoutuu uuden yliopiston toiminnan alkuvuosina, mutta jo sitä ennen on selvittävä uudistuksen edellyttämät juridiset poikkeamat nykyisestä lainsäädännöstä ja mahdollinen muu uuden järjestelmän vaatima lainsäädännöllisen säätelyn tarve. Mikäli selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen esitys työsuhteiden käyttöönotosta koko yliopistosektorilla johtaa ripeään valmistelutyöhön, ainakin osa kolmen yliopiston henkilöstöpoliittisen järjestelmän kysymyksistä tulee selvitettyksi samassa yhteydessä. Valmistelun lähtökohtana on, että työsuhteiden käyttöönotto ei merkitse henkilöstölle menetyksiä palvelussuhteita koskevissa eduissa. Uusi järjestelmä edellyttää myös palvelussuhteen ehtojen määräytymistä koskevien työmarkkinaneuvottelujen käytäntöjen uudistamista uuden yliopiston osalta. Henkilöstöasioita selvittävässä osaprojektissa on erityisesti tutkittava nykyisen virkasuhteisen henkilöstön tuleva asema osana uuden yliopiston palvelussuhteiden järjestelmää.

Opetusministeriö vastaisi yhteistyössä valtion työmarkkinalaitoksen kanssa tämän osaprojektin johtamisesta sekä tarvittavan projektihenkilöstön kokoamisesta. Uuden henkilöstöpoliittisen järjestelmän taloudelliset vaikutukset tarkoittavat käytännössä palkkasumman kasvua, jotta yliopisto kykenee kilpailemaan kansainvälisillä akateemisilla työmarkkinoilla huipputason tutkijoista.

(6) Opintoasiat ja opiskelijapalvelut

Kolmen yliopiston opiskelijat säilyttäisivät nykyiset opinto-oikeudet siirtyessään uuden yli-

opiston opiskelijoiksi, mutta osa uuden yliopiston tarkoitusta on laajentaa opiskelijoiden opinto-oikeuksia yli tavanomaisten koulutusalarajojen. Koulutusvastuita koskeviin valtakunnallisiin normeihin tulee valmistella uuden tilanteen edellyttämät muutokset. Tutkintovaatimukset ja opetussuunnitelmat valmisteltaisiin ja hyväksyttäisiin aluksi aiempien käytäntöjen mukaan, mutta opetusta ja tutkintoja koskevien pysyväismääräysten sekä laadunhallinnan järjestelmien koordinoinnin valmistelu tulisi aloittaa tarvittavilta osin jo ennen uuden yliopiston toiminnan aloittamista. Opiskelijavalinnan uudistamistarve selvitetään (esim. uusien opiskelijoiden määrä koulutuksittain). Mikäli jo aiemmin alkanut valmistelu uusien monitieteisten ja kansainvälisten koulutuksien käynnistämiseksi on edennyt riittävän pitkälle, myös uusien avautusten käynnistäminen voidaan ajoittaa uuden yliopiston toiminnan alkuun.

Opintoasiainhallinnon organisointi uudessa yliopistossa on osa projektissa tehtävää valmistelutyötä. Tähän liittyy myös Oodi-palvelujen integrointi, jotta opetustarjonta, ilmoittautumiskäytännöt ja rekisteröintipalvelut toimisivat kokonaisuutena. Opiskelijapalvelujen järjestäminen uudessa tilanteessa vaatii valmistelutyötä, jossa paikannetaan kiireellisimmät muutostarpeet eri palvelualueilla (esim. opintoneuvonta-, kirjasto-, tietotekniikka-, opintotuki-, rekrytointi- ja kansainväliset palvelut). Ylioppilaskuntien yhdistäminen tai muunlaisen yhteisen toimintarakenteen suunnittelu edellyttää erillistä selvitystyötä (esim. ylioppilaskunta-asetukseen 116/1998 tarvittavat muutokset). Tähän osallistuisivat myös kolmen nykyisen ylioppilaskunnan nimeämät edustajat.

Opintoasioiden ja opiskelijapalveluiden osaprojektin johtamisesta vastaisivat yliopistot yhdessä. Projektiryhmään tulisi nimittää opintoasioiden virkamiehiä, opettajia ja opiskelijoita kaikista kolmesta yliopistosta. Osaprojektit taloudelliset vaikutukset voidaan arvioida kokonaisuuteen nähden verrattain pieniksi. – Ylioppilaskunnat asettaisivat oman työryhmänsä valmistelemaan yhteistä tulevaisuutta.

(7) Kampus- ja kiinteistöasiat

Uudistuksen tavoitteena on uuden yliopiston kampusrakenteen tiivistäminen ja pitkällä aikavälillä mahdollisimman yhtenäinen kampusalue. Tätä koskeva selvitysprojekti käynnistettäisiin mahdollisimman nopeasti ja siinä hyödynnettäisiin Espoon Otaniemen tarjoamat mahdollisuudet. Yhtenäisellä kampuksella helpotettaisiin perinteisten tiede- ja koulutusalarajojen ylittämistä tutkimuksessa ja opiskelussa, edistettäisiin luovien kohtaamisten mahdollisuuksia ja tehostettaisiin tilankäyttöä. Käynnistettävän osaprojektin tehtäviin liittyvät myös kiinteistöjen omistamiseen liittyvät kysymykset. Uuden yliopiston taloudelliseen toimintavapauteen kytkeytyy mahdollisuus omistaa kiinteistöjä ja käyttää niitä mahdollisten luottojen vakuutena. Mikäli selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen ehdotukset Senaattikiinteistöjen muodostamisesta osakeyhtiöstä johtavat valmistelutyöhön, uuden yliopiston kiinteistöjen valmistelu on syytä yhdistää osin siihen.

Opetusministeriö johtaisi kampus- ja kiinteistöprojektin valmistelua. Hankeryhmässä tulisi olla Senaattikiinteistöjen sekä kolmen yliopiston edustus. Taloudelliset vaikutukset voivat olla huomattavat sen mukaan, mihin valmistelutyössä päädytään (uudisrakentaminen, nykyisten tilojen saneeraus, olemassa olevan muun rakennuskannan hyödyntäminen, kiinteistöjen omistussuhteiden muutokset jne.).

Aikataulu

Suunnitteluryhmä esittää, että uuden yliopiston perustaminen otetaan keväällä 2007 muodostettavan hallituksen hallitusohjelmaan. Hallitusohjelmassa täsmennettäisiin yliopiston

perustaminen ja rahoitus aikatauluineen. Koska uuden yliopiston perustamisvaiheeseen liittyvät valmistelut aiheuttavat lisäkustannuksia, tulisi korkeakoulujen rakenteelliseen kehittämiseen varattuja varoja kohdentaa kolmen yliopiston käyttöön jo vuoden 2008 talousarvioon tätä tarkoitusta varten.

Suunnitteluryhmä esittää toteutussuunnitelmalle seuraavaa aikataulua.

2007

- lausuma hallitusohjelmaan, uuden yliopiston perustaminen ja rahoitussuunnitelma otetaan huomioon hallituskauden talousarvioiden kehysten suunnittelussa
- vuoden 2008 talousarvioon otetaan määräraha säätiön peruspääoman ensimmäisestä erästä
- projektiorganisaation perustaminen ja käynnistäminen, esitykset 31.12.2007 mennessä
- elinkeinoelämän lahjoituskampanja käynnistetään todennäköisesti syksyllä yliopistosäätiön perustamiseen liittyvien valtiovallan päätösten jälkeen

2008

- osaprojektien ehdotusten taloudelliset vaikutukset otetaan huomioon valtion vuoden 2009 talousarvion valmistelussa
- tarvittavat lainsäädännön muutokset eduskuntaan
- säätiön perustaminen
- erilliset päätökset valmistelutyön jatkamisesta osaprojektien esitysten perusteella

2009

- uusi yliopisto aloittaa toimintansa 1.1.
- valtion talousarvion mukaiset panostukset säätiön peruspääomaan ja käyttörahastoon, vuoden 2010 talousarvion valmistelussa otetaan huomioon tarvittava lisärahoitus
- opiskelijavalinta kevätkesällä osin uudistettuihin koulutuksiin
- ensimmäinen lukuvuosi alkaa 1.8.

2010–2012

- valtion talousarvioiden valmistelussa otetaan vuosittain huomioon peruspääoman korotus sekä valtionavustukset
- kokemukset uuden yliopiston käynnistämisvaiheesta arvioidaan ennen uuden hallitusohjelman laatimista (kevällä 2011) ja otetaan huomioon vuoden 2012 rahoituksessa sekä tarpeen mukaan hallituskauden talousarvioiden menokehyksissä.

Lähdeaineistoa

- Acatiimi 8/2006, Yliopistojen rakennekeskustelu muissa Pohjoismaissa.
- Business Week (2006), The Best B-Schools of 2006.
- Business Week (2006), D-Schools: The Global list.
- Chalmers Technical University (2004), A Decade as a Foundation University.
- Coaldrake, Peter, Lawrence Stedman and Peter Little (2003), Issues in Australian University Governance.
- Davies John, Thomas Weko, Lillemor Kim, and Erik Thulstrup (2006), Thematic Review of Tertiary Education. Finland Country Note. Organisation for Economic Co-operation and Development. Directorate for Education. Education and Training Policy Division.
- Elinkeinoelämän keskusliitto (2006), Kohti kansainvälistä huippututkimusta. EK:n tutkimuspoliittiset linjaukset.
- Elinkeinoelämän keskusliitto (2006), Osaava henkilöstö – menestyvät yritykset. EK:n koulutus- ja työvoimapolitiittiset linjaukset 2006–2010.
- Euroopan yhteisöjen komissio (2006), Tuloksia korkeakoulujen nykyaikaistamisesta: koulutus, tutkimus ja innovaatiot. Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Kom (2006) 208 lopullinen.
- Euroopan yhteisöjen komissio (2006), Uuden kasvua ja työllisyyttä edistävän kumppanuuden toteuttaminen – Euroopan teknologiainstituutti: tiennäyttävä osaamiselle. Komission tiedonanto Eurooppa-neuvostolle. KOM (2006) 77 lopullinen.
- Financial Times (2006), European Business School Rankings 2006.
- Forum AID 03/2002: "Bäst i klassen", Annica Kvintagens.
- Hallberg, Pekka, Aatto Prihti, Kari Raivio ja Raimo Siltala (2005), Yliopistot Suomen kansallisen hyvinvoinnin ja kilpailukyyn rakentajina - näkökulmia yliopistojen oikeudelliseen ja taloudelliseen asemaan. Keskusteluryhmän raportti.
- Hallituksen esitys eduskunnalle ammattikorkeakoululaiksi ja laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta, HE 206/2002 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta, HE 72/2002 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yliopistolain muuttamisesta, HE 256/2006 vp.
- Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi (Uusi nimike: Suomen perustuslaki, PeVM 10/1998 vp), HE 1/1998 vp.

Hosia, Matti (2006), Innovaatioyliopistohanke: Alustava selvitys, 22.8.2006.

Indian Institutes of Technology, Wikipedia 8.2.2007.

IP/06/1416, Komissio valmistelee tietä vuonna 2008 perustettavalle Euroopan teknologiainstituutille, 18.10.2006.

Itävallan vuoden 2002 yliopistolaki, Itävallan opetusministeriön englanninkielinen käännös "Federal Act on the Organisation of the Universities and their Studies".

Jääskinen, Niilo ja Jorma Rantanen (2006) Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen. Väiliraportti. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006:14.

Jääskinen, Niilo ja Jorma Rantanen (2007) Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:2.

Jääskinen, Niilo (2006), Opetusministeriön ja yliopistojen johdon seminaari, 23.–24.11.2006.

Jönköping University (2006), Brochure about Jönköping University.

Kalliomäki, Antti (2006), Kirje kollegoille Suomen EU-puheenjohtajuuskauden aattona 21.6.2006.

Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteet (2006). Keskustelumuistio 8.3.2006. Opetusministeriön monisteita 2.

Korkeakoulujen ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden maksutyöryhmän muistio (2005), Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 22.

Kutinlahti, Pirjo (2005), Universities Approaching Market. Intertwining Scientific and Entrepreneurial Goals. VTT Publications 589. Espoo: VTT.

Li, Wang (2005), Higher Education Policies in the EU and the People's Republic of China, Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Liberg, Anne-Marie (2006) Dan Brändström: "Samverkan och profilering ska skapa handlingsutrymme för strategiska satsningar", Nyheter & Debatt, Nummer 7.

Lindström, Maarit & Marti Nyberg & Pekka Ylä-Anttila (2006), Ei vain muodon vuoksi – muotoilu on kilpailuetu. Etlan tutkimuksia B220.

Lombardi, John V., Diane D. Craig, Elizabeth D. Capaldi, Denise S. Gater (2002), University Organization, Governance, and Competitiveness.

Nokkala, Terhi (2006), Tanskan korkeakoulutuksen uudistuksia. Julkaisematon muistio.

Osaava, avautuva, uudistuva Suomi. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004.

Pechar, Hans (2005), University Autonomy in Austria, HOFU Working Paper Series: IFF_hofu.05.001. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle ammattikorkeakoululaiksi ja laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta, PeVL 74/2002 vp.

Pinheiro, Rómulo & Peter Maassen (2006), Restructuring Efforts in Higher Education. An Analysis of the Use of Mergers as a Policy Instrument Across Five OECD Countries: Norway, Denmark, the Netherlands, Ireland and Australia.

Rantanen, Jorma (2004), Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakenneselvitys. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 36.

Schimank, Uwe, 2005, A Comparative Perspective on Changes in University Governance in Europe, luento Australian National Universityssä 17.10.2005.

Sitra (2005), Suomi innovaatio toiminnan kärkimaaksi. Kilpailukykyinen innovaatioympäristö – kehittämisohjelman loppuraportti.

Stricker, Katja (2005), Schweizer Business School IMD bester MBA Anbieter Europas, Handelsblatt 23.6.2005.

- Suomen Akatemia (2005), Research in Business Disciplines in Finland: Evaluation Report, Suomen Akatemian julkaisuja 2.
- Suomen vastaus globalisaation haasteeseen (2006) Talousneuvoston sihteeristön globalisaatioselvitys. Osa 2. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 17. Helsinki.
- Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto (2002), Yliopistojen taloudellinen autonomia, Työryhmäraportti 3.
- Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto (2005), Manifesti.
- The Times Higher Education Supplement. World University Rankings. October 6, 2006.
- Tekniikan alan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kehittäminen (2005), Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 19.
- Tiede- ja teknologianeuvosto (2006), Tiede, teknologia, innovaatiot. Helsinki.
- Tirronen, Jarkko (2006), Korkeakoulujen välisen yhteistyön muodot: konsortio, federaatio ja yhdistyminen, Kuopion yliopiston julkaisuja.
- Valtioneuvoston periaatepäätös julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellisesta kehittämisestä 7.4.2005.
- Virtanen, Turo (2006), Taideyliopistojen rakenteiden uudistaminen. Loppuraportti 30.9.2006. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 29. Helsinki.
- Virtanen, Turo & Matti Halonen & Kari Kuoppala & Ossi V. Lindqvist (2004): Neljän monialaisen yliopiston hallinnon arviointi. Ulkoisen arviointiryhmän raportti. Tampereen yliopisto tänään ja huomenna 66/2004. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Winckler, Georg (2006), University Autonomy: The Experience of Austrian Universities. Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston seminaari 2.10.2006.
- Yliopistojen tulosohjauksen kehittämistyöryhmä III (2005), Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 24.

Lisäksi

KOTA-tietokanta (<http://kotaplus.csc.fi:7777/online/Etusivu.do?lng=en>)

Lukuisten yliopistojen internet-sivut.

Teknillisen korkeakoulun, Helsingin kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun dokumenttiaineistoa.

Teknillinen korkeakoulu (TKK), Helsingin kauppakorkeakoulu (HSE) ja Taideteollinen korkeakoulu(TaiK) – yleiskuvaus koulutus- ja tutkimustoiminnasta

Matti Hosia 14.12.2006

Sisällys

1 Hieman taustaa

2 Hallinnosta ja rakenteesta

- 2.1 Hallitukset
- 2.2 Osastot ja koulutusohjelmat
- 2.3 Opetusministeriön ohjaus

3 Tilastollista tarkastelua

- 3.1 Opiskelijatietoja
- 3.2 Suoritetut tutkinnot
- 3.3 Työllistyminen ja sijoittuminen
- 3.4 Voimavarat
- 3.5 Kansainvälistyminen
- 3.6 Tieteellinen julkaisutoiminta

4 Profileista

5 Päälekkäisistä toiminnoista

6 Kansainväliset verrokkit

- 6.1 ETH Zürich
- 6.2 MIT
- 6.3 Yhteistyöesimerkkejä Euroopasta
- 6.4 Vertailua Suomen yliopistoihin

Liitteet

1 Hieman taustaa

Tämä selvitys on alun perin tehty Teknilliselle korkeakoululle loppukesällä 2006 ns. innovaatioyliopistosta käydyn keskustelun tueksi. Selvitystä on tämän TKK:n, HSE:n ja TaiK:n yhteistyön syventämistä selvittelevän työryhmän tarpeita varten hieman muokattu ja lyhennetty.

Selvitysmies Jorma Rantanen ehdotti v. 2004 raportissaan (OPM 2004:36), että yliopistojärjestelmässä profiloitetaan entistä selvemmin tunnistetuille vahvuusalueille. Selvitysmies toteaa edelleen, että monialaisista suuremmista yksiköistä on realistiset mahdollisuudet kehittää huipputason kansainvälisesti kilpailukykyisiä yksiköitä. Tämä tavallaan tarkoittaa yliopistojen jakoa kahteen. Selvitysmies esitti, että osa yliopistoista voisi suuntautua ensisijaisesti kansallisen ja alueellisen vaikuttavuuden tavoitteluun. Selvitysmies ei esittänyt sitä, miten nykyiset yliopistot näihin kategorioihin jaettaisiin.

Tässä liitemuistiossa tarkastellaan TKK:n, HSE:n ja TaiK:n toimintaa faktatietojen ja ennen kaikkea tilastojen avulla. Näitä ei tässä juurikaan kommentoida; faktat puhuvat puolestaan. – Liitemuistion liitteessä 3 on kuvattu teknisten tieteiden huippuyliopistojen rakennetta sekä teknisten tieteiden yliopistojen kansallista yhteistyötä eräissä Euroopan maissa. Näiden tietojen avulla luonnehditaan muutosta teknisten tieteiden yliopistojen piirissä taustaksi suomalaisille uudistuskaavailuille.

2 Hallinnosta ja rakenteesta

2.1 Hallitukset

Yliopistojen hallinnosta säädetään yliopistolaissa. Tämän mukaan yliopiston korkein päättävä elin on hallitus. Laissa kuvataan myös hallituksen tehtävät ja kokoonpano. Lain mukaan yliopiston hallitus päättää yliopiston jakaantumisesta tiedekuntiin tai muihin yksiköihin sekä näiden alaisiin laitoksiin tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten. TKK:lla ja HSE:lla on elinkeinoelämä- ja muita sidosryhmäsuhteita hoitavat neuvottelukunnat. Niiden rooli on ollut lähinnä keskusteleva ja neuvoa-antava.

TKK

TKK:n ylin päättävä elin on hallitus, johon kuuluvat rehtori, vararehtorit sekä kymmenen muuta jäsentä ja yhtä monta varajäsentä. Professorit valitsevat keskuudestaan kolme jäsentä ja yhtä monta varajäsentä. Neuvottelukunta valitsee hallitukseen kaksi jäsentä ja varajäsentä. Muu korkeakoulun henkilökunta valitsee keskuudestaan hallitukseen kolme jäsentä. Ylioppilaskunnan edustajisto valitsee opiskelijoiden keskuudesta kaksi jäsentä. Hallituksen puheenjohtajana on rehtori ja varapuheenjohtajana vararehtori.

Hallituksen tehtävänä on kehittää TKK:n toimintaa. Hallitus muun muassa hyväksyy Teknillisen korkeakoulun toiminta- ja taloussuunnitelman sekä muut laajakantoiset suunnitelmat, päättää määrärahojen jakamisen suuntaviivoista, päättää TKK:n osastojaosta ja koulutusohjelmien perustamisesta ja lakkauttamisesta sekä koulutusohjelmien tavoitteista, hyväksyy TKK:n johtosäännöt ja muut vastaavat määräykset, hyväksyy TKK:n toimintaan liittyvät laajakantoiset yhteistyösopimukset ja päättää korkeakouluun vuosittain otettavien opiskelijoiden määrästä ja valintaperusteista. Hallitus nimittää professorit.

HSE

Helsingin kauppakorkeakoulun yleistä hallintoa hoitavat hallitus, rehtori ja kaksi vararehtoria sekä opetus- ja tutkimusneuvosto. Opetus- ja tutkimuslaitosten hallintoa hoitavat laitosneuvosto ja laitoksen johtaja ja erillisten laitosten hallintoa johtokunta ja johtaja. Hallitus ja rehtori voivat tämän lisäksi asettaa tarvittavia pysyviä tai tilapäisiä hallintoelimiä. Helsingin kauppakorkeakoulussa on kansleri. Helsingin kauppakorkeakoulun hallinto perustuu ns. kolmikantaperiaatteeseen, jonka mukaan yliopiston tärkeimmissä päättävissä elimissä on professoreista, muusta henkilökunnasta ja opiskelijoista kustakin kolmasosan edustus. Kansleri, rehtori ja vararehtorit valitaan tehtäviinsä viiden vuoden toimikaudeksi. Muut pysyvät hallintoelimet asetetaan kolmen vuoden toimikaudeksi.

TaiK

Korkeakoulun ylin päättävä elin on hallitus. Se hyväksyy korkeakoulun toiminta- ja muut suunnitelmat, päättää määrärahojen jaon perusteista ja nimittää mm. professorit. Hallitus valitaan vaaleilla. Korkeakoulun esimies on rehtori. Hän toimii hallituksen puheenjohtajana, jakaa määrärahat sekä nimittää mm. lehtorit, assistentit ja hallintovirkamiehet. Rehtorilla on ns. yleistoimivalta korkeakoulussa eli rehtori päättää kaikista asioista, joita ei ole erikseen määrätty jonkin hallintoelimen tehtäväksi. Johtamisen ja asioiden valmistelun apuna rehtorilla on korkeakoulun johtoryhmä, johon rehtori kutsuu jäsenet.

2.2 Osastot ja koulutusohjelmat

Yliopistolain mukaan hallitus päättää yliopiston jakaantumisesta tiedekuntiin tai muihin yksiköihin sekä näiden alaisiin laitoksiin tutkimuksen ja opetuksen järjestämistä varten. Perinteisesti monitieteiset yliopistot jakaantuvat tiedekuntiin ja muut osastoihin tai laitoksiin. Tässä käsitellään kolmen yliopiston organisaatioita lähinnä opetuksen ja tutkimuksen kannalta. Yksityiskohtaisemmat luettelot näistä ovat liitteenä.

TKK on hallinnollisesti jaettu osastoihin. Kandidaatti- ja maisterikoulutus toteutetaan tutkinto-ohjelmissa (koulutusohjelmissa), jotka kuuluvat jonkun osaston vastuulle. Osastoja on tällä hetkellä 12 ja koulutusohjelmia 19. Korkeakoulussa on myös toistakymmentä tutkimuksen tarpeisiin suunniteltua instituuttia. Erillisiä palvelu- ja tutkimuslaitoksia on kymmenkunta; kaksi tutkimuslaitosta on yhteisiä Helsingin yliopiston kanssa. TKK:lla on äskettäin uudelleenorganisoitu toimintakeskus Lahdessa.

HSE:ssä on viisi opetuksen ja tutkimuksen laitosta. Ne ovat useamman oppiaineen ja tutkimusalan muodostamia hallinnollisia toimintayksiköitä. Koulutusta annetaan myös Mikkelissä. Erillisiä tutkimuslaitoksia on kolme. Pienyritysyksikkö toimii Helsingissä, Mikkelissä, Tallinnassa ja Pietarissa. Korkeakoululla on toimipiste Singaporessa.

Taideteollinen korkeakoulu on hallinnollisesti jaettu kuuteen opetuksen ja tutkimuksen osastoon. Koulutus toteutetaan koulutusohjelmissa, jotka kuuluvat osastojen vastuulle. Tällä hetkellä korkeakoulussa on 25 kandidaatti- ja maisteritutkintoon johtavaa koulutusohjelmaa. Koulussa on useita erillisiä palvelu- ja tutkimuslaitoksia. Korkeakoulun yhteydessä toimii Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutti IADE. Porissa maisteri- ja tohtorikoulutusta tarjoaa Vaasan yliopiston kanssa yhteinen Länsi-Suomen muotoilukeskus Muova.

2.3 Opetusministeriön ohjaus

Opetusministeriö ohjaa yliopistoja nykyään lähinnä rahanjaon kautta. Rahanjaosta ja yliopistoille asetettavista tavoitteista sovitaan OPM:n ja yliopiston kahdenkeskisissä tulosneuvotteluissa, joitten pohjalta osapuolet allekirjoittavat tulossopimuksen.

Rahanjaossa ns. perusrahoitus määräytyy tietyn kaavan mukaan. Tässä kaavassa ylempien tutkintojen tavoitteilla ja suoritetuilla tutkinnoilla on eri koulutusaloilla erilaiset painotuskertoimet. Tässä raportissa tarkasteltavien alojen osalta ne ovat tällä hetkellä seuraavat: kauppatieteellinen ala 1,25; teknillinen ala 1,75; taideteollinen ala 3,75. Perusrahoituksen lisäksi yliopiston saama rahoitus muodostuu hankerahoituksesta ja tuloksellisuusrahasta. Valtakunnalliset ohjelmat sisältyvät perusrahoitukseen.

Seuraavassa on tiivistelmät TKK:n, HSE:n ja TaiK:n tulossopimuksista kaudelle 2004–2006 ja voimavarat v. 2006.

Kohdassa ”vaikuttavuus ja laadunhallinta” todetaan tarkasteltavista yliopistoista seuraavasti:

TKK: Teknillinen korkeakoulu toimii aloilla, joilla tutkimuksella voi olla sekä tieteellistä että teknistä merkitystä, ja kansainvälisesti yliopisto on merkittävä tieteen ja teknologian edistäjä. Lisäksi yliopistossa toimii arkkitehtuurin korkean profiilin yksikkö. Yliopisto vahvistaa strategiatyötään oman profiloitumisensa tukena.

HSE: Yliopisto vahvistaa strategiatyötään oman profiloitumisensa tukena.

TaiK: Yliopisto on muotoilun, audiovisuaalisen viestinnän, taidekasvatuksen ja taiteen kansainvälinen yliopisto. Yliopisto vahvistaa strategiatyötään oman profiloitumisensa tukena.

Numeeriset tavoitteet

Yliopistojen keskimääräiset tohtoritutkintotavoitteet kaudella 2004–2006:

TKK 131, HSE 19, TaiK 8 tohtorin tutkintoa vuodessa.

Peruskoulutuksen tavoitteet:

Uusien opiskelijoiden tavoite: TKK 1815, HSE 580, josta Mikkeli 80; TaiK 300.

Tutkintotavoitteet, ylemmät tutkinnot: TKK 1150, HSE 380, TaiK 165.

Ylempää tutkintoa opiskelevien opiskeluaika ulkomailla (yli 3 kk), tavoitteet: TKK 500, HSE 250, TaiK 65.

Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden tavoite: TKK 620, HSE 130, TaiK 90.

Täydentävän rahoituksen tavoitteet (% kokonaisrahoituksesta): TKK 43 %, HSE 37 %, TaiK 20 %.

Voimavarat vuonna 2006

Toimintamenot

Tulossopimuksen 2004–2006 tavoitteiden saavuttamiseksi vuodelle 2006 yliopistoille esitettiin toimintamenoja (momentti 29.10.21) seuraavaan taulukkoon kootun mukaisesti:

	TKK		HSE		Taik	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
Perusrahoitus	100 655	89,4	21 839	90,3	24 806	91,4
Valtak. ohjelmat	4 640	4,1	1 422	5,9	1 419	5,2
Hankerahoitus	4 310	3,8	480	2,0	375	1,4
Tuloksellisuusrahoitus	3 044	2,7	433	1,8	528	2,0
Yhteensä	112 649	100	24 174	100	27	100

Perusrahoitukseen sisältyvät valtakunnalliset ohjelmat, hankerahoitus ja tulosrahoitus on yksityiskohtaisemmin esitetty liitteessä.

3 Tilastollista tarkastelua

Seuraavaksi tarkastellaan kolmen yliopiston toimintaa viimevuosina tilastojen avulla. Lähteenä on käytetty KOTA-tietokantaa, ellei toisin mainita. Luvut esitetään tekstissä vuodelta 2005. Taulukoissa on TKK:n, HSE:n ja TaiK:n luvut laskettu myös yhteen lyhenteellä ”InY”. Prosenttein on laskettu jakaumat InY:n sisällä ja sen osuus koko Suomen yliopistolaiksesta.

3.1 Opiskelijatietoja

3.1.1 Hakeneet

Kiinnostus tekniikan alan opintoja kohtaan on viime vuosina vähentynyt. Tähän on yhtenä syynä matematiikkaa ja fysiikkaa osaavien ylioppilaiden määrän vähentyminen. Kauppatieteissä ja taideteollisella alalla kiinnostus on ollut vakaampaa. Suhteessa aloittaneisiin kiinnostus on suurinta TaiK:ssa ja pienintä TKK:ssa. Vuoden 2005 tiedot eivät tässä ole vertailukelpoiset.

Taulukko 1. Hakeneet ja hyväksytyt

Vuosi	2001	2002	2003	2004	2005*
Hakemuksia ylempään ja alempaan tutkintoon yht.					
TKK	4 192	3 955	3 701	3 550	8 482
HSE	2 866	3 045	2 852	2 870	3 691
TaiK	2 547	2 557	2 524	3 000	2 842
Valintakokeisiin osallistuneet					
TKK	2 874	2 698	2 576	2 398	6 506
HSE	2 239	2 177	1 871	1 974	2 318
TaiK	2 323	2 553	2 523	2 999	2 842
Hyväksytyt					
TKK	1 990	2 009	1 754	1 795	1 632
HSE	661	746	703	719	629
TaiK	309	235	232	330	272

3.1.2 Uudet opiskelijat ja kokonaisopiskelijamäärät

Teknillinen korkeakoulu on viimevuosina strategiansa mukaisesti selvästi vähentänyt uusien opiskelijoiden sisäänottoa. HSE:n ja TaiK:n sisäänotot ovat olleet suhteellisen tasaisia, paitsi viime vuonna, jolloin ne lisäsivät merkittävästi sisäänottojaan. Aloittaneiden opiskelijoiden määrä on merkittävästi pienempi kuin hyväksytyjen. Kaikki eivät ota opiskelupaikkaa vastaan, mihin vaikuttaa luonnollisesti myös ns. yhden opiskelupaikan sääntö.

Opiskelijamäärissä ei viime vuosina ole tapahtunut suuriakaan muutoksia, esim. TKK:n pienenentyneet aloittajamäärät eivät vielä niissä näy.

Taulukko 2. Uudet opiskelijat ja opiskelijamäärät v. 2005

	Ylempää ja alempaa tutk. opiskelevat				Kaikki opiskelijat		Tohtoriopiskelijat (FTE)	
	Uudet opiskelijat		Opiskelijat yht.					
	n	%	n	%	n	%	n	%
TKK	1 367	62,4	12 049	68,6	14 585	70,6	774	76,1
HSE	559	25,5	3 882	22,1	4 252	20,6	163	16,0
TaiK	265	12,1	1 644	9,4	1 816	8,8	81	7,9
Yhteensä	2 191	100	17 575	100	20 653	100	1 017	100

OPM:n tulossopimuksessa mainitut uusien opiskelijoiden tavoitteet (TKK 1815, HSE 580, TaiK 300) ovat merkittävästi toteutuneita suuremmat.

Taulukko 3. Ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat v. 2004

	Alemmat tutkinnot	Ylemmät tutkinnot	Jatkotutkinnot	Yhteensä
TKK	0	439	239	678
HSE	16	76	14	106
TaiK	11	83	27	121

Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden tavoitteet v. 2006 olivat: TKK 620, HSE 130, TaiK 90.

Taulukko 4. Tutkijakoulupaikat v. 2005

	Budjettivaroin		Suomen Akatemia		Muilla varoin		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
TKK	150	93,8	0		64	85,3	214	91,1
HSE	7	4,4	0		11	14,7	77	77
TaiK	3	1,9	0		0	0	1,3	1,3
InY	160	100	0		75	100	100	100
kaikki yo:t	1 015		47		535		1 597	
InY kaikista		15,8	0	0		14,0		14,7

Tohtoriopiskelijoita on moninkertainen määrä tutkijakoulupaikkoihin verrattuna. Kaikki KOTA:an tilastoidut tohtoriopiskelijat tuskin opiskelevat täyspäiväisesti.

3.2 Suoritetut tutkinnot

Tutkintomäärien vertailua v. 2005 haittaa uuden tutkintojärjestelmän käyttöönotto. TKK:ssa ei vielä alempia tutkintoja kirjaantunut toisin kuin HSE:ssa ja TaiK:ssa. InY:n sisällä liseniaatin tutkinnot suoritettiin lähes kaikki TKK:ssa ja tohtorin tutkinnoistakin 84 %.

OPM:n tohtoritutkintotavoitteet ovat TKK 131, HSE 19, TaiK 8 ja tavoitteet ylemmille tutkinnoille TKK 1150, HSE 380, TaiK 165 (ks. taulukko 5). Aiempiin vuosiin verrattuna tavoitteet ovat v. 2005 toteutuneet varsin hyvin.

Taulukko 5. Suoritetut tutkinnot ja OPM:n tutkintotavoitteet v. 2005

	alemmat		ylemmät		liseniaatit			tohtorit		
	n	%	n	%	OPM	n	%	n	%	OPM
TKK	1	0,4	1017	65,4	1 150	86	97,7	150	83,8	131
HSE	180	69,8	379	24,4	380	2	2,3	19	10,6	19
TaiK	77	29,8	158	10,2	165	0	0	10	5,6	8
InY	258	100	1 554	100	1 695	88	100	179	100	158
kaikki yo:t	2 912		12 920			533		1 422		
InY kaikista %		8,9		12,0			16,5		12,6	

3.3 Työllistyminen ja sijoittuminen

Tämän kohdan taulukot perustuvat Tilastokeskuksen sijoittumispalvelun tietoihin. Niiden mukaan työttömyysprosentit olivat ylempään tutkinnon suorittaneilla seuraavat: TKK 2,2; HSE 2,1; TaiK 7,3. Yrittäjiksi on ryhtynyt TaiK:sta valmistuneista vajaa 10 %, muista vain muutamia.

Taulukko 6. Ylempään ja tohtorin tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen.

(Lähde: Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu)

Ylemmät tutkinnot							
	tutkintoja yhteensä	palkan-saajia	yrittäjiä	opiske-lijoi-ta	sijoittunut muualle	työttömänä 1 vuosi	työttömänä 2 vuotta
TKK	947	814	8	43	21	21	0
HSE	376	322	1	18	10	8	0
Taik	137	89	12	8	14	10	0
Tohtorin tutkinnot							
TKK	124	99	3	0	5	1	0
HSE	18	16	1	0	0	1	0
Taik	5	4	0	0	0	0	0

HSE:sta valmistuneista 94 % käy töissä Helsingissä ja TKK:sta valmistuneista 84 %. TaiK:sta valmistuneista noin kolmannes käy töissä muualla kuin Helsingissä.

TKK:sta valmistuneista noin 75 % ja HSE:sta lähes 90 % työskentelee yrityksissä ja etupäässä suurissa yrityksissä. TaiK:sta valmistuneista alle puolet toimii yrityksissä, nämä enimmäkseen pienissä ja keskisuurissa yrityksissä.

Taulukko 7. Vuosina 1999–2003 ylemmän tutkinnon suorittaneiden työllistyminen yrityksiin.

(Lähde: Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu)

	yrityksen henkilölukumäärä										Ei yrityk- sessä	Yht.
	alle 5	5–9	10– 19	20– 49	50– 99	100– 199	200– 499	500– 999	1 000–			
TKK	172	169	186	307	212	304	478	227	1 009	1 058	4 122	
HSE	64	81	70	189	124	136	204	128	290	177	1 463	
TaiK	55	18	25	31	11	20	25	5	34	265	489	
%												
TKK	4,2	4,1	4,5	7,4	5,1	7,4	11,6	5,5	24,5	25,7	100	
HSE	4,4	5,5	4,8	12,9	8,5	9,3	13,9	8,7	19,8	12,1	100	
TaiK	11,2	3,7	5,1	6,3	2,2	4,1	5,1	1,0	7,0	54,2	100	

Taulukko 8. Vuosina 1999–2003 ylemmän tutkinnon suorittaneiden työnantajasektori

(Lähde: Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu)

	n	Palkansaajat						Yrittäjät
		Yht.	Yritykset	Valtio	Kunnat	Rahoitus	Muut	
TKK	4 122	4 051	2 975	870	102	55	49	71
HSE	1 463	1 444	1 034	144	24	213	29	19
TaiK	489	4 222	42	42	162	0	46	67
%								
TKK	100	98,3	72,2	21,1	2,5	1,3	1,2	1,7
HSE	100	98,7	70,7	9,8	1,6	14,6	2,0	1,3
TaiK	100	86,3	35,2	8,6	33,1	0	9,4	13,7

Taulukko 9. Valmistuneiden keskimääräinen ansiotaso

Vuosina 1999–2002 ylemmän tutkinnon suorittaneiden keskiansiot suhteessa (%) kaikkien yliopistosta valmistuneiden keskiansioon (30 955 €) v. 2003		%
TKK		
konetekniikka		120
sähkötekniikka		128
automaatiotekniikka		103
teknillinen fysiikka		109
tietotekniikka		139
tietoliikennetekniikka		128
kemian tekniikka		102
puunjalostustekniikka		120
materiaali-, kalliotekniikka		113
rakennus-, yhdyskuntatekniikka		111
maanmittautekniikka		116
tuotantotalous		140
arkkitehti		96
maisema-arkkitehti		100
HSE		
liiketaloustieteet		121
yhteiskuntatieteet		113
tietojärjestelmätiede		130
muu pääaineryhmä		111
TaiK		84

3.4 Voimavarat

3.4.1 Opettajat

Opettajamäärä on TKK:ssa vähentynyt viime vuosina. Suurelta osin tämä johtuu assistentin toimien vähenemisestä. Niitä ovat tavallaan korvanneet tutkijakoulupaikat, joita ei tilastoida opettajien toimiksi.

Muissa yliopistoissa määrät eivät ole paljon muuttuneet. ”Innovaatioyliopistossa” TKK:n osuus opettajista on n. 60 %, professoreista 68 %. ”Innovaatioyliopiston” osuus koko yliopistolaitoksen opettajista on 9,5, professoreista 12,2.

Taulukko 10. Opettajat vuonna 2005

	TKK		HSE		TaiK		InY		kaikki yo:t	InY kaikista
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Professorit	186	67,9	51	18,6	37	13,5	274	100	2 255	12,2
Yliass+ass+lehtorit	150	54,0	79	28,4	49	17,6	278	100	4 418	6,3
Tuntiopetus yht.	105	52,2	29	14,4	67	33,3	201	100	1 166	17,2
Ulkop.varoin	36	66,7	3	5,6	15	27,8	54	100	611	8,8
Yhteensä	477	59,1	162	20,1	168	20,8	807	100	8 450	9,6

3.4.2 Muu henkilökunta

Tässä on taulukoitu KOTA-luokitusten mukaan tutkimushenkilöstö ja muu ei-tutkija-henkilöstö. ”Innovaatioyliopiston” sisällä tutkimushenkilökunnasta peräti 90 % on TKK:ssa.

Tutkijakoululaiset tilastoidaan nykyään palkansaajina tähän ryhmään. Tässä selvityksessä heidät on kuitenkin käsitelty aiemmin opiskelijamäärien kohdalla.

Taulukko 11. Muu henkilöstö rahoituslähteittäin v. 2005

	Budjettivaroin		Suomen Akatemia		Muu rahoitus		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Tutkimushenkilöstö								
TKK	198	83,9	221	89,1	715	93,1	1 134	90,6
HSE	28	11,9	13	5,2	32	4,2	73	5,8
TaiK	10	4,2	14	5,6	21	2,7	45	3,6
InY	236	100	248	100	768	100	1 252	100
Kaikki yo:t	1 241		1 866		3 393		6 500	
InY kaikista %		19,0		13,3		22,6		19,3
Muu muu henkilöstö								
TKK	808	68,5	51	100	566	81,4	1 425	74,0
HSE	161	13,6	0	0	87	12,5	248	12,9
TaiK	211	17,9	0	0	42	6,0	253	13,1
InY	1 180	100	51	100	695	100	1 926	100
Kaikki yo:t	9 652		383		4 174		14 209	
InY kaikista %		12,2		13,3		16,7		13,6

3.4.3 Rahoitus

Seuraavassa esitettävät luvut ovat tilinpäätöslukuja. Yliopistojen rahoitus on euromääräisesti viime vuosina pysynyt verraten tasaisena. Rahoituksen suhteutettuja määriä käsitellään myöhemmin profiilien yhteydessä.

Taulukko 12. Tilinpäätöstietoja v. 2005, budjettirahoitus

	Palkkaukset		Tilakustannukset		Muut toimintamenot		Yhteensä	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
TKK	69 254	68,1	27 807	71,7	18 959	69,2	116 020	69,1
HSE	16 466	16,2	4 759	12,3	3 610	13,2	24 835	14,8
TaiK	15 988	15,7	6 223	16,0	4 842	17,7	27 053	16,1
InY	101 708	100	38 789	100	27 411	100	167 908	100
kaikki yo:t	813 468		261 989		186 445		1 261 902	
InY kaikista %		12,5		14,8		14,7		19,3

Taulukko 13. Tilinpäätöstietoja v. 2005, ulkopuolinen rahoitus

	Suomen Akatemia		Tekes		Kotim. yritykset		Muu kotimainen	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
TKK	14 629	88,9	24 998	92,5	23 180	88,0	19 956	73,3
HSE	1 120	6,8	701	2,6	1 467	5,6	5 632	20,7
TaiK	754	4,6	1 324	4,9	1 684	6,4	1 654	6,1
InY	16 503	100	27 023	100	26 331	100	27 242	100
kaikki yot	128 012		86 492		110 628		296 136	
InY kaikista %		12,9		31,2		23,8		9,2
	EU-rahoitus		Ulkom.yritykset		Muu ulkom.		Ulkop. rah.yht.	
	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%	1 000 €	%
TKK	7 076	74,5	57	39,3	1 238	66,2	91 134	83,9
HSE	1 572	16,6	15	10,3	631	33,8	11 138	10,3
TaiK	850	8,9	73	50,3	0	0,0	6 339	5,8
InY	9 498	100	145	100	1 869	100	108 611	100
kaikki yot	80 331		8 244		11 357		694 180	
InY kaikista %		11,8		1,8		16,5		15,6

Taulukko 14. Budjettirahoituksen ja ulkopuolisen rahoituksen suhteet vv. 2001–2005

Kokonaisrahoituksen %-jakautuma					
	2001	2002	2003	2004	2005
Budjettirahoitus					
TKK	54,9	56,1	56,8	55,7	51,6
HSE	63,5	62,7	65,9	67,7	69,0
TaiK	82,4	82,2	82,1	81,4	81,0
Ulkopuolinen rahoitus					
TKK	45,1	43,9	43,2	44,3	48,4
HSE	36,5	37,3	34,1	32,3	31,0
TaiK	17,6	17,8	17,9	18,6	19,0

Täydentävän eli ulkopuolisen rahoituksen osuuden tavoitteet tulossopimuksissa ovat TKK 43 %, HSE 37 % ja TaiK 20 %.

3.4.4 Tutkimusrahoitus

Tilastokeskus kerää ja julkaisee tietoja Suomen tutkimusrahoituksesta. Tutkimusrahoituksen tilastoinnissa käytetään eri rahoille erilaisia kertoimia, esim. yliopistojen budjettirahoituksesta lasketaan tutkimusrahoitukseksi noin kolmannes.

Taulukko 15. TKK:n, HSE:n ja TaiK:n ja kaikkien yliopistojen tutkimustoiminnan menot rahoituslähteen mukaan, 1 000 euroa vuonna 2005 (Lähde: Tilastokeskus)

	Tutkimusmenot yht.	Oma rahoitus (budjetti-rah.)	Ulkopuolinen rahoitus								
			Ulkop. rah. yht.	Valtion hallinnon ala						UM	OM
				Valtion hall. yht.	Suomen Akatemia	Muu OPM	Tekes	Muu KTM			
TKK	104 986	42 708	62 277	39 796	13 390	2 631	18 843	1 220	133	-	
HSE	13 255	8 603	4 652	2 754	1 368	472	700	99	51	-	
TaiK	8 081	5 083	2 998	2 127	754	15	1309	-	9	-	
kaikki yo:t	872 324	438 708	433 708	267 304	138 225	24 214	77 677	5 358	1 187	371	
Ulkopuolinen rahoitus											
Valtion hallinnan ala (jatk.)											
							Työllistämisrah.	Muu TM	YM		
	SM	PM	VM	MMM	LVM	STM					
TKK	115	1 658	39	450	167	36	-	842	271		
HSE	-	-	-	-	-	-	-	30	34		
TaiK	-	-	-	-	-	-	-	-	40		
kaikki yo:t	1 143	3 844	119	5 182	1422	1 863	408	3 229	3 031		
Ulkopuolinen rahoitus											
			Kotimaiset rahastot	Kotimaiset yritykset	Ulkomaiset yritykset	EU-rahoitus	Ulkomaiset rahastot	Muu ulkomainen	Korkeakoulun omat varat		
	Kunnat	Muu julkinen									
TKK	944	213	1 081	13 423	429	3 988	763	-	1 641		
HSE	25	317	620	45	-	324	30	13	524		
TaiK	-	-	4	426	-	396	45	-	-		
kaikki yo:t	12 603	10 611	22 217	53 828	8 096	37 534	3 490	4 877	13 149		

3.5 Kansainvälistyminen

Taulukko 16. Opiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus vv. 2003–2005

	2003	2004	2005
Lähteneet, lkm			
TKK	226	273	313
HSE	256	252	280
TaiK	57	45	56
Lähteneet, % opiskelijoista			
TKK	1,8	2,2	2,6
HSE	6,6	6,6	7,2
TaiK	3,7	2,8	3,4
Lähteneet, aika lukuvuosina			
TKK	181	205	245
HSE	120	123	135
TaiK	32	25	31
Saapuneet, lkm			
TKK	376	363	402
HSE	203	209	201
TaiK	132	88	98
Saapuneet, aika lukuvuosina			
TKK	280	265	299
HSE	106	120	107
TaiK	97	51	55

OPM:n tavoitteet oman yliopiston ulkomaille lähteille opiskelijoille ovat tulossopimuksissa TKK 500, HSE 250 ja TaiK 65. Ulkomailta saapuvien opiskelijoiden vastaavat tavoitteet ovat TKK 620, HSE 130 ja TaiK 90.

Taulukko 17. Opettaja ja tutkijavierailut (henkilötyövuosina) vv. 2004–2005

	2004	2005
Vierailut ulkomaille , lkm		
TKK	117	149
HSE	21	29
TaiK	9	7
Vierailut ulkomaille, kk		
TKK	421	499
HSE	71	72
TaiK	13	5
Vierailut ulkomailta, lkm		
TKK	225	232
HSE	112	53
TaiK	13	4
Vierailut ulkomailta, kk		
TKK	989	988
HSE	85	48
TaiK	20	19

3.6 Tieteellinen julkaisutoiminta

Taulukossa on referoidut artikkelit ilmoitettu erikseen, muut (artikkelit kokoomateoksissa ja kongressijulkaisuissa sekä monografiat) on laskettu yhteen.

Taulukko 18. Julkaisut vv. 2003–2005

	2003	2004	2005
Julkaisut Suomessa			
referoidut artikkelit			
TKK	99	142	103
HSE	4	5	12
TaiK	1	2	4
muut julkaisut			
TKK	450	446	401
HSE	76	107	57
TaiK	12	22	20
Julkaisut ulkomailla			
referoidut artikkelit			
TKK	749	782	815
HSE	57	69	74
TaiK	4	5	4
muut julkaisut			
TKK	1 162	1 261	1 317
HSE	68	67	122
TaiK	25	20	37

4 Profiileista

Seuraavissa kuvissa ja liitetaulukossa on tarkasteltua yliopistojen suhdetta koko maamme yliopistolaitokseen.

Yliopistolaitoksemme keskiarvoihin verrattuna TKK:lla on merkittävästi vilkkaampi kv-tutkijavaihto ja keskimääräistä parempi tutkintotuotos. Resurssiltaan TKK on sen sijaan keskitason alapuolella. TKK:ssa on 3,9 opettajaa 100 opiskelijaa kohti, kun keskiarvo kaikissa yliopistoissa on 5,6. Myös budjettirahoitus professoria kohti on keskiarvon alapuolella. Ulkopuolisen rahoituksen huomioon ottaminen nostaa sen vähän keskiarvon yläpuolelle.

HSE profiloituu tehokkaana perustutkintojen tuottajana. Tutkimusjulkaisujen ja tohtoritutkintojen määrät ovat vaatimattomia.

TaiK:ssa tutkimustoiminta on hyvin vähäistä. Resurssit ovat hyvät, ei vähiten korkean kustannuskertoimen ansiosta.

Peruskoulutuksen kannalta kaikki näyttäisivät hoitavan koulutusvastuunsa kohtuullisen hyvin, TKK:lla tosin koulutusresurssit ovat liian pienet.

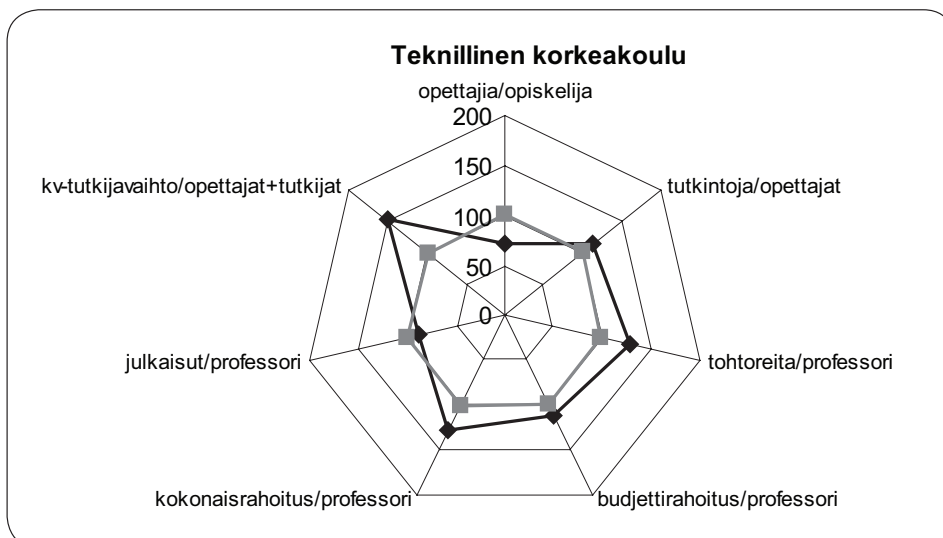
Tutkimustoiminnan osalta vain TKK ylittää koko yliopistolaitoksen keskiarvojen tasolle ja ylikin. HSE:ssa ja varsinkaan TaiK:ssa tehty tutkimus ei tule tilastoissa esille.

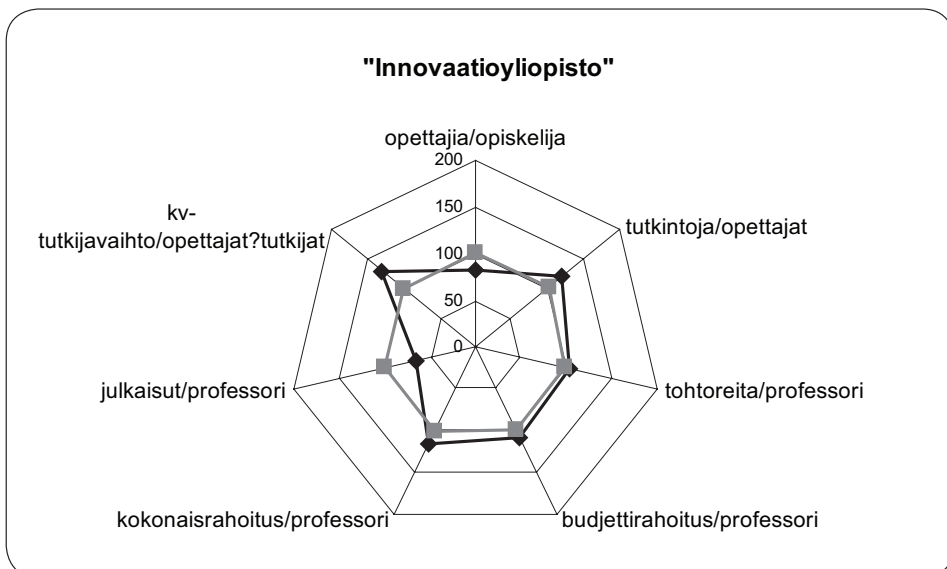
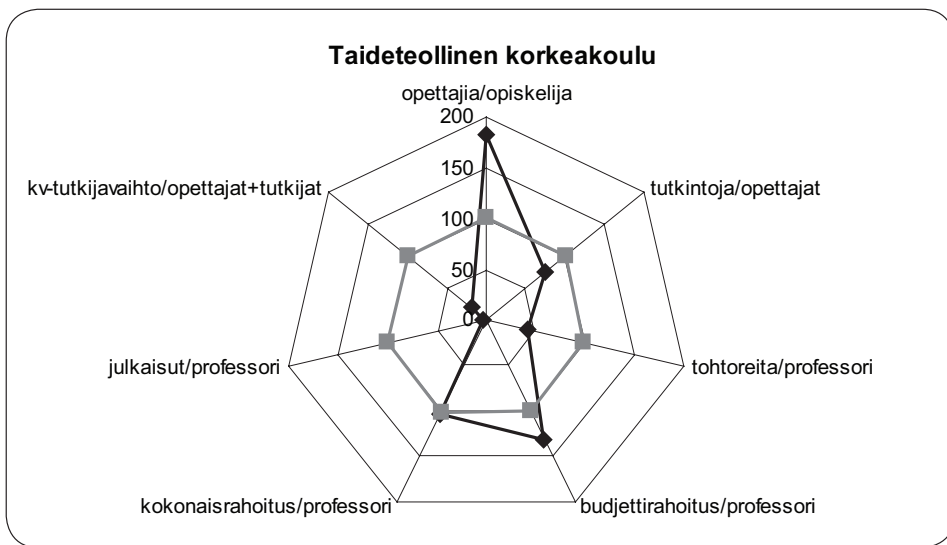
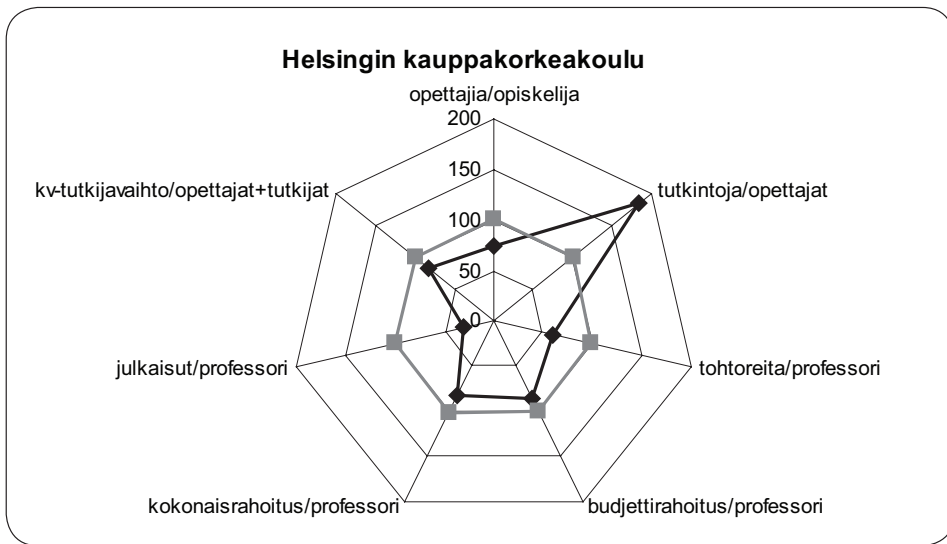
Seuraavissa ”profiloitumiskuvissa” on verrattu TKK:n, HSE:n, TaiK:n sekä niiden yhteenlaskettuja indikaattoreita *koko yliopistolaitoksen keskiarvoihin*. Asteikko on *prosentteja keskiarvosta, joksi on merkitty 100*. Käytetyt muuttujat ovat:

- opettaja/opiskelija = opettajaa sataa opiskelijaa (ylempää ja alemmaa tutkintoa) kohti
- tutkintoja/opettajat = alempia ja ylemmät tutkinnot kaikkia opettajia kohti
- tohtoreita/professorit = tohtorin tutkinnot professoreita (htv) kohti
- budjetti rahoitus/professori = budjetti rahoitus yhteensä professoria kohti
- kokonaisrahoitus/professorit = budjetti + ulkopuolinen rahoitus professoria kohti
- julkaisut/professorit = kotimaiset + ulkomaiset referee-artikkelit/professori (kotimaisten julkaisujen osuus n. 10 %)
- kv-tutkijavaihto/opettajat+tutkijat = lähteneiden ja saapuneiden tutkijoiden vierailujen kokonaisaika/ kaikki opettajat ja tutkijat

Numerotiedot v. 2005 KOTA-tilastosta.

Profiilikuvat

Huom! 100 = koko yliopistolaitoksen keskiarvo

5 Pääallekkäisistä toiminnoista

Kaikki kolme tässä tarkastelussa mukana olevaa yliopistoa ovat ns. ”yksialaisia” kuten niiden nimistäkin jo voi päätellä. Näissä yliopistoissa voi suorittaa seuraavia tutkintoja (asetus 794/2004):

TKK (Teknillistieteellinen ala)

Tekniikan kandidaatin tutkinto, Bachelor of Science (Technology)/(Architecture)

Arkkitehdin tutkinto, Master of Science (Architecture)

Diplomi-insinöörin tutkinto, Master of Science (Technology)

Maisema-arkkitehdin tutkinto, Master of Science (Landscape Architecture)

Tekniikan lisensiaatin tutkinto, Licentiate of Science (Technology)/(Architecture)

Tekniikan tohtorin tutkinto, Doctor of Science (Technology)/(Architecture)

HSE (Kauppatieteellinen ala)

Kauppatieteiden kandidaatin tutkinto, Bachelor of Science (Economics and Business Administration)

Kauppatieteiden maisterin tutkinto, Master of Science (Economics and Business Administration)

Kauppatieteiden lisensiaatin tutkinto, Licentiate of Science (Economics and Business Administration)

Kauppatieteiden tohtorin tutkinto, Doctor of Science (Economics and Business Administration)

TaiK (Taideteollinen ala)

Taiteen kandidaatin tutkinto, Bachelor of Arts (Art and Design)

Taiteen maisterin tutkinto, Master of Arts (Art and Design)

Taiteen tohtorin tutkinto, Doctor of Arts (Art and Design)

Lisäksi näillä yliopistoilla on useita erilaisia maisteriohjelmiä, jotka toteutetaan usein kertaluontoisesti. TKK:ssa ja HSE:ssa on mahdollista suorittaa myös filosofian tohtorin tutkinto.

Tarkasteltaessa näitä yliopistoa tutkintonimiketasolla kaikki kolme profiloituvat selkeästi omaleimaisiksi. Tutkinto- ja koulutusohjelmatasolla tiettyä samankaltaisuuttakin löytyy.

Arkkitehtuuri (TKK) ja sisustusarkkitehtuuri (TaiK)

TKK:n arkkitehtuurin tutkinto-ohjelman pääaineita ovat arkkitehtuurin historia ja teoria, rakennussuunnittelu sekä yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu. Maisema-arkkitehtuurin tutkinto-ohjelman pääaineita ovat maiseman suunnittelu ja hoito, maiseman suunnittelu ja rakentaminen sekä yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu.

TKK kuvaa arkkitehtuurin tutkinto-ohjelman tavoitteita seuraavasti:

Arkkitehtuurin tutkinto-ohjelman tavoite on kouluttaa arkkitehtuurin ammattilaisia, joilla on hyvät valmiudet käytännön suunnittelutyöhön ja laaja näkemys arkkitehtuurin monitieteisestä kulttuuri- ja taidealasta. Tutkinto-ohjelma antaa valmiudet itsenäiseen ja luovaan suunnitteluun arkkitehtuurin eri aloilla ja riittävät tiedot ja taidot yhteistyöhön niin eri suunnittelun ja rakentamisen kuin rakennetun ympäristön käyttäjätahoja edustavien osapuolten kesken.

Tutkinto-ohjelman tieteellisenä tavoitteena on antaa teoreettinen ja metodinen valmius suunnittelussa tarvittavaan tiedonhankintaan ja sen kriittiseen käyttöön sekä valmius tutkimustyöhön, jatko-opintoihin ja asiantuntijatehtäviin.

Maisema-arkkitehtuurin tutkinto-ohjelman päätavoitteena on löytää tasapaino maisema-arkkitehdin roolille toisaalta luonnon suojelijana ja ekologisten kysymysten asiantuntijana, toisaalta maiseman taiteellisena suunnittelijana. Käytännön työ on usein synteiesien tekemistä. Maisema-arkkitehti pyrkii sovittamaan ihmisen ja luonnon toimintaa toisiinsa, luomaan uutta maisemaa ja hoitamaan vanhaa. Maisema-arkkitehtuurissa tarkastelun kohteena on ihmisen ympäristö kokonaisuudessaan ulottuen ympäristönsuojelun ja maan käytön kysymyksistä aina kaupunkiaukioiden ja katujen suunnitteluun asti. Maisemasuunnitelma voi olla piha- tai puutarhasuunnitelma, mutta yhtä hyvin kokonaisen kunnan kattava viherverkoston suunnitelma.

Taideteollisessa korkeakoulussa on muotoilun osastossa sisustusarkkitehtuurin ja huonekalusuunnittelun kandidaattiohjelma sekä tilasuunnittelun ja kalustesuunnittelun maisteriohjelmat.

TaiK määrittelee näiden osaamisalueet seuraavasti:

Koulutusohjelmien opetus- ja tutkimusalueet ovat "tilasuunnittelu" sekä "kalustesuunnittelu" (rakennettu lähiympäristö, sisä- ja ulkotilan arkkitehtuuri, tunnelma ja toiminnallisuus, huonekalut, kalusteet sekä yksityiseen ja julkiseen tilaan liittyvä esine- ja detaljitason suunnittelu, muotoilun ja arkkitehtuurin tutkimus sekä materiaalien tutkimus).

Ohjelmien sisällöissä on varsinkin alkuvaiheissa paljon samankaltaisia osia, esim. taidehistoria, arkkitehtuurin historia, piirustusta ja maalausta jne.

Johtaminen ja talous (TKK ja HSE)

Vastaavuutta opinnoissa on myös useissa TKK:n tuotantotalouden ja HSE:n aineissa. Perusaineissa, kuten kansantaloudessa ja talousmatematiikassa, on varmasti paljon samantyyppistä opetusta. TKK:n tuotantotalouden tutkinto-ohjelmassa on pääaineina mm. ”yritysstrategia ja kansainvälinen liiketoiminta” sekä ”teollisuuden kehittäminen ja johtaminen” ja HSE:n liiketoiminnan teknologian laitoksella on ainevalikoimassa mm. ”teknologiajohtaminen ja -politiikka” sekä markkinoinnin ja johtamisen laitoksella mm. kansainvälinen liiketoiminta.

6 Kansainväliset verrokkit

6.1 ETH Zürich

ETH Zürich (Die Eidgenössische Technische Hochschule Zürich) on teknillis-luonnontieteellinen yliopisto, joka on vahvasti tutkimusorientoitunut.

ETH Zürich kuuluu osana ETH-piiriin. (ETH-Bereich, Domain). Toisena yliopistona tähän kuuluu Sveitsin toinen teknillinen yliopisto ranskankielinen EPF Lausanne ja lisäksi neljä tutkimuslaitosta (Paul Scherrer -instituutti, WSL, Empa ja Eaweg).

ETH-piiriä johtaa Sveitsin liittohallituksen valitsema ETH-neuvosto (ETH-Rat, Council). Se jakaa rahat yksiköille ja nimittää kummankin yliopiston professorit.

Yliopiston johdon (Schulleitung) muodostavat presidentti ja rehtori (varapresidentti/opintoasiat) sekä kaksi varapresidenttiä (tutkimus ja suunnittelu&logistiikka).

Opetuksesta vastaavia osastoja on kaikkiaan 15, ja niissä on 25 koulutusohjelmaa (Studiegänge). Tarkempi luettelo niistä on liitteenä. Osastoista useimmat edustavat nimensä perusteella perinteisiä tekniikan ja luonnontieteiden aloja, myös maa- ja elintarviketieteet sekä ympäristötieteet sekä taloustieteet ovat mukana. Erikoisempi on yhteiskuntatieteen osastossa (Geistes-, Sozial- und Staatwissenschaften) tapahtuva ammattiupseerien koulutus (alempi tutkinto).

Yliopiston kokonaisopiskelijamäärä vuonna 2005 oli 12 705, professoreita kaikkiaan 349 (FTE) ja muuta tieteellistä henkilöstöä noin 3 500. Professoreista peräti 60 % on ulkomaalaisia. Tutkintoja suoritettiin v. 2005 kaikkiaan 2001, niistä Diplome 974, Bachelor 118, Master 1170, Doktor 506 ja DiplomeWMP2 233.

Vuosittainen kokonaisrahoitus v. 2005 oli 1 045 miljoonaa frangia eli noin 660 miljoonaa euroa. Professoria kohden tämä tekee noin 1 900 000 euroa eli yli kaksi kertaa enemmän kuin esim. TKK:ssa.

Kokonaisrahoituksessa budjettirahoituksen osuus on 83 % eli merkittävästi korkeampi kuin suomalaisissa teknillisissä korkeakouluissa. Verrattaessa budjettirahoitusta professoreiden määrään on ETHZ:n luku 1 570 000 euroa eli noin kolminkertainen TKK:n vastaavaan lukuun verrattuna.

Opiskelijoita professoria kohti on ETHZ:ssa 36 ja TKK:ssa 64.

Opiskelijoiden lukukausimaksu on noin 360 euroa (CHF 580).

6.2 Massachusetts Institute of Technology (MIT)

MIT:n missio on “to advance knowledge and educate students in science, technology, and other areas of scholarship that will best serve the nation and the world in the 21st century.”

Hallinnollista organisaatiota kuvataan MIT:n kotisivuilla seuraavasti:

The Institute's chief executive officer is the president. The provost, chancellor, executive vice president for finance and administration, vice president for resource development, and vice president and secretary of the Corporation report directly to the president. The associate provosts, the deans of the Institute's five schools, and the director of the MIT Libraries report to the provost. The dean for undergraduate education and the dean for student life report to the chancellor. The vice president for research reports to the provost with regard to major research laboratories and centers and works closely with the chancellor on graduate education. The dean for graduate students reports jointly to the chancellor and to the vice president for research. The vice presidents for human resources and information services and technology report to the executive vice president. The MIT Faculty determines the Institute's educational policy. The Faculty meets monthly and conducts much of its business through elected standing committees.

The Institute's board of trustees, known as the Corporation, includes approximately 70 distinguished leaders in education, industry, science, engineering and other professions, and (ex officio) the MIT chairman, president, treasurer, secretary of the Corporation, president of the Association of Alumni and Alumnae of MIT, and three representatives of the Commonwealth of Massachusetts. The Corporation also includes approximately 30 emeritus members.

Yliopisto jakaantuu kahdeksaan osastoon (Schools), ja niissä on yli kolmekymmentä ohjelmaa. Näistä on tarkempi luettelo liitteenä. Osastot ovat: School of Architecture and Planning, School of Engineering, School of Humanities, Arts, and Social Sciences, Sloan School of Management, School of Science, Whitaker College of Health Sciences and Technology.

MIT:ssa voi suorittaa seuraavat tutkinnot:

Bachelor of Science (SB)

Master of Architecture (MArch)

Master of Business Administration (MBA)

Master in City Planning (MCP)

Master of Engineering (MEng)

Master of Science (SM)

Engineer (each degree designates the field in which it is awarded)

Doctor of Philosophy (PhD)

Doctor of Science (ScD)

Lukukausimaksu on 32 300 dollaria vuodessa (9 kk).

MIT on selkeästi tutkimukseen ja tutkijakoulutukseen suuntautunut yliopisto. Tutkimus tapahtuu lukuisissa keskuksissa, laboratoriossa ja ohjelmissa, joissa eri osastojen (Schools) henkilökunta ja opiskelijat työskentelevät projekteissa. Nämä yksiköt on lueteltu liitteessä.

Tilastoja

<i>Undergraduate-opiskelijat yhteensä</i>	<i>4 066</i>
- ensimmäisen vuoden opiskelijat	1 001
- erityistapaukset	26
- Arkkitehtuuri ja suunnittelu	55
- Insinööritieteet	1 745
- Humanistit, taiteet ja yhteiskuntatieteet	128
- Johtaminen	235
- Luonnontieteet	876

Graduate-opiskelijat yhteensä *6 140*

	Masters	Doctoral	Special
- Arkkitehtuuri ja suunnittelu	382	167	3
- Insinööritieteet	1 122	1 595	125
- Humanistit, taiteet ja yhteiskuntatieteet	36	288	10
- Johtaminen	838	18	6
- Luonnontieteet	10	1 062	17
- Whitaker College (terveysteknologia)	18	341	2

Henkilökunta

Professorit kaikissa kategorioissa yhteensä 998: Professors 632, Associate professors 195, Assistant professors 181. Tämän lisäksi muuta opetushenkilökuntaa ovat: Senior lecturers, lecturers, and professors emeriti 488, Instructors (including technical instructors) 158, Professors of the practice and adjunct faculty 27.

MIT työllistää kampuksella kaikkiaan noin 10 000 henkilöä.

<i>Menot v. 2005 yhteensä</i>	2 035,1	(100 %)	<i>miljoonaa US\$</i>
- Sponsered research	996,9	(49,0 %)	
- General administration	428,8	(21,0 %)	
- Instruction and unsponsored research	502,5	(24,7 %)	
- Auxiliary enterprises	96,8	(4,8 %)	
- Association of Alumni and Alumnae	10,1	(0,5 %)	

<i>Tulot v. 2005 yhteensä</i>	2 029,5	(100 %)	<i>miljoonaa US\$</i>
- Research revenues, Lincoln Laboratory	611,1	(30,1 %)	
- Research revenues, Campus	559,7	(27,6 %)	
- Investment return to operations	293,0	(14,4 %)	
- Tuition, net of discount	196,8	(9,7 %)	
- Gifts and bequest for operations	64,7	(3,2 %)	
- Auxiliary enterprises	80,5	(4,0 %)	
- Other operations revenue	223,7	(11 %)	

6.3 Vertailua Suomen yliopistoihin

MIT ja ETHZ ovat maailman huippuyliopistoja. Syystäkin kritisoidulla ns. Shangain 500 yliopiston ranking-listalla MIT on sijalla 5 ja ETHZ sijalla 27. Suomalaisista yliopistoista HY on sijalla 76, TuY sijalla 290 ja TKK sijalla 446. Mainittakoon, että käytetystä kuudesta indikaattorista TKK:lla on kolmesta arvona nolla (Score on alumni, Score on Award, Score on HiCi).

Opiskelijamäärältään ETHZ ja MIT eivät ole mitään massayliopistoja. Kokonaisopiskelijamäärät ovat kummassakin keskikokoisen suomalaisen yliopiston luokkaa (10000–12 000). Resurssien suhteen molemmat ovat varsin ylivertaisia suomalaisiin yliopistoihin verrattuna.

ETHZ toimii pääosin valtion budjettirahoituksella, MIT taas yritysten ja vastaavien rahoituksella. Suuruusluokat ovat sellaiset, että Suomessa tuskin on koskaan mahdollista päästä lähelle näitä tasoja.

Suomen teknilliset ja kaupalliset yliopistot ovat näihin esikuviin verrattuna koulutus- ja tutkimusaloiltaan suppeampia (ks. muiden teknillisten yliopistojen rakenteesta tarkemmin tämän liitteen liite 3).

TKK:n, HSE:n ja TaiK:n osastojaot, koulutusohjelmat ja pääaineet

Teknillinen korkeakoulu

Vastuuosasto

Kandidaatti- ja DIA-ohjelmat (tutkinto-ohjelmat)

Pääaineet

Automaatio- ja systeemitekniikan osasto

Automaatio- ja systeemitekniikka (AUT)

Automaatio- ja systeemitekniikka

Viestintätekniikka

Teknillisen fysiikan ja matematiikan osasto

Teknillinen fysiikka ja matematiikka (TFM)

Lääketieteellinen tekniikka

Energiatieteet

Nanotekniikka

Optiikka

Teknillinen fysiikka

Matematiikka

Mekaniikka

Systeemi- ja operaatiotutkimus

Lisäksi:

LTT Laskennallinen tiede ja tekniikka

Tietotekniikan osasto

Tietotekniikka (TIK)

Tietojenkäsittelyteoria

Ohjelmistotuotanto ja -liiketoiminta

Mediatekniikka

Tietoliikenneohjelmistot

Informaatiotekniikka

Communications Systems at Institut Eurécom

Informaatioverkostot (INF)

Tietointensiivinen liiketoiminta

Vuorovaikutus ja viestintä

Mediatekniikka

Tuotantotalouden osasto

Tuotantotalous (TUO)

Teollisuustalous

Operations Management Linkage Program

Työpsykologia ja johtaminen

Yritysstrategia ja kansainvälinen liiketoiminta
Teollisuuden kehittäminen ja johtaminen
Lisäksi:
Framtidens industriföretag
International Design Business Management
Ympäristön johtaminen ja vastuullinen liiketoiminta

Konetekniikan osasto

Konetekniikka (KON)
Koneensuunnittelu
Tuotantotekniikka
Koneenrakennuksen materiaalitekniikka
Lentotekniikka
Meritekniikka
Teknillinen mekaniikka
Energia- ja LVI-tekniikka (ENE)
Energiatekniikka
LVI-tekniikka
Lisäksi: Processindustrin och dess miljöteknik

Kemian tekniikan osasto

Kemian tekniikka (KEM)
Kemia
Biotekniikka ja elintarviketekniikka
Prosessit ja tuotteet
Process Systems Engineering

Materiaalitekniikan osasto

Materiaalitekniikka (MTE)
Soveltava materiaalitiede
Materiaalien prosessointi

Puunjalostustekniikan osasto

Puunjalostustekniikka (PUU)
Puutuotetekniikka
Sellutekniikka
Paperi- ja painatustekniikka

Arkkitehtiosasto

Arkkitehtuuri (ARK)
Arkkitehtuurin historia ja teoria
Rakennussuunnittelu
Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu
Maisema-arkkitehtuuri (MAR)
Maiseman suunnittelu ja hoito
Maiseman suunnittelu ja rakentaminen
Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelu

Maanmittausosasto

Geomatiikka (GMA)
Geodesia ja fotogrammetria
Geoinformatiikka

Kiinteistöalustus (KTA)
Kiinteistöjohtaminen
Kiinteistötetnikka ja -oikeus

Rakennus- ja ympäristötetnikkan osasto

Rakennus- ja ympäristötetnikka (RYT) (kandidaattiohjelma)
Rakenne- ja rakennustuotantotetnikka (RRT) (ylempi ohjelma)
Rakennetetnikka
Rakennusmateriaalit ja -tuotanto
Georakentaminen
Yhdyskunta- ja ympäristötetnikka (YYT) (ylempi ohjelma)
Liikenne- ja tietetnikka
Vesi- ja ympäristötetnikka
Georakentaminen
Geoympäristötetnikka

Sähkö- ja tietoliikennetetnikkan osasto

Bioinformaatioteknologia (BIO)
Laskennallinen ja kognitiivinen biotiede
Biologinen tetnikka
Biologinen kemia ja biomateriaalit
Elektroniikka ja sähkötetnikka (EST)
Akustiikka ja äänenkäsittely
Avaruustetnikka
Bioniikka
Elektroniikka ja sovellukset
Kognitiivinen tiede
Laskennallinen tiede
Mikro- ja nanotetnikka
Optinen teknologia
Radiotiede- ja tetnikka
Signaalinkäsittely
Sähkötetnikka
Sähkötetnikat
Sähkötetnikat
Tietoliikennesovellukset
Tietoliikennetetnikka (TLT)
Akustiikka ja äänenkäsittely
Käyttäjätetnikka
Radiotietoliikenne
Signaalinkäsittely
Tietoliikennejärjestelmät
Tietoverkot
Tietoliikenteen matemaattiset menetelmät

Master's programmes

Master's Programme in Electrical Engineering
Master's Programme in Telecommunications

Master's Program in Micro- and Nanotechnology
International M. Sc. Programme in Forest Products Technology
International Master's Program in Process Systems Engineering
Master's Programme in Mobile Computing - Services and Security
Master's Programme in Communications Engineering

Helsingin kauppakorkeakoulu

Kansantaloustieteen laitos

Ainevalikoima:

- kansantaloustiede

Kielten ja viestinnän laitos

Ainevalikoima:

- English Business Communication
- Espanjan kieli
- International Business Communication
- Italian kieli
- Japanin kieli
- Ranskan kieli
- Ruotsin kieli
- Saksan kieli
- Suomen kieli ja viestintä
- Venäjän kieli

Laskentatoimen ja rahoituksen laitos

Ainevalikoima:

- Laskentatoimi
- Rahoitus
- Yritysjuridiikka

Liiketoiminnan teknologian laitos

Ainevalikoima:

- Liikkeenjohdon systeemit
- Logistiikka
- Taloustieteiden kvantitatiiviset menetelmät
- Teknologiajohtaminen ja -politiikka
- Tietojärjestelmätiede

Markkinoinnin ja johtamisen laitos

Ainevalikoima:

- Filosofia
- Kansainvälinen liiketoiminta
- Markkinointi
- Organisaatiot ja johtaminen
- Talousmaantiede
- Yrittäjyys ja pienyritysten johtaminen

Koulutusohjelmat

Kandidaattiohjelmat

Kauppätieteiden kandidaatin tutkinto on 180 opintopisteen laajuinen alempi korkeakoulututkinto, jonka voi suorittaa kokopäivätoimisesti opiskellen kolmessa vuodessa. Alempi korkeakoulututkinto koostuu useimmiten koulutusohjelman ja sivuopinnoista, kieliopinnoista sekä mahdollisista vapaista opinnoista. Tutkinto antaa perustan maisterin tutkinnon suorittamiselle.

Kandidaattitason koulutusohjelmat Helsingin yksikössä:

Business Technology (engl.)

Johtaminen

Kansantaloustiede

Markkinointi

Taloushallinto

Mikkeli BScBA (engl.)

Kauppätieteiden maisterin tutkinto on 120 opintopisteen laajuinen ylempi korkeakoulututkinto. Kauppätieteiden maisteri voi hakemuksesta saada ekonomin arvon. Ylempään korkeakoulututkintoon kuuluvat koulutusohjelman syventävät opinnot, joihin sisältyy pro gradu -tutkielman teko sekä mahdolliset muut opinnot.

Maisteritason koulutusohjelmat Helsingin yksikössä:

(englanninkielisten ohjelmien nimet on esitetty englannin kielellä)

Business Technology

Finance

International Business

International Business Communication

Johtaminen

Kansantaloustiede

Kauppa

Laskentatoimi

Logistiikka ja palvelutalous

Markkinointi

Suomen kieli ja talouselämän viestintä

Yrittäjyys

Yritysjuridiikka

CEMS MIM - eurooppalainen yhteistutkinto

Taideteollinen korkeakoulu

Osastot ja koulutusohjelmat

(suluissa suuntautumisvaihtoehtojen lukumäärät)

TaiK:n koulutusohjelmat

TaK= taiteen kandidaattiohjelmat

TaM = taiteen maisteriohjelmat

Muotoilun osasto

Kandidaattiohjelmat:

- Keramiikka- ja lasitaide (10)
- Teollinen muotoilu (12)
- Sisustusarkkitehtuuri ja huonekalusuunnittelu (10)
- Vaatetussuunnittelu ja pukutaide (11)
- Tekstiilitaide (8)

Maisteriohjelmat:

- Tilasuunnittelu (6)
- Kalustesuunnittelu (6)
- Vaatetussuunnittelu ja pukutaide (10)
- Tekstiilitaide (8)
- Taideteollinen muotoilu (8)
- Teollinen muotoilu (18)

Elokuva- ja lavastustaiteen osasto

Kandidaattiohjelmat

- Elokuvataide (4)
- Lavastustaide (4)

Maisteriohjelmat:

- Lavastustaide: esittävän taiteen pukusuunnittelu (4)

Taidekasvatuksen osasto

- Kuvataidekasvatuksen maisteriohjelma

Visuaalisen kulttuurin osasto

Kandidaattiohjelmat

- Graafinen suunnittelu (16)
- Valokuvataide (10)

Maisteriohjelmat:

- Graafinen suunnittelu (16)
- Valokuvailmaisuus (8)
- PALLAS-kuvataiteet

Medialaboratorio

Medialaboratorion englanninkielisessä maisteriohjelmassa opiskelee 120 opiskelijaa ja taiteen tohtorin tutkintoa suorittaa 15 jatko-opiskelijaa.

MA in Environmental Art

Visuaalisen journalismin maisteriohjelma on viiden yliopiston yhteishanke. Mukana ovat Tampereen, Jyväskylän, Helsingin ja Lapin yliopistot sekä Taideteollinen korkeakoulu tutkinto.

TKK:n, HSE:n ja TaiK:n tulossopimukset: Perusrahoituksen korvamerkinnyt, valtakunnallinen rahoitus ja hankkeet

Perusrahoitus

TKK

- 95 000 euroa avoimen yliopisto-opetuksen järjestämiseen
- 6 001 000 euroa tutkijakoulujen palkkausmenoihin
- 3 025 000 euroa muuhun yhteiskunnalliseen palvelutehtävään

HSE

- 411 000 euroa avoimen yliopisto-opetuksen järjestämiseen
- 976 000 euroa tutkijakoulujen palkkausmenoihin
- 1 620 000 euroa muuhun yhteiskunnalliseen palvelutehtävään

TaiK

- 85 000 euroa avoimen yliopisto-opetuksen järjestämiseen
- 161 000 euroa tutkijakoulujen palkkausmenoihin
- 5 203 000 euroa muuhun yhteiskunnalliseen palvelutehtävään
- Elokuva- ja lavastustaiteen osastolle yliopisto osoittaa toimintamäärärahaa 2 800 000 euroa.

Valtakunnallinen rahoitus

TKK

Yhteensä 4 640 000 euroa valtakunnallisiin ohjelmiin seuraavasti:

Tietoyhteiskuntaohjelma 2 537 000 euroa, tietoteollisuusalojen tutkimus- ja koulutusedellytysten vahvistaminen (sis. 250 000 euroa Lahden DI-koulutukseen vv. 2004–2006)

Virtuaaliyliopisto 1 483 000 euroa, josta seuraaviin yhteistyöhankkeisiin kohdennettavaksi hankkeen yliopistoille

- 600 000 euroa Suomen virtuaaliyliopiston kehittämissyksikkö
- 63 000 euroa orgaanisen kemian hanke
- 100 000 euroa geoinformatiikan virtuaaliyliopistohanke
- 100 000 euroa matematiikan verkko-opiskeluhanke

- 100 000 euroa ohjelmoinnin perusopetuksen verkostohanke
- 200 000 euroa SVY:n opintotoimistopalvelu
- 320 000 euroa yliopiston priorisoimiin virtuaaliopetushankkeisiin ja niihin liittyvään henkilöstökoulutukseen sekä valtakunnalliseen virtuaaliyliopistotoimintaan

Korkeakoulujen alueellisen kehittämisen ohjelma 70 000 euroa, rakennusalan osaamisen vahvistaminen Pohjois-Suomessa yhteistyössä paikallisten ammattikorkeakoulujen kanssa (2004–2006)

Opiskeluprosessien kehittäminen 550 000 euroa, josta

- 50 000 euroa tekniikan alan kaksiportainen tutkintorakenne (2004–2006)
- 400 000 euroa opetuksen kehittäminen TKK:ssa (2004–2006)
- 100 000 euroa teknillistieteellisen alan opintoprosessien seuraaminen ja kehittäminen (50 000 euroa vuonna 2007)

HSE

Yhteensä 1 422 000 euroa valtakunnallisiin ohjelmiin seuraavasti:

Tietoyhteiskuntaohjelma 103 000 euroa , tietoteollisuusalojen tutkimus- ja koulutusedellytysten vahvistaminen

Virtuaaliyliopisto 149 000 euroa, josta 47 000 euroa Helsinki Business Campus -yhteistyöhankkeeseen kohdennettavaksi hankkeen yliopistoille

102 000 euroa yliopiston priorisoimiin virtuaaliopetushankkeisiin ja niihin liittyvään henkilöstökoulutukseen sekä valtakunnalliseen virtuaaliyliopistotoimintaan

Liiketoimintaosaaminen 700 000 euroa, josta 170 000 euroa tutkimustoiminnan perusedellytykset, tutkijakoulutuksen rakenteiden vakiinnuttaminen sekä valtakunnallinen yhteistyö (2004–2006)

230 000 euroa tiedon ja innovaatioiden ohjelma (2004–2006)

100 000 euroa yrittäjäosaamisen vahvistaminen (2005–2006)

200 000 euroa verkottuneen liiketoiminnan tutkimusverkosto, VELI (2006–2007)

Korkeakoulujen alueellisen kehittämisen ohjelma 220 000 euroa, yrittäjyyskoulutuksen vahvistaminen Helsingissä ja Mikkelissä yhteistyössä Pienyrityskeskuksen kanssa

Venäjä-toimintaohjelma 200 000 euroa, lähialueen liiketoimintastrategiat ja skenaariot EU:n laajetessa (2005–2006)

Opiskeluprosessien kehittäminen, 50 000 euroa tutkintorakenteen uudistaminen (2004–2006)

TaiK

Yhteensä 1 419 000 euroa valtakunnallisiin ohjelmiin seuraavasti:

Tietoyhteiskuntaohjelma 100 000 euroa, tietoteollisuusalojen tutkimus- ja koulutusedellytysten vahvistaminen

Opettajien koulutus 746 000 euroa

Opiskeluprosessien kehittäminen 200 000 euroa, Walmiiksi Wiidessä Wuodessa -hanke (2005–2006)

Virtuaaliyliopisto: 313 000 euroa yliopiston priorisoimiin virtuaaliopetushankkeisiin ja niihin liittyvään henkilöstökoulutukseen sekä valtakunnalliseen virtuaaliyliopistotoimintaan.

Korkeakoulujen alueellisen kehittämisen ohjelma 60 000 euroa, taidealan korkeakoulupedagogiikan kehittämishanke (2005–2006).

Hankkeet

TKK

- 150 000 euroa International Master's Program of Forest Products Technology (2004–2006, TKK osoittaa hankkeeseen 417 000 euroa vuosittain ottaen huomioon erikseen sovitun hankerahoituksen)
- 1 500 000 euroa oppimisympäristöjen kehittäminen (2005–2006)
- 600 000 euroa tutkimusympäristöjen kehittäminen, sis. Micronova
- 500 000 euroa nanoteknologian tutkimus- ja tuotekehitysympäristö (2005–2006)
- 80 000 euroa hyvinvointi- ja terveysteknologian hanke
- 120 000 euroa puurakentamisen kehittäminen (2006–2007)
- 600 000 euroa nanomikroskopiakeskuksen infrastruktuurihanke (2006–2007)
- Varustaminen: 760 000 euroa Kylmälaboratorion muutto Puutaloon (Nanotalo) (440 000 euroa vuonna 2007)

HSE

- 150 000 euroa maisteriohjelmien kehittäminen
- 230 000 euroa oppimisympäristöjen kehittäminen ja kansainvälistymisen edistäminen (2005–2006)
- 100 000 euroa tutkimustoiminnan vahvistaminen (2006–2007)

TaiK

- 150 000 euroa elokuva- ja televisiokoulutuksen kehittäminen
- 40 000 euroa taideyliopistojen laatuhanke
- 35 000 euroa visuaalisen journalismin kehittäminen yhteistyössä TaY:n, JY:n ja HY/ SSKH:n kanssa (2004–2006)
- 150 000 euroa muotoilun tutkimuksen ja koulutuksen kehittäminen

Tietoja teknisten tieteiden huippuyliopistojen sisäisestä rakenteesta sekä teknisten tieteiden yliopistojen kansallisesta yhteistyöstä Euroopassa

Times Higher Education Supplementin (THES) listauksessa vuonna 2006 tekniikan alojen yliopistojen ykkönen on *Imperial College* (Imperial College of Sciences, Technology and Medicine, University of London). Siinä on kolme tiedekuntaa: teknillinen (Engineering), luonnontieteellinen (Natural science) ja lääketieteellinen (Medical). Tiedekuntiin kuuluvamaton yksikkö on Tanaka Business School, jossa on taloustieteellisiä MBA, MSc ja PhD -koulutusohjelmia. Tiedekuntajaon ulkopuolelle on organisoitu humanististen aineiden opettaminen.

Neljäntenä THESin listalla on *ETH Zürich*. Tämän yliopiston rakennetta on kuvattu tarkemmin loppuraportin liitteessä 1 (ks. edellä). Korkeakoulun ei-teknisiä aloja ovat lähinnä maatalous- ja elintarviketiede, johtaminen sekä talous- ja ympäristötieteet.

Technische Universiteit Delft on samalla listalla sijalla viisi. Yliopistossa on teknisten tieteiden ja arkkitehtiohjelmien lisäksi teollisen muotoilun tekniikan (Industrial Design Engineering) osasto, jossa on kolme koulutusohjelmaa Design for Interaction, Integrated Production Design ja Strategic Product Design. Teknologian ja johtamisen (Technology, Policy and Management) osastossa on mm. ”Management of Technology” ja ”Systems Engineering, Policy Analysis & Management” -ohjelmat. Soveltavien tieteiden osastossa on maisteriohjelma MSc Science Education & Communication ja opettajainkoulutusohjelma (matematiikan, tietotekniikan, fysiikan ja kemian opettajia).

Ranskalainen *Ecole Polytechnique* on THESin listalla kuudes. Insinööritieteiden osastojen (biologia, kemia, tietotekniikka, matematiikka ja fysiikka) lisäksi yliopistossa on taloustieteellinen tiedekunta (Economics) ja humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta (Humanities and Social Sciences). Viimeksi mainitussa voi opiskella mm. taloushistoriaa ja lakia, humanistisia ja yhteiskuntatieteitä sekä taiteita kuten piirustus, maalaus, kuvanveisto ja taiteen historia.

Koko maailman johtavan teknillisen yliopiston *MIT:n* rakennetta on myös selostettu loppuraportin liitteessä 1 (ks. edellä). Perinteisten ‘Schoolien’ (Architecture and Planning, Engineering, Management, Science) lisäksi yliopistossa on School of Humanities, Arts and Social Sciences. Tässä yksikössä ovat aineina ja ohjelmina mm. antropologia, vertaileva media, historia, filosofia, musiikki ja teatteritaide, yhteiskuntatieteet, kirjoittaminen ja humanismi. MIT:ssä toimii medialaboratorio, jonka toiminnassa on keskeistä mediateknologian ja sisällöntuotannon tutkimus sekä tutkimustulosten avoimeen hyödyntämiseen nojaava yritysyhteistyö. MIT:ssä toimii myös ‘Computer Science and Artificial Intelligence Laboratory (CSAIL)’, jossa ovat edustettuna tekniset tieteet, luonnontieteet ja tietojenkäsittely.

Teknisten yliopistojen kansallinen yhteistyö Euroopassa

Yliopistojen yhteistyötä ja yhdistymisiä lähdetään suunnittelemaan usein alueelliselta pohjalta. Tällöin yhdistetään lähietäisyydellä olevat yliopistot suuremmiksi kokonaisuuksiksi riippumatta siitä mitä aloja niissä on edustettuina. Toisaalta yhteistyön ja yhdentymisen lähtökohtana voi olla samanlaiset yliopistot. Näitä on toteutettu ainakin tekniikan alalla. On syytä pitää mielessä, että ulkomaiset teknilliset ja kaupalliset yliopistot ovat aloiltaan laajempia kuin suomalaiset (ks. edellä). Teknillisissä yliopistoissa on usein edustettuina tekniikan, perusluonnontieteiden ja taloustieteiden lisäksi myös humanistisia, yhteiskuntatieteellisiä ja lääketieteellisiä aloja.

Sveitsissä toimiva teknisten tieteiden yliopisto ETH Zürich kuuluu yhtenä osana ETH-yliopistopiiriin (ETH-Bereich, Domain). Toisena yliopistona tähän kuuluu Sveitsin toinen teknillinen yliopisto ranskankielinen EPF Lausanne ja lisäksi neljä tutkimuslaitosta (Paul Scherrer Instituutti, WSL, Empa ja Eaweg). ETH-piiriä johtaa Sveitsin liittohallituksen valitsema ETH-neuvosto (ETH-Rat, Council). Piirin neuvosto jakaa rahat yksiköille ja nimittää kummankin yliopiston professorit.

Hollannissa on päätetty yhdistää toukokuussa 2007 kolme teknillistä yliopistoa, Delft, Eindhoven ja Twente (3TU Federation). Hankkeeseen on myönnetty 50 miljoonaa euroa erillisrahoitusta. Tällä on tarkoitus – muun ohella – perustaa 30 uutta professuuria. Professoreja haetaan ilmoituksin Science ja Nature -aikakauslehdissä. Viroissa olevista professoreista 65 aloittaa työt perustettavissa huippuyksiköissä (centres of excellence). Tarkoituksena on lisätä tutkimuksen kriittistä massaa ja tarkentaa kohdentamista. Uusien osaamiskeskusten alat ovat, englanniksi: high-tech systems and materials, technologies for sustainable energy, ICT service and applications (Netherlands Institute of Research on ICT), fluid and solid mechanics, applications of nanotechnology, 3TU Centre for ethics and technology.

Saksassa ovat yhdeksän teknillistä yliopistoa perustaneet yhteisen konsortion "*TU 9 - Consortium of German Institutes of Technology*". Siihen kuuluvat: Technischen Universitäten RWTH Aachen, TU Berlin, TU Braunschweig, TUDarmstadt, TU Dresden, U Hannover, U Karlsruhe (TH), TU München, U Stuttgart. Konsortioon kuuluvat yliopistot sitoutuvat kohtelevaan kaikista yliopistoista valmistuneita kandidaatteja (Bachelor) yhdenvertaisesti valitessaan opiskelijoita Master-ohjelmiin (DI), samoin valitessaan Master-tutkinnon suorittaneita tohtorikoulutukseen. Yliopistot pyrkivät esiintymään yhdessä ulkomailla ja keskustelevat yhdessä teknillisen koulutuksen ja opiskelun erityiskysymyksistä. Tavoitteeksi on asetettu, että bachelor-tutkinto on välitutkinto, ja opintojen lopullinen tavoite on Master tutkinto ("Der Bachelor öffnet alle Türen, der Master ist das Ziel."). Myös selkeä profiloituminen suhteessa ammattikorkeakouluihin on tavoitteissa mukana.

Vaihtoehtoja suomalaisen huippuyliopiston rakenteeksi

Sami Torstila 14.12.2006

1 Johdanto

Tämän muistion tarkoituksena on kuvata vaihtoehtoisia tapoja järjestää suomalaisen huippuyliopiston rakenne ja oikeushenkilöllisyys. Muutosten tarpeesta on laajaa yhteisymmärrystä. Esimerkiksi tuore hallituksen esitys 256/2006 vp toteaa seuraavaa:

Yliopistoihin kohdistuvasta valtion keskitetystä talouden kontrolliohjauksesta on pyritty luopumaan. Uutena ohjausstrategiana uuden tiedon tuottamisessa sekä tieteen ja sivistyksen edistämisessä on tavoiteltu enemmän yliopistojen itsesäätelystrategiaan pohjautuvaa ohjausmallia. Yliopistojen tulosvastuun ja tilivelvollisuuden rinnalla on korostettu yliopistojen taloudellista autonomiaa eli niiden toimivaltaa päättää omasta taloudestaan ja järjestää esimerkiksi sopimussuhteitaan muiden toimijoiden kanssa itsenäisesti. Tuoreita lainsäädännöllisiä muutoksia on tehty useassa Euroopan maassa. Yliopistojen toimintaa ja hallintoa säänteleviä lakeja on uudistettu muun muassa Englannissa, Itävallassa, Norjassa, Ruotsissa, Saksassa ja Tanskassa. Uusilla hallinto- ja rahoitusmalleilla on haluttu korostaa ammattimaista johtamista, toiminnan tehokkuutta, vaikuttavuutta ja myös markkinoita jäljittelevien toimintatapojen käyttöön ottamista.

Muutosten keinoista sen sijaan on esitetty monenlaisia kantoja. Tämä liitemuistio ei pyri toimenpidesuositukseen, vaan tiivistämään esitettyjä vaihtoehtoja ja väitetyjä etuja ja haittoja. Luvussa 2 käsitellään kysymystä siitä, miten löyhäksi tai tiiviiksi HSE:n, TaiK:n ja TKK:n yhteistyö pitäisi organisoida. Luvussa 3 kuvataan neljä päävaihtoehtoa prosessissa mahdollisesti syntyvän kokonaisuuden juridiseksi statukseksi: tilivirasto, itsenäinen julkis-oikeudellinen oikeushenkilö, säätiö tai osakeyhtiö.

Erillisinä vai yhdessä?

Tirronen (2006) kuvaa yliopistojen välisen yhteistyön mahdollisia malleja seuraavalla kuvalla:

Vaihtoehtoja on siis monia. Kuvaan seuraavaksi tiiviisti neljä päämallia rakenteen sekä esitettyjen etujen ja haittojen suhteen. Mallit ovat toiminnan jatkaminen erillään, konsortio, federaatio tai fuusio.

A. Toiminnan jatkaminen erillään

Rakenne

Nykyisen yliopistolain (645/1997) yliopistot luettelemaan 1 §:ään ei tehdä muutoksia. Nykyistä yhteistyötä vahvistetaan erilaisin osapuolten välisin sopimuksin ja mahdollisten uusien yksiköiden kuten innovaatioinstituutin perustamisen kautta.

Etuja

Muutokset nykytilanteeseen jäävät vähäisiksi, joten toiminnan uudelleenorganisointiin ei sitoudu resursseja. Muutosvastarintaa tuskin esiintyisi.

Kaikki kolme yliopistoa säilyttävät oman identiteettinsä ja perinteensä. Selvitysmies Jääskisen mukaan huippuyliopistoille tyypillistä on vahva perinne ja ”paikan henki” eli *genus loci*.

Innovaatioinstituutti pystytään perustamaan ilman pitemmälle menevää yhdistymistä ja siihen voidaan koota ne opetuksen ja tutkimuksen toiminnot, joiden osalta on saavutettavissa aitoja tuotossynergioita. Yhteisiä koulutusohjelmia ja tutkimusohjelmia on pystytty kehittämään myös nykyisillä rakenteilla.

Hallinnon tehostaminen etenee myös tässä mallissa yliopistojen palvelukeskusten perustamisen kautta.

Haittoja

Kun laajempaa muutosta ei tapahdu, voivat erilaiset kehittämissuunnitelmat jäädä aikomuksen asteelle. Ambitiotason madaltuessa huippuyliopistoprojektin tavoitteet, kuten huippututkimuksen kehittäminen, innovaatio toiminnan kehittäminen, kansainvälisesti kilpailukykyisen organisaatio-rakenteen luominen ja lisäresurssien hankkiminen saattavat jäädä toteutumatta.

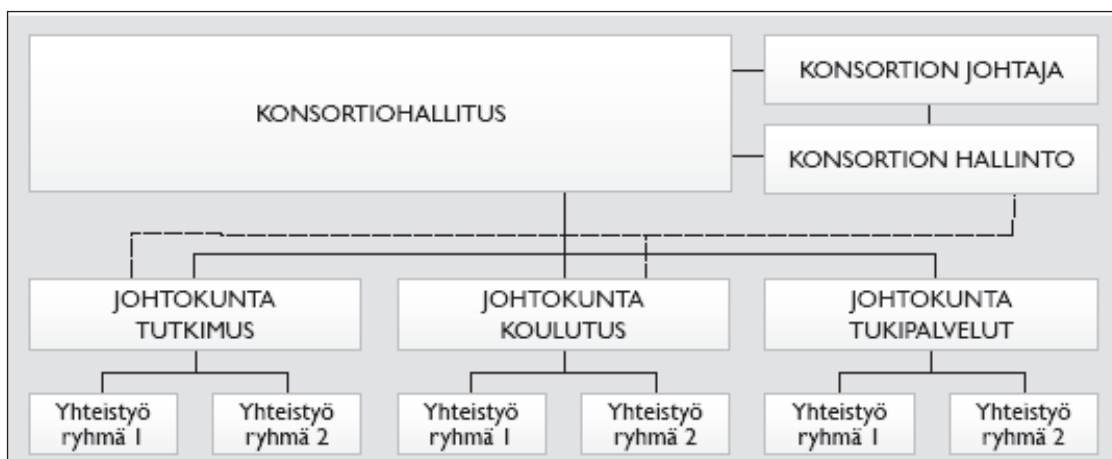
Ilman muutoksen luomia keppejä ja porkkanoita on hyvin mahdollista, että kaikki kolme yliopistoa suuntaavat toimintansa muihin suuntiin kuin tavoiteltuun keskinäiseen yhteistyöhön. Se, onko juuri näiden kolmen yliopiston yhteistyö optimaalista, on toisaalta avoin kysymys. Kuten Hosia (ks. liite 1) toteaa, TKK:lla on tällä hetkellä enemmän tutkimusyhteistyötä esimerkiksi Helsingin yliopiston kuin HSE:n tai TaiK:n kanssa.

B. Konsortio

Rakenne

Korkeakoulukonsortioilla tarkoitetaan korkeakoulujen välistä vapaaehtoista yhteistyötä joka organisoituu jäsenkorkeakouluista erilliseen rakenteeseen, jonka tehtävänä on kehittää ja koordinoita jäsenkorkeakoulujen välistä yhteistyötä. Jäsenkorkeakoulujen organisaatio jatkaa toimintaansa enemmän tai vähemmän entiseltä pohjalta.

Tirronen (2006) esittää seuraavan monialaisen konsortion organisaatiokaavion:

Konsortion hallituksen muodostavat jäsenkorkeakoulujen edustajat edustukselliselta pohjalta. Hallitus valitsee konsortion johtajan, määrittää konsortion toiminnan strategian, vastaa taloushallinnosta, valitsee yhteistyön alaan kuuluvat alat sekä suunnittelee, koordinoi ja arvioi niiden toimintaa. Konsortion johtaja vastaa konsortion strategisesta ja operatiivisesta johtamisesta yhdessä konsortion hallituksen ja konsortion hallinnon kanssa. Alakohtaiset yhteistyöelimet ovat konsortion varsinaista ydintoimintaa, ja ne vastaavat konsortion substanssiasioista ja yhteistyön käytännön toteuttamisesta.

Etuja

Konsortiorakenne on joustava ja yliopistot säilyttävät vanhan identiteettinsä.

Jäsenkorkeakoulut kilpailevat keskenään konsortion jakamista resursseista, mikä sallii konsortion strategisen ohjauksen.

Jos funktionaaliset johtokunnat ja yhteistyöryhmät saadaan toimimaan aidosti, voi konsortio synnyttää uusia opetusohjelmia ja tutkimusryhmiä.

Haittoja

Epäonnistumisen riski on melko suuri ja konsortion ylläpitäminen vaikeaa. Huonoimmillaan konsortiot jäävät tehottomiksi ja epämääräisiksi keskustelukerhoiksi.

Kustannustehokkuus ja synergiaedut ovat epäselviä. Joudutaan luomaan uusia, monilta osin vanhojen rakenteiden kanssa päällekkäisiä hallintorakenteita.

C. Federaatio

Rakenne

Perustetaan HSE:n, TaiK:n ja TKK:n yhteinen organisaatio, jolle yliopistot luovuttavat sopimuksenvaraisesti toimivaltaa ja tehtäviä. Rakenne mahdollistetaan pilottiluontoisena yliopistolain muutoksena. Jäsenyliopistot vastaavat hallinnollisista ja akateemisista perustehtävistä, kun taas federaation vastuulla ovat esimerkiksi strategiset linjaukset, ulkosuhteet, resurssipolitiikka ja laadunhallintajärjestelmät. Yliopistoilla säilyy oma hallinto, kuten esimerkiksi rehtorit, tiedekunnat ja johtoryhmät.

Tunnettuja federaatioyliopistoja ovat esimerkiksi Oxfordin, Cambridgen ja Lontoon

yliopistot. Suomessa federaation ensimmäinen askel voisi olla esimerkiksi yliopistojen yhteinen kansleri – yliopistolain 10 § sallii tämän jo nykyisen lain puitteissa.

Etuja

Jäsenyliopistot säilyttävät federaatiossa autonomian, itsehallinnon ja juridisen aseman. Vaikka osa korkeakoulujen toimivallasta on siirretty federatiiviselle keskushallinnolle, on korkeakouluilla varsin suuri toimintavapaus.

Federaatio on historiallisesti koeteltu malli ratkaista jännitteet autonomian ja yhteistyön tarpeiden välillä. Tästä todistavat esimerkiksi monet liittovaltiot.

Strateginen johtaminen saadaan yhdistettyä tuhoamatta yliopistojen nykyisiä identiteettejä. Akateemisten yhteisöjen sisäinen autonomia säilyy.

Haittoja

Toimivallan tarkka jakaminen federaation ja jäsenten välillä on historiallisesti ollut sekä liittovaltioiden että yliopistofederaatioiden suurin kysymys. Vaikka alkuperäinen suunnitelma tehdään huolellisesti, uusia toimivaltakysymyksiä nousee silti esiin säännöllisesti.

Federaatiolle joudutaan luomaan uusi hallintotaso.

D. Fuusio nykyisen yliopistolain puitteissa

Rakenne

HSE, TaiK ja TKK fuusioidaan yhdeksi yliopistoksi nykyisen yliopistolain sisällä esimerkiksi muuttamalla yliopistolain 1 §:n luetteloa yliopistoista. Fuusio voidaan toteuttaa ainakin a) absorptiona, jolloin HSE ja TaiK siirretään TKK:n nykyisen organisaation sisälle tai b) konsolidaationa, jolloin perustetaan uusi, uuden identiteetin omaava yliopisto, johon kaikkien kolmen yliopiston toiminnot siirtyvät.

Etuja

Hallinnollisia tasoja on vähemmän kuin konsortio- ja federaatiomalleissa.

Samantyyppiset yksiköt, lähinnä hallintopalveluissa, voidaan suoraan yhdistää.

Erityisesti konsolidaatiomallissa voidaan mahdollisesti saavuttaa organisaation muodon ja identiteetin totaalinen uudistuminen.

Parhaimmillaan tutkijoiden ja opettajien laajempi kanssakäyminen synnyttää uudenlaisia ajatuksia ja yhteistoimintamuotoja – tähän tarkoitukseen pääsemiseksi kampusten yhteisyys olisi oleellista.

Haittoja

Kaikki yliopistojen entiset toiminnot, rakenteet ja hallintomallit pitää purkaa ja luoda uudestaan yhtenäiseen organisaatioon. Tämä aiheuttaa organisaatioissa suurta, tehokkuutta huonontavaa epävarmuutta ja vaatii huomattavia resursseja toteutusvaiheessa.

Kolmen yliopiston jo nykyisin monilla tapaa vahva, huippujakin luonut identiteetti ja perinne, genus loci, saattaa tuhoutua.

Tieteen ja taiteen monien eri alojen käytännöt ja tavoitteet ovat kovin erilaisia keskenään. Ei ole välttämättä optimaalista johtaa näitä kaikkia yhteisöjä samalla tavalla. Tieteel-

listen yhteisöjen sisäinen autonomia saattaa kärsiä.

Selvitysmiesten Jääskinen ja Rantanen mukaan ei kuitenkaan ole mitenkään selvää, että organisaation koolla ja tutkimuksen tai opetuksen laadulla on positiivinen korrelaatio esimerkiksi skaalaetujen kautta. Monet maailman huippuyliopistot ovat pieniä tai keskikokoisia.

3 Oikeushenkilöllisyys

Luvun 2 mukaiselle mahdolliselle uudelle rakenteelle, oli se sitten konsortio, federaatio tai fuusio, tarvitaan juridinen muoto. Seuraavassa kuvataan neljä vaihtoehtoa organisaation statukselle.

A. Tilivirastomalli

Rakenne

Lainsäädännön nykytilanne laajennettuna hallituksen esityksellä laiksi yliopistolain muuttamisesta (HE 256/2006 vp), joka tulee voimaan vuoden 2007 alusta. Laki muuttaa yliopistolain 39 §:ää siten, että yliopistoille tulee mahdollisuus uuteen, valtion talousarviotalouden ulkopuoliseen omaisuuteen. Muun kuin rahastotaloutensa osalta yliopistot säilyvät valtion talousarviotalouden tilivirastoina.

Etuja

Kytkeä valtioon on selkeä ja suoraviivainen. Malli on tuttu ja likviditeetti turvattu.

Rahastotalous mahdollistaa vähitellen korkeakoulun oman varallisuuden kertymisen.

Haittoja

Toimintamäärärahojen käytön esteet haittaavat rahankäytön pitkäjänteistä suunnittelua.

Tilivirastoaseman edellyttämä taloushallinnon järjestelmä ei palvele yliopiston toiminnan omia tarpeita ja aiheuttaa siksi moninkertaista työtä.

Henkilöstöjohtamiselta puuttuvat riittävät välineet palkan ja työn kytkemisessä.

Vaikeuttaa sisäistä kehittämistä ja ulkoista yhteistyötä.

B. Uusi itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö

Rakenne

Säädetään yliopisto-nimisestä itsenäisestä julkisoikeudellisesta oikeushenkilöstä esimerkiksi yliopistolain 2 §:ää muuttamalla. Julkisoikeudellisella oikeushenkilöllä on oikeuskelpoisuus eli lain tunnustama kelpoisuus olla juridisten oikeuksien ja velvollisuuksien kantajana sekä oikeustoimikelpoisuus eli kelpoisuus määrätä oikeudellisesti pätevällä tavalla oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan (ks. Hallberg et al. 2005)

Rehtorien neuvosto (2002) on tehnyt tarvittavasta lainmuutoksesta konkreettisen esityksen, joskin rehtorien neuvoston myöhempi manifesti vuodelta 2005 jättää kannan oikeushenkilön luonteeseen avoimemmaksi:

2 § *Itsehallinto*. Yliopistoilla on itsehallinto, joka on turvattu perustuslaissa. Yliopistot ovat itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia, joiden hallintoa ja toimintaa valvoo opetusministeriö.

Yliopistotalouden valvonnasta vastaavat opetusministeriön asettamat valtuutetut. Valtuutettujen kokoonpanossa on otettava huomioon alueellinen edustavuus sekä tieteen, kulttuurin ja elinkeinoelämän asiantuntemus.

Eduskunta turvaa yliopistojen perusvoimavarat lailla, jossa on myös säännökset yliopistojen toiminnan tuloksellisuuden perusteista.

Yliopistoille on varattava yksinomaan niitä koskevia lakeja ja asetuksia valmisteltaessa tilaisuus antaa asiassa lausuntonsa.

Etuja

Julkisoikeudellinen malli säilyttää yliopistot julkisen sektorin osana samalla toimintavapauksia lisäten. Rehtorien neuvoston 2002 mallissa valtion monitorointi tapahtuisi opetusministeriön asettamien valtuutettujen kautta.

Oikeushenkilöstatus tuo nykyistä laajemmat mahdollisuudet esimerkiksi työ- ja virkasuhteiden solmimiseen ja sopimustoimintaan.

Haittoja

Uusien julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden luomista on pyritty välttämään, sillä jokainen niistä vaatii yksityiskohtaista sääntelyä juridisen erityislaatuisuutensa ja oikeuskäytännön puutteen takia.

Yksityisen julkisoikeudellisen oikeushenkilön aito taloudellinen vastuu ja sitä myötä oikeuskelpoisuus on kyseenalainen, kun kytkentä valtioon säilyy vahvana. Valtiota pidettäisiin tosiasiallisesti vastuussa yliopiston tekemistä sitoumuksista, vaikka tällaista takuuta ei muodollisesti olisikaan (oletettu valtioneuvoston takaus).

C. Säätö

Rakenne

Säätölain (109/1930) mukainen säätö. Säädekirjan kohta säätöön tarkoituksesta voisi yksinkertaisimmillaan kuulua esimerkiksi seuraavasti

Säätöön tarkoituksena on ylläpitää yliopistolain (1997/645) mukaista yliopistoa.

Yliopiston toimialasta, sijaintipaikoista ja muista vastaavista keskeisistä ohjenuorista säädekirja voi lausua halutulla yksityiskohtaisuudella. Yliopistolain pilottiluonteisella muutoksella voidaan säätää esimerkiksi, että lain tietyt organisaatiota koskevat kohdat eivät koske uuden säätöön ylläpitämää yliopistoa.

Säädekirja määrittelee yksityiskohtaisesti myös säätöön hallituksen jäsenten nimeämisprosessin. Hallituksen jäsenet nimittävät eri tahot, kukin tietyn lukumäärän. Nimittäjinä voivat tulla kyseeseen esimerkiksi valtio, elinkeinoelämän järjestöt, rahoittavat säätöt, tieteelliset yhdistykset, henkilökunta, alumnit tai nykyiset opiskelijat.

Säätöön hallitus luovuttaa operatiivisen toiminnan johtamisen säätölain 10a §:n mukaiselle toimihenkilölle, jonka nimikkeeksi tulee esimerkiksi kansleri. Säätö omistaa itsenäisiä akateemisia alayksiköitä, jotka toimivat osakeyhtiö- tai säätömuodossa, esimerkiksi nimikkeellä koulu (School). Säätöön ja koulujen välille määritellään yksityiskohtainen työnjako ja johtamismalli.

Etuja

Säätiölaki ja siihen liittyvä oikeuskäytäntö muodostavat vakiintuneen juridisen kehikon.

Säädekirja määrittelee säätiön tarkoituksen pysyvällä yleisellä tavalla, taaten siten säätiölle varsin laajan autonomian perustuslain 123 §:n hengessä ja hallitukselle vapauden pohtia kokonaisuuden etua.

Säätiön vakaus on tehnyt siitä vakiintuneen muodon toiminnalle, joka perustuu lahjoitusvaroihin. Säätiö saattaa siten olla tarkoituksenmukaisin oikeushenkilömuoto varojen keräämiseen kotimaisilta ja ulkomaisilta yhteistyökumppaneilta.

Mahdollisuus yksityisoikeudellisiin työsuhteisiin.

Haittoja

Säätiön hallituksen itsenäisyys on omiaan vähentämään alkuperäisten rahoittajatahojen vaikutusvaltaa varsinkin säätiön vaurastuessa, joskin mahdollisuus vaihtaa hallituksen jäseniä kuitenkin säilyy.

Riittävän peruspääoman kerääminen on haasteellista.

D. Osakeyhtiö

Rakenne

Osakeyhtiölain (624/2006) mukainen osakeyhtiö. Osakeyhtiölain 5§ mukaan ”Yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.” Yhtiöjärjestykseen kirjataan siis esimerkiksi:

Yhtiön toimialana on ylläpitää yliopistoa ja harjoittaa yliopistossa opetettaviin aloihin liittyvää koulutus- ja muuta palvelutoimintaa. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita osakkeita, osuuksia ja kiinteistöjä. Yhtiö ei jaa osinkoa, vaan mahdollinen voitto on käytettävä yhtiön oman toiminnan tukemiseen ja kehittämiseen.

Yhtiön osakkaina toimivat opetusministeriö ja mahdolliset muut rahoittajatahot, kuten elinkeinoelämän järjestöt ja säätiöt määrättyssä suhteessa. Omistajat nimittävät yhtiön hallituksen yhtiökokouksessa (tai hallintoneuvoston välityksellä). Hallitus nimeää osakeyhtiölle toimitusjohtajan, joka käyttää esimerkiksi nimikettä kansleri. Osakeyhtiö omistaa itsenäisiä akateemisia alayksiköitä, jotka toimivat osakeyhtiö- tai säätiömuodossa, esimerkiksi nimikkeellä koulu (School). Osakeyhtiön ja koulujen välille määritellään yksityiskohtainen työnjako ja johtamismalli.

Etuja

Osakeyhtiölaki ja siihen liittyvä oikeuskäytäntö muodostavat vakiintuneen juridisen kehikon.

Mahdollisuus yksityisoikeudellisiin työsuhteisiin.

Omistajatahoilla on voimakas ohjausmekanismi yliopistoon hallituksen nimittämisvaltan kautta.

Haittoja

Osakeyhtiömalli on jossakin määrin vieras malli yliopistolle, myös kansainvälisessä vertailussa säätiö on yleisempi.

Voimakas omistajavalta voi olla myös haitta ja uhka autonomialle jos se johtaa mikrojohtamiseen tai tiheisiin suunnanmuutoksiin.

Lähteitä

Hallberg, Pekka (pj), Aatto Prihti, Kari Raivio ja Raimo Siltala, 2005, Yliopistot Suomen kansallisen hyvinvoinnin ja kilpailukyyn rakentajina – näkökulmia yliopistojen oikeudelliseen ja taloudelliseen asemaan, Keskusteluryhmän raportti.

Hosia, Matti, 2006, Innovaatioyliopistohanke: Alustava selvitys, 22.8.2006.

Jääskinen, Niilo, 2006, Opetusministeriön ja yliopistojen johdon seminaari, 23.–24.11.2006.

Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto, 2002, Yliopistojen taloudellinen autonomia, Työryhmäraportti 3/2002.

Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto, 2005, Manifesti.

Tirronen, Jarkko, 2006, Korkeakoulujen välisen yhteistyön muodot: konsortio, federaatio ja yhdistyminen, Kuopion yliopiston julkaisu.

Innovaatiotoiminnan kehittäminen ja Innovaatioinstituutti

Eija Nieminen 26.1.2007

1 Innovaatiotoiminnan organisointi

Taideteollisessa korkeakoulussa ja Teknillisessä korkeakoulussa on innovaatiopalvelut organisoitu tällä hetkellä erillisiksi palveluyksiköiksi, joiden päätehtävänä on lisätä yliopiston yhteiskunnallista vaikuttavuutta tuottamalla palveluja mm. tutkimustulosten hyödyntämiseen, osaamisen siirtoon ja kansainväliseen verkottumiseen. Kauppakorkeakoulussa toimii tällä hetkellä yksi innovaatioasiamies. TaiKin ja TKK:n innovaatiopalvelut toimivat tiiviissä yhteistyössä jo tällä hetkellä (mm. yhteinen tekijänoikeuspalveluasiamies TaiKissa) ja ovat mukana sekä metropolialueen korkeakoulujen tutkimus- ja innovaatiopalveluiden kehittämishankkeessa että yliopistojen innovaatiopalveluiden kansallisessa kehittämishankkeessa. TKK:n innovaatiopalvelut on keskittynyt teknologiaosaamisen siirtoon, jolle on tunnusomaista runsas patentointi ja lisensointi. TaiKin innovaatiopalvelut on keskittynyt ns. tietointensiivisten palveluiden ja luovan osaamisen siirtoon, jolle ominaista ovat rajalliset suojaamismahdollisuudet. Vertailulukuna voidaan jossain mielessä käyttää kansallista TULI-hankerahoitusta, jossa TKK:n on vuositasolla edistänyt noin 30 hanketta ja TaiK 15–20 hanketta. HSE:n kampuksen TULI-hankkeiden vuosimäärä on 2–3.

HSE:llä, TaiKilla ja TKK:lla on erikseen organisoidut yrityshautomot.

1.1 Innovaatiopalvelut kolmessa yliopistossa

HSE:lla ei ole erillistä innovaatiopalveluyksikköä, vaan kampuksella toimii yksi innovaatioasiamies. Kampuksella on 2–3 TULI-projektia vuosittain. TULI-palvelut on, TKK:ta lukuun ottamatta, pääkaupunkiseudun yliopistojen yhteinen tutkimuksesta liiketoimintaa tukeva rahoitus- ja tukimuoto.

Taideteollinen korkeakoulu

Taideteollisen korkeakoulun innovaatiopalvelut on keskitetty innovaatiokeskus Designiumiin, jonka tehtävänä on edistää luovien alojen, erityisesti muotoilun ja median, tutkimustulosten sekä monialaisen ns. osaamisintensiivisen palveluliiketoiminnan kehittymistä.

Palveluita ovat:

- innovaatiopalvelut (aktivointi, arviointi, markkinointi) keskeisenä työkaluna HelsinkiTULI-ohjelma, jonka vuosittaisista projekteista TaiK:n osuus on tällä hetkellä 24 % (mukana myös Helsingin yliopisto ja HSE). Vuosittain edistetään erilaisin toimenpitein 15–20 TULI-hanketta.
- urakehityspalvelut, jossa vuoden 2006 aikana välitettiin 340 työpaikkaa, 73 harjoittelupaikkaa ja 5 kansainvälistä Odysseus-ohjelman harjoittelupaikkaa
- taideyliopistojen yhteinen tekijänoikeuspalvelu, jonka piiriin kuuluvat kaikki
- metropolialueen taideyliopistot sekä TKK ja Lapin yliopisto.

Palvelutoiminta sisältää myös koulutusta. Designium järjestää vuosittain elinkeinoelämälle suunnattuja muotoilun ja median uuden osaamisen teemapäiviä, seminaareja, näyttelyitä ja luentoja (Design Innovation Forum). Designium on toteuttanut vuosittain useita yhteisrahoitteisia (Tekes) t&k-yritysprojekteja sekä selvityksiä, joista merkittävimpiä ovat Muoto 2005 -teknologiaohjelman valmistelu Tekesille, muotoilun ennakoitihanke opetusministeriölle, muotoilun toimialakartoitukset (01 ja 05) sekä kansainväliset muotoilustrategioiden kartoitukset (02 ja 05). T&K-hankkeet on toteutettu suomalaisten merkittävien kansainvälisten yritysten kanssa. Designiumissa työskentelee projektipäällikkö (innovaatiopalvelut), urakehitysvastaava, IPR-lakimies ja johtaja sekä 3–5 tutkijaa tai projektihenkilöä.

Teknillinen korkeakoulu

Kuvaus perustuu projektipäällikkö Kristiina Heiniemi-Pulkkisen antamiin tietoihin. Innovaatiokeskukseen on keskitetty Teknillisen korkeakoulun tutkimus- ja innovaatiotoimintaan liittyvät asiantuntijapalvelut. Tutkimusasiamiehet palvelevat rahoitukseen ja tutkimushankkeisiin liittyvissä asioissa niin kotimaisissa kuin kansainvälisissäkin hankkeissa. Innovaatiopalvelut vastaavat korkeakoulun immateriaalioikeuksien hallinnasta, keksintöjen käsittelystä sekä teknologian siirrosta. Vuosittain käsitellään 150–200 keksintöä, ja niistä kaupallistuu eri tavoin keskimäärin 10–15%. Kesällä 2006 TKK:lla oli patentti- ja rekisterihallituksessa vireillä 19 hakemusta. Myönnettyjä patenteja oli 15, rekisteröityjä hyödyllisyyksille 3.

TKK:n Yrityspalvelut auttavat TKK-lähtöisten yritysten käynnistämässä. Vuosittain autetaan alkuun noin 20 TKK-lähtöistä start-up-yritystä. Kaikkiin näihin liittyviä sopimusasioita hoitavat lakimiehet. Toimintoihin liittyen Innovaatiokeskus järjestää erilaisia koulutustilaisuuksia. Vuosittain edistetään erilaisin TULI-toimenpitein yli 30 hanketta.

Ura- ja rekrytointipalvelut vastaa uraneuvontaan, kotimaan- ja ulkomaan harjoitteluun sekä rekrytointiin liittyvistä palveluista tarjoten henkilökohtaista cv- ja uraneuvontaa, työnhakua tukevaa koulutusta sekä tekniikan eri toimialoihin kohdistettuja uratapahtumia. Ura- ja rekrytointipalvelusta opiskelijat saavat myös opinto- ja uraneuvontapsykologien palvelut.

Innovaatiokeskuksen alumnyksikkö koordinoi PoliAlumni-verkostoa, johon TKK:n entiset opiskelijat ja työntekijät voivat liittyä.

Erillisinä projekteina Innovaatiokeskuksessa toimii tällä hetkellä Innovatiivinen kaupunki -projekti, Metropolialueen korkeakoulujen tutkimus- ja innovaatiopalveluiden kehittämishanke (HMIP) sekä Yliopistojen innovaatiopalveluiden kansallinen kehittämishanke.

Teknillisen korkeakoulun Innovaatiokeskuksessa työskentelee yhteensä 31 henkilöä.

1.2 Yrityshautomotoiminta

Taideteollinen korkeakoulu

Arabus-yrityshautomo toimii taideyliopistojen yhteisen IADE-koulutus- ja kehittämiskeskuksen yhteydessä. Arabus tarjoaa tilat sekä tuki- ja koulutuspalveluita aloittaville yrityksille erityisesti muotoilun, median sekä kulttuuri- ja sisältötuotannon aloilla. Arabuksessa toimii vuosittain n. 20 aloittavaa yritystä.

Teknillinen korkeakoulu

Yrityshautomotoiminta, liikeidean kehittämisen tuki ja kansainvälistymisen tuki on organisoitu Technopolis Ventures Oy:n kautta, joka tarjoaa käyttöön aloittavia teknologiayrityksiä tukevia ohjelmia ja instrumentteja, kuten InnoTULI-ohjelman.

Helsingin kauppakorkeakoulu

New Business Center NBC on Helsingin kauppakorkeakoulun yrityshautomo. NBC tarjoaa yrityskehitys- ja toimitilapalveluja nuorille yrityksille. Kehittämispalveluihin kuuluu myös monipuolinen mentor-toiminta. NBC:n tavoitteena on edistää tietoon, teknologiaan ja sovelluksiin perustuvaa yritystoimintaa sekä lisätä yrittäjäksi ryhtyvälle hänen tarvitsemiin valmiuksia liiketoiminnan suunnitteluun, johtamiseen ja hoitamiseen. NBC:ssa toimii tällä hetkellä 18 yritystä.

2 Kansainväliset tapausesimerkit – MIT ja RCA

Kansainvälisessä vertailussa on tarkasteltu muutaman huippuyliopiston innovaatiotoimintaa. Tieteellisissä huippuyliopistoissa (mm. Harvard, Stanford) on keskitytty ulkopuolisen, yksityisen sponsorirahoituksen hallinnoinnin palveluihin. Teknillisistä ja taideyliopistoista löydettiin läheisiä esimerkkejä organisoidusta, osaamisen siirtoon ja hyödyntämiseen liittyvistä palveluista. Tässä yhteydessä on tarkasteltu kahden oman alansa maailman huippua edustavan yliopiston, Massachusetts Institute of Technology:n ja Royal College of Art'n innovaatiopalvelutoimintaa.

MIT

MIT:ssa toimii useita erikoistuneita yksiköitä tutkimuksen tukena, tulosten suojaamisessa ja kaupallistamisessa.

Deshpande Center for Technological Innovation toimii 20 miljoonan dollarin pääoman turvin tavoitteena tehostaa innovaatioprosessia. Toiminta kohdistuu koko innovaatioketjuun:

Ideahautomo

- teollisuusyhteistyön edistäminen
- tuoteidean validoinnin rahoitus

Markkinalähtöinen innovointi

- tutkimuksen rahoitus
- elinkeinoelämäyhteistyö
- tutkimusyhteisön innovaatiokoulutus

Innovaatioiden hyödyntäminen

- elinkeinoelämäyhteistyön kehittäminen
- tutkijoiden ja liike-elämän välisen yhteistyön kehittäminen
- julkiset tilaisuudet, workshopit ja näyttelyt

Center for Innovation in Product Development at MIT on erikoistunut tuotekehityksen menetelmien kehittämiseen. CIPD soveltaa School of Engineeringin ja Sloan School of Managementin kehittämiä menetelmiä ja uusinta informaatioteknologiaa.

MIT Enterprise Forum tukee aloittelevia teknologiayrityksiä ja niiden kehittymistä saatamalla niitä yhteen venture capital- yritysten kanssa.

MIT Technology Licensing Office tarjoaa nimensä mukaisesti tukea tutkimustulosten suojaamiseen ja lisensointiin. Palvelut on kohdistettu sekä MIT:n henkilöstölle (tutkijat, opettajat jne.) että teollisuudelle, jossa keskeistä on MIT:n omistamien patentti- ja tekijänoikeuksien myynti.

MIT Venture Mentoring Service tarjoaa elinkeinoelämän edustajien organisoimaa mentoroitua tukemaan aloittelevia yrityksiä ja niiden aiheita.

MIT International Scholar Office tukee kansainvälisten akateemisten asiantuntijoiden integroitumista MIT:n tiedeyhteisöön ja yhteiskuntaan (vuosittain n. 1 600 vierailevaa tutkijaa, professoria ja opettajaa).

Royal College of Art - RCA

Opetus

Maisteritason (Master of Art) koulutusta annetaan seuraavissa aineissa: arkkitehtuuri, taide-teollisuus (mm. muoti, lasi- ja keramiikka, tekstiili, teollinen muotoilu, ajoneuvojen muotoilu), elokuva ja televisio, visuaalinen viestintä, taidehistoria, konservointi, kuratointi ja taiteet. RCA tuottaa ainoana taideyliopistona maailmassa sekä filosofian (humanistiset alat) että taiteen maistereita ja tohtoreita. Opetus ja tutkimus ovat hyvin kansainvälisiä ja monialaisia. RCA:ssa opiskelee yli 850 maisteri- ja tohtoritason opiskelijaa n. 100 opettajan johdolla.

Tutkimus

Tutkimustoiminta on organisoitu ainetasolla ja monialaisissa tutkimusinstituuteissa. Tutkimusinstituutteja ovat muiden ohella sosiaalisten innovaatioiden tutkimukseen erikoistunut Helen Hamlyn Center ja Arts & Humanities Research Council. Jälkimmäinen on viiden yliopiston (King's College London, Lancaster University, RCA, Royal Holloway University London ja Sheffield University) yhteinen verkosto, joka on keskittynyt ICT-alan tutkimukseen.

Innovaatiotoiminta

Soveltava tutkimus ja yritys yhteistyöprojektit koordinoidaan RCA:n innovaatiokeskuksen kautta. Soveltavan tutkimuksen alueet on jaettu aiheittain seuraavasti: teolliset menetelmät, materiaalit ja prosessit sekä ympäristö ja yhteiskunta. Innovaatiokeskuksen kautta tehdään soveltavan tutkimuksen alueella tiivistä yhteistyötä Imperial Collegen kanssa (naapurikampus), jossa keskeiset tutkimusalueet ovat laajasti ilmaistuna liiketaloustieteet, luonnontieteet

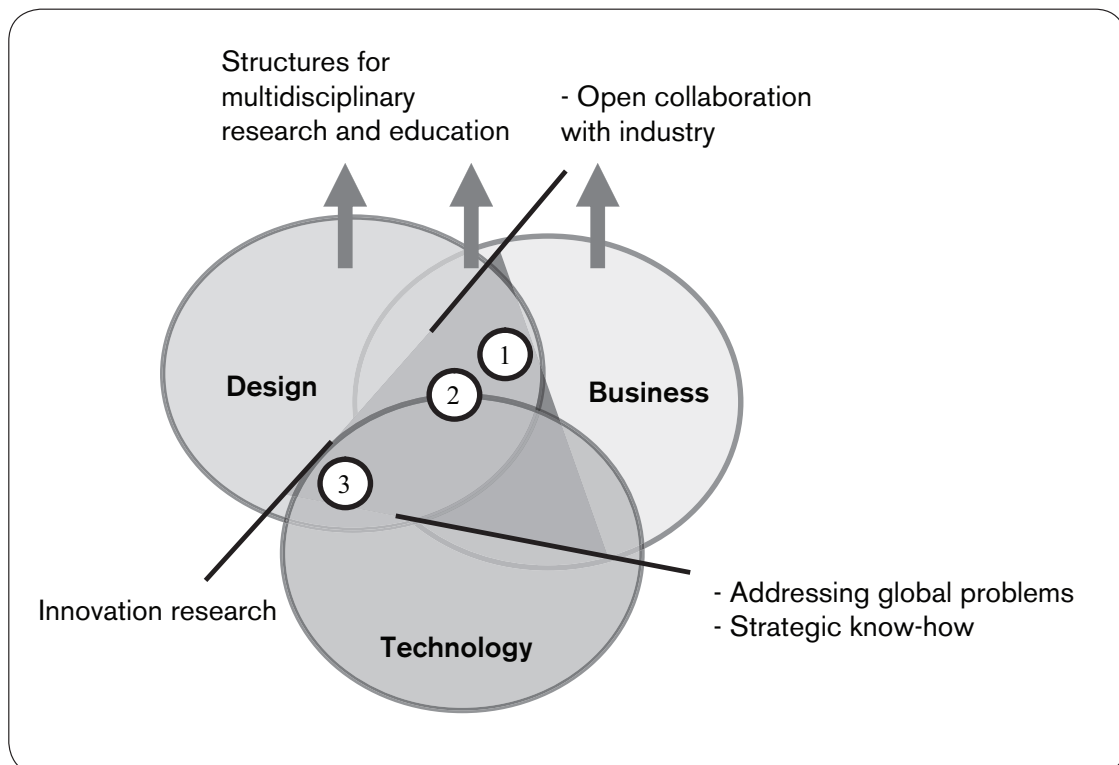
ja teknologiat. Ison-Britannian nykyinen hallitus on investoinut mittavasti tutkimustulosten hyödyntämiseen, ja RCA:n innovaatiokeskuksen projektitoimintaan on saatu tukea vuositasolla n. 700 000 euroa yritysrahoituksen lisäksi.

3 Innovaatioinstituutti-hanke

HSE, TaiK ja TKK ovat esittäneet opetusministeriölle yhteisen Innovaatioinstituutin perustamista tavoitteena syventää merkittävästi kolmen itsenäisen yliopiston yhteistyötä ja sitä kautta luoda pääkaupunkiseudulle maailmanluokan tutkimus- ja opetuskeskittymä tuotekehityksen, muotoilun sekä innovaatiotoiminnan ja yrittäjyyden alueille (hanke-esitys 31.8.2006).

Hanketta valmistellaan kolmen korkeakoulun vararehtoreiden toimesta. Tavoitteena on mm. luoda uudenlaiset edellytykset erinomaisuuden ja luovuuden kulttuurille rakentuvaan, monialaiseen huippututkimukseen, laadukkaaseen opetukseen, yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen ja kansainvälistymiseen (ks. kuvio jäljempänä). Keskeistä on luoda uusia toimintatapoja yritysten ja elinkeinoelämän väliseen yhteistyöhön esimerkiksi ”open innovation platform”-periaatteella. Monitieteisiä ydinalueita ovat mm. ICT-palvelut, muotoilu- ja liiketoimintajohtaminen, ohjelmistoliiketoiminta ja innovaatiotutkimus.

Innovaatioinstituuttihanke antaa mahdollisuuden uudenlaiselle innovaatiotoiminnalle, joka ottaa huomioon myös innovaatioiden monialaisuuden. Seuraavassa jäsennetään innovaatioiden monialaisuutta kahden esimerkin avulla tohtori Pekka Himasen ajatuksiin tukeutuen.

1. IDBM
2. HSCE
3. Future R&D Lab

Esimerkkejä monialaisista innovaatioista

Innovaatiolajit voidaan jakaa viiteen pääryhmään, jotka ovat teknologinen, liiketoiminnallinen, muotoilullinen, organisaatiokulttuurinen ja palvelulähtöinen innovaatio.

Applen iPod on teknologinen innovaatio. Huomattavaa on kuitenkin, että suuri osa sen keskeisistä osateknologioista on muiden keksimiä, ja Applen vahvuus on teknologinen valmius soveltaa näitä käytäntöön. Applen suurin kontribuutio on design- ja bisnesinovaatioissa, jotka nojaavat yrityksen vahvalle innovaatiokulttuurille (organisaatio). iPodin suurimpana menestyksen syynä voidaan pitää sen helppokäyttöisyyttä ja tyylikkyyttä: Jonathan Ive'n muotoilema Apple on onnistunut luomaan kokemuksen, jonka ihmiset haluavat ostaa. iPodin kautta ihminen ikään kuin kuuluu tiettyyn elämäntyyliin ja yhteisöön, johon hän haluaa identifioitua. Apple onnistui myös luomaan iTunes-musiikkikauppansa kautta liiketoimintamallin digitaaliselle musiikille, joka muuten levisi noihin aikoihin Napsterin tapaisten 'piraattilevittäjien' kautta. Suomen kannalta johtopäätös on se, että kaikki tämä olisi ollut meilläkin teknologisesti mahdollista – samoin kuin Applen juuri lanseeraaman iPhone:n kehittäminen – mutta erona on, että meillä teknologista innovaatiota ei ole vielä yhdistetty riittävästi muotoilun ja liiketoiminnan innovaatioihin.

Toinen hyvä esimerkki mainittujen innovaation lajien merkityksestä on Google, joka on noussut yhdeksi Piilaakson suurimmista IT-yrityksistä sekä markkina-arvolla (107.2 miljardia dollaria) että liikevaihdolla (7.1 miljardia dollaria) mitattuna. Googlen pohjana on Stanfordin yliopiston opiskelijoiden Sergey Brinin ja Larry Pagen kehittämä hakualgoritmi (alkuperäiseltä nimeltään BackRub, myöhemmin PageRank). Google on perustettu siis oman teknologisen innovaation ympärille, ja se elää vahvasti juuri jatkuvan teknologisen innovoinnin varassa. Kuitenkin Googlen olemukselle on yhtä tärkeää sen design ja liiketoimintamalli. Googlen suosion yksi tärkeä syy on sen sivun design, joka on iPodin tapaan koko Internetin pelkistetyimpiä.

Elinkeinoelämän asiantuntijaryhmä: kokoonpano, kuulemismenettely – Johtaja Tarmo Lemolan tiivistelmä tuloksista

Asiantuntijaryhmän kokoonpano ja kuulemismenettely

Suunnitteluryhmän jäseninä toimivat kansleri Matti Lehti ja professori Yrjö Neuvo kokosivat ryhmän toimeksiannon mukaisesti elinkeinoelämän edustajista koostuvan asiantuntijaryhmän. Suunnitteluryhmä pyysi ryhmältä kirjalliset vastaukset viiteen kysymykseen ja kuuli asiantuntijaryhmän jäseniä kokouksessaan 23.1.2007. Johtaja Erkki Ormalaa (Nokia Oyj) kuultiin erikseen 10.1.2007, koska Nokia Oyj:n edustajana asiantuntijaryhmässä toiminut johtaja Veli Sundbäck oli estynyt saapumasta kuulemistilaisuuteen.

Alla esitetään asiantuntijoille toimitettu, kuulemista koskeva kirje sekä sen jälkeen johtaja Tarmo Lemolan (Avansis Oy) laatima yhteenveto elinkeinoelämän asiantuntijaryhmän kannanotoista. Pohjana ovat sekä kirjalliset vastaukset että keskustelu suunnitteluryhmän kuulemistilaisuudessa 23.1.2007.

Huippuyliopistohanke
15.12.2006

Elinkeinoelämän asiantuntijaryhmän kuuleminen

Hyvä asiantuntijaryhmän jäsen

Kiitämme suostumuksestanne toimia huippuyliopistohankkeen asiantuntijaryhmän jäsenenä. Alla on esitetty huippuyliopistohankkeen työryhmän laatimat kysymykset, joihin toivomme teiltä vastauksia. Toivomme ensisijaisesti kirjallisia vastauksia, mutta tämän lisäksi esitämme *kutsun saapua kuulemistilaisuuteen tiistaina 23.1.2007 klo 8.30-12.00 valtiovainministeriöön* (Snellmaninkatu 1 A, 4. krs. kokoushuone Markka). Kuulemistilaisuudessa teillä on mahdollisuus täydentää kirjallisia vastauksianne ja osallistua keskusteluun muiden asiantuntijoiden ja hanketyöryhmän jäsenten kanssa. *Toivomme, että voitte palauttaa kirjalliset vastauksenne sähköpostitse tiedostoliitteinä ryhmän pääsihteerille: (yhteystieto) – viimeistään maanantaina 8.1.2007.*

Kysymyksiin vastaamisen tueksi toimitamme ohessa seuraavan tausta-aineiston:

- 1 huippuyliopistohankeryhmän asettamiskirje
- 2 Matti Hosian innovaatioyliopistokeskustelun tiimoilta alun perin Teknillisen korkeakoulun käyttöön laatima raportti, jossa esitetään perustietoja kolmesta yliopistosta (muokattu ja tiivistetty versio)
- 3 tiivistelmä kolmen yliopiston asettamista tavoitteista oman toimintansa kehittämiseksi sekä hankeryhmän toimeksiantoon liittyvälle uudistustyölle: nykyiset strategiat, huippuyliopiston organisaatorakenteet
- 4 perustietoja kolmen yliopiston tutkimuksesta sekä elinkeinoelämäyhteistyöstä; tekstitiedoston lisäksi Excel-tiedostona tilastokeskuksen tilasto yliopiston ulkopuolisesta rahoituksesta rahoituslähteittäin
- 5 kansleri Matti Lehden ja professori Yrjö Neuvon käsitys huippuyliopistosta
- 6 kolmen yliopiston aloite yhteisen Innovaatioinstituutin perustamiseksi.
- 7 Johtaja Markku Mattilan alustus Teknologiateollisuus ry:n tilaisuudessa 4.12.2006.

Kysymykset:

- Mitä elinkeinoelämä odottaa huippuyliopistolta?
- Mitä elinkeinoelämä voi tarjota huippuyliopistolle?
- Millä keinoilla huippuyliopiston kansainvälistä kilpailukykyä voidaan tehokkaimmin lisätä?
- Miten huippuyliopiston ja elinkeinoelämän vuorovaikutusta voidaan parhaiten kehittää?
- Muut mahdolliset näkökohdat ja evästyksiset Raimo Sailaksen työryhmälle.

Pyydämme, että kuhunkin kysymykseen annettaisiin ydinasioihin keskittyvät lyhyet vastaukset. Mikäli pidätte tarpeellisena kuvata joitakin asioita perusteellisemmin, voitte yhdistää vastukseenne liitteitä.

Mikäli kysymyksiin vastaamisessa on epäselvyyksiä, voitte olla yhteydessä – asian luonteen mukaan – ryhmän pääsihteerin, professori Turo Virtaseen tai hankeryhmässä elinkeinoelämän asiantuntemusta edustaviin jäseniin: kansleri Matti Lehti, professori Yrjö Neuvo.

Etukäteen kiittäen

Raimo Sailas
Valtiosihteeri, hankeryhmän
puheenjohtaja
(yhteystiedot)

Turo Virtanen
Professori, hankeryhmän pääsihteeri

(yhteystiedot)

Hankeryhmän elinkeinoelämän asiantuntemusta edustavat jäsenet:

Kansleri Matti Lehti
TietoEnator Oyj
(yhteystiedot)

Professori Yrjö Neuvo
Nokia Corporation
(yhteystiedot)

Elinkeinoelämän asiantuntijaryhmän jäsenet:

Vuorineuvos Krister Ahlström
Ahlstrom Oyj

Toimitusjohtaja Matti Alahuhta
Kone Oyj

Toimitusjohtaja Anne Brunila
Metsäteollisuus ry

Toimitusjohtaja Arto Hiltunen
Helsingin Osuuskauppa Elanto

Johtaja Timo Kekkonen
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Toimitusjohtaja Alex Nieminen
Hasan & Partners Oy

Hallituksen varapuheenjohtaja Marjo Raitavuo
EM Group Oy

Toimitusjohtaja Juha Rantanen
Outokumpu Oyj

Hallituksen puheenjohtaja Risto Siilasmaa
F-Secure Oyj

Johtaja Veli Sundbäck
Nokia Oyj

Toimitusjohtaja Hannu Syrjänen
SanomaWSOY Oyj

Pääjohtaja Antti Tanskanen
Osuuspankkikeskus

Yhteenveto elinkeinoelämän edustajien huippuyliopistoa koskevista lausunnoista

Tarmo Lemola

Avansis Oy

8.2.2007

Muistion tausta ja lähtökohdat

Huippuyliopiston perustamista valmisteleva työryhmä lähetti valitsemilleen, elinkeinoelämän eri aloja edustaville asiantuntijoille joulukuun puolivälissä 2006 lausuntopyyntö, jossa näiltä pyydettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä elinkeinoelämä odottaa huippuyliopistolta?
- Mitä elinkeinoelämä voi tarjota huippuyliopistolle?
- Millä keinoilla huippuyliopiston kansainvälistä kilpailukykyä voidaan tehokkaimmin lisätä?
- Miten huippuyliopiston ja elinkeinoelämän vuorovaikutusta voidaan parhaiten kehittää?
- Muut mahdolliset näkökohdat ja evästyksen työryhmälle.

Työryhmä järjesti 23.1.2007 kuulemistilaisuuden, jossa lausunnon antajat täydensivät kirjallisia vastauksiaan sekä osallistuivat keskusteluun muiden elinkeinoelämän edustajien ja työryhmän jäsenten kanssa. Oheinen muistio on yhteenveto kirjallisista vastauksista ja kuulemistilaisuuden keskusteluista. Muistion on laatinut johtaja Tarmo Lemola Advansis Oy:stä yhteistyössä kansleri Matti Lehden ja professori Yrjö Neuvon kanssa.

Hanke on ehdottoman tarpeellinen ja kiireellinen

Kaikki työryhmän esittämiin kysymyksiin vastanneet elinkeinoelämän asiantuntijat suhtautuvat hyvin myönteisesti huippuyliopistohankkeeseen. Teknillisen korkeakoulun (TKK), Helsingin kauppakorkeakoulun (HSE) ja Taideteollisen korkeakoulun (TAIK) yhdistäminen tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet luoda Suomeen uudentyyppinen yliopistokokonaisuus, joka kykenee kilpailemaan johtavien ulkomaisten yliopistojen kanssa ja toimimaan koko suomalaisen yliopistollisen opetus- ja tutkimusjärjestelmän veturina ja suunnannäyttäjänä.

Tutkimuksen ja koulutuksen tason nostamisella elinkeinoelämän kannalta keskeisillä aloilla on kiire. Maailman kärkiyliopistot kehittävät aktiivisesti toimintaansa. Euroopassa kilpailu huippututkijoista ja –opiskelijoista on kasvamassa. Jollemme ryhdy nopeasti määrätietoisiin toimenpiteisiin huippuyliopiston perustamiseksi ja kilpailukykyisten toimintaedellytysten luomiseksi, jälkeenjääneisytemme kansainväliseen kärkeen ei ainoastaan säily, vaan se kasvamistaan kasvaa. On myös pidettävä mielessä, että kansainvälinen huippuyliopisto ei synny hetkessä. Sen hyvään toimintakuntoon saaminen vie vähintään 5–10 vuotta. Näistä syistä periaatepäätökset huippuyliopiston aikaansaamiseksi on tehtävä mahdollisimman pian.

Yleiset vaatimukset huippuyliopistolle

Täyttääkseen huippuyliopistolle asetettavat vaatimukset, yliopiston tutkimuksen ja opetuksen tason tulee olla kansainvälisesti huipputasoa. Ydinosaamisalueillaan yliopiston tulee kyetä kilpailemaan maailman parhaiden yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa. Yliopiston yksiköiden tulee olla riittävän vahvoja kyetäkseen täysipainoisesti osallistumaan kansainvälisiin tutkimus- ja opetushankkeisiin ja ottamaan myös vetovastuun näistä hankkeista. Mitä korkeatasoisempi ja arvostetumpi yliopisto on, sitä kiinnostavampi yhteistyökumppani ja kohde se on elinkeinoelämälle ja myös muille ulkopuolisille rahoittajille.

Elinkeinoelämän näkökulmasta huippuyliopiston ensisijaisena tehtävänä on tehdä elinkeinoelämän kannalta relevanttia huippututkimusta ja kouluttaa huippuosaajia sekä luoda pohjaa tulevaisuuden innovaatioille sekä edistää omalta osaltaan tutkimustiedon tehokasta yhteiskunnallista ja kaupallista hyödyntämistä. Vain tämä takaa sen, että yritykset saavat mahdollisimman korkealaatua tukea toimintansa kehittämiseen. On tärkeää, että yliopistolla ja elinkeinoelämällä on yhteinen näkemys niistä osa-alueista, joissa yliopisto pyrkii kansainväliseen kärkeen. Elinkeinoelämän tarpeiden ja näkemysten korostaminen ei kuitenkaan sulje pois uusia avauksia perustutkimuksessa. Ne voivat olla hyvinkin tärkeitä elinkeinoelämän pidemmän tähtäimen kehittämiseksi.

Huippuosaamista sekä perusasioissa että ydinosaamisalueilla

Huippuyliopiston muodostamisessa tulee hakea tarkoituksenmukaisia kokonaisuuksia, joilla tavoitellaan tasoa, vaikuttavuutta ja tehokkuutta. Lähtökohtana tulisi olla toiminnan jakaminen kolmeen osaan, jotka rakentuisivat yhdistettävistä yliopistoista, mutta joissa enakkoluulottomasti haetaan jokaiselle toiminnolle parasta mahdollista sijoituspaikkaa sekä rakennetaan nykyistä suurempia kokonaisuuksia karsimalla samalla tarpeettomat päällekkäisyydet sekä yliopistokokonaisuuden kannalta epärelevantit opetus- ja tutkimusalat.

Yhtenä vaihtoehtona uusiksi kouluiksi on ollut esillä seuraava: School of Engineering, School of Economics ja School of Design and Architecture. Tämän perusrakenteen lisäksi on tarpeen perustaa poikkitieteellisiä tutkimus- ja opetusyksiköitä (institutes), joilla luodaan uutta yhteistyötä niin yliopiston sisällä kuin sen ulkopuolella. Rakenteiden ja oppiaineiden pitää pystyä vastaamaan nykytieteen haasteisiin ja yhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin. Rakenteita ja toimintatapoja pitää voida kehittää siten, että jatkuva uudistuminen on mahdollista.

Suomessa tarvitaan erittäin vahvaa osaamista teknillisillä ja kaupallisilla perustieteenaloilla. Yliopiston tutkimuksen ja opetuksenkin tulee kuitenkin kasvavassa määrin olla ongelmalähtöistä. Yliopiston tulee myös kyetä luomaan edellytykset entistä tiiviimmälle tieteidenväliselle yhteistyölle. Ongelmalähtöisyys ja tieteiden välisyys on erityisen tärkeää niillä aloilla, joilla on potentiaalia tutkimusintensiiviseen kasvuun, ja joilla teknologian muutos heijastuu välittömästi liiketoimintamalleihin, palveluihin ja luovien sisältöjen kehittämiseen.

Yliopiston ydinosaamisalueiden tulee vastata Suomen elinkeinoelämän keskeisiä osaamisalueita. Yliopiston tulee kyetä tukemaan suomalaisen elinkeinoelämän olemassa olevien vahvuuksien jatkuvaa pitkäjänteistä uudistumista, ja sen tulee tarjota aineksia uusien vahvuuksien kehittymiselle ja kehittämiseksi. Yliopiston tutkimuksessa ja opetuksessa tulee kiinnittää merkittävästi nykyistä enemmän huomiota tekniikan huippuosaamiseen, liiketoimintaosaamiseen, palveluinnovaatioihin ja palveluliiketoimintaan, innovatiivisiin toimintamalleihin, strategiseen johtamiseen sekä yritysten jatkuvaan strategiseen uudistumiseen. Myös teollinen muotoilu on kehitettävä vahvaksi osaamisalueeksi suomalaisille yrityksille.

Säätiö paras organisaatiomuoto

Yliopistolla tulee olla ammattimainen johto, jolla on kunnolliset toimintavaltuudet yliopiston strategian toteuttamiseen. Sillä tulee olla kyky kohdistaa yliopiston resursseja ajanmukaisella tavalla, ja sillä tulee olla tervettä kunnianhimoa. Sen tulee toimia kiinteässä ja luotamuksellisessa yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Yliopiston ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön sujuvuuden varmistamiseksi tarvitaan selkeitä pelisääntöjä erityisesti yhteishankkeiden rahoitukseen ja toteutukseen sekä tutkimustulosten käyttö- ja omistusoikeuksiin liittyviin kysymyksiin.

Yliopiston hyvä strateginen johtaminen ja toiminnan tehostaminen edellyttävät yliopiston taloudellisen toimivallan voimakasta lisäämistä sekä hallintomallin uudistamista ja johtamiskäytäntöjen kehittämistä. Yliopiston tulee olla juridisesti ja taloudellisesti itsenäinen yksikkö. Käytettävissä olevista vaihtoehdoista yksityisoikeudellinen säätiö täyttää parhaiten yliopiston taloudelle ja toiminnan johtamiselle asetettavat vaatimukset. Säätiö luo parhaat edellytykset myös elinkeinoelämän täysimittaiselle sitoutumiselle yliopiston toiminnan kehittämiseen ja rahoittamiseen. Luonnollinen edellytys elinkeinoelämän panostamisessa yliopiston peruspääomaan on varmuus siitä, että varojen käyttöön liittyvät päätöksenteko- ja ohjausmekanismit ovat tarkoituksenmukaisia.

Yliopiston ylimmäksi päätöksentekoelementiksi tulee nimetä ulkopuolisista asiantuntijoista koostuva hallitus, joka yhdessä rehtorin kanssa vastaa yliopiston strategian ohjauksesta ja tavoitteiden asettamisesta. Hallituksessa tulee olla vahva yritysten ja tieteen edustus. Hallitukseen tulee saada myös korkealle arvostettua kansainvälistä osaamista ja kokemusta. Rehtorin valinta kuuluu hallitukselle.

Kilpailukykyiset voimavarat

Huippuyliopisto voi toimia uskottavasti vain, jos sen voimavarat ovat kansainvälisellä tasolla. Tämä edellyttää käytännössä merkittävää lisäystä TKK:n, HSE:n ja TAIK:n muodostaman yliopistokokonaisuuden nykyiseen rahoitukseen. Kriittisen massan saavuttaminen ydinosaamisalueilla ei ole mahdollista ilman tuntuvia voimavarojen lisäyksiä. Yliopiston suuri koko ei automaattisesti takaa tehokkuutta ja innovatiivisuutta. Vaikka pienetkin, erikoistuneet yliopistot voivat olla kansainvälisessä kärjessä, kriittisellä massalla on kuitenkin oma lisäarvonsa. Vain riittävän vahvat yliopistot ja yliopistoyksiköt kykenevät täysipainoisesti osallistumaan laajoihin kansainvälisiin tutkimus- ja opetushankkeisiin ja ottamaan myös vetovastuun näistä hankkeista. Tavoitetasoksi voimavarojen lisäämisessä tulee asettaa maailman huippuyliopistojen tason saavuttaminen.

Pääosan lisärahoituksesta on tultava julkisista varoista. Valtion budjettirahoituksen sekä hankekohtaisen julkisen rahoituksen (Tekes, Suomen Akatemia, EU:n ohjelmat) lisäksi yliopiston rahoituksen tulee muodostua perustettavan säätiön peruspääoman tuotosta, lahjoitusvaroista sekä tutkimus- ja koulutuspalvelujen myynnistä. Elinkeinoelämä voi olla mukana kaikissa mainituissa budjettirahoituksen ulkopuolisissa rahoituskeinoissa. Rahoitusjärjestelyihin liittyen yritysten lahjoitukset yliopistoille on tehtävä verovapaiksi ilman ylärajaa. Opiskelun maksullisuus ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille on toteutettava valmiina olevan ehdotuksen pohjalta.

Kolmen yliopiston yhdistäminen sekä selkeä erikoistuminen ja keskittyminen tarjoavat myös säästämahdollisuuksia. Onkin tärkeää, että yliopiston perustamisvaiheessa ennakkoluulottomasti arvioidaan TKK:n, HSE:n ja TAIK:n rajapintoja ja synergiamahdollisuuksia sekä laitekantaa ja tilojen käyttöä. Huippuyliopiston perustamista ei pidä kuitenkaan tarkastella säästöjen näkökulmasta. Huippu ei synny säästöjen kautta.

Riittävä perusrahoitus on keskeinen keino lisätä yliopiston tuottavuutta. Vain riittävän perusrahoituksen avulla voidaan turvata se, että tutkijat ja opettajat voivat keskittyä päätyöhönsä. Nykyisin tarpeettoman suuri osa kokeneiden avaintutkijoiden työajasta kuluu kotija ulkomaisten rahoitushakemusten tekemiseen, rahoitusneuvotteluihin sekä jatkuvaan raportointiin rahoittajille. Yliopiston ja sen perusyksiköiden rahoitus on kyettävä järjestämään olennaisesti vähemmällä ajankäytöllä.

Yliopiston palkkausperusteet ja –käytännöt pitää saada nykyistä joustavammiksi ja kannustavammiksi. Kansainvälisten huippuasiantuntijoiden saaminen yliopistoon edellyttää, että yliopistotutkijoiden palkkaus on sekä kansallisesti että myös kansainvälisesti kilpailukykyinen. Palkkausjärjestelmän uudistamisen yhteydessä on syytä harkita yliopiston keskeisten virkojen/toimien muuttamista määräaikaisiksi.

Vahva kansainvälinen ote

Huippuyliopiston yksi tärkeimmistä yhteisistä nimittäjistä on kansainvälisyys. Sen tulee olla läpi käyvä periaatteena kaikessa yliopiston toiminnassa. Yliopiston tulee olla kansainvälisesti vetovoimainen. Sen on oltava aidosti globaali toimija, joka toimii paitsi kansallisen myös globaalin kysynnän pohjalta. Yliopiston kansainvälistä kilpailukykyä ei edistetä yksittäisin toimenpitein, vaan se edellyttää yliopiston kaikinpuolista kehittämistä.

Yliopiston tulee kyetä houkuttelemaan maailman parhaita opiskelijoita, opettajia ja tutkijoita. Kaikkien yliopiston opettajien ja tutkijoiden tulee olla vahvasti kansainvälisesti verkottuneita. Tavoitteena tulee olla myös, että kaikki opiskelijat lähtevät kansainvälisen opiskelijavaihtoon tai tekevät jo perusopinnoissaan opintoprojekteja kansainvälisissä tiimeissä. Yliopiston tulee olla globaali toimija ja edelläkävijä suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistymisessä, ei kansallisen peruskoulun jatke.

Yksittäisten tutkijoiden ja tutkimusryhmien sijaan koko yliopiston tulee pärjätä nykyistä selvästi paremmin kansainvälisissä vertailuissa. Tavoitteeksi tulee asettaa, että perustettava huippuyliopistoyliopisto on kymmenen parhaan eurooppalaisen yliopiston joukossa ja vastaavassa asemassa globaalisti. Yliopiston tulee kyetä kilpailemaan myös tieteelliselle tutkimukselle osoitettavista tärkeimmistä huomion osoituksista, kuten Nobel-palkinnosta.

Yliopisto tarvitsee vahvan kansainvälisen brandin ja profiilin. Brandin luomiseen ei ole oikotietä. Positiivisen mielikuvan luomisessa tärkeintä on johdonmukainen, positiivinen käyttäytyminen niissä asioissa, joiden pohjalta mielikuva syntyy. Näitä ovat muun muassa tutkimuksen ja opetuksen taso, opiskelijavalinnat, opiskelijoiden työllistyminen ja palkkaus sekä professorien ja koulutusohjelmien tunnettuus ja maine. Brandiin voidaan vaikuttaa myös markkinointiviestinnän ja yhteiskuntasuhteiden hoidon avulla.

Elinkeinoelämän panos huippuyliopistolle

Sitoutuessaan huippuyliopistolle asetettuihin tavoitteisiin elinkeinoelämä voi osaltaan tarjota yliopistolle resursseihin ja koulutukseen ja tutkimukseen liittyvää yhteistyötä ja kumppanuutta. Parhaassa tapauksessa elinkeinoelämä on yliopistolle pitkäaikainen ja sitoutunut kumppani, joka tarjoaa kontaktipinnan globaaliin yritysmaailmaan ja oman alansa huippuosaamiseen.

Elinkeinoelämästä löytyy monenlaista huippuosaamista, josta on hyötyä niin yliopiston opetuksen kuin tutkimuksenkin kehittämiseen. Useilla erikoisalueilla suuremmat yritykset ja alojensa pienemmät kärkiyritykset edustavat hyvin korkeatasoista tietämystä ja osaamista. Tästä voi olla merkittävääkin apua ja tukea myös akateemisen tutkimuksen kehittämisel-

le. Lisäksi globaalissa toimintaympäristössä jo pitkään toimineet elinkeinoelämän edustajat pystyvät tarjoamaan yliopiston käyttöön strategiseen johtamiseen, verkottumiseen ja rahoitukseen liittyvää asiantuntemusta.

Mahdollisuuksia molempia osapuolia tukevaan ja täydentävään synergiseen yhteistyöhön on runsaasti. Vain osa näistä mahdollisuuksista on toistaiseksi hyödynnetty. Elinkeinoelämä kykenee tarjoamaan yliopistolle hyviä yhteistyöhankkeita, harjoittelupaikkoja sekä jatkuvaa avointa kumppanuutta ja osaamista tutkimuksen ja koulutuksen strategisessa suuntaamisessa. Toimeksiantojen sekä yhteisten tutkimushankkeiden ja kurssikokonaisuuksien lisäksi elinkeinoelämä voi osallistua myös merkittävien osaamisalueiden rakentamisen rahoittamiseen sekä yhteisiin tutkimushankkeisiin ja kurssikokonaisuuksiin. Elinkeinoelämä on myös suuri kouluttaja. Tätäkin kokemusta yliopisto voisi hyödyntää.

Yhteenveto

Lausunnon pääkohdat ovat koottavissa yhteen seuraavasti:

- Huippuyliopiston perustaminen TKK:n, HSE:n ja TAIK:n muodostamaan kokonaisuuden pohjalta on ehdottoman tervetullut ja välttämätön hanke sekä kyseisten yliopistojen tutkimus- ja opetusalojen että koko suomalaisen yliopistojärjestelmän uudistamisen ja kannalta
- Hankkeella on kiire. Periaatepäätökset pitää tehdä mahdollisimman pian, ja käytännön rakentamistyö on aloitettava välittömästi näiden päätösten jälkeen.
- Paras vaihtoehto yliopiston organisaatiomuodoksi on yksityisoikeudellinen säätiö. Tältä pohjalta yliopiston rahoitus muodostuu peruspääoman tuotosta, valtion budjettirahoituksesta, hankekohtaisesta julkisesta tutkimusrahoituksesta, lahjoitusvaroista sekä tutkimus- ja kehittämispalvelujen myynnistä.
- Yliopistolle tulee nimetä ulkopuolisista asiantuntijoista koostuva hallitus, jossa on vahva elinkeinoelämän ja tieteen edustus. Hallitus valitsee rehtorin ja vastaa yhdessä rehtorin kanssa yliopiston strategisesta ohjaamisesta.
- Rehtorilla tulee olla täydet valtuudet yliopiston strategian toimeenpanoon.
- Muodostettavan huippuyliopiston rahoitusta on lisättävä merkittävästi nykyisestä. Pääosan rahoituksesta on tultava julkisista varoista.
- Yliopiston henkilökunnan palkkaus on saatava kansainvälisesti kilpailukykyiseksi. Palkkausperusteet pitää saada nykyistä joustavammiksi ja kannustavammiksi.
- Elinkeinoelämä on valmis osoittamaan rahoitusta huippuyliopiston peruspääomaan, tekemään yliopistolle lahjoituksia, osallistumaan osarahoittajana yhteishankkeisiin sekä käyttämään yliopiston tutkimus- ja opetuspalveluja.

Ylioppilaskuntien kuuleminen

Turo Virtanen 15.1.2007

Helsingin kauppakorkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun ja Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskuntien edustajien kuuleminen – yhteenveto

Kuulemistilaisuus: 15.1.2007, valtiovarainministeriö

Paikalla: valtiosihteeri Raimo Sailas (suunnitteluryhmän puheenjohtaja), professori Turo Virtanen (suunnitteluryhmän pääsihteeri), opiskelija Antti Mattila (Taideteollisen korkeakoulun ylioppilaskunta), opiskelija Jenni Laakso (Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskunta) ja opiskelija Antti Savolainen (Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunta)

Valtiosihteeri Sailas kuvasi suunnitteluryhmän työn tavoitteita ja esillä olleita vaihtoehtoja kolmen yliopiston yhteistyön syventämiselle. Ylioppilaskuntien edustajat toivat esiin seuraavia näkemyksiä:

- Vaikka uudistuksen tarkempaa sisältöä ei ole vielä tiedossa, pidettiin tarpeellisena ainakin jonkin yhteisen strategisesta johtamisesta vastuun kantavan elimen luomista. Kaikissa ylioppilaskunnissa nähtiin tärkeänä, että opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua myös mahdollisen uuden yliopiston hallintoon. Vaarana pidettiin sitä, että keskustelu ryhmän esityksistä kohdistuu liikaa opiskelijoiden hallintoedustuksen mahdollisiin muutoksiin ja jättää sivuun uuden yliopistollisen kokonaisuuden tuomat hyödyt opintojen ja opiskelun kehittymiselle.
- TaiKin ylioppilaskunnan edustaja piti tärkeänä, että TaiKin kokonaisuus ainakin toistaiseksi säilyisi ja myös samassa paikassa kuin nykyisin. TaiKin opiskelijat luottavat identiteettinsä säilyvän. Huomiota halutaan kiinnittää käytännön asioihin: opiskeluun, henkilöstöön, tiloihin ym. Opiskelijoilla tulisi olla kuitenkin oma painotuksensa opinnoissa, jotta koulutustulokset olisivat laadukkaita (ei tutkintoa, jonka suorittaja on huono muotoilija, huono insinööri ja huono kauppatieteilijä). Kaikki ylioppilaskunnat näkivät, että uudistamisesta pitää saada konkreettisia hyötyjä, ei vain perustaa yhtä uutta hallintotasoa lisää. Myös yhteisiä laitoksia tulisi harkita.

- HSE:n ylioppilaskunnan edustaja korosti, että uudistus voitaisiin aloittaa kolmen schoolin mallilla mutta että kokonaisuutta voitaisiin tiivistää myöhemmin. Tulisi myös luoda yhteisiä koulutuksia ja opetuskokonaisuuksia sekä yhteisiä tutkimusprojekteja. Opiskelun pitäisi olla entistä joustavampaa (vrt. nykyinen JOO-sopimusikäntö). Kaikki pitivät opiskelijoiden liikkuvuuden edistämistä kolmen schoolin välillä tärkeänä. Esille nousi myös jatkoselvitystä edellyttävä kysymys, millä tavalla school-tason hallintoa voidaan keventää.
- Kukaan ylioppilaskuntien edustajista ei nähnyt ylioppilaskuntaorganisaatioiden tulevaa asemaa ongelmallisena. Mikäli uudistuksen tuloksena olisi uusi yliopisto, ei ylioppilaskuntien yhdistämisen uskota olevan vaikeaa, vaikka kullakin alalla onkin muotoutunut omia perinteitään.
- Ylioppilaskunnat näkevät mahdolliset lukukausimaksuun liittyvät esitykset riskeinä, jotka hankaloittavat uudistuksen edistymistä. Suunnitteluryhmän puheenjohtaja totesi, että kotimaisia ja EU-maiden opiskelijoiden lukukausimaksujärjestelmiä ei voida laatia yliopistokohtaisesti, koska järjestelmää tulee suunnitella kokonaisuutena (eikä se kuulu ryhmän toimeksiantoon). ETA-alueen ulkopuolisilta perittävien lukukausimaksujen osalta tilanne on kuitenkin erilainen ja sitä voidaan tarkastella osana yliopistokokonaisuuden rahoituskanavia. Tämäkin asia edellyttää kuitenkin jatkovalmisteluja.

Luettelo suunnitteluryhmän kuulemista asiantuntijoista

Alla on lueteltu elinkeinoelämän asiantuntijaryhmään kuuluneiden asiantuntijoiden ja ylioppilaskuntien edustajien lisäksi muut ryhmän kuulemat asiantuntijat.

Nimi	Nimike	Taustaorganisaatio	Aika
Ahlström, Krister	vuorineuvos	Ahlström Oyj	23.1.2007
Ahonen, Esa	hallintojohtaja	Helsingin kauppakorkeakoulu	10.1.2007
Alahuhta, Matti	toimitusjohtaja	Kone Oyj	23.1.2007
Brunila, Anne	toimitusjohtaja	Metsäteollisuus ry	23.1.2007
Hiltunen, Arto	toimitusjohtaja	Helsingin Osuuskauppa Elanto	vain kirjallisesti
Hyvärinen, Ilkka	kvestori	Helsingin yliopisto	10.1.2007
Hölttä, Seppo	professori	Tampereen yliopisto	24.11.2006
Jääskinen, Niilo	selvitysmies		24.11.2006
Kekkonen, Timo	johtaja	Elinkeinoelämän keskusliitto	23.1.2007
Mattila, Antti	opiskelija	Taideteollisen korkeakoulun ylioppilaskunta	15.1.2007
Laakso, Jenni	opiskelija	Helsingin kauppakorkeakoulun ylioppilaskunta	15.1.2007
Luomala, Esa	hallintojohtaja	Teknillinen korkeakoulu	5.1.2007
Nieminen, Alex	toimitusjohtaja	Hasan & Partners Oy	23.1.2007
Nurmi, Eerikki	hallitusneuvos	Opetusministeriö	20.12.2006
Orjala, Erkki	johtaja	Nokia Oyj	10.1.2006
Raitavuo, Marjo	hallituksen varapuheenjohtaja	EM Group Oy	23.1.2007
Rantanen, Jorma	selvitysmies		24.11.2006
Rantanen, Juha	toimitusjohtaja	Outokumpu Oyj	23.1.2007
Savolainen, Antti	opiskelija	Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunta	15.1.2007
Siilasmaa, Risto	hallituksen puheenjohtaja	F-Secure Oyj	23.1.2007
Sundbäck, Veli	johtaja	Nokia Oyj	vain kirjallisesti
Syrjänen, Hannu	toimitusjohtaja	SanomaWSOY Oyj	vain kirjallisesti
Tanskanen, Antti	pääjohtaja	Osuuspankkikeskus	23.1.2007
Ukkonen, Kira	henkilöstöjohtaja	Helsingin yliopisto	5.1.2007

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 978-952-485-324-8

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi